

(El-Miftah Şerhu)

NURU'L-İZAH

Hasan B. AmmarEbu'l-İhlas El-Mısri

Eş-Şurunbulali

-Kaynak-

Darul Kitap Ansiklopedisi

-Kitap Sitemiz-

https://archive.org/details/@tevhid_sayfas_

ORIGINAL

-Yayınlayan-

Tevhid Sayfası

(El-Miftah Şerhu).....	1
NURU'L-İZAH.....	1
NURU'L-İZAH.....	11
Mütercimim Önsözü.....	11
SEBÎLÜ'L-FELÂH FÎ ŞERHİ NÛRU'L-ÎZÂH ve TERCÜMESİ.....	13
Kitaba Başlarken.....	13
İmam A'zam Ebu Hanîfe En-Nu'mân.....	15
İctlhaddaki Metodu.....	17
Karşılaştığı Sıkıntılar.....	18
Vefatı.....	18
Yararlanılan Eserler.....	19
Kitabın Müellifi Hasan Eş-Şürünbülâf.....	19
Fıkıh İlmindeki Yeri.....	20
Ulemanın Müellif Hakkındaki Sözleri.....	20
GİRİŞ.....	22
Kendisiyle Temizlik Yapılabilen Sular.....	23
Su Çeşitleri ve Suyun Vasıfları.....	24
Su Ne Zaman "Kullanılmış" Sayılır?.....	24
Hangi Suyla Abdest Alınmaz?.....	25
Ne Zaman Galebe (Baskınlık) Meydana Gelir?.....	25
Temiz Kaplar ile Pis Kaplar.....	28
Yahut Temiz Elbiseler ile Pis Elbiseler Birbirine Karışmışsa.....	28
Kuyular ve Bunların Temizlenme Yolları.....	28
Taharetlenme1 ve Abdestten Önce Yapılması Gereken Şeyler.....	30
Taharetlenme (İstincâ) ile İlgili Hükümler.....	31
Nasıl Taharetlenilir?.....	31
Kendisiyle Taharetlenmek Uygun Olan ve Olmayan Şeyler.....	32
Def-i Hacet Sırasında Yapılması Mekruh Olan Şeyler.....	33
Hangi Şeylerle Taharetlenmek Uygundur, Hangileriyle Değildir?.....	33
Def-i Hacet Yapmanın Usûl ve Âdabı.....	33
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	34
ABDEST.....	38
Abdestin Farzları.....	38
Abdestin Alınış Sebebi.....	39
Abdestin Farz Olmasının Şartları.....	39
Abdestin Sıhhatinin Şartları.....	39
Abdestle İlgili Hükümler.....	39
Abdestin Sünnetleri.....	40
Abdestin Âdabı.....	42
Abdestin Çeşitleri.....	44
Abdesti Bozan Şeyler.....	47
Abdesti Bozmayan Şeyler.....	48

Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	50
(GUSÛL).....	52
Guslü Gerektiren Şeyler.....	52
Guslü İcab Ettirmeyen Haller.....	54
Guslün Farzları.....	54
Guslün Sünnetleri.....	55
Guslün Âdabı ve Mekruhları.....	57
Sünnet ve Mendub Olan Gusül Sünnet Olan Gusül.....	57
Mendub Olan Gusül.....	57
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	59
TEYEMMÜM[1].....	60
Teyemmümün Sıhhatinin Şartları.....	60
Teyemmümün Sebebi ve Farz Oluşunun Şartları.....	63
Teyemmümün Rükünleri.....	63
Teyemmümün Sünnetleri.....	63
Teyemmümün Tehiri.....	64
Su Arama.....	64
Teyemmümle Namaz.....	64
Teyemmümü Bozan Şeyle.....	65
Elleri ve Ayakları Kesik Olan Yaralının Durumu.....	65
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	65
Mestler[8] Üzerine Meshetmek.....	67
Meshin Şartları.....	67
Meshin Müddeti ve Başlangıcı.....	68
Mesbi Giyenin Durumunda Değişiklik Meydana Gelmesi.....	69
Meshin Farzı ve Sünneti.....	69
Meshi Bozan Şeyler.....	69
Üzerine Meshetmek Uygun Olmayan Şeyler.....	70
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	72
(KADINLARIN) HAYIZ, NİFAS VE.....	73
İSTİHAZA HALLERİ.....	73
Kan Çeşitleri.....	73
Hayız:.....	74
Nifas:.....	74
İstihaza:.....	75
iki Hayız Arasında Temiz Kalınan günler.....	75
Hayız ve Nifas Sebebiyle Haram Olan Şeyler.....	75
Cünüplük Sebebiyle Haram Olan Şeyler.....	76
Abdestsizlere Haram Olan Şeyler.....	77
İstihaza Kanıyla İlgili Hükümler.....	77
Özürlünün Abdestini Bozan Şey.....	78
Özrünün Geçerli Olmasının Şartları.....	78

Özriin Devamının Şartları.....	78
Özriin Sona Ermesinin Şartları.....	78
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	79
PİSLİKLER1 ve BUNLARDAN TEMİZLENME YOLLARI	80
Pisliğin Çeşitleri.....	80
Hafif Pislilikler:.....	81
Pisliliklerin Ne Kadarına Göz Yumulur?.....	81
Pislilik Neyle Temizlenir?.....	83
Temizlenme Yolları.....	83
Ölü Hayvan Derileri ve Benzeri Şeylerin Temizlenmesi.....	85
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	86
NAMAZ[1]	87
Farz Olmasının Şartları.....	87
Farz Oluşunun Sebebi.....	88
Farz Namazların Vakitleri.....	88
İki Vaktin Farzı Bir Vakitte Kılınmaz.....	89
Namaz Vakitlerindeki Müstehablar.....	90
Namaz Kılınmamı Gereken ve Namaz Kılmak Mekruh Olan Vakitler.....	91
Nafile ve Sünnet Kılınması Mekruh Olan Vakitler.....	92
(EZAN)	93
Ezan[1] ve Kamet.....	93
Ezan ve Kametin Okunuş Şekli.....	94
Müezzine Müstehab Olan Şeyler.....	94
Ezan ve Kamette Mekruh Olan Şeyler.....	95
Geçmiş Namazlar İçin Ezan ve Kamet.....	97
Ezanı Duyanın Yapması Gereken Şey.....	97
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	98
NAMAZIN ŞARTLARI VE RÜKÜNLERİ[1]	100
Namazın Doğru Olabilmesi için Gerekli Şeyler.....	100
Namazın Rükünleri.....	104
Namazın Şartları.....	104
NAMAZIN ŞARTLARINA DAİR DİĞER BİLGİLER	105
Temizlik Şartıyla ilgili Hususlar.....	105
Avret Mahallinin Örtülmesi İle İlgili Hususlar.....	105
Kibleye Dönme Şartı İle ilgili Hususlar.....	107
Namazın Vacipleri[6].....	107
Namazın Sünnetleri[9].....	110
Namazın Âdabı.....	115
Namaz Nasıl Kılınır?.....	116
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	120
İMAMLIK[1]	122
İmamlık ve Fazileti.....	122

<i>İmamlığın Sıhhatinin Şartları</i>	123
<i>İmama Uymanın Sıhhatinin (Doğruluğunun) Şartları</i>	124
<i>Üstün Haldeki Birinin Daha Düşük Halde Olan Bir Kimseye Uyması</i>	126
<i>Cemaate Gelmemeyi Mazur Gösterecek Haller</i>	126
<i>İmamlığa Liyâkat ve Safların Tertibi</i>	128
<i>İmamlığa Liyâkat</i>	128
<i>İmamlık Yapması Mekruh Olan Kimseler</i>	129
<i>(İmama Göre) Cemaatin Yeri</i>	130
<i>Namazda Safların Düzeni</i>	130
<i>Cemaatin İmama Uyup Uymayacağı Haller</i>	130
<i>Farzlardan Sonra Yapılan Dua, Zikir ve Tesbihat</i>	131
<i>Geçmiş Konularla İlgili Sorular</i>	132
NAMAZI BOZAN (İFSÂD1 EDEN) ŞEYLER	134
<i>Namazı Bozmayan Şeyler[8]</i>	141
<i>Namazın Mekrurları[9]</i>	141
<i>Namaz İçin Sütire (Siper) Edinmek ve Namaz Kılanın Önünden Geçenlere Engel Olmak</i>	148
<i>Namaz Kılanlara Mekruh Olmayan Şeyler</i>	149
<i>Namazı Yarıda Kesmeyi Gerektiren ve Benzeri Şeylerle İlgili Hususlar</i>	150
<i>Namaz Kılmayanlarla İlgili Hüküm</i>	151
<i>Geçmiş Konularla İlgili Sorular</i>	152
VİTİR NAMAZI[1]	154
NAFİLE NAMAZLAR[1]	157
<i>Tahiyyetü'l-Mescid, Kuşluk Namazı ve Gecelerin İhyası</i>	158
<i>Oturarak ve Binek (Hayvanı) Üzerinde Nafile Namaz Kılmak</i>	160
<i>Ayakta Kılınabilecek Durumdayken Nafileyi Oturarak Kılmak</i>	160
<i>Binek (Hayvanı) Üzerinde Namaz</i>	160
<i>Farz ve Vacip Namazların Hayvan Üstünde Kılınması</i>	162
<i>(Hayvan Üzerindeki) Mahfilde Namaz</i>	162
<i>Gemide Namaz[14]</i>	162
TERAVİH NAMAZI[1]	163
<i>Kâ'be'de Namaz[9]</i>	165
<i>Geçmiş Konularla İlgili Sorular</i>	166
YOLCU NAMAZI[1]	169
<i>(İbâdetle İlgili) Hükümleri Değiştiren Yolculuk</i>	170
<i>Namazı Kısaltma</i>	170
<i>Yolculuğa Niyetin Doğru Olmasının Şartları</i>	171
<i>(Namazı) Kısaltmanın Hükmi</i>	171
<i>(Namazı) Kısaltma Süresi</i>	172
<i>Ne Zaman İkâmete Niyet Doğru Olmaz</i>	172
<i>Yolcunun Mukîme ve Mukîmin Yolcuya Uyması</i>	173
<i>Kılınmayan Namazların Kazası</i>	173

Vatan Çeşitleri.....	174
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	175
HASTA NAMAZI[1].....	176
Hasta Nasıl Namaz Kılar?.....	176
Diğer Bazı Hususlar.....	178
NAMAZ VE ORUCUN ISKATI[1].....	179
(Bu Hususta) Vasiyet Etmek Ne Zaman Şarttır, Ne Zaman Değildir?.....	179
Ne Zaman Vasiyet Edilir?.....	179
Ölüyü Borcundan Kurtarma Çareleri.....	180
Fidye Kimlere Verilir?.....	180
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	182
KAÇIRILAN NAMAZLARIN KAZASI.....	183
Tertib (Sıra Gözetme Lüzumu).....	183
Tertib Ne İle Düşer?.....	183
FARZLARA YETİŞME.....	185
Namazı Kesmek Ne Zaman Caizdir, Ne Zaman Değildir?.....	185
Sünnet Namazlarının Kazası.....	186
Diğer Bazı Hususlar.....	187
Geçmiş Konuyla İlgili Sorular.....	188
SEHİV (YANILMA) SECDESİ.....	189
Sehiv Secdesini Gerektiren Şeyler.....	189
Vacibin Kasden Terkedilmesi.....	190
Sehiv Secdesinin Zamanı.....	190
Sehiv Secdesi (Zimmetten) Ne Zaman Düşer?.....	190
İmama Zamanında Uyanlarla Sonradan Uyanların Sehiv Secdesi Karşısındaki Durumları.....	191
Diğer Bazı Hususlar.....	191
NAMAZ İÇİNDE ŞÜPHE.....	194
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	195
TİLÂVET SECDESİ.....	196
Tilâvet Secdesinin Sebebi ve Hükmü.....	196
Secde Âyetleri.....	197
Tilâvet Secdesi Kimlere Vaciptir, Kimlere Değildir?.....	197
Tilâvet Secdesi Nasıl ve Ne Zaman Edâ Edilir?.....	198
Bir Yer Nasıl Değiştirilmiş Sayılır?.....	199
Hangi Hallerde Yer ve Meclis Değiştirilmiş Sayılmaz?.....	199
Diğer Bazı Hususlar.....	200
Tilâvet Secdesinin Şartları.....	201
Tilâvet Secdesinin Yapılışı.....	201
Şükür Secdesi.....	201
Yapılışı.....	201
Belâ ve Sıkıntıları Savmak İçin Önemli Bir Husus[4].....	202
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	202

CUMA NAMAZI[1].....	203
Cumanın Vücûbunun (Farz Oluşunun) Şartları.....	204
Cuma Namazının Doğru Olmasının Şartları.....	205
Şehir:.....	206
Hutbe ve Sünnetleri.....	207
Ne Zaman Cumaya Koşmak Farzdır?.....	209
Diğer Bazı Hususlar.....	209
BAYRAM NAMAZLARI[1].....	210
Bayram Namazları ve Vücûbunun Şartları.....	210
Ramazan Bayramında Yapılması Mendup Olan Şeyler.....	211
Bayram Namazının Vakti.....	212
Bayram Namazının Kılınışı.....	212
Ramazan Bayramı Namazının Kaçırılması ve Tehiri.....	213
Kurban Bayramıyla Ramazan Bayramı Arasındaki Ayrıcalıklar.....	213
Teşrik Tekbirlerinin Müddeti ve Kimlere Vacip Olduğu.....	214
GÜNEŞ VE AY TUTULMASI İLE KORKU NAMAZI[1].....	215
YAĞMUR DUASI[1].....	216
KORKU NAMAZI.....	218
Korku Namazı ve Sebebi.....	218
Nasıl Kılınacağı.....	218
Korku Fazlalaşınca.....	219
Geçmiş Konularla İlgili Sorular.....	220
CENAZELER.....	222
CENAZE NAMAZI.....	227
Cenaze Namazı ve Bu Namazın Rükünleri.....	227
Cenaze Namazının Şartları.....	227
Cenaze Namazının Sünnetleri.....	228
Cenaze Namazını Kıldırarak Daha Çok Kimin Hakkıdır?.....	229
Birkaç Cenaze Aynı Vakitte Bir Arada Bulunursa.....	230
Cenazenin Taşınması ve Defnedilmesi.....	233
Kabirleri Ziyaret.....	235
ŞEHİDLİK[1].....	236
Şer'î Yönden Şehidlik.....	236
Şehid İçin Neler Yapılır?.....	237
ORUÇ[1].....	238
Orucun Mahiyeti.....	239
Orucun Farz Oluşunun Sebebi.....	239
Ramazanın Hükmü ve Farz Oluşunun Şartları.....	239
Orucun Edasının Şartları.....	240
Orucun Sağlıklı Olmasının Şartları.....	240
Orucun Rüknü.....	240
Orucun Değerlendirilmesi.....	241

Orucun Kısımları ve Her Bir Kısımın İzahı.....	241
Oruca Niyet[12].....	243
Niyet Ederken Belirtilmedi Şart Olmayan Oruçlar.....	244
[13]Niyet Ederken Belirtilmesi Şart Olan Oruçlar.....	245
Ramazan'da Hilâl'in Tesbitive Şüpheli Günde Oruç.....	245
Ramazan Hilâlinin Tesbiti.....	245
Şüpheli Günler ve Bu Günlerde Tutulan Oruçlar.....	246
Ramazan Hilâlini Gören Kimse Ne Yapar?.....	247
Gök Yüzü Kapalıyken Hilâlin Tesbiti.....	247
Gök Yüzü Kapalı Değilken Hilâlin Tesbiti.....	248
Diğer (Ayların) Hilâllerinin Tesbiti.....	249
(Hilâlin) Doğuş Zamanının Farklılığı.....	249
ORUCU BOZMAYAN ŞEYLER.....	250
ORUCU BOZUP HEM KAZA HEM DE KEFFÂRETİ GEREKTİREN ŞEYLER.....	253
Keffâret[5] ve Keffâreti Borç Olmaktan Çıkaran Şeyler.....	255
Keffâret Hakkında.....	256
ORUCU BOZAN FAKAT KEFFÂRETİ GEREKTİRMİYEN ŞEYLER1.....	258
Gündüzün Oruçları Bozulduktan Sonra Oruç Tutmaya Devam Etmesi Gerekenler.....	264
Oruçluya Mekruh Olan ve Olmayan Şeyler ile Oruçluya Müstehap Olan Şeyler.....	264
Oruçluya Mekruh Olan Şeyler.....	264
Oruçluya Mekruh Olmayan Şeyler.....	266
Oruçluya Müstehap Olan Şeyler.....	267
Arızî Şeyler[12].....	267
Hastalar, Hamile ve Emzikli Kadınlar.....	267
Yolcu.....	268
Oruç Tutmayan Öziir Sahibinin Yapması ve Yapmaması Gereken Şeyler.....	268
Pir-i Fânî (Yaşlı)[13].....	269
Ömür Boyu Oruca Nezretmek.....	269
Fidyenin Verilemeyeceği Haller.....	269
Nâfile Bir Orucu Bozmak.....	269
NEZREDİLEN ORUÇ, NAMAZ VE BENZERİ İBADETLER.....	270
Nezredilen Birşey Ne Zaman Yerine Getirilir?.....	270
İki Bayram günlerinde Oruç Tutmaya Nezretmek.....	272
Nezrede Göz Önünde Bulundurulması Gereken ve Gerekmeyen Şeyler.....	272
I TİKAF.....	273
İ'tikâfın Tarifi.....	273
İ'tikâf Çeşitleri.....	273
İ'tikâfta Olan Kimsenin Camiden Çıkması Ne Zaman Caizdir Ne Zaman Değildir?.....	274
İ'tikâfa Girenlere Yapılması Mekruh Olan Şeyler.....	275
İ'tikâfçıya Haram Olan ve İ'tikâfı Bozan Şeyler.....	275
İ'tikâf n Meşruluğu Hikmet ve Fazileti.....	276
Hibetül-Fettâh Bi Tekmilet-i Nûri'l-îzâh.....	277

Te'lîf:.....	277
Muhamed Muhyiddin Abdülhamîd.....	277
ZEKAT.....	278
Zekâtın Mânâsı.....	278
Zekâtın Mâhiyeti ve Kimlere Farz Olduğu.....	278
Zekâtın Edâ Edilebilmesi İçin Gerekli Şartlar.....	279
Zekâtın Edasının Sahih Olabilmesinin Şartları.....	279
Zekâtı Verilmesi Gereken Şeyler.....	279
Altın ve Gümüşün Nisabı.....	280
Sâime Hayvanlarda Zekâtın Vücûbunun Şartları.....	280
Devenin Zekâtı.....	281
Sığırın Zekâtı.....	283
Davarın Zekâtı.....	284
Atların Zekâtı.....	285
Ticarî Malların Zekâtı.....	285
Toprak Mahsûlleri ve Meyvelerin Zekâtı.....	286
Yer Altındaki Maden ve Definelerin Zekâtı.....	287
Zekât Verilecek Yerler.....	288
Zekât Verilmesi Uygun Olmayan Yerler.....	289
FİTRE.....	290
(SADAKA-İ FITİR).....	290
Fitrenin Vücûbunun Şartları.....	290
Fitre Kimin İçin Verilir Kimin İçin Verilmez?.....	290
Fitrenin Vacib Olma Zamanı.....	291
Nelerden Fitre Verilir?.....	292
Fitrenin Miktarı.....	292
Fitre Kimlere Verilir?.....	293
Fitre ve Zekâtın Bir Başka Memlekete Gönderilmesi.....	293
HAC VE UMRE.....	294
Hac.....	294
Haccın Hükmü ve Farz Olmasının Şartları.....	294
Haccın Edasının Şartları.....	296
Haccın Sıhhatinin Şartları.....	296
Haccın Vakti.....	297
Haccın Rükünleri.....	297
Haccın Vacipleri.....	298
Hac İçin Mîkat Yerleri.....	299
Hac Nasıl Yapılır?.....	300
UMRE.....	303
Umre'nin Mânâsı.....	303
Umre'nin Hükmü.....	304
Umre'nin Belli Bir Zamanı Var mıdır?.....	304

<i>Umre'nin Rüknu</i>	304
<i>Umre'nin Vacipleri</i>	304
<i>Umre'nin Şartları</i>	305
<i>Umre'nin Yapılışı</i>	305
KIRAN HACCI	305
<i>Kırân'ın Mânâsı</i>	305
<i>Kırân'm Hükmü</i>	306
<i>Kırân'm Yapılışı</i>	306
<i>Şükür Kurbanı</i>	306
TEMETTÜ1 HACCI [1]	307
<i>Temettu'un Mânâsı</i>	307
<i>Temettu'un Hükmü</i>	308
<i>Temettu'un Yapılışı</i>	308
<i>Şükür Kurbanı</i>	308
İHRAMLIYA YASAK OLAN ŞEYLER (CİNAYETLER)	309
<i>Yasakların (Cinayetlerin) Kısımları</i>	309
<i>Ne Zaman Kurban Kesmek Gerekir?</i>	310
<i>Ne Zaman Sadaka Vermek İcâb Eder</i>	310
<i>Ne Zaman Sadakadan Daha Azını Vermek Gerekir?</i>	310
<i>Ne Zaman (Sadakanın) Kıymetini Vermelidir?</i>	311
HEDY KURBANI	311
<i>Hedy'in Mânâsı</i>	311
<i>Hedy'in Çeşitleri</i>	312
<i>Koyunun Yeterli Olduğu ve Olmadığı Yerler</i>	312
<i>Hedy'in Şartları</i>	312
<i>Hedy Kurbanının Kesilme Zamanı</i>	312
<i>Hedy Kurbanının Kesilme Yeri</i>	313
PEYGAMBER ALEYHİS SALÂTÜ VESSELAMI ZİYARET	313
<i>Kabirlerin Ziyareti</i>	313

NURU'L-İZAH

Müterciminin Önsözü

Bu kıymetli kitabı tercüme fırsatını veren Allah'ıma hamdol-sun, Sevgili Peygamberine, O'nun âline, ashabına ve bağlılarma-dünyalar durdukça salât ve selâm olsun.

Hanefî mezhebinin önde gelen âlimlerinden Ebu'l-İhlâs Hasan el-Vefâî eş-Şürünbülâî {Rahmetullahi aleyhinin Hanefî fik-hında kaleme aldığı güvenilir ve derli toplu bir ilmihal olan bu Nûru'l-îzâh isimli eseri, önemine binâen muhtelif âlimler tarafın-dan şerhedilmiştir.

Tercümesini sunduğumuz elinizdeki bu kitap ise, giriş kısmında da belirtildiği gibi gramer, feraiz ve daha birçok ilim dallarında ciddi araştırmaları ve şerhleri bulunan Muhammed Muhyid-din Abdülhamid tarafından şerhedilmiştir. Kitabın sonunda ayrıca zekât, hac ve umre konularının yer aldığı "Hibetul-Fettâh" adıyla aynı zat tarafından Nûru'l-Izâk'ı tamamlayıcı mahiyette hazırlanan bir de bölüm vardır.

Ahâlisinin büyük çoğunluğu Hanefî mezhebine mensup olan Türk milletince fıkıh konusunda vazgeçilmez müracaat kitapları arasında yer alan bu kitap, hâlâ bu özelliğini korumaktadır.

Kitap, Arapça bilmeyen geniş halk kitlelerinin de istifadesine sunulmak üzere tarafımızdan yeniden tercüme edilmiş, tercüme ederken de aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmuştur:

1) Bizim insanımızın anlayabileceği sade bir Türkçe kullanılmasına özen gösterilmiş, ancak Arapça ve Farsça asıllı olmakla beraber fıkıhî ve dinî bir terim olarak dilimize yerleşmiş bulunan kelime ve ifâdeler aynen korunmuştur.

2) Kelime kelime tercümenin yetersiz kaldığı hallerde parantez () içinde yardımcı kelime ve ibareler verildiği gibi, kitabın metninde adetâ rumuz halinde bulunan ifâdeler, muhtelif şerhlerden de istifâde edilerek, yine parantez içindeki açıklamalarla desteklenmiştir. Bu açıklamalarla karışmaması için kitabın Arapça metninde mevcut olan orijinal ifadeler ayrıca köşeli parantezi içinde belirtilmiştir.

3) Okuyucuyu daha da aydınlatmaya yönelik olarak, Hjdk nâdir de olsa, tarafımızdan ayrıca dipnotlar konulmuş ve bunlara parantez içindeki (mütercim) sözü ile işaret edilmiştir,

4) Gerek dinî ilimler tahsil eden talebe kardeşlerimize ve gerekse Türkçesini Arapçasıyla karşılaştırmak isteyenlere bir kolaylık olmak üzere, kitabın Arapçasıyla Türkçesi aynı sayfa numarasıyla ve karşılıklı olarak verilmiştir.

5) Bir fıkıh kitabı olması dolayısıyla kitap, büyük bir dikkat ve titizlikle tercüme edilmiştir. Buna rağmen meydana gelmesi muhtemel bazı kusurlarımızı hatırlatacak Müslüman kardeşlerimize şimdiden teşekkür ederiz.

Kitabın dizgisinde ve tashihinde, olabilecek azamî titizliği gösteren ve naçizânemi yer yer ikâz eden arkadaşlarıma ve kitabın gün yüzüne çıkması için emeği geçen herkese

şükranlarımı sunarım.

Son olarak yaptığımız bu nâciz çalışmamızı rızasına uygun kılmasını Allah sübhânehû ve teâlâ'dan diliyor ve sizleri kitapla başbaşa bırakıyorum.

Fatih 13 Temmuz 199 Süleyman Çelik1[1]

SEBÎLÜ'L-FELÂH FÎ ŞERHİ NÛRU'L-ÎZÂH ve TERCÜMESİ

Kitaba Başlarken

Bütün kullarına lütuf ve ihsanda bulunan âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun ki; O, Kitab-ı Kerîm'inde:

"Onların her kesiminden bir gurup, din(t ilimler)de geniş bilgi elde etmek ve kavimleri (savaştan) döndüklerinde onları uyarmak üzere geride kalmalıdır. Umulur ki sakınırlar" (Tevbe, 122) buyurmaktadır.

Mahlûkatın ve rasûllerin en üstünü Sâdık ve Emin Peygamber'e de salât ve selâm olsun ki, O da:

"Allah, kime hayır vermek dilerse, dinî ilimlerde onu geniş bilgi sahibi yapar" buyuruyor.

Hanefî fıkhrına dair en önemli kitaplardan biri olan, gerek ilim erbabının ve gerekse öğrencilerin ihtiyaç duyduğu (ve müracaat ettiği) bu Nûru'l-îzâh metnini, Ebû Ahmed

1[1] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâli, Sebilü'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-îzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 3-4.

Muhammed Muhyiddîn Abdü'l-Hamîd'in şerh ve açıklamalarıyla daha da istifade edilir bir hale getirerek, (okuyucuya) sunmayı düşündük. Muhtelif konularda yazılmış birçok kitaba yaptığı şerhlerden de anlaşılmaktadır ki, adı geçen zat, ilmin (hemen) bütün dallarında söz sahibi olup çalışmalarından bir kısmı şunlardır:

Guneymî'nin el-Lübâb fî Şerhi'l-Kitâb isimli eseri üzerindeki incelemesi,

Katru'n-Nedâ, İbn Akîl, Şüzûru'z-Zeheb, Muğni'l-Lebîb gibi nahiv kitaplarına yaptığı şerhler ve ferâize dair Sirâciye adlı kitap üzerindeki çalışmaları ile "İslâm şeriatı, bakımından kişinin medeni halleri" ve şâir konularda telif tiği eserler...

Bunlara ilâve olarak adı geçen zât, Nûru'l-îzâh ve Necâtü'l-Ervâh metnini şerh etmiş ve daha da yararlı, hale getirmek için sonuna, zekât, hac ve umre bölümlerini de ilâve ederek buna, "Hibetü'l-Fettâh bi Tekmileti Nöri'l-/zâ/7"adını vermiştir.

Bu mezhebin sahibi İmam A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri ile elinizdeki kıymetli kitabın müellifi Şeyh Hasan el-Vefâî eş-Şürûnbülâlî'nin kısa ha! tercümelerini takdim etmeyi bir kadirşinaslık sayıyoruz.

Ecir ve sevabı Allah'tan bekliyor ve bütün müsiüman kardeşlerimizden de hayır dualar ümid ediyoruz.

Muhammed Muhammed Bedevi Vehbe2[1]

İmam A'zam Ebu Hanîfe En-Nu'mân

İmam Efaû Hanîfe Nü'mân b. Sabit hicrî seksen yılında Abdülmelîk b. Mervarî' hilâfeti zamanında Kûfe'de doğdu. Babasının denetim ve gözetiminde delikanlılık ç 1-ğına geldi.

Daha sonra Ebu Hanîfe alış veriş ve ticaretle uğraşmaya başladı. İlimle herhangi bir teması olmadığı gibi, ilim erbabından kimseyi de tanımazdı.

Bir gün büyük din âlimlerinden Şa'bî adında biriyle karşılaştığında bu zat kendisine, ilim tahsil etmesini, ilim meclislerinde bulunmasını, ulemanın görüş ve fikirlerinden yararlanmasını tavsiye etti.

Ebu Hanîfe bu tavsiyeye uydu ve geçici olarak çarşı pazar işlerini terkedip vaktinin çoğunu Kûfe'de ilim tahsiline ayırdı. Burada öğrenebildiği kadar ilim tahsil eden Ebu Hanîfe, daha büyük âlimler bulunduğunu duyduğu Basra'ya intikal etti. Burada keskin ve kıvrak zekâsıyla; meselelere vukufu, kuvvetli delillerle çözüm getirişi ve hocalarını doğruya yöneltmesiyle İmam A'zam, hemen Basralıların dikkatini çekti ve ahaii tarafından hayranlık ve gıbtayla karşılandı.

İmam Ebu Hanîfe sadece İslâm fikhı, tefsir ve hadis ilimlerinde

2[1] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâli, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 5-6.

söz sahibi olmayıp aynı zamanda edebî ilimler ve diğer ilim dallarında da haklı bir şöhrete sahip idi. Büyük İslâm âlimlerinden çoğu kendisi hakkında sitayişkâr sözler sarfetmişlerdir.

Meselâ İmam Mâlik'e, İmam A'zam hakkındaki fikri sorulduğunda şöyle demiştir: "Vallahi onun gibisini görmedim! Eğer o, 'Şu direk altındandır dese, bu sözünün doğruluğunu isbat için mutlaka kıyasî bir delil getirir."

İmam Şafiî de şöyle demiştir: "Fıkıh ilminde derinlemesine bilgi sahibi olmak isteyenler İmam Ebû Hanîfe'nin lyâli olmak durumundadır, ben fıkıh konusunda ondan daha âlim birine rastlamadım."

İmam Ahmed, yanında Ebû Hanîfe'den bahsedilince, İmam'ın haline acır ve ağlardı. Nadr, onun hakkında şöyle demiştir: "İnsanlar fıkıhtan habersizdi, İmam Ebu Hanîfe (Radiyallahu anh) gelip insanları fıkıhtan haberdar etti, onlara fıkıhı öğretti."

Ebu Hanîfe (Radiyallahu anh) ilâhî emirlere itaati ve yaptığı (bol) ibadetleriyle mâruftu. Gecelerini namazla ve Kur'an okuyarak geçirirdi... Kırk yıl yatsı namazının abdestiyle sabah namazını kıldığı söylenir. Komşuları, İmam'ın geceleri namaz kıldığına şahit olduklarını, okuduğu Kur'ân'ı ve Aflah korkusundan ağladığını duyduklarını söylerlerdi.

Kendisine bir keresinde, Esved ve Alkame'den hangisinin daha üstün olduğunu sorduklarında, "Vallahi biz onların adlarını anmaya bile lâayık değiliz. Hal bu iken. nasıl olur da ikisi

arasında derecelendirme yapabiliriz?" diye cevap vermişti.

Ebû Hanîfe (Radıyallahu anh), dünya nimetlerinden aza kanaat eder ve az konuşurdu. Kendisine yapılan kötülükleri affederdi. Hiçbir kimseyi gıybet ettiği asla görülmuş değildir. Cömertti, muhtaçlara yardım eder, kendi aile fertlerine ve komşularına iyilik ve yardımlarda bulunurdu.

İmam A'zam şöyle derdi: "Bolluk ve rahat içinde yaşayıp sonra pişmanlık duymaktansa, dünyada aza kanaat etmek daha hayırlıdır,"

"İlim tahsiliyle ve zamanından önce riyaset elde etmek isteyen kimse, ömrünün geri kalan kısmını zillet içerisinde geçirir."

3[2]

İctihaddaki Metodu

Ebu Hanîfe (Radıyallahu anh), kendi takib ettiği metod hakkında, "Herhangi! bir hususta Allah'ın Kitabı'na müracaat eder, konuyla ilgili birşey bulursam alırım, aksi halde Rasûlullah'ın hadisine (sünnetine) ve güvenilir kimselerin sözlerine müracaat; ederim. Aradığımı bunlarda da bulamazsam Rasûlullah'ın ashabından dilediğimin, sözünü alırım ve artık bu sözü bırakıp bir başka sahabenin sözüne yönelmem. Şayet iş İbrahim, Şa'bî, İbn Şîrîn -burada birkaç müctehidin adlarını saymıştır- gibi zatlara kadar gelirse ben de

3[2] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâli, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzâh ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 7-8.

artık onlar gibi ictihad ederim" derdi. 4[3]

Karşılaştığı Sıkıntılar

Ümeyye Oğullarının son hükümdarlarından Mervan b. Muhammed zamanında; Irakta bir fitne zuhur etmişti. Irak valisi, Yezid b. Hü bey re'yi Ebu Hanîfe'ye göndererek İmam'ı kendisine "Yardımcı" yapmak istediğini ilettili. Ebu Hanîfe, bu işte insanlara! zulüm yapıldığını göz önünde bulundurarak, teklifi şiddetle reddetti. Hükümdar bunun üzerine, Ebu Hanîfe'yi iki cuma hapsetti ve dövürdü. 5[4]

Vefatı

Daha sonra Mansur, Ebu Hanîfe'nin kadılara reis (Kâdî'l-Kudât) olmasını talep etti. Bunu da reddedince, Ebu Hanîfe'yi yeniden hapse attırdı. Valilere itaat etmiyor, kadılığı reddediyor diyerek, Mansur, İmam't çarşı pazarda teşhir edip ona sürekli işkence etmeye başladı... Gördüğü işkence ve şiddetli darbeler sebebiyle Ebû Hanîfe inlemekten ve ağlamaktan kendini alamıyordu! Tatbik edilen ağır işkencelere dayana-, mayan bu mübarek zat, beş gün sonra hicrî 150 senesinde yetmiş yaşında iken azizi ruhunu Cenab-ı Hakk'a teslim etti. Allah, kendisini

4[3] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâti, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 8.

5[4] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâti, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 8.

rahmet ve mağfiretiyle kucaklasın.

İmam'ın telif ettiği eserlerin en meşhurları hadis sahasında yazdığı "el-Müsned"\e "el-Fıkhu'l-Ekber"d\r. 6[5]

Yararlanılan Eserler

- 1- el-A'iâm'm dokuzuncu cildinden kısaltılarak,
- 2- el-Bidâye ve'n-Nihâye'n'm onuncu cildinden kısaltılarak,
- 3- Prof. Ahmed İzzüddin el-Biyânûnî'nin el-îctihad ve'l-Müctehidîn adlı ese-| rinden kısaltılarak,
- 4- Târih-i Bağdad'm üçüncü cildinden kısaltılarak,
- 5- İbn Hallikan'ın ikinci cildinden kısaltılarak.
- 6- en-Nücûmu'z-Zâhire'nm ikinci cildinden kısaltılarak,
- 7- el-Cevâhiru'l-Mudiyye'nm birinci cildinden kısaltılarak yararlanılmıştır. 7[6]

Kitabın Müellifi Hasan Eş-Şürünbülâî

Mısır'ın el-Menûfiyye bölgesinin Yukarı Menûf tarafındaki

6[5] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâî, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 8.

7[6] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâî, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 8.

Şabrabulûle adında bir beldeden olup bir Hanefî fıkıh âlimi bulunan Allâme Hasan b. Ammâr Ebu'l-İhlâs eş-Şürünbülâî, hicrî 994, milâdî 1585 tarihinde doğmuştur. 8[7]

Fıkıh İlmindeki Yeri

Kendisi fakihlerin önde gelenlerindendi. Zamanının fazıl kişilerinden ve müteahhirîn'in en iyilerinden olan bu zat fıkıh iiminde otorite idi. Fıkhî kaideleri en iyi o bilirdi. Eli kalem tutanların ve müelliflerin en iyisiydi. Verdiği fetvalara herkes itimad ederdi.

Fıkıh ilmini İmam Abdullah en-Nıhrîrî ve Allâme Muhammed el* Muhibbî'den aldı. Fıkhî delillerini, bu iki İmam ile Şeyh Ali b. Ğânim e\\ Makdisî'ye dayandırır.

Şürünbülâlî (Rahmetullahi aleyh), Mısır'da Câmiu'l-Ezher'de ders vermiş ve birçokları kendisinin ilim ve fazîletinden istifade etmiş olup Allâme İsmail Nablusîde bunlardan birisidir. 9[8]

Ulemanın Müellif Hakkındaki Sözleri

Müellif hakkında Muhibbî'nin babası şöyle demiştir:

8[7] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâî, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları: 9.

9[8] Hasan b. Ammar Ebu'l-İhlas el-Mısri eş-Şurunbulâî, Sebilu'l-Felah Fi şerhi Nuru'l-İzah ve Tercümesi, Kahraman Yayınları:

"O, Ezher'in kandili ve parlak bir yıldızıydı; eğer "Sirâcu'l-Vehkâc" müellifi kendisini görseydi, onun ziyasmdan mutlaka istifade ederdi. Şayet "ez-Zahîre" müellifi bu zatın zamanında bulunsaydı, hiç ortalıklarda görünmezdi. Şayet İbnü'l-Hasen onun zamanında hayatta olsaydı, Hasan eş-Şürünbülârî'yi methetmekten geri durmazdı. Eğer Ebu Yusuf kendisini görseydi, kesinlikle ona tazim eder, başkalarına iltifat etmezdi."

Ahlâkı ve Telif Ettiği Bazı Eserler

Müellif merhum ahlâk ve fazilet sahibi bir zat olup güzel konuşma yeteneğine sahipti. Takva ehliydi, Allah'ın dinine sıkı sıkıya bağlıydı. Hanefî mezhebinde birçok kitap telif etmiş olup en meşhurları şunlardır:

— Molla Hüsrev'in ed-Dürer ve'l-Ğurer adlı kitabına yaptığı haşiye, |

— İbn Vehban'ın Manzûme'sme yaptığı şerh,

— Nûru'l-îzah ve Necâtü'l-Ervâh (elinizdeki kitap),

— Tuhfetü'l-Ekmel

— "Şürünbülâlî'nin Risaleleri" diye bilinen ve 48 risaleden Oîfjj "et-Tahkîkâtü 'l-Kudsiyye."

AT. İzah. Forma

İnsanlar hakkında geniş bilgiye sahipti. Salih ve mümtaz şahsiyetlere inanır ve hürmet ederdi.

Salihlerden biri ona: "Hasan! Bugünden itibaren kendine, aile efradına ve çocuklarına (böyle değerli) elbiseler alma" demişti. [Çünkü merhum kıymetli elbiseler giyerdi.) Bunun üzerine bu nevi elbiselerden asla giymemiştir.

Vefatı

Müellif merhum 75 yaşında hicrî 11 Ramazan 1069, miladî 1-659 yılında cuma günü ikindi namazından sonra vefat etmiş ve Mücâvirîn'deki türbeye defnedilmiştir. Allah kendisine rahmet etsin.

İş bu bilgiler,

1- Hulâsatü'l-Eser ila

2- Hayruddin Ziriklî'nin el-A'lâm'möan kısaltılarak alınmıştır.

GİRİŞ

Hamd olsun âlemlerin Rabbi'ne, salât ve selâm olsun peygamberlerin sonuncusu Efendimiz Muhammed Mustafa'ya, O'nun temiz aile fertlerine ve topyekûn ashabına...

Kendisi Hanefî olup Rabbine muhtaç bulunan bu Ebul-İhlâs Hasan el-Vefâî eş-Şürünbülâlî bendeleri, şunu ifade etmek ister ki:

Bazı dostlarım -Allah onları ve bizleri lütuf ve ihsanından ayırmasın- benden, hacimli kitaplarda ve dağınık bir halde

bulunan ibadete dair bir takım meseleleri başlangıç seviyesindekilere derli toplu sunacak ve temel teşkil edecek bir çalışma yapmamı istediler. Ben de Allah Teâlâ'ya sığınıp sevabını O'ndan bekleyerek bu işe koyuldum. Bu sahada söz sahibi olanların kesinkes doğru bildiği şeylerden başkasına kitabımda yer vermediğim gibi, meseleyi de Öyle dallandırıp budaklandırmadım. Kitaba "Nûru'l-îzah ve Necâtü'l-Ervâk" adımı verdim. Allah'tan dileğim o ki, insanlar bu kitaptan her zaman istifade etsin ve yararlansınlar.

TEMİZLİK¹⁰ [1]

Kendisiyle Temizlik Yapılabilen Sular

Yedi türlü su ile temizlik yapılabilir ki bunlar: 1) Gökten inen (yağmur) suyu,¹¹ [2] 2) deniz suyu¹² [3], 3) ırmak suyu, ¹³ [4] kuyu suyu, 5) kar suyu,⁴ 6) dolu suyu,⁵ 7) kaynak suyudur.¹⁴ [5]

10[1] Temizlik, Kur'an-ı Kerim'in, «Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları artırıp yüceltirsın» (Tevbe, 103) mealindeki âyet-i celüsi ile,

"Ey Peygamberin ev halkı! Şüphesiz, Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister" (Ahzâb, 33) mealindeki âyet-i celîlesinde geçtiği üzere manevî olabileceği gibi maddî de olabilir. Ama Fıkıh uleması temizlik deyince, "Temiz su ve (su bulunmadığı zaman teyemmüm yapılabilen temiz toprağa) benzer şeyleri kullanarak namaz ve namazla alâkalı (insanın vücudu, elbisesi, namaz kılınan yer gibi) şeylerin temizliği"ni kasdetmektedirler.

11[2] Yağmur suyunun temizleyici olduğuna, "Sizi temizlemek için üzerinize gökten su (yağmur) indiriyordu." (Enfâl, 11) âyet-i celîlesiyle işaret edilmektedir.

12[3] Burada bahsi geçen deniz suyundan maksat tuzlu sudur. Bu suyun temizleyici olduğu, Efendimiz (Aleyhissaiâtü vesselâm)'e deniz suyunun temiz olup olmadığı sorulduğu zaman söylediği: "Onun suyu temizdir, içinde ölen(in yenmesi) de helâldir" mealindeki hadis-i şerifi gereğince temizdir. Ayrıca, "Deniz suyunun temizlemediğini Allah temizlemesin" diye bir söz de vardır. Abdullah t>. Ömer b. Hattab (RadiyaÜahu anhüma) gibi bir takım sahabeye göre ise acı olduğu ve kokusu hoş olmadığından deniz suyuyla temizlenmek doğru değildir.

13[4] Kar ve dolunun erimesi neticesinde meydana gelen su ile de temizlik yapılabilir.

14[5] Yerden çıkarak akıp giden kaynak suları.

Su eşitleri ve Suyun Vasıfları

Sular beş türlüdür:

1) Hem temiz hem de temizleyici olan ve mekruh olmayan sulardır ki, bunlara "mutlak sular" denir.

2) Temiz ve temizleyici olduğu halde mekruh^{15[6]} olan sulardır. Bunlar da kedi ve benzeri ^{16[7]}hayvanların üzerinden içtiği, az (kabul edilen) sulardır.

3) Temiz olduğu halde temizleyici olmayan sular. Bunlar abdest için (veya c n pl ğ  gidermek için) kullanılan sular yahut da abdest niyetiyle abdestlinin yeniden aldığı abdestin suyudur.^{17[8]}

Su Ne Zaman 'Kullanılmış' Sayılır?

Su vücuddan ayrılmakla "kullanılmış" sayılır.

^{15[6]} Mutlak su varken böyle bir suyu kullanmak tenzîhen mekruhtur, tahrîmen değil... Mutlak su bulunmadığı zaman bu suyun kullanılması aslında mekruh olmaz.

^{16[7]} Başı boş tavuk, yırtıcı kuş ve yılan gibi.

^{17[8]} Abdestsiz bir kimsenin abdest aldığı su ile abdestlinin kurbet niyetiyle abdest almak için kullandığı su arasında bu hususta herhangi bir fark yoktur.

Hangi Suyla Abdest Alınmaz?

Sıkmaksızın kendi kendine çıksa dahi, ağaç ve meyve suyu ile abdest alınamayacağı gibi, ki en doğrusu da budur,^{18[9]} kaynatma neticesinde veya başka maddelerin suya galebesi (özelliğini bozacak şekilde suya karışması) sonucunda tabii özelliğini yitiren su ile de abdest alınmaz.

Ne Zaman Galebe (Baskınlık) Meydana Gelir?

Katı maddelerin suya karışarak sudaki incelik (yumuşaklık) ve akıcılığı gidermesi neticesinde galebe (baskınlık) meydana gelir.

Safran, meyve ve ağaç yaprağı gibi katı maddelerle suyun bütün vasıflarının değişmesinin bir zararı yoktur.

Bir de, süt gibi kokusu olmayıp yalnızca rengi ve tadı bulunan mavilerin bir tek vasfının su üzerinde belirmesi ve sirke gibi üç özelliğe sahip olan mavilerin iki vasfının suda belirmesi ile galebe meydana gelir.

Kullanılmış su ve kokusu gitmiş gül suyu gibi herhangi bir vasiî bulunmayan maddelerde galebenin olup olmadığı tartıyla belirlenir. Eğer bir rıtıl^{19[10]} mutlak suya, iki rıtıl kullanılmış

^{18[9]} Musannif, kendi kendine çıkan meyve suyu veya ağaç suyu ile abdest alınamayacağı görüşünü benimsemiştir. Ancak el-Hidâye müellifi olup el-Kenz ve et-Tenvîr adlı kitapları da şerheden zat, (meyve ya da ağaçtan) kendiliğinden çıkan suyla abdest alınabileceğini söylemişlerdir. Sıkma sonucu çıkan suyla abdest alınamayacağı hususunda ise herkes müttefiktir.

^{19[10]} Rıtıl: Sulu şeyler için kullanılan bir ölçü birimi olup, bulunduğu mıntıkaya göre değişmekle beraber genellikle bir rıtıl bir okka kabul edilirdi. Bir okka 400 dirhem, bir dirhem ise 3.207 gramdı.

su karışmışsa bu suyla abdest alınmaz, aksi halde alınır.

4) Pis su: İçine pislik düşen az ve durgun su pistir. :

Eğer su, ona on (10x10) zirâin altında 20[11]ise az sayılır ve içine

5) Üzerinden eşek ve katırın içtiği su ki, bu suyun temiz olup olmadığı şüphelidir.

Artık Sular²¹ [12]

Az²²[13] (kabul edilen) ve canlı artığı bulunan sular dört kısımda mütâlâa edilir:

Birincisi, temiz ve temizleyicidir. Bunlar, insan, at ve eti yenilen hayvanların 23[14]artıklarıdır.

20[11] Bilinmelidir ki sular, ya kare biçiminde bir mekânda bulunur, ya dâire şeklinde bir yerde veya dikdörtgen şeklinde bir mekân yahut havuz içinde bulunur.

Eğer su, kare şeklinde bir yerde ise ve bir taran da on zira' veya daha fazla ise içindeki su çok, on zirâ'dan az ise az sayılır.

Eğer su, daire şeklinde bir mekânda olup çevresi otuz altı zira' ise içindeki su çok, otuz altı zirâ'dan küçük ise az sayılır.

Havuz her hâl ü kârda, içerisinden su avuçlandığında, dibi belirmeyecek şekilde derin olmalıdır, en doğru görüş de budur.

Zira': 75.8 cm olan eski bir uzunluk ölçüsü birimidir.

düşen pislik, suya tat, renk ve koku yönünden tesir etmese dahi bu su pistir.

21[12] Artık su; üzerinden insan ya da hayvanın içtiği az (kabul edilen) suya denir.

22[13] Az (sayılan) su, ona on (10x10) zirâ'dan veya benzeri ölçüden daha küçük yerlerde bulunan sulardır ki, ırmak ve deniz suları bu hükmün dışındadır. Çünkü ırmak veya denizden ne kadar insan veya ne kadar hayvan içerse içsin "artık su" kabul edilemez.

23[14] Eğer su içen hayvanın ağzında pislik yoksa, su pis olmaz. Şayet bir kimse domuz eti yemiş veya şarap içmiş yahut da ağız dolusu kusmuş ve ağzının kiriyle de az (sayılan) sudan içmişse, bu su pislenir ama, suyu eğer oradan zaman geçtikten ve ağzına gelen salya veya tükürüğü defalarca evirip çevirip tükürdükten sonra içmişse pis olmaz. Bu, İmam A'zam ve Ebu Yûsuf'a göre böyledir. İmam Muhammed ise ağzını yıkamadıkça ne olursa olsun su pis olur demiştir.

İkincisi, pis olup kullanılması caiz değildir ki bunlar

1 köpek^{24[15]}, domuz ya da kaplan ve kurt gibi yırtıcı hayvanların^{25[16]} artıkları olan sulardır.

Üçüncüsü, başkası varken^{26[17]} kullanılması mekruh olan kedi,^{27[18]} başı boş tavuk;^{28[19]} doğan, atmaca, şahin, çaylak^{29[20]} gibi yırtıcı kuşlar ve akrep hariç, fare gibi ev hayvanlarının artıklarıdır.

Dördüncüsü, katır^{30[21]} ve eşeğin artığı olup bunun temizliği üphehîdir; eğer başka su yoksa bununla abdest alınır ve

^{24[15]} Köpeğin artığının pis olduğuna Peygamber (Aleyhissalâtu uesse, hadis-i şerifi delildir:

«Herhangi birinizin kabından köpek içerse onu üç kere yıkasın.»

Bu yıkama emri, pislîği temizlemekten başka bir maksat için verilmiş Öeğildir... Bu hadis-i şerifin rivayetinde ihtilâf bulunduğundan, bize göre, bi-] isi toprakla olmak üzere, kabı yedi kere yıkamak menduptur.

Domuzun artığının, pislîğin ta kendisi olduğu Kur'ân-ı Kerîm'le sabit olup . Ulah Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Domuz eti -ki pislîğin ta kendisidir-...» (En'âm, 145)

Yırtıcı hayvanların salyaları etlerinden salgılanır. Etleri murdar olan bu hayvanların salyalarının da pis olacağı ve suya intikal eden salyanın, suyu kirleteceği açıktır.

^{25[16]} Yırtıcı hayvanlar kaplan, kurt, maymun ve benzeri hayvanlardır.

^{26[17]} Yani mekruh olmayan bir su yoksa, bu suyun kullanılması mekruh değildir. Hatta bu gibi sular varken teyemmüm yapmak doğru olmaz.

^{27[18]} Kedinin ehlî bir hayvan olup sürekli evlere girip çıktığına ve insanları bazı şeylerden koruduğuna göre, bu hususta biraz kolaylık göstermek icab etmektedir. Nitekim Rasûlullah (Aleyhissalâtu vesselam) kedinin pis olmadığını söylemiştir. Ancak kedinin, pisliklerden sakınmadığı göz önünde bulundurularak artığı tenzîhen mekruh kabul edilmiştir. Bu konuda, iki hususu göz önünde bulundurmak gerekir: Birincisi kedinin durumu, ikincisi de onunla haşır-neşir olan insanların durumu. Bu durumlardan yalnızca biri göz önünde bulundurulmuş olsaydı eğer, ya kedi artığını kullanmanın haramlığına ya da kerâhetsiz hellâlîğine hükmedilebilirdi.

^{28[19]} Yani temiz, pis her yerde başı boş gezip dolaşan tavuk. Çünkü bunların gagalarının pis mi, temiz mi olduğu şüpheli olduğundan artıklarını kullanmak mekruhtur. Şayet kafes ve benzeri yerlerde muhafaza edilse de gagasının temiz olduğundan emin olursa, meselâ böylelerinin artığı şüphesiz temizdir.

^{29[20]} Hepsinin eti de murdar olduğu halde, yırtıcı hayvanlarla yırtıcı kuşlar arasında fark vardır. Çünkü yırtıcı hayvanlar suyu, pis salyalarının ıslattığı dilleriyle içerler. Ama yırtıcı kuşlar gagalarıyla içerler ki gagaları kemiktendir ve kemikse temizdir.

^{30[21]} Eşeğin artığının şüpheli oluşunun sebebi, etinin helâl oluşu ya da haram oluşu hakkındaki delillerin birbiriyle çelişir durumda olduğundandır. Hadis-i şeriflerden birinde eşek etinin helâl olduğu ifade edilirken, bir başkasında haram olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla eşek artığının teiniz olup olmadığı hususunda şüpheliyiz... Eşekten doğan katır da eşek hükmündedir.

ardından yemmüm³¹ [22] edilerek namaz kılınır.

Temiz Kaplar ile Pis Kaplar

Yahut Temiz Elbiseler ile Pis Elbiseler Birbirine Karışmışsa

Çoğu temiz olan kapların içine pisleri karışmışsa, abdest al-ak ve içmek için bunlar arasından temiz olanı araştırılır.³²[23] Eğer drbirine kansan kapların çoğunun pis olduğu biliniyorsa, sadece içmek³³[24] için araştırma yapılır.

Temiz ve pis elbiselerin birbirine karışması durumunda , İralarından temizini bulmak için mutlaka araştırma yapılır. Elbisenin çoğu temiz ya da çoğu pis olmuş farketmez.

,

Kuyular ve Bunların Temizlenme Yolları

³¹[22] En iyisi önce abdest alıp sonra teyemmüm etmektir. Çünkü îmam Züfer, ab-desti teyemmümden önce almanın vacip olduğunu söylemiştir.

³²[23] Araştırma: Temiz olanı pisten ayırmak için olanca gücün harcanmasıdır.

³³[24] Abdest için araştırma yapılmamasının sebebi, çoğunun pis olması, abdest yönünden hepsinin pis olması manasına geldiği içindir, Bir de şu husus vardır ki, abdest yerine teyemmüm edilebilir; dolayısıyla kapların tamamının pis olduğunu söylemekle maslahata aykırı birşey ifade etmiş değiliz.

İçmeye gelince, insanlar normalde pis suyu içmek istemezler. Ama bu sudan başka suyun bulunmadığı ve şiddetli susuzluğun başgösterdiği bir yerde hayatın devamı için içmeye öncelik verilir.

Elbiselerde, su kaplardakine benzer bir ayırım yapmadık. Çünkü na mazda açık (avret) yerleri kapatmak için elbisenin yerini tutacak başka ben^ zeri bir şey bulunmadığı halde, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi toprak^ suyun yerini tutabilir.

İçerisine tırnaklı hayvanların pisliklerinin dışında, az da olsa, kan veya şarap gibi pislik düşen küçük kuyuların^{34[25]} suyu boşaltılır. Eğer böyle bir kuyuya domuz düşer de ağzı suya temas etmeden diri olarak çıkarılırsa veya kuyuda köpek, koyun ya da insan ölürse yahut küçük de olsa düşen hayvan kuyuda şişer ise yine kuyunun suyu boşaltılır. Tamamen boşaltılması mümkün değilse, içerisinden iki yüz kova su çıkartılır.

Eğer içerisinde tavuk, kedi ve benzeri şeyler ölmüşse kuyudan kırk kova su; fare ve benzeri hayvanların ölmesi halindeyse yirmi kova su çıkarılmalıdır. Kuyunun, kova ve kovanın sarkıtıldı-ğı ipin, su çıkarıcının elinin temizliğini temin için (bu uygulama) yapılır.

Kuyu; koyun ve deve gibi hayvanların gübresiyle, at, katır ve eşek gibi hayvanların yahut da sığır ve benzeri hayvanların gübrelerinin düşmesiyle pislenmez. Ancak gübre, bakılınca göze çok geliyor, ya da kova sarkıtıldığı zaman kuyunun her tarafında gübreye değiyor ise kuyu pislenmiş olur.

Güvercin, serçe pisliğiyle ve balık, kurbağa yahut suda yaşayan bir hayvanın yahut da böcek, sinek, an ve akrep gibi kansız haşeratın suda ölmesiyle yahut, üzerinde pislik

^{34[25]} Kuyular, küçük ve büyük olmak üzere iki türlüdür. Küçük kuyular, ona on (10x10) zirâ'm altında olanlardır. Büyük kuyularsa ona on zira1 ve daha büyük kuyulardır.

İçerisine az da olsa pislik düşen küçük kuyunun boşaltılması vaciptir. Ancak az miktarda deve ya da koyun gübresi ve benzeri şeylerin düşmesi halinde kuyu boşaltılmaz, çok miktarda düşmüşse boşaltılır.

Müellif, büyük kuyularla ilgili görüşlerini, "İki yüz kova..." sözleriyle belirtmiştir. Yani bu tür kuyulara şayet büyük hayvan düşmüş, yahut düşen hayvan küçük olduğu halde içerisinden şişmiş ise (ve kuyunun tamamı boşaltılamıyorsa) iki yüz kova su çıkarılır. Kedi gibi orta büyüklükte bir hayvan düşmüşse kırk kova, fare gibi küçük bir hayvan düşmüşse yirmi kova su çıkarılır. Tabii ki suyun, düşen hayvanların çıkarılmasından sonra çekilmesi gerekir.

bulunmayan insan ya da eti yenen bir hayvanın suya düşüp ölmeden çıkarılmasıyla yahut katır, eşek, yırtıcı kuş ve maymun vs. gibi yabani hayvanların düşmesiyle su pislenmez. Düşen hayvanın salyasının suya karışması halinde hayvanın durumuna göre değerlendirme yapılır.

Kuyuya ne zaman düştüğü bilinmeyen bir hayvan ölüsü, kuyuyu, bir gün bir geceden itibaren; eğer hayvan şişmiş halde ise, üç gün üç geceden itibaren kirletmiş sayılır.

Taharetlenme¹ ve Abdestten Önce Yapılması Gereken Şeyler

Bir erkeğin, sidik belirtisi kalmayıncaya kadar ve yürümek,

1 Taharetlenme; necasetin (pisliğin) çıkış yerinin silinmesi veya yıkanmasıdır. Fıkıh ulemasına göre ise pisliğin, sn ve benzeri şeylerle giderilmesidir.

öksürmek, sağ veya sol yana yatmak ve alışık olduğu birtakım hareketleri yapmak suretiyle kalbi tatmin oluncaya kadar istibrâ³⁵[26] yapması gerekir. Sidik yaşığının tamamen ortadan kalktığına iyice kanaat getirilmeden abdeste başlamak doğru değildir.

³⁵[26] îstibrâ; sidiğin çıkış yerini yaşlık ve benzeri şeylerden, müellifin yukarıda belirttiği yollarla temizlemektir.

Taharetlenme (İstincâ) ile İlgili Hükümler

Ön ve arkadan çıkan pisliği, çıkış yerinin dışına sirayet etmediği sürece, temizlemek sünnettir. Eğer pislik, çıkış yerinin dışına bir dirhem³⁶[27] miktarı kadar sirayet etmişse bunun temizlenmesi vacip, bir dirhemi geçmiş ise farzdır.³⁷[28]

Cünüplükten, hayız ve nifastan kurtulmak için yıkanırken, çıkış yerindeki pisliği, isterse az olsun, yıkamak farzdır.

Temizlenmeye elverişli bulunan taş ve benzeri şeylerle taharetlenmek sünnet olup suyla taharetlenmek daha iyidir. En iyisi hem taş hem de su ile taharetlenmektir. Önce taşla silinilir, sonra suyla yıkanılır. Sadece su veya sadece taşla da taharetlenilebilir.

Taharetlenilecek yerin temizlenmesi sünnet, birden fazla taşla temizlenmek ise menduptur, müekked sünnet değildir. Daha az taşla temizlik temin edilse bile üç adet taşla taharetlenmek menduptur.

Nasıl Taharetlenilir?

³⁶[27] Dirhem; eski bir ağırlık ölçüsü birimi olup 2.30 grama karşılıktı.

³⁷[28] Taharetlenmeyle ilgili üç hüküm vardır ki, üçü de çıkan pistiğin durumuyla alakalıdır. Eğer pislik, çıktığı yerin etrafına sirayet etmez ise temizlemesi sünnet; bir dirhem miktarı kadar sirayet ederse vacip; bu miktardan fazla sirayet etmiş ise temizlemesi farzdır.

Taşla taharetlenilirken, eğer husye sarkıksa, pislik mahallim evvelâ önden arkaya doğru silmeli, ikincisinde arkadan öne, üçüncüsünde de önden arkaya doğru silmelidir. Sarkık değilse silmeye arka taraftan başlanılır. Kadınlar, tenasül uzuvlarının kirlenmemesi için silmeye önden başlamalıdır.

Daha sonra eller su ile yıkanır. Bunun ardından erkekler, bir jveya iki, ya da duruma göre, üç parmaklarının iç kısımlarını, ^başlangıçta orta parmaklarını, daha sonra da yüzük parmaklarını 1 diğerlerinden ileri çıkararak taharet mahallini suyla oğuşturmak suretiyle yıkarlar. Sadece tek parmakla yıkamamalıdır. Kadınlar, (lezzet meydana gelmemesi için, başlangıçta orta parmaklarını iyüzük parmaklarıyla birlikte öne çıkarırlar. Pis koku gidinceye ka-jjdar yıkamaya devam etmeli ve eğer taharet yapan oruçlu değilse jmakatını gevşetmek suretiyle yıkamalı, oruçluysa kalkmadan önce (makatını kurul amalidir. Taharetlenme işi bitince, elleri tekrar fyıkamak gerekir.

Kendisiyle Taharetlenmek Uygun Olan ve Olmayan Şeyler

Taharetlenmek için avret mahallini açmak doğru değildir. Eğer pislik, çıkış yerinin dışına sirayet eder ve sirayet eden bu miktar bir dirhemi geçerse, o vaziyette namaz kılmak doğru ve makbul olmaz. Pisliği giderecek birşey varsa ve kendisi de tenhâ bir yerde değilse, pisliği avret mahallini açmaksızın temizler.

Def-i Hacet Sırasında Yapılması Mekruh Olan Şeyler

Taharetlenmek için avret mahallini açmak doğru değildir. Pisliği temizleyecek birşey varsa ve bulunulan yer de tenhâ değilse, avret mahallini açmaksızın pislik giderilmeye çalışılır. Eğer pislik, çıkış yerinin dışına bir dirhemden fazla sirayet etmişse, o vaziyette namaz kılmak doğru ve makbul olmaz.^{38[29]}

Hangi Şeylerle Taharetlenmek Uygundur, Hangileriyle Değildir?

Kemikle, insan ve hayvanların yemesine elverişli şeylerle; kiremit, porselen, kömür, cam, kireç, kıymetli ipek ^{39[30]}ve pamuklu kumaş parçalarıyla, bir de özürsüz olarak¹ sağ elle taharetlenmek mekruhtur.

Def-i Hacet Yapmanın Usûl ve Âdabı

Helaya girmeden önce «Eûzü billahi mineşşeytânirracîm»

^{38[29]} (Yalnızca) dirhem miktarı kadar pisliğe şer'an müsamaha edildiği bilinmelidir. Eğer sadece çıkış yerinin dışına taştan pislik bir dirhem kadar ise buna göz yumulamaz. Binaenaleyh mükellef, göz yumulan bu bir dirhemden üstündeki pisliği, mümkünse su ve benzeri şeylerle gidermesi şarttır. Aksi halde o vaziyette hem abdest alır hem de teyemmüm eder, sonra (namazı) iadesi gerekmez.

^{39[30]} İpekle taharetlenmenin mekruh oluşunun sebebi, yararlı bir şeyin telef edilmemesi içindir. İpekle taharetlenmenin fakirliğe sebep olacağı söylenir. Çünkü böyle birşey ile taharetlenmek, böbürlenmek ve taşkınlık olur. Bunlar ise fakirliğe götürücü sebeplerdendir.

denilir ve sol ayakla girilir. Otururken sol tarafına dayanılır ve mecbur kalmadıkça konuşulmaz.

Bina içinde de olsa, def-i hacet sırasında kibleye dönmek, arkasını kibleye vermek, kapalı olmayan yerlerde güneşe, aya ve rüzgârın estiği tarafa dönmek tahrîmen mekruhtur.

Öte yandan suya, gölgeli bir yere, yerdeki bir deliğe veya yarığa, yola, meyveli bir ağacın altına işemek ya da büyük abdest yapmak ve özürsüz olarak ayakta işemek de mekruhtur.
!..

Heladan sağ ayakla çıkılır ve:

«El-hamdü lillahillezı ezhebe anni'l-eza ve âfânî = Bendeki sıkıntıyı giderip bana rahatlık veren Allah'a hamdolsun» diye dua edilir.

1 Sağ elle taharetlenmenin mekruh oluşu, bu elin şanını yüceltme isteğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü insan sağ eliyle yer (içer). Sağ elin yemek esnasında taharete kullanıldığı hatıra gelip de tiksinti vermesin diye de bu el taharete kullanılmamalıdır.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Temizlik nedir, fikhî yönden temizlik ne demektir?

Temizliği, fıkıh ulemasına göre ıstılah yönünden açıklayınız ve temizlenmesine hükmolunan yerlerle nerelerin ve "su benzeri"

ile hangi şeyin kasdolunduğunu belirtiniz.

Kendisiyle temizlenilmesi caiz olan sular hangileridir?

. Gökten inen su ile kasdolunan, deniz suyuyla, ırmak suyuyla, dolu ve kaynak sdyiiyla kasdolunan şey nedir?

Sular kaç kısma ayrılırlar? Mutlak suyun hükmü nedir?

Kedi ve benzeri hayvanların içtiği az kabul edilen suyun hükmü nedir? Kediye sdnzer hayvanlar nelerdir?

Kullanılmış su ve bununla ilgili hükümler nelerdir? Su ne zaman "kullanılmış" sayılır?

| Abdest alınması caiz olmayan sular hangileridir? Ağaç ve meyvelerden [kendiliğinden çıkan su ile bunlardan insanların sıkması sonucu elde edilen su için verilecek hüküm aynı mıdır?

I Katı şeylerin karışmasıyla suda galebe (baskınlık) nasıl, sıvı şeylerin karışmasıyla nasıl meydana gelir? Suyun vasıflarını değiştirdiği halde zarar vermeyen şey nedir? Kendisinde iki vasıf bulunan sıvının karışmasıyla, üç vasıf bulunan ve hiçbir vasfı olmayan sıvıların suya karışmaları arasında ne gibi farklar vardır?

Pis su nedir? Temizliği şüpheli olan su hangisidir?

Hangi miktardaki su az kabul edilir?

Hangi miktardaki sular çok sayılır? "Artık su" nedir, ıstılâhî

yönden ne demek- Üzerinden nice insan ve hayvan içtiği halde nehir ve deniz sulan neden artık su sayılmaz?

Artık sularla ilgili hükümler kaç'a ayrılır? Az kabul edilen sudan insan ve at içtiği :akdirde bu su İçin ne hüküm verilir? Bu sudan ağzı temiz birisi içerse ne hüküm, ağzı 3is olan birisi içerse ne hüküm verilir?

Az kabul edilen sudan köpek, yahut domuz, yahut da yırtıcı hayvanlardan biri çerse bu su için ne hüküm verilir? Bunların her biri için verilen hükümler hangi delillere dayanır?

Kedinin yahut başı boş dolaşan tavuğun, üzerinden içtiği ve az kabul edilen suyun hükmü nedir ve bu hüküm için delil nedir? Başka su varken kullanılması mekruh olmak ne demektir?

Başı boş tavuk ne demektir? Bunun artığı niçin mekruhtur? Temizliği şüpheli

artık hangisidir ve bu şüphenin sebebi nedir?

Kafeste muhafaza olunan tavuğun artığıyla ilgili hüküm nedir?

Herbirinin eti murdar olduğu halde yırtıcı kuşlar ile yırtıcı hayvanların artıkları neden birbirinden farklıdır? Şüpheli artıklar için ne hüküm verilir?

Araştırma ne demektir? Kapların veya elbiselerin çoğunun temiz olmasına dair verilen hükümle bunlartn çoğunun pis olması hakkında verilen hüküm aynı mtdır? Şayet bu hükümler arasında fark varsa, sebebi nedir?

Bir kuyunun küçük veya büyük kabul edilebilmesi için ölçü nedir? Bunlardan herbirinin içine pislik düştüğünde verilecek hüküm nedir?

Kuyudan ne zaman iki yüz, ne zaman kırk, ne zaman yirmi kova su çıkarılır?

İçerisine pislik düşmüş bir kuyudan çıkarılması gereken suyu çıkarma işinde kullanılan kova ve kuyunun duvarlarıyla ilgili hükümler nelerdir?

İçerisine gübre düşen kuyu ne zaman pis olur? (Düşen) gübre ne zaman çok kabul edilir? Suyun içerisine hangi şey düşünce suyu bozmaz?

Bir kuyuda bulunan hayvan leşinin ne zaman düştüğü bilinmese ne yapılması, kuyuya ne zaman düştüğü bilinmeyen şişmiş bir hayvan ölüsüne rastlanırsa ne yapılması gerekir?

Taharetlenme nedir? Fıkıh ulemasına göre ıstifâhî bakımdan taharetlenme nedir?

İstibrâ nedir, ne ile yapılır, taharetlenme ile ilgili hüküm nedir?

Taharetlenme ne zaman sünnet, ne zaman vacip ve ne zaman farzdır? Hangi şeyle taharetlenmek sünnettir? Suyla taharetlenme ile taşla taharetlenme aynı mıdır?

Temizlenmeye elverişli taşla ne kasdolunmaktadır? Taştan başka daha ne gibi şeylerle taharetlenilebilir?

Taşla taharetlenilmede mendup olan belli bir sayı var mıdır?
Bu sayı ne zaman sındup olur?

Taşla kadınlar nasıl, erkekler nasıl taharetlenirler? Kendisiyle taharetlenilmesi mekruh olan şeyler nelerdir? Def-i hacetin âdâbıyla ilgili neler biliyorsunuz?

ABDEST

Abdestin Farzları

40[1]Abdestin rükünleri (farzları) dördtür:

Birincisi; yüzün, alnın en üst tarafından başlamak üzere çene altına kadar olan kısmıyla, iki kulak yumuşakları arasında kalan kısmını yıkamak.

İkincisi; dirsekler de dahil olmak üzere, elleri yıkamak.

Üçüncüsü; ayağı, topuklarla beraber yıkamak. Dördüncüsü; başın dörtte birini meshetmek.

40[1] Abdestin Arapçası vuzû olup güzellik ve temizlik manasıdır. Fakihlerin ıstılahında ise abdest, yüzü, elleri, ayakları yıkamak ve başa meshetmekten ibarettir. Bu uzuvlar, yıkanınca temizlenmelerinin yanı sıra, üzerlerindeki toz toprak gibi şeyler ile insanların üzerine konan sinek ve benzeri şeyler vasıtasıyla taşınan hastalık mikropları da giderilmiş olur.

Abdestin farz oluşunda, yukarıda dile getirdiğimiz birtakım şeylere maruz kalan uzuvların yıkanmasının emredilmesinde, tavsifi mümkün olmayan nice hikmetler vardır. Bir defa insana son derece zararlı olan mikroplar bu uzuvların yıkanmasıyla giderileceği gibi, insanın üzerindeki uyusukluk gider, yerine canlılık gelir. Abdesti olmayanlara, her namaz kılmak isteyişlerinde abdest almalarının emredilişi düşünüldüğünde, bu ibadetin farz oluşunun hikmet ve esrarı çok daha iyi anlaşılır.

Üç azanın yıkanması ve başa meshedilmesi, "Ey iman edenler, namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi ve başlarınızı meshedip topuklarınıza kadar ayaklarınızı yıkayın" mealindeki âyet-i celîle ile sabittir. Başın dörtte birine meshedilmesini ise, Rasûlullah (Aleykissalâtü vesselâm)'m "Abdest alıp nâsiyesini (başının ön kısmını) meshetmesinden dolayıdır. Evet, bu kısım, başın dörtte birini oluşturuyor. Çünkü baş, dört bölümden oluşmaktadır ki, bunlardan ikisi başın önden orta kısmına kadar olan nâsiye bölümü ile buradan itibaren başın enseye kadar olan kısmı ve ikisi de başın sağ ve sol yanlarıdır.

Abdestin Alınış Sebebi

Ancak abdestli olarak yapılması uygun olan birtakım şeyler^{41[2]} f-apılmak istendiğinde abdest alınır; budur abdestin sebebi ve dünya ile ilgili değerlendirmesi. Ahiretle ilgili yönü ise sevaba kavuşmaktır.^{42[3]}

Abdestin Farz Olmasının Şartlar

Abdestin farz olması için akıllı olmak, bulûğ çağına gelmek, müslüman olmak, abdeste yetecek kadar suyu kullanabilecek durumda bulunmak, abdestsiz olmak, hayızlı ve lohusa olmamak ve bir de vaktin dar olmaması gerekir.

Abdestin Sıhhatinin Şartları

Abdestin doğru olabilmesi için temiz suyun, cildin her yerine temas etmesi, hayızlı ve lohusa olunmaması, abdesti bozan şeylerden uzak bulunulması ve bir de mum ve yağ gibi suyun vücuda sirayetini Önleyici şeylerin giderilmesi şarttır.

Abdestle İlgili Hükümler

^{41[2]} Meselâ, abdestsiz namaz kılmak, Kâ'be'yi tavaf etmek, Mushaf ı taşımak haramdır.

^{42[3]} Eğer ibâdet niyetiyle bu üç aza yıkanır ve başa meshedilirse bu böyledir. Serinlemek veya temizlik niyetiyle yapılırsa sevaba nail olunmaz. Niyet ederek abdest almak ibâdettir, ibâdetin ise her türlüüne âhirette sevap vardır.

Sık sakalın^{43[4]} (sadece) dışım yıkamak farz olup konuyla ilgili ılarak verilen en doğru fetva da budur. Sakalın seyrek olması hainde ise, suyun cilde kadar sirayet ettirilmesi şarttır.

Yüzün çevresinden aşağıya doğru sarkan saçlar ile dudağın kapatıldığında içerde kalan kısmının yıkanması farz değildir. Birbirine yapışmış parmak aralarının, uzayarak parmağı kapatmış olan tırnakların altının ve tırnak altlarındaki su geçirmeyen hamur gibi şeylerin (giderilerek) yıkanması farzdır. Tırnak içinde (vb. yerlerde)ki kirler, pire ve benzeri şeylerin pislikleri suyun sirayetine mâni değildir. Dar olan yüzüğü (ileri geri) oynatmak gerekir. Ayak yarıklarını yıkamak zarar veriyorsa, suyu yarığa konulan ilacın üzerinden geçirmek yeterlidir. Saç veya sakalı tıraş ettikten sonra o mahalli yeniden yıkamak ya da meshetmek gerekmez. Tırnak kesilince ve bıyık kısaltılınca da tekrar yıkamak icab etmez.

Abdestin Sünnetleri

Abdestin on sekiz sünneti vardır ki bunlar:

(1) Elleri bileklere^{44[5]} kadar yıkamak,

^{43[4]} Yüzün derisi görülmeyecek şekilde sakalın sık olması. Sık olan sakal, cilt gibi kabul edildiği için sadece dışım yıkamak farzdır. Bazıları, böyle sık olan sakalın dörtte birinin yıkanması veya meshedilmesi yeterlidir, bazıları üçte birinin yıkanması ya da meshedilmesi yeterlidir, diğer bir kısmı ise; sık sakal da tıpkı seyrek sakal gibidir, demişlerse de musannifin dediği en doğru olanıdır.

^{44[5]} Bilek, elle kol arasında kalan kısım. Elleri yıkamanın sünnet oluşu, "Sislerden biri uykudan uyanınca elini yıkamadan (su) kabına sokmasın, çünkü (sokan kişi) elinin gece nerelere temas ettiğini bilmez" mealindeki hadis-i şerifle sabittir. Elleri yıkamak, sadece uykudan uyananlar için sünnet olmayıp, abdest almak isteyen herkese sünnettir. Hadis-i şerifte uykudan uyanma şartı, bir âdeti dile getiriyor ki, o da insanın sabah namazının ab-destini uykudan uyanınca alması meselesidir.

- (2) (elleri yıkamaya/ab-deste) başlarken besmele çekmek,
- (3) misvak kullanmak,45[6] (misvak yoksa, yerine parmağı kullanmak),
- (4) bir avuç suyla da olsa ağızı üç kere mazmaza46[7] etmek;
- (5) buruna üç kere su çekmek (istin-şak);47[8]
- (6) oruçlu olmayanların ağıza ve buruna suyu fazla fazla çekmeleri,
- (7) bir avuç suyu, sık sakalın arasına alttan yukarı doğru temas ettirmek48[9]
- (8) parmak aralarını (diğer parmaklarla) ovuşturmak;49[10]
- (9) (azaları) üçer kere yıkamak;
- (10) başa bir kerede kaplama meshetmek,
- (11) başa kullanılan su ile de olsa, kulakları mesbetmek,
- (12) (su döktükten sonra azaları) ovmak,50[11]

45[6] Misvak, "Erak" denilen ağacın dallarından elde edilen ve dişleri fırçalamak için kullanılan bir dal parçasıdır. Bunu kullanmanın sünnet oluşu Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'in, "Ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim her namazda misvak kullanmalarını emrederdim" hadîs-i şerifiyle sabittir.

46[7] Mazmaza: Çalkalamak suretiyle ağızın her bölgesine suyun temasını sağlamaktır.

47[8] İstinşak: Su ve su yerine geçen şeyleri burun yumuşağına varacak şekilde çekmektir.

48[9] Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam), abdest alırken avucuna su alarak, alttan itibaren sakalının aralarına sürmüş ve: "Bunu bana Rabbim Teâlâ emretti" demiştir.

49[10] Parmaklar, birbiri arasına geçirilerek ovuşturulur. Ayak parmakları ise, sol elin küçük parmağı, sağ ayağın küçük parmağından başlayıp sol ayağın küçük parmağına kadar bütün ayak parmaklarının aralarına sokularak ovuşturulur (hilallanır).

50[11] Ovmak, suyu döktükten sonra elin azalar üzerine temarla gezdirilmesidir. Mâlikî ve Evzâî, abdest ve gusûlde ovmayın farz olduğu görüşündedirler. Diğerleri bu görüşe katılmıyorlar.

(13) azaları (ara vermeden) peşpeşe yıkamak,⁵¹[12]

(14) niyet etmek,⁵²[13]

(15) Allah

Teâlâ'nın Kitâb-ı Kerîm'inde belirtilen sıra ve tertibe uymak;

(16) (azaları yıkamaya) sağdan⁵³[14] ve

(17) parmak uçlarından başlamak,

(18) başın ön kısmından başlayarak meshetmek, boynu meshetmek, boğazı değil... Bu son dördünün müstehap olduğu söylenilmektedir.

Abdestin Âdabı

Abdestin âdabı,⁵⁴[15]

(1) yüksekçe bir yere oturmak,

(2) kibleye dönmek,

(3) başkasından yardım beklememek,

⁵¹[12] Azaları öyle yıkamalı ki, son âza yıkandığında ilk yıkanılan âza kurumamış olmalıdır.

⁵²[13] Niyet; kalben bir işi yapmaya azmetmek, yönelmektir, tüm Mâlik ve Şafiî,

⁵³[14] Sol elden Önce sağ eli, sol ayaktan önce sağ ayağı yıkamalıdır.

⁵⁴[15] Âdâb, "edeb" in çoğulu olup bu da birşeyi yerli yerine koymak demektir. Hanefî fıkıh âlimlerine göre ise edeb; Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâmyin devamlı değil de, bir veya iki kere yaptığı fiil ve davranışlardır. Aynı zamanda bu davranışlar nafil, müstehab, mendub ve tatavvu diye de adlandırılır.

- (4) konuşmamak,
- (5) niyeti hem kalp, hem de dil ile yapmak,
- (6) (Resul Aleyhis-salâtü vesselam ve onun ashabından intikal eden) dualar okumak,
- (7) her uzvu yıkarken besmele çekmek;
- (8) (kulağı meshederken) küçük parmakları kulak deliklerine sokmak,
- (9) bol olan yüzüğü oynatmak,
- (10) ağıza ve buruna sağ el ile su vermek,
- (11) sol elle sümkürmek,
- (12) özürlü olmayanların 55[16]namaz vaktinden önce ab-dest almaları,
- (13) abdestten sonra şahadet kelimelerini söylemeleri,
- (14) abdestten arta kalan sudan ayağa kalkarak içmek ve:
abdestte niyetin farz olduğu görüşündedirler.

"Allahümmec'alnî mine't-tevvâbîne vec'alnî
mine'l-müteta-hhirîn = Allah'ım! Beni, (günahına) tevbe
edenlerden ve temizlenenlerden eyle" diye dua olmak üzere on

55[16] Meselâ abdestini tutamamak gibi bir özrü olursa, bu gibilerin her namaz vaktinde abdest almaları şarttır. Bize göre böylelerinin abdesti, vaktin bitiminde bozulur. Ancak, namaz vakti girmeden -meselâ öğle vaktinin sonlarına doğru ikindi namazı için- abdest alan özürünün abdesti, öğle vaktinin sona ermesiyle bozulmaz, fakat vakit girmeden evvel özürünün abdest almasının bir yararı yoktur.

dörttür.

I

Abdestin Mekruhları⁵⁶[17]

Abdest alan kimseye altı şey mekruhtur (ki bunlar):

- (1) Suyu israf etmek,
- (2) suyu son derece cimri (mesheder gibi) kullanmak,
- (3) suyu yüze çarpmak,
- (4) konuşmak,
- (5) bir özrü yok iken başkasından yardım istemek,
- (6) her defasında yeni su alarak meshi üç kez tekrarlamak.

Abdestin Çeşitleri

Abdest üç türdür:⁵⁷[18]

⁵⁶[17] Mekruh kelimesi mahbûbun zıddıdır. Seilmeyen, hoş karşılanmayan demektir. İstilah olarak ise mekruh, tahrîmî ve tenzîhî olmak üzere iki türdür: Tahrîmî mekruh; vacibin sübûtuna yarayan delil ile sabit olup terki vaciptir. Bu nevi deliller şüpheli olup zanna dayanır. Tenzîhî mekruh ise; terkedilmesi yapılmasından daha iyi olan, terkedilmesine işaret eden delil kesin olmadığından, yapılması helâla en yakın olan bir davranıştır.

⁵⁷[18] Abdestin bundan başka birisi mekruh, diğeri haram olmak üzere iki çeşidi daha vardır.

Mekruh olanı, abdest üzerine abdest almaktır. Abdestli iken yeniden abdest almanın mekruh olabilmesi için ikinci abdestin, birinci abdestin alındığı yerde alınması gerekir, şartlardan birisi bu. İkinci şart da alınan birinci abdestle ancak abdestli olarak yapılabilen ibadetlerden herhangi birini yapmamış olmalıdır. Eğer ikinci abdest, birinci abdestin alındığı yerde alınmaz veya birinci abdestle herhangi bir namaz kılınır ya da tilâvet secdesi yapılırsa, bu abdestin üzerine yeniden abdest almak mekruh olmaz.

Haram olanı ise bir kabileye ait olan yahut içme suyu ve benzeri şeyler için ayrılmış bulunan sudan abdest almaktır.

Birincisi: Abdestsiz bir kimsenin, nafile de olsa, namaz 58[19]için, cenaze namazı için, tilâvet secdesi için ve bir tek âyet de olsa Kur'ân'ı tutmak için59[20] abdest alması farzdır.

İkincisi: Vacip olup Kabe'yi60[21] tavaf için alınan abdesttir.

Üçüncüsü ise mendubdur ki bu da,

1) uykuya yatarken,

(2) uykudan uyanınca,

(3) devamlı abdestli bulunmak için (alman ab-destler ile)

(4) abdestliyken abdest almak,61 [22]

(5) gıybetten 62[23]sonra,

(6) yalan söyledikten,

58[19] Namaz için abdestin farz oluşuna, bu abdest bahsinin girişinde belirttiğimiz âyet-i celileye ilâveten Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam)'m,

«Allah. Teâlâ, sizlerden hiç kimsenin abdestsiz kıldığı namazı kabul etmez, meğer ki abdest almış olsun» mealindeki hadîs-i şerifi de delildir. Namaz kelimesi hem farz, hem de nafile namazı ifâde eder. Rükû ve secde bulunmasa dahi cenaze namazı da bir namazdır.

59[20] Çünkü Allah Teâlâ: "Ona temiz olandan başkası dokunmasın" (Vakıa, 79) buyuruyor.

60[21] Efendimiz (Sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur;

«Kabe'yi tavaf etmek tıpkı namaz gibidir, ne var ki tavaf sırasında konuşabilirsiniz. Tavaf esnasında konuştuğunuz takdirde hayırlı (ve faydalı) şeyler söyleyiniz»

Aslında tavaf, namaza her bakımdan benzemez. Meselâ tavaf esnasında bilerek de olsa konuşmak, tavafi bozmadığı halde namazı bozar. Hac bahsinde bu konuda bilgi verilecektir.

61[22] Adest üzerine abdest almanın ne zaman mendup, ne zaman mekruh olduğu hakkında daha önce bilgi

verilmişti.

62[23] Gıybet: Gerek arkalarından ve gerekse yüzlerine karşı insanlara doğru da olsa hoş olmayan şeyler söylemek. Eğer söylenen şey yalansa, bu takdirde iftira ve bühtan olur.

- (7) insanlar arasım açmak için laf götürüp getirdikten ve
- (8) yapılan her türlü hatadan sonra,
- (9) (çirkin bir) şiir yazdıktan,
- (10) namaz dışında kahkahayla güldükten,
- (11) ölü yıkadıktan ve
- (12) cenaze taşıdıktan sonra,
- (13) her namaz vaktinde,
- (14) cünüplükten yıkanmadan önce,
- (15) cünüp olan kimsenin herhangi bir şey yemesi içmesi, uyuması ve cima etmesi için, !
- (16) Öfkelenince,63[24]
- (17) Kur'ân ve hadis okumak ve hadis rivayeti için,
- (18) (şer'î) ilim okumak
- (19) ezan, kamet ve
- (20) hutbe okumak için,
- (21) Peygamber Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'i ziyaret,
- (22) Arafat'ta durmak

63[24] Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam), bu hususta şöyle buyurmuştur:

«Öfke şeytandandır ve şeytan ateşten yaratılmıştır. Ateş ise ancak sil ile söndürülür. (Binaenaleyh) sizden biriniz öfkelenince abdest alsın.»

(23), Safa ve Merve arasında say için,

(24) deve eti yemek için ve -meselâ kadına dokunulması meselesi gibi-

(25) ulemâ arasındaki ihtilaflı mevzulardan sakınmak için abdest almaktır.

Abdesti Bozan Şeyler

Şu on iki şey abdesti bozar:64[25]

(1) Ön ve arkadan çıkan şeyler,

(2) kan gelmeksizin doğum yapılması;65[26]

(3) ön ve arkadan çıkan şeylere ilâveten kan 66[27]ve irin,

(4) ağız doluşunca

(5)yemek, su, kan pıhtısı veya safra kusmuğu gibi

N. tzaḥ, Forma; 67[28]

64[25] Abdestin bozulması demek, namaz vs. gibi abdestli olarak yapılmasına izin verilen şeylerin bu bölümde dile getirilen şeylerden biriyle yapılamaz hale gelmesidir.

65[26] Ebu Hanife, ihtiyaten yıkanmak gerektiğini söylemiştir. Çünkü doğumda az da olsa mutlaka kan gelir... es-Sadru's-Şehid de böyle fetva vermiş olup diğerleri dahi bunu doğrulamıştır.

66[27] Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam): «Akan her türlü kan için abdest alınır» buyurmuştur. Kanın akması demek, yıkamayı vücûben gerektirecek kadar kanın çıkış yerinden vücûdun diğer yerlerine yayılması; yahut da yıkanması mendup olacak şekilde kanın meselâ ağız içerisine, burun yumuşığına ve kulak içerisine akması demektir.

67[28] Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'in kustuktan sonra abdest aldığı sabittir. Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuşlardır:

pis (kabul edilen) mayiler kusmak, [öyle ki kusmuk ağızda güçlük le tutulacak halde olmalıdır. Öte yandan aynı sebebe dayalı müte} ferrik kusmukların toplamı da bu çerçevede değerlendirilir],

(5) tükürükten fazla veya tükürüğe eşit kan gelmesi;

(6) uyku sebebiyle makatın yerdeki istikrarını kaybetmesi,

(7) yere düşmese dahî uyuklayan kimsenin makatının uyanmadan önce yerden yükselmesi,

(8) bayılma,

(9) delirme ve

(10) sarhoşluk halleri;

(11) nar mazdan çıkmak maksadıyla da olsa, ergin bir kimsenin uyanırken rükûlu ve secdeli bir namazda kahkahayla gülmesi;

(12) erkek teL nasül uzvunun sertleşmiş bir haldeyken engelsiz (ve çıplak) olarak kadının tenasül uzvuna temas etmesi.

Abdesti Bozmayan Şeyler

Şu on şey abdesti bozmaz:

«Abdest, yedi sebepten dolayı iade edilir: Bunlar da idrarın gelmesi, kanın akması, kusmak, ağız dolusu kusmuk gelmesi, yatarak uyumak, ergin bir kimsenin namazda kahkahayla gülmesi, kan çıkması»

- (1) Çıktığı yerden dışarı akmayan kan;
- (2) (vücuttan) kan ak-maksızım, (cilt sathında beliren ve kendisine) "rüşte" de denilen ırk-ı Medenî gibi (çıban ve) et parçasının düşüp ayrılması;
- (3) yaradan, kulak ve burundan kurtçuk çıkması;
- (4) erkek tenasül uzvuna dokunmak⁶⁸[29] ya da kadına dokunmak;
- (5) ağzı doldurmayacak şekilde kusmak,
- (6) çok da olsa balgam çıkarmak;
- (7) uyuklayan kimsenin, makatı bulunduğu yerden ayrılmadan, sağa sola meyletmesi;⁶⁹[30]
- (8) bir mekânda istikrarlı bir halde, bir şeye dayanarak dahi olsa, (hatta dayanılan şey çekildiğinde düşecek tarzda bile olsa) uyumak,⁷⁰[31]
- (9,10) namaz kılan kimsenin, isterse rükû ya da secde halinde bulunsun, sünnete uygun tarzda uyuması.

⁶⁸[29] Bir adam, Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselâm)'a gelerek; 'Ya Rasûlallah' dedi, "Namazda zekerini tutan bir kimse için ne dersiniz?" Efendimiz (Sallâüahu aleyhi vesellem) de adama: "O senin sadece bir parçan değil mi?" yahut: "O sadece sana ait bir et parçası değil mi?" diye karşılık verdi.

Bu hadis-i şerif, bu konuda söylenecek en güzel ve en doğru sözdür. Öte yandan Ömer, Ali, İbn Mes'ûd, tbn Abbâs (Rıdvannullahi aleyhim ecmaîn) gibi sahabe de zekere dokunmanın abdesti bozmayacağı görüşündedirler.

⁶⁹[30] Nitekim ashâb-ı kiram (Aleyhimurndvan) yatısı namazını beklerken (uyku sersemliğiyle) başları (eğilip) düşer, sonra da kalkıp abdest almadan namazlarını kılarlardı

⁷⁰[31] Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuştur:

"Bir yarayı (yere) koymadan, oturarak, ayakta yahut secde halinde uyuyan kimsenin abdest alması gerekmez,"

Başarıya ulaştıran Allah'tır,

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Lügat ve fıkıh ulemasının ıstılahı açısından abdest nedir?

Abdestin meşrûiyye-tinin hikmetiyle ilgili neler biliyorsunuz?

Abdestin rükünleri nelerdir ve bunların birer farz olduğuna dair delil nedir?

Niçin başın dörtte birini meshetmek farzdır? Bu hususta delil nedir?

Yüzün enine ve uzununa sınırları nedir? Kulaklar yüzden kabul edilir mi?

Dirsekler ellere, topuklar ayaklara dahil midir?

Abdestin dünyevî ve uhrevî hükmü nedir? Abdestin vücûbunun ve sıhhatinin şartları nelerdir?

Sık sakal nedir ve abdestte sık ve seyrek sakalla ilgili yapılması gereken şeyler nelerdir?

Abdestte suyun ulaşması nereye ve ne zaman şart değildir?

Abdestte yapılması sünnet olan şeyler nelerdir? Bilek nedir? Yüzü yıkamadan evvel elleri bileklere kadar yıkamanın sünnet olduğuna delil nedir? Bu hüküm sadece (yatak ve) uykudan kalkanlara mı mahsustur?

Misvak nedir? Abdest alan bir kimsenin misvak kullanmasına dair hükümler ve bununla ilgili delil nedir?

Abdestte el ve ayak parmaklarının aralarını oğmak (hilallamak)la ilgili hüküm nedir; el parmaklarının arası nasıl, ayak parmaklarının arası nasıl hilali anır?

Oğmak nedir, bunun abdestteki hükmü nedir? (Abdestte) peşpeşe yıkama nedir?

Lügat ve ıstılah yönünden niyet nedir? Bunun abdestle ilgili hükmü nedir?

Sağdan başlamakla kastedilen şey nedir?

Edeb, lügat ve ıstılah yönünden nedir? Edebin başka ıstılahî bir manasını biliyor musunuz, biliyorsanız bu nedir? Abdestin âdabını söyleyiniz.

Mekruh nedir ve mekruh şer'an kaç kısma ayrılır? Tahrîmen mekruh ile tenzîhen mekruh arasındaki fark nedir?

Abdestte mekruh olan şeyler nelerdir?

Abdest kaç kısma ayrılır? Bu kısımların meydana gelmesinin sebepleri nelerdir?

Mekruh ve haram olan abdest var mı? Varsa hangi hallerde?

Bir şeyin abdesti bozmast ne demektir?

Abdesti bozan şeyler nelerdir?

Akan kanın abdesî bozacağına delil nedir? Ağız dolusu kusmanın abdesti bozacağına delil nedir?

Ağzın kusmukta dolmasının ölçüsü nedir? Yemek kusmakla balgam kusmak aynı mı kabul edilir? Eğer bunlar arasında fark varsa tafsilatıyla açıklayınız.

Ayrı ayrı olan kusmuklar birleştirilir mi, bu ne demektir?

Bununla ilgili yapılması gereken şey nedir? Birbirinden ayrı (kusmukların toplanması için herhangi bir şart var mı, varsa nedir?

Abdesti bozan şeyler nelerdir?

Abdest kaç kısma ayrılır? Bu kısımların meydana gelmesinin sebepleri nelerdir?

Abdesti bozmayan şeyler nelerdir?

(GUSÛL)

Guslü Gerektiren Şeyler

Yedi şeyden biri sebebiyle gusletmek^{71[1]} farz olur:

1) Birleşmeye bağlı olmaksızın meninin şehvetle ^{72[2]}

^{71[1]} Gusûl; yıkanmak manasındır. Aynı zamanda kendisiyle yıkanılan suya da gusûl denir. Fıkıh ulemasına göre ise gusûl; cünüplük, hayız ve lohusalık sebebiyle vücudun her tarafını suyla yıkamaktır.

^{72[2]} Şehvetin, meni yerinden ayrılırken bulunması gerekir, şart olan budur. Meni vücudun dışına çıkıncaya kadar şehvetin devam etmesi şartı yoktur. Ağır birşey kaldırma sonucu, yahut sırta vurulması neticesinde şehvete dayalı olmaksızın meninin gelmesi halinde gusûl gerekmez.

Meni, kadından gelmiş erkekten gelmiş, yahut uyurken gelmiş uyanırken gelmiş farketmez. Nitekim meninin

yerinden ayrılıp dışarı çıkması,

2) Zekerin (sünnet edilen yere kadar olan) baş kısmının, canlı⁷³[3] bir insanın ön veya arka yollarından birinin içerisine girmesi,

3) Ölüyle veya bir hayvan ile birleşme sonucu meninin gelmesi,

4) Zekeri kalkık değilken yatıp uyanınca ince bir suya (ıslaklığa) tesadüf edilmesi durumunda,

5) Sarhoşluktan ya da bayginken ayıldıktan sonra rastlanılan bir ıslaklığın meni zannedilmesi halinde,

6, 7) Hayız ve nifas hallerinde.⁷⁴[4]

Bunlar İslâm'a girmeden önce dahi meydana gelse, (İslâm'a giren şahsın yıkanması gerekir) en doğrusu da budur.⁷⁵[5]

Ölüyü yıkamak ise farz-ı kifayedir.⁷⁶[6]

çıkmasıyla guslün farz olacağına Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'ins "Su (yıkamak), su (meni) yüzündendir» mealindeki sözü delildir.

Rasûlullah (Sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz'e: "Kadın ihtilâm olduğunda yıkanması gerekir mi?" diye sorulduğu zaman, "Eğer yaşlık . görürse evet" diye cevaplamıştır.

⁷³[3] Meni gelmediği halde sadece cima ile guslün farz olacağı, Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselâm)'m., "İki sünnet mahalli buluşur ve tenasül uzvunun başı kaybolacak şekilde girerse gusûl farz olur" mealindeki hadisiyle sabittir.

⁷⁴[4] Hayız: Kadınların âdet görmeleri, nifas ise doğum sonrası lohusalık haline denir.

⁷⁵[5] İslâm dinine giren kimseye yıkanmak (gusletmek) farzdır. Çünkü bu adam İslâm'a girmeden önce guslû gerektiren şeyleri yapmış olup İslâm'a girmekle kendisine namaz farz olmuştur. Namaz kılabilmesi için de cünüplükten kurtulması, yani yıkanması farzdır.

⁷⁶[6] Farz-ı kifâye odur ki, Müslümanlardan bir kısmı bu farzı edâ edince, diğer müslümanların üzerlerinden sorumluluk kalkar. Ama hiçbir kimse bu farzı yerine getirmese Müslümanların tamamı günahkâr olur.

Gusl İcab Ettirmeyen Haller

On Şey gusl gerektirmez, bunlar:

(1) Mezi⁷⁷[7];

(2) vedi⁷⁸[8]

(3) ihtilâm olunduğu halde ıslaklığa rastlanılmaması,

(4) sonunda kan görülmeyen doğum -ki en doğrusu da budur-,

(5) lezzeti engelleyici bir bez kullanarak cinsel ilişkide bulunmak,

(6) dbre ilaç vs. Őırınga ettirmek,

(7) parmak ve benzeri Şeyleri n ve arka yollardan birine sokmak;

(8, 9) hayvan veya ölüyle meni gelmeksizin cinsel ilişkide bulunmak;

(10) bakire bir kızla bekretini gidermeden ve meni gelmeksizin temasta bulunmaktır.

Guslün Farzları

⁷⁷[7] Mezi: Tenasül uzvundan Şehvete bağlı olmaksızın gelen ince, beyaz bir su olup (meni gibi) Şiddetle atılmaz ve ardından tenasül uzvunda bir gevŐeklik meydana gelmez.

⁷⁸[8] Vedi: İdrardan önce veya sonra gelen, katı, beyaz, kokusuz ve bulanık bir sudur.

Guslün on bir farzı^{79[9]} vardır, bunlar:

(1, 2) Ağzı ve burnu yıkamak;

(3) vücudun her tarafını bir kere yıkamak;

(4) açılması zor olmayan sünnnet derisinin içini ve

(5) göbeğ(in içerisin)i yıkamak,

(6) küpe deliği gibi vücudun herhangi bir yerindeki
kapanmamış deliği yıkamak;

(7) (ister dibine su sirayet etsin ister etmesin) erkeğin örgülü
saçının içini yıkamak, [eğer dibine su sirayet ediyorsa kadının
Örgülü saçının içerisinin yıkanması gerekmez];

(8) sakal,

(9) bıyık ve

(10) kaş dipleriyle

(11) (kadınların) tenasül uzuvlarının dış kısımlarının
yıkanmasıdır.

Guslün Sünnetleri

Guslün sünnetleri on ikidir:

^{79[9]} Bu on bir farz aslında bir farzdır ki; o da, vücudun, suyun zorlanmadan ulaşabileceği her noktasını yıkamaktır. Ne var ki (müellif), herkes tarafından daha kolay anlaşılсын diye yukarıdaki maddeleri sıralamıştır.

pisliği ayrıca yıkamak;

- (1) (Yıkanmaya) başlamadan önce besmele çekmek;
- (2) niyet etmek,
- (3) elleri bileklere kadar yıkamak;
- (4) (vücutta bulunan)
- (5) avret yerini yıkamak;
- (6) [sonra (her uzvu) üçer defa yıkamak suretiyle namaz abdesti gibi abdest almak ve başa meshetmek;80[10]
- (7) kullanılan suyun (akmayıp) biriktiği bir yerde yıkanılıyorsa ayakları (gusülden) sonra yıkamak];
- (8) vücuduna üç kere su dökmek,81[11]
- (9) akarsu içinde yahut akarsu hükmünde 82[12]bulunan sulara yıkanılıyorsa bile sünneti tamamlayacak kadar (suda) kalmak;
- (10) su dökmeye başından başlamak,
- (11) sonra (suyu) sağ, daha sonra sol omuzuna dökerek (vücudu) yıkamak, vücudunu ovuşturmak,
- (12) (uzuvları) peşpeşe yıkamak.

80[10] Âlimlerden bir kısmı, başa su döküleceği için meshetmeyi gereksiz görmüş-lerse de müellif meshetmeyi tercih etmiştir.

81[11] Her defasında suyu vücudun her tarafına ulaştırmak.

82[12] (En az) 10x10 zira' ebadında olan durgun sularla yağmur suları yahut oluktan akan sular akarsu hükmündedir.

Guslün Âdabı ve Mekruhları

Abdestin âdabı guslün de âdabıdır, ne var ki guslederken kıbleye dönülmez. Çünkü çoğu kez avret mahalli açılarak gusledilir.

Abdest alırken mekruh olan şeyler gusülde de mekruhtur.^{83[13]}

Sünnet ve Mendub Olan Gusül Sünnet Olan Gusül

Dört şey için yıkanmak sünnet olup, bunlar:

- (1) Cuma namazı için,
- (2) bayram namazları için,
- (3) ihram için,
- (4) bir de zeval vaktinden sonra hacının Arefe günü vakfe yapması için yıkanmaktır.

Mendub Olan Gusül

On altı şey için yıkanmak menduptur ki bunlar:

- (1) (Cünüp, hayızh ve lohusa olmayıp) temizken Müslüman

^{83[13]} Ayrıca yıkanırken, dua da dahil olmak üzere hiçbir şey telaffuz etmemelidir. Çünkü yıkanırken avret mahalli açık olup yıkanılan yer pisliklerin döküldüğü bir mahaldir.

olan kimsenin ve

(2) bulûğ çağma gelenlerin yıkanması;

(3) deliren (sarhoş olan ve bayılan) kimsenin yeniden aklının başına gelmesi halinde yıkanması;

(4) kan aldirmek ve

(5) ölü yıkamak için yıkanmak;

(6) Berât gecesinde⁸⁴[14] ve

(7) eğer müşahede etmişse Kadir gecesinde⁸⁵[15] yıkanmak;

(8) Peygamber Efendimiz (Sallallahu aleyhi vesellem)'in şehrine (Medîne-i Münevvere'ye) girmek için;

(9) Kurban bayramı sabahın ⁸⁶[16] Müzdelife'de vakfe yapmak) için;

(10) Mekke-i Mükەرreme'ye girmek ve

(11) ziyaret tavan yapmak için yıkanmak

, (12) kûsûf (güneş tutulması) namazı,

(13) yağmur duası için ve

⁸⁴[14] Şaban'ın on beşinci gecesi.

⁸⁵[15] Yaygın kanaate göre Ramazan ayının 26'sını 27'sine bağlayan gece.

⁸⁶[16] Çünkü bu vakit, Müzdelife'de duruş (vakfe) vaktidir.

(14) korku verici birşeyden;

(15) (gündüz meydana gelen) karanlıktan;

(16) şiddetli rüzgârdan (Allah'a sığınmak) için yıkanmaktır.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Guslün lügat ve fıkıh âlimlerinin ıstılahı yönünden manası nedir? Guslün farz olmasının sebepleri nelerdir?

Meni vücut dışına çıktığında guslü gerektirmesi için şart olan şey nedir? Bu sebeple guslün farz olacağına delil nedir?

Meni gelmeksizin yapılan birleşme sebebiyle guslün farz olacağına delil nedir?

Müslüman olmadan önce guslü gerektiren şeylerden birini yapan bir kimsenin müslüman olduktan sonra yıkanmasının farz olduğuna delil nedir?

(Cunüplük vs. gibi şeylerden) temiz olarak Müslüman olan kimsenin yıkan-masıyla, yıkanmayı gerektirecek şeyleri işlemiş ve o hafde Müslüman olmuş bir kimsenin yıkanması arasında ne fark vardır?

Guslü gerektirmeyecek şeyler nelerdir? Mezî ve vedî nedir? Hangi şeyleri (ve neleri) yıkamak farzdır?

Yıkanması farz olan şeyleri (ve yerleri) bire indirmek mümkün mü? Mümkünse bu nedir?

Guslün sünnetleri nelerdir?

Guslün âdabı nelerdir?

Yıkanan bir kimsenin kıbleye dönmesi niçin uygun olmaz?

Yıkılırken mekruh olan şey nedir?

Abdestte mekruh olmayan birşey gusülde mekruh olur mu? Bu nedir ve niçin?

Sünnet olan ve mendub olan gusül nedir?

Berât gecesini biliyor musunuz? Bu gece hangi gecedir?

Kurban bayramı sabahı yıkanmak niçin müstehabdır?

TEYEMMÜM⁸⁷ [1]

Teyemmümün Sıhhatinin Şartları

Teyemmümün sahih olması, sekiz şartın yerine getirilmesine bağlıdır ki bunların:

Birincisi; niyet etmektir.⁸⁸[2] Niyet, aslında kalbi (yapılacak)

87[1] Teyemmüm, Arapçada (yönelmek) ve niyet etmek demektir. Fıkıh uleması nezdinde ise yüz ve elleri temiz toprakla meshetmektir ki bu, İslâm dinine has bir davranış olup daha Önceki dinlerde böyle birşey emredilmemiştir. Teyemmümün meşruluğuna Allah Teâlâ'nın, "... su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin" (Nisa, 43) mealindeki âyet-i eelilesi delildir. Bu da İslâm'ın kolaylık dini olduğunun açık bir delilidir. Daha önceki dinlerde, ancak halis niyetle kendini ibâdete verenlerin tahammül edeceği, yerine getirilmesi zor olan bir hayli emir ve teklifler vardı. İslâmiyet, insanın halkla ve dünya ile ilişkisini koparmadığı gibi onu başı boş, dizginsiz ve Rabbiyle bağlantısız olarak da bırakmaz. Allah Teâlâ Kitab-ı Kerîm'inde: "Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar" (Bakara, 286) ve yine: "Ey Rabbimiz, bizden öncekiye yüklediğin gibi, bize de ağır bir yük yükleme; ey Rabbimiz, bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme" (Bakara, 286) buyurmaktadır.

88[2] Abdeste niyet ile teyemmüme niyet arasındaki fark şudur: Abdestin doğru olabilmesi için niyet şarttır. Abdest (gusül de öyle) su ile alındığı, su tabiatı icabı temizleyici olduğu için abdest alan yahut gusleden kimse, suyu kullandığı zaman abdest ve gusülle hedeflediği temizliğe kavuşmuş olur. Teyemmüm ise toprakla yapılır. Toprak, tabiatı icabı kirlidir. Hak Teâlâ, zaruret için onu temiz addetmiştir. Bizler yüzümüzü toprakla meshettiğimizde, bunu temizlik için mi, yoksa kirliletmek için mi yaptığımız anlaşılmaz; meğer ki niyet etmiş olalım. Yüz ve ellerin toprakla

işe bağlamak olup, teyemmüm edilecek şeye el vururken yapılır.

Niyetin doğru olabilmesi için üç şart vardır ki bunlar:

(1) Müslüman olmak;

(2) (söylediği şeyin ne ifade ettiğini) ayırd edecek halde bulunmak;

(3) neye niyet ettiğinin farkında olmak.

Namaz için teyemmüme, aşağıdaki üç şeyden biriyle niyet edilmesi halinde doğru olur: Ya temizliğe niyet edilmeli, yahut namaz kalmak için, yahut da temizlenmeden yapılması doğru olmayan bir ibâdeti yapmak için niyet etmelidir. Çünkü sadece teyemmüme niyet edildiğinde, yahut da cünüp olmayan kimsenin Kur'an okumak kasdıyla yaptığı teyemmümle namaz kılınmaz.

İkincisi; şehirde de olsa suyun bir mil^{89[3]} uzaklıkta bulunması gibi teyemmümü meşru kılacak bir mazeretin bulunması; hastalık, zarar vereceğinden ve hastalığa sebep olacağından korkulan soğuk, düşman korkusu, susuzluk, hamur yoğurmak için ihtiyaç duyulması, [çorba pişirmek için değil], su çıkaracak âletin^{90[4]} bulunmaması; başladığını

meshedilmesinin temizlikten sayılabilmesi için mutlaka niyet edilmelidir.

^{89[3]} Lügat itibariyle mil; gözün görebildiği en son noktadır. Şer'an ise mil, üçte bir fersah olup bu da dört bin zirâ'dır.

^{90[4]} Meselâ eğer çevrede, kuyudaki sudan başka su yoksa, bu suyu çıkarmak için kova ve ip gibi bir âlet bulunmuyor ve kuyuya inip çıkmak da mümkün olmuyorsa, bu durumda kuyu evin içinde de olsa, su yok kabul edilir.

devam ettirmek için dahi olsa,91[5]cenaze ve bayram namazlarım kaçırmamak için teyemmüm edilmesi. [Cuma ve vakit 92[6]namazlarını kaçıрма endişesi mazeret sayılmaz.]

Üçüncüsü; teyemmümün odun, gümüş ve altınla değil de toprak, taş ve kum gibi yeryüzü cinsinden temiz şeylerle yapılması.

Dördüncüsü; meshedilecek yerlerin her tarafını meshetmek.

Beşincisi; meshi, elin tamamı yahut çoğuyla yapmak; Öyle ki meshi iki parmakla tekrarlayarak (herhangi bir uzuvda) meshedilmedik yer bırakmasa dahi böyle bir uygulama doğru olmaz. Ama başa meshetmek bu hükmün dışındadır.

Altıncısı; elin iç kısmıyla, aynı yere de olsa iki kere vurmak, vücuduna toprak temas eden kimsenin teyemmüm niyetiyle azalarını meshetmesi iki kere vurmak yerine geçer.

Yedincisi; hayırlı ve lohusa olmamak ve abdest bozucu hallerin bulunmaması.

Sekizincisi; mum ve yağ gibi meshe engel olucu şeyleri gidermektir.

91[5] Meselâ cenaze veya bayram namazında iken abdesti bozulan birinin tekrar abdest almaya zaman ayırması halinde namazı kaçıрма endişesinden ötürü teyemmüm ederek kıldığı namaza devam edebilir.

92[6] Bunun sebebi şudur: Cenaze namazı kaçırıldığı zaman onun yerine geçecek bir başka namaz yoktur. Cuma namazı kaçırıldığında yerine öğle namazı kılabilir. Aynı şekilde bir vaktin farzı, ancak bir abdeste yetecek zaman kalıncaya kadar tehir edilmiş olsa, namazı kaçırmamak için teyemmüm edilemez. Çünkü bu durumda namaz kaçırılrsa bile kaza edilebilir. Ama namazların bu derece tehiri günahıdır.

Teyemmümün Sebebi ve Farz Oluşunun Şartları

Teyemmümün sebebi ve farz oluşunun şartları tıpkı abdestin sebebi ve farz oluşunun şartları gibidir.1

Teyemmümün Rükünleri

Teyemmümün rükünleri iki olup, bu da elleri ve yüzü mes-hetmekten ibarettir.

Teyemmümün Sünnetleri

Teyemmümün sünnetleri yedidir:

1) Başlangıçta besmele çekmek,

2) sırayı takib etmek,

1 Sebebi, namaz gibi ancak temiz iken icra edilebilecek bir şeyi yapmak istemektir. Farz oluşunun şartları da aynen abdestin farz oluşunun şartları gibidir, (bknzs. 27)

3) meshi peşpeşe yapmak,

4) toprağa koyduktan sonra elleri ileri sürüp

5) geri çekmek,

6) elleri (birbirine vurarak) silmek,

7) parmak aralarını açmak.

Teyemmümün Tehiri

Vakit çıkmadan evvel su (bulmayı) ümit eden kimsenin teyemmümü tehir etmesi mendubdur. Namazın kazaya kalacağından korksa bile (kendisine) su vaad edilen kimsenin teyemmümü tehir etmesi gerekir. Namazın kazaya kalacağından korkmuyorsa, kendisine elbise veya su vaad edilen kimse teyemmümü tehir etmelidir.

Su Arama

Yakınlarda bulunacağı ümid ediliyorsa ve korkulacak bir durum da yoksa, suyu dört yüz adımlık bir mesafeye kadar aramalıdır; aksi halde aramaya gerek yoktur.

Eğer cimri değillerse suyu yanındakilerden istemelidir. Suyu ücretsiz vermedikleri takdirde, (abdest alacak) kimsenin yanında ihtiyacından fazla (para)sı varsa bu suyu satm almalıdır.

Teyemmümle Namaz

Bir teyemmümle, farz olsun nafil olsun, her türlü namaz haktır.

Vakit girmeden evvel teyemmüm etmenin bir sakıncası yoktur.

Vücutun çoğunun veya yarısının yaralı olması halinde teyemmüm edilir. Çoğunun sağlıklı olması durumunda ise (sağlıklı kısım) yıkanır, yaralı (kısmı) meshedilir.^{93[7]} Teyemmüm edip ayrıca su ile de yıkamamalıdır.

Teyemmümü Bozan Şeyle

Abdesti bozan şeyler teyemmümü de bozar. Yeterli miktardaki suyu kullanabilecek hale gelmek de aynı şekilde teyemmümü bozar.

Elleri ve Ayakları Kesik Olan Yaralının Durumu

Elleri ve ayakları kesik olan kimsenin yüzünde eğer yara varsa, temizlenmeden (o vaziyette) namazını kılar. Kıldığı bu namazın sonradan iadesi lâzım elmez.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Teyemmümün lügat ve ıstılah manası nedir?

^{93[7]} Kastedilen şudur: Eğer azaların çoğu yaralı ise yahut yarısı yaralı, yarısı sağlıklı ise teyemmüm edilir.

Alimler abdest yönünden azaların çokluğunu iki şekilde değerlendiriyorlar: Bazıları: "Çokluk, azaların sayısına göredir, abdest alınırken bu uzuvları yıkamalıdır. Dört abdest azasından ikisi yaralıysa azaların yarısı yaralı, buntardan üçü yaralı olduğu takdirde ise uzuvların çoğu yaralı kabul edilir; şayet bir tek aza yaralıysa uzuvların azı yaralı kabul edilir" diyorlar. Bir kısmı da diyor ki: "Çokluk, her azaya göre ayrı ayrı değerlendirilir. Meselâ bir elde yara varsa bakılır: Eğer abdest alırken yıkanması farz olan mahallin çoğu yaralıysa bu uzvun çoğu yaralı kabul edilir."

Ama gusûlde uzuv sayısı değil, vücutun tamamı göz önünde bulundurulur.

Ab d esi veya gusül yerine toprakla teyemmüm edilebileceği hakkında delil nedir?

Teyemmüm, İslâm'dan önce herhangi bir dinde emredilmiş midir? Niçin? Teyemmümün sıhhatinin şartları nelerdir? Niyet ne demektir, zamanı nedir?

Niyet, abdestin sıhhati için şart değilken, niçin teyemmümün sıhhati için şart olmuştur.

(Teyemmüme) niyetin sıhhatinin şartı genel manada nedir? Özellikle namaz kılmak için teyemmüme niyetin sıhhatinin şartları nelerdir?

' (Teyemmüm hususunda) özür kabul edilen şey nedir? Teyemmüm almayı mazur gösterecek üç şey söyleyiniz.

Teyemmümün sebebi nedir? Vâcib oluşunun şartları nelerdir? Teyemmümün rükünleri ve sünnetleri nelerdir?

Teyemmümün sünnetlerinden olan, parmak aralarını açmak ne demektir? Teyemmüm, sırf vaktin girmesiyle mi farz veya sünnet olur?

Teyemmümün tehiri ne zaman mendub, ne zaman vacibdir?

Namaz kılmak isteyen kimsenin suyu araması vacip midir? Suyu aramanın sınırları nedir ve kimlerden su istenir?

Namaz kılmak isteyen kimse, birinin yanında su bulur, fakat bunu parasız alamaz ise suya para ödemesi gerekir mi? (Gerekirse) parasının ne kadarını vermelidir?

Tek bir teyemmümle kılınabilecek namazlar nelerdir? Namaz vakti girmeden evvel teyemmüm alınabilir mi?

Teyemmümü bozan şeyler nelerdir?

% Elleri ve ayakları kesik olan bir yaralı ne yapması gerekir?

Mestler⁹⁴ [8] Üzerine Meshetmek

Abdest almayı gerektirecek durumlarda erkek ve kadınlar, deriden başka kalın şeylerden olsalar dahi, mest üzerine meshede-bilirler. Bu kalın mestlerin tabanlarının deriden olmasıyla olmaması arasında herhangi bir fark yoktur.

Meshin Şartları

Mestler üzerine meshin uygunluğu, yedi şartın gerçekleşmesine bağlıdır;

1-Abdesti tamamlamadan (diğer uzuvların tamamını yıka||

⁹⁴[8] Mest, ayakkabı gibi ayağa giyilen şeydir. Bu da (abdestle) mükellef olanlara gösterilen bir kolaylıktır. Mükellef, mestleri ya rahatlık için yahut soğuk ülkelerde yaşayanlar gibi bir mazeretten dolayı giyebilir.

Bir grup âlim mestin, hicretin dokuzuncu yılında meşru kılındığını söylemişlerdir. Bu konuda birçok haber ve rivayet mevcut olup bunlardan birisi İbn Huzeyme ve İbn Hibbânın rivayetleridir. Bunlar, Peygamber (Aleyhissalâtu vesselam)'in, yolcuların üç gün üç gece, mukîm olanların da bir gün bir gece abdest alıp temizlendikten sonra giydikleri mestin üzerine meshetmelerine izin verdiğini söylemişlerdir.

Öte yandan Hasan Basrî ise, "Bana, Peygamber (Sallallahu aleyhi ve-sellemy in mestler üzerine meshettiğini sahabeden yetmiş kişi söylemiştir" diye rivayette bulunmuştur.

İki Ömer'in (Hz. Ebû Bekir ve Ömer'in diğer sahabeye) üstünlüğünü kabul etmek, Hasan ve Hüseyin'i sevmek ve bir de mestler üzerine meshetmeyi uygun görmek bir zamanlar Ehl-i Sünnet'in ayırıcı bir özelliği (şiarı) idi. Hatta bir grup âlim; (mestler üzerine meshî) inkâr edenin küfre düşmesinden korkulur, demişlerdir.

madan) önce bile olsa, abdesti bozacak bir hal meydana gelmeden!, abdestin tamamlanması şartıyla, mestlerin ayaklar yıkandıktan sonra giyilmesi.

2) Mestin, topuk (kemik)leri de dahil, ayağı örtmesi.

3) Mestlerle yürümenin mümkün olması. Dolayısıyla cam| ağaç veya demirden (yapılmış) mestler üzerine meshetmek do| olmaz.

4) Mest(in herhangi bir yerin)de en küçük ayak parmağını üçü büyüklüğünde bir yırtığın bulunmaması.

5) Bağlamaksızın mestlerin ayağı tutması. |

6) Suyun vücuda sirayetine engel olması.

7) Ayağın Ön kısmından, en az, elin en küçük üç parmağı kadar bir bölümün mevcut olması. Ayağının ön kısmı bulunmayan bir kimse, her ne kadar arka kısmı mevcut da olsa, mest üzerine meshedemez.

Meshin Müddeti ve Başlangıcı

Mukîm olanlar bir gün bir gece, misafir olanlar ise üç gün üç gece (mest üzerine) meshederler.

Meshin müddeti, mestlerin giyildiği (ilk) abdestin bozulduğu andan itibaren başlar.

Mesbi Giyenin Durumunda Değişiklik Meydana Gelmesi

Mukîm bir kimse, meshetmeye başlar da henüz mesh müddeti bitmeden yolculuğa çıkarsa, yolcular için izin verilen müddeti tamamlar. Ancak yolcu olan bir kimse, bir gün bir gece meshettikten sonra mukîm olursa, bu müddetin sonunda mestini çıkarır, ama bu müddetten daha az meshetmiş ise, müddeti bir gün bir geceye tamamlar.

Meshin Farzı ve Sünneti

Meshin farzı, el parmaklarından en küçük üçünün, ayakların üst ve ön kısmına sürülmesi dir.

Sünnetleri ise, parmakları, araları açık bir halde, ayak parmaklarının ucundan itibaren (mestin) koncuna^{95[9]} kadar çekmektir.

Meshi Bozan Şeyler

(Şu) dört şey meshi bozar:

^{95[9]} Rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam), abdest alan birinin, mestini yıkadığını görünce, ona eliyle dokundu ve: "Biz meshetmekle şöyle emrolunduk" dedi ve adama mestlerin uç kısmından arası açık (el) parmaklarıyla bir kerede mestlerin koncuna kadar meshedileceğini gösterdi. Binaenaleyh mest üzerine konçlar tarafından başlayarak yahut uzununa değil de enine doğru meshedilebilir, fakat sünnete aykırı olur.

- 1) Abdesti bozan her şey (meshi de bozar).
 - 2) Ayağın çoğu kısmının, mestin koncuna kadar mestten çıkması.
 - 3) Suyun, mest içerisinde bulunan ayaklardan birinin çoğu kısmını ıslatmış olması, ki doğrusu da budur.
 - 4) Mesh müddetinin sona ermesi. Ayağın soğuktan telef olmasından korkulmadığı hallerde (bu hüküm uygulanır).
- Son üç husustan sonra sadece ayak yıkanır.^{96[10]}

Üzerine Meshetmek Uygun Olmayan Şeyler

Sarık,^{97[11]} (takke ve fes gibi) başa giyilen (şeyler üzerin)e (hanunlann kullandığı) baş örtülerine ve eldivenler üzerine meshedilmez.

Sargı ^{98[12]}ve Benzeri Şeylere Dair

Kan aldırın, yaralanan yahut (herhangi) bir uzvu kırılan bir J

^{96[10]} Son üç husus, mestin çıkması, ayağın çoğu kısmının ıslanması ve meshetme müddetinin sona ermesidir. Burada kasdedilen şudur: Abdest almış ve mestler üzerine meshetmiş biri, bu üç husustan biriyle karşılaştığında sadece ayakları yıkar; ellerini ve yüzünü yıkaması ve başına meshetmesi gerekmez.

^{97[11]} Abdestte, başa mesh yerine sarık üzerine meshetmek uygun olmaz. Ancak sarığın, yeterli miktardaki suyun başa sirayetini önlemesi halinde bu böyledir.

Peygamber (Aleyhissalâtu vesselâmjin, sarığı üzerine meshettiği bazı hadislerde naklolunmuş ise de bu hâdis, sarığın, Rasûlullah (Sattcdlaku aleyhi vesellem)"n mübarek başına ıslaklığı geçirmesiyle irtibatlandırılmaktadır.

^{98[12]} Sargı ve benzerleriyle kâsdedilen şey, kırık uzuvlar üzerine, kırık tahtasıyla, sargı kâğıdı, pamuklu kumaş ve şâir maddelerden yapılan sargılardır.

Uhud harbinde müşrikler tarafından yaralanan Rasûlullah (Sattallahu aleyhi ve sellem), yarasının üzerine meshederdi. Aynı şekilde, Hayber günü Ali b. Ebu Tâlib (Radiyallahu anh)'in bileği kırıldığında, Rasûlullah (Aleyhisselâm) ona, sargısının üzerine meshetmesini emretmiştir.

kimse, bir bez parçası yahut sargıyla bağıladığı bu uzuvlarını yıkayamaz veya üzerine meshedemez ise eğer (bu) uzuvların üstüne i

bağıladığı şeylerin çoğu kısmını meshetmelidir. Kan aldırın (yara-' ilanan veya herhangi bir uzvu kırılan) kimsenin sargısının arasından görünen yerlerin⁹⁹[13] üzerlerini meshetmek yeterlidir.

(Sargı üstüne) mesh, tıpkı yıkama gibidir, herhangi bir müddetle sınırlı değildir.

Sargının, (yara üzerine) temiz iken (abdestliyken) sarılması şart değildir. Ayaklardan birinin yıkanıp diğerinin üzerindeki sargıya meshedilmesinde bir sakınca yoktur.

(Yara) iyileşmeden¹⁰⁰[14] sargının düşmesiyle mesh bozulmaz.

(Yara üstündeki) sargı değiştirilebilir, üzerine yemden mesh-4 etmek gerekmez ise de yeniden meshetmek daha iyidir.

⁹⁹[13] Çoğu kez sargı, yarayı muhafaza için, yaranın çevresine taşabilir. Yaranın; dışına taşan bu kısmı çözmek yaraya ya zarar verir ya da vermez. Şayet zarar vermezse, bu takdirde bizzat yaranın üstündeki sargının çözülmesi; halinde iki durumla karşı karşıya kalınabilir: Yaranın üstündeki sargı: çözüldüğünde yaraya ya zarar verir ya da vermez. (Netice olarak) üç hal ile.; karşı karşıya kalınmış olur: Eğer yaranın çevresine taşan kısmın çözülmesi! yaraya zarar verirse, altını yıkamak için bu kısmı çözmek gerekmez. Taşan¹ kısmı çözmek yaraya zarar vermezse, sadece kaldırıldığı zaman yaraya; zarar vermeyen sargı altlarını yıkayıp tekrar bağlamalı ve yara üstündeki; sargının üzerine ise meshetmelidir. Üçüncü durumda ise sargı çözülür, altı: yıkanır ve yara tekrar sarılır.

¹⁰⁰[14] Sargı, yara iyileşmeden evvel kendiliğinden düşerse mesh bozulmaz. Çünkü, özürlülük hali devam etmektedir, [ancak mest böyle değildir. Mest ayakta; çıkınca mesh bozulur]. Sargı, yara iyileşmeden ister namaz esnasında düşsün ister namaz dışında düşsün farketmez.

Yara iyileştiği halde sargı düşmezse, üzerine yapılan mesh bozulmuş olur mu?

(Bazılarınca bu soru) "evet" diye cevaplandırıldı. en-Nehr müellifi ise iyileşen yaranın üzerinden sargının düşmesi yaraya zarar veriyorsa meshi: bozulacağı, aksi halde bozulmayacağı görüşündedir.

(Bir kimsenin) gözü (hastalıktan dolayı) şişer (de doktor tarafından) yıkanmaması tavsiye edilirse veya kırılan tırnağının üzerine koyduğu ilaç sakız veya safra kesesi derisi (gibi şeyler)in kaldırılması zarar verirse, üzerlerine mesheder, meshetmek de zarar? verirse onu dahi bırakır.

Mest üzerine, sargıya ve başa¹⁰¹[15] mesh için niyet etmek gerekmez.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Mest nedir? İslâm şariatında mestler üzerine meshetmeye izin verilmesindeki* hikmet ve bununla ilgili delil nedir?

Hangi durumda ayakları yıkama yerine mestler üzerine meshedilebilir?

Bu hususta kadın ve erkek eşit midir? Mestin deriden olması şart mıdır? Mestfer üzerine meshetmenin caiz olmasının şartları nelerdir?

Mestler üzerine ne kadar müddetle meshedilebilir? Meshin müddeti ne zamany başlar?

Ayağına mest giyen kimsenin durumunda bir değişiklik meydana geldiğinde,; yani mukîm iken seferi, seferî iken mukîm olduğunda ne yapılmalıdır?

¹⁰¹[15] Sargı ve başa mesh için niyetin şart olmadığı hususunda (âlimler) müttefiktir. Mestler üzerine meshe gelince, bazı âlimler niyetin şart olduğunu söylemişlerse de tercihe şâyân olan görüş niyetin şart olmadığıdır.

Mestlerin ne kadarına meshetmek farz, ne kadarına sünnettir?

Meshi bozan şeyler nelerdir? Abdestliyen mest (ayaktan) çıkarsa ne yapılması gerekir?

Üzerine meshetmek caiz olmayan şeyler nelerdir?

Sarık, fes veya takke üzerine meshetmek caiz midir?

Sargı nedir? Sargı üzerine meshetmenin caiz olduğuna delil nedir?

Sargı üzerine meshetmek, mest üzerine mesh gibi belli bir müddetle sınırdır? Sargının temizken (cünüp ve lohusa değilken veya abdestliyen) bağlanması şart mıdır? Ayaklardan biri yıkanırken diğerinin sargısına meshedilir mi?

(Yara) iyileşmeden (üstündeki) sargının düşmesi halinde verilecek hükür nedir? Üzerine meshedilen önceki sargı bir diğeriyle değiştirildiğinde, ikincisinin üzerine* yeniden meshetmeli midir?

Mestler üzerine veya sargı üzerine mesh için niyet etmek gerekli midir?

(KADINLARIN) HAYIZ, NİFAS VE İSTİHAZA HALLERİ

Kan Çeşitleri

Kadınlardan hayız, nifas ve istihaza (olmak üzere üç türlü) kan gelir.

Hayız:

Âdet görmekten kesilme yaşına (sinn-i iyasa)^{102[1]} henüz gelmiş ergin bir kadının rahminden hastalık ve gebeliğe ^{103[2]}bağlı şmaksızın, kanın sökün edip gelmesi.

Hayız (âdet görme) hâlinin en azı üç, ortalaması beş ve en ço|ğu on gündür.^{104[3]}

Nifas:

(Kadınlardan) doğum sonrası gelen kandır. En çok kırk gün gelir, en azı için (şu kadar gün gelir diye) bir sınırlama yapılamaz. |

^{102[1]} Bize göre âdetten kesilme yaşı elli beştir. Fetva bu yönde verilmiştir.

^{103[2]} İlâhî âdetin tecellisiyledir ki, kadınlar gebe kaldıklarında rahimlerinin (dölî; yataklarının) ağzı doğum zamanına kadar kapanır.

^{104[3]} En az, en çok ve ortalama müddet için başvurulacak yer, Rasûlullah (Aley-ğ hissalâtü vessdâm)m (konuyla ilgili) açık ifadesidir.

îmam Şafîî, en azının bir gün bir gece, en çoğunun ise on beş gün. olduğu, hayzın çoğunlukla aîh yahut yedi gün devam ettiği görüşündedir.

Bunu da birkaç kadın üzerinde yaptığı araştırmaya dayandırmaktadır^ Ne var ki (açık hüküm ve) nassın yanında içtihadın yeri yoktur. Yapılan ek| sik araştırma bir mânâ ifâde etmez; bütün kadınlar üzerinde tam ve eninö boyuna araştırma yapmak ise imkânsızdır. *

İstihaza:

Üç günden az bir süre devam eden yahut hayızlıda on gününü sonunda, lohusa olan kadında ise kırk günden sonra görülen kanaj istihaza denir.

iki Hayız Arasında Temiz Kalınan günler

İki hayız arasında en az on beş gün temiz kalınır. Daha fazlası için bir sınırlama yapılamaz. Kendisinden istihaza kanı¹⁰⁵[4] gelmekte iken erginlik çağına gelenler bu hükmün dışındadır.

Hayız ve Nifas Sebebiyle Haram Olan Şeyler

Hayız ve nifasla sekiz şey haram olur (ki bunlar):

- (1) Namaz (kılmak),
- (2) oruç (tutmak),
- (3) Kur'an'dan bir âyet; okumak ve

¹⁰⁵[4] İstihâza kanı gelmekte iken erginlik çağına gelenler hayız müddetlerini, kanı gördükleri ilk günden itibaren on gün olarak belirlerler. Kan ister ayını evvelinde, ister ortasında, isterse sonunda görülsün fark etmez. Kanın görüldüğü ilk günden itibaren namaz ve oruç terkedilir. Kendisinden; hastalık kanı gelmekte olanlar da doğum yaptıklarında lohusalık sürelerini, kırk gün olarak tayin ederler. Böyle yapmanın şu faydası vardır:

Biz böylelerinin on gün müddetle oruç tutmamaları gerektiğini j arkasından on beş gün müddetle oruç tutmalarının farz olduğunu; söyleyebiliriz. Sonra bunlar temiz kabul ettikleri günleri belirleyerek bu günlerde tutamadıkları oruçlarını kaza etmelidirler. Öte yandan bu tesbit: işinin, bu gibilerin iddetlerinin sona ermesinin tayini vs. gibi hususlarda, sayılamayacak kadar faydası vardır.

Kendilerinde hastalık kanı görülmeyen bulûğ çağına ermiş kadınlar/ hayız görmeye başladıktan ve âdet günleri belli olduktan sonra gördükleri düzenli ve belli âdet günlerinin ardından kan kesilmez ve kan en fazla! hayızhk ve lohusalık müddetleri bittiği halde gelmeye devam ederse| hastalık kanının görülmediği zamanlardaki hayızhk ve lohusahfe müddetlerine itibar olunur. Bu müddet bittiği halde gelen kan istihaza kanıdır.

- (4) ona kılıfsız olarak dokunmak,
- (5) camiye girmek, f
- (6) Kabe'yi tavaf etmek,
- (7) cinsel ilişkide bulunmak,
- (8) göbek altıyla diz kapağının altı arasında kalan bölgeden yararlanmaktır.

Hayız ve lohusalık hâllerinde gelen kanın azamî kesilme müddetinden sonra gusletmeksizin cinsel ilişkide bulunmak helâldir. Âdet günleri dolmadan kan kesildiğinde, cinsî münasebette bulunmamalıdır. Ancak yıkanmak veya (bir özürden dolayı) teyemmüm edip namaz kılmak yahut kan kesildikten sonra gusledip (namaz için) iftitah tekbiri alarak (o vaktin) namazına borçlanacak kadar veya daha fazla zaman bulmak şartıyla cinsel ilişki helâl olur. (İçinde bulunan namaz) vakti çıkıncaya kadar, yıkanmaksızın ve (özürden dolayı) teyemmüm etmeksizin cinsel ilişkide bulunulmaz.

Hayızlı ve lohusa olanlar (âdetleri sona erince) oruçlarını za ederler, namazlarını ise kaza etmezler.^{106[5]}

Cünüplük Sebebiyle Haram Olan Şeyler

^{106[5]} Bunun üç delili vardır ki, birincisi Âişe (Radıyallahu anka)'nin rivayet ettiği, "Bu hallerden sonra biz orucumuzu kaza etmekle emrolunur, namazlarımızı kaza etmekle emrolunmazdık" tarzındaki hadistir. İkincisi, îcmâ' bu yönde cereyan etmiştir. Üçüncüsü ise, kalan namazlar fazlaca olup kazası zordur ve Allah Teâlâ, nezd-i ilâhîsinden bir ihsan olarak bize din hususunda hiçbir zorluk yüklememiştir.

Cünüplük sebebiyle haram olan şeyler beştir:

- (1) Namaz kılmak,
- (2) Kur'an'dan bir âyet (dahi olsun) okumak,
- (3) Kur'ân âyetlerine kılıfsız dokunmak,
- (4) camiye girmek ve
- (5) tavaf etmek.

Abdestsizlere Haram Olan Şeyler

Abdestsiz olanlara üç şey haramdır (ki bunlar):

- (1) Namaz kılmak,
- (2) tavaf etmek,
- (3) Mushaf ı kılıfsız tutmaktır.

İstihaza Kanıyla İlgili Hükümler

İstihaza kanı, sürekli akan burun kanı gibidir; namaz kılmaya, oruç tutmaya ve cinsel ilişkide bulunmaya engel değildir.

Kendisinden istihaza kanı gelenler, tıpkı idrarım ve büyük abdestini tutamayan özürlüler gibi her namaz vaktinde abdest alırlar ve bununla diledikleri kadar farz ve nafil namaz

kılabilirler.

Özürünün Abdestini Bozan Şey

Özürlülerin abdesti sadece vaktin sona ermesiyle bozulur.

Özrün Geçerli Olmasının Şartları

(Bir kimsenin şahsında) özür, bir abdest alacak veya namaz kılacak kadar dahi durmadan tam bir namaz vakti boyunca devam etmedikçe o kimse özürlü sayılmaz. Özrün geçerli olmasının şartı budur.

Özrün Devamının Şartları

Özrün devamının şartları: Başlamasından itibaren, bir kereye mahsus dahi olsa, bütün (namaz) vakitlerinde özrün var olmasıdır.

Özrün Sona Ermesinin Şartları

Özrün sona ermesi ve sahibinin özürü olmaktan çıkması tam bir (namaz) vaktinin Özürsüz olarak geçirilmiş olmasına bağlıdır.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Kadınlardan kaç türlü kan gelir?

Hayız nedir? Bir kanın hayız kanı kabul edilebilmesi için kaç şarta ihtiyacıdır?

Hayzın en az, en fazla ve ortalama müddetleri nedir?

Nifas (lohusalık) nedir? Bu, en fazla ne kadar devam eder? Lohusalık müddeti için asgarî bir sınırlama yapılabilir mi?

Hayız için asgarî, nifas (lohusalık) için de azamî bir zaman neye dayanarak belirlenebilir? Bunun için dayanak nedir? İstihaza (hastalık) kanı nedir?

İki hayız arasında temiz kalınan günler ne kadardır? Hayızlı ve lohusa olanlara; neler haramdır?

(Kendisinden) hastalık kanı gelmekte olanların bütüğü çağma gelmeleriyle ilgili hüküm nedir? Normal âdet görmekte iken daha sonra kendisinden hastalık kanı gel-!meye başlayanların hükmü nedir?

Hayız kanı, normal müddetinden daha uzun bir müddette kesilirse, bu halde; cinsel temas helâl olur mu? Normal müddetinden daha evvel kesildiğinde cinsel temas hangi şartlarda helâl olur?

Hayızlı ve lohusa olanlar orucu kaza ettikleri halde, namazı niçin kaza etmezler?

Cünüp olanlara neler ve abdestsiz olanlara neler haramdır?
Kendisinden hastalık kanı gelenlerle ilgili hüküm nedir?

Kendisinden hastalık kanı gelen ve her vaktin namazı için
abdest alanlar yapabilir? Hastalık kanı gelmekte olanlar ve
benzer şekilde bir özü bulunanları? destleri ne zaman
bozulur?

Özür ne zaman (ve nasıl) belli olur?

Özrünün devamı hangi şarta ve kesilmesi hangi şarta bağlıdır?

PİSLİKLER1 ve BUNLARDAN TEMİZLENME YOLLARI

Pisliğin Çeşitleri

107[1]Ağır Pislilikler:

107[1] Pislilik, ağır ve hafif olmak üzere ikiye ayrılır.

Lügavî yünden, insanın pis kabul ettiği herşey pistir, şer'î yünden ise idrar ve gaita gibi bizatihi pis olan şeylere pislilik denir.

Pisliğin (en azından) göz yumulamayacak kadarını gidermek farzdır. Necaset (pislilik)ten sakınılması ve temizlenmeye son derece dikkat edilmesi hususunda Efendimiz (Aleyhisselâm) tarafından uyarıcı ve sakındırıcı bir takım hadis-i şerifler dile getirilmiş olup bazıları şunlardır:

"İdrârdan sakınınız; çünkü kabir azabı umumiyetle idrar yüzündendir."

Kabir azabının gıybet, koğuculuk ve idrardan sakınmamak olmak üzere üç şey yüzünden olacağı da yine Peygamberimiz (Aleyhisselâm)'den rivayet edilmiştir.

Başka bir rivayete göre Efendimiz (Sallalla.hu aleyhi vesellem) kabre uğradığında oradaki iki kişi için:

"Bunların ikisi de kesin bir şekilde azab görüyorlar, ama büyük (günah) , yüzünden değil.. Birisi idrardan sakınmıyordu, öbürüyse insanlar arasında laf götürüp getiriyordu," tarzında söylemiştir.

Ayrıca kabirde kula sorulacak ilk sualin, temizlikten olacağı da yine rivayet edilenler arasındadır.

Pisliğin, ağır ve hafif diye ikiye ayrılması pisliğin temizlenme keyfiyeti yönünden değildir. Çünkü temizlenmeleri açısından bu iki pislilik arasında herhangi bir fark yoktur. Ağır pisliğin bir dirhem miktarına göz yumu-lurken hafif pisliğin bundan daha fazlasına, yani elbisenin dörtte birlik bir kısmına kadar bulaşmasına ancak göz yumuluyor.

Şarap, akmış kan,¹ ölü (hayvan) eti² ve derisi,³ eti yenmeyen hayvanların sidikleri, köpek pisliği, yırtıcı hayvanların tersi ve salyaları, tavuk, ördek ve kaz pislikleri ve benzerleri ile insan bedeninden çıkınca abdesti bozan şeyler ağır pisliklere birer örnektir.

Hafif Pislikler:

Hafif pislikler ise at idrarı,⁴ eti yenen hayvanların idrarı ve eti yenmeyen kuşların tersleri ve benzeri pisliklerdir.

Pisliklerin Ne Kadarına Göz Yumulur?

Ağır pisliğin bir dirhem kadarına, hafif pisliğin ise, elbisenin veya vücudun dörtte birinden⁵ az bir kısmına yayılmış olanına ve

Akmış kan, çıktığı yerden dışarıya taşan ve temizlenmesi gereken kana denir. Kur'an-i Kerim'de:

«De ki: Bana vahyolunanda leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti -ki pisliğin ta kendisidir- ya da günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilmiş hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış birşey bulamıyorum." (En'âm, 145) buyurulmaktadır.

Burada kanı olan hayvanların ölüleri kastedilmektedir. Balık ve çekirge bu hükmün dışındadır. Cırcır böceği ve akrep de

böyle. Çünkü bunların etleri, her ne kadar yenilmeseler de temizdir.

Burada tabaklanmadan önceki deri kasdolunuyor.
Tabaklandıktan sonraki deri temizdir.

Atın sidiği hafif pisliklerdendir. Çünkü at eti, her ne kadar mekruh ise de yenilir. Hanefî mezhebinde fetva bu yönde verilmiştir. İmam Muhammed'e göre ise atm eti temizdir. Atın, eti yenilen hayvanlardan olduğu halde burada ayrıca belirtilmesi, at eti üzerinde böyle bir ihtilafın mevcut bulun-masmdandır.

Bizim mezhebimizin âlimleri, bu ibareden kasdedilen şey üzerinde ihtilaf | etmişlerdir. En tercihe şayan olan söz, hafif necaset (pislik) bulaşmış her | türlü elbisenin dörtte birinin kasdolunmuş olmasıdır. Elbisenin dörtte birine bulaşmış olan hafif pisliğe göz yumulmaz, daha az bir kısmına bulaşmışsa göz yumulur. Pislik temas eden yerin dörtte biriyle şu hususun | kasdedildiği söylenilmektedir: Elbisenin koluna pislik bulaşsa meselâ, bu kısmın dörtte birinden az bir yere temas etmiş olan pisliğe göz yumulur.

Ayrıca, "Kendisiyle namaz kılınabilen asgari ölçüdeki elbise, göbekte | diz kapağı arasında kalan bölgeyi kapatmaya yetecek bir elbisedir. Binaenaleyh, elbiseye hafif necaset bulaştığında pisliğin, sözünü ettiğimiz asgari ölçüdeki elbisenin dörtte biri kadar bir yerini mi, yoksa daha fazlasını mı işgal ettiğine bakılır. Eğer dörtte birinden fazla bir kısmını işgal etmişse bununla namaz kılınmaz, aksi halde kılınır.

iğne ucu kadar olan idrar damlacıklarına göz yumulur.

Pis olan yatak veya toprak, uyuyan birinin teriyle yahut ayakta bulunan yaşlıkla ıslandığında, vücutta ve ayakta pisliğin eseri görülürse; ikisi de pislenmiş olur, aksi halde pislenmezler. Aynı şekilde, sıkıldığında dışarıya su vermeyen yaş ve pis bir elbisenin içine sarılan kuru ve temiz elbise de pislenmiş olmaz. Pis bir yere serilen elbisenin yaşlığının, serildiği yere geçmesiyle ve pislik istikametinden esip elbiseye temas eden rüzgârla elbise pislenmez; ancak elbise üzerinde pislik izine rastlanırsa pislenir.

Pislik Neyle Temizlenir?

Görülen herhangi bir necasetle pislenmiş bir şeyin üzerindeki "pisliğin, bir kerede dahi olsa, giderilmesiyle o şey temizlenmiş olur, doğrusu da budur. (Temizlenen pisliğin ardından) çıkarılması güç^{108[2]} olan bir izin kalmasında bir sakınca yoktur.

Görülmeyen bir pislik, üç kere yıkayıp her defasında sıkmakla temizlenmiş olur.

Temizlenme Yolları

^{108[2]} Pislikten kalan izin çıkarılması, sabun vs. gibi sudan başka şeyleri kullanmaya ihtiyaç gösteriyorsa meselâ, pislenmiş bir boya ile boyanan bir elbise, (sıkıldığında) duru su gelinceye kadar yıkanır, elbiseden boya çıkmasa dahi temizlenmiş olur.

Elbise ve vücuttaki pislik, suyla temizlenilebileceği gibi, sirke ve gül suyu gibi arıtma özelliği bulunan her türlü mayı (sıvı) ile de temizlenilebilir.

Mest ve benzeri şeyler¹⁰⁹[3] üzerindeki pislik kütlesi (suyla temizlenebilir, bunun yanında), yaş da olsa (yere, toprağa) sürtmek (ve fırçalamak)la (da) temiz olur. Kılıç ve benzeri şeyler ¹¹⁰[4]ise (bir bez parçasıyla veya toprakla) silerek temizlenir.

Yeryüzündeki pislik, kurumuş ve herhangi bir izi kalmamışsa üzerinde namaz kılınır, ama toprağıyla teyemmüm¹¹¹[5] yapılmaz. Adı geçen yerdeki ağaç ve otların temizliği de (aynı şekilde) kurumalarına bağlıdır.

Tuza dönüşerek yahut yanarak başkalaşan,¹¹²[6] (özellği değişen) pislik temiz hale gelmiş olur.

Elbise ve bedende kurumuş bulunan meni ovalamakla, yaş meni ise yıkamakla temizlenir.

¹⁰⁹[3] Bugün giymekte olduğumuz ayakkabılar da aynı şekilde silmek (ve fırçalamak) ile temiz olur. Silmek (ve fırçalamak) ile mest ve benzeri şeylerin temizleneceğine Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâmhn, "Herhangi biriniz mestinizle pislğe bastığınızda onu toprakla temizleyiniz" mealindeki hadfe-i şerifi ile, "Sizler camiye geldiğinizde ayağına giydiği şeylere baksın, eğer orada pislik (ve benzeri şeyler) görürse bunları silsin ve namazını Öyle kılsın" mealindeki hadis-i şerifi delildir.

¹¹⁰[4] Kılıca benzeyenler, ayna, cilalanmış kaplar ve ahşap nev'inden şeyler ile tırnaklardır.

¹¹¹[5] Böyle yerlerde namazın kılınabileceğine, Peygamber (Sallallahu aleyhi ve-seüem)'m, "Herhangi bir yeryüzü (parçası) kurduğunda temizlenmiş olur" mealindeki hadis-i şerifi delildir. Bu gibi yerlerin toprağıyla teyemmüm edilmez, çünkü teyemmüm edilecek toprağın hem kendisi temiz, hem de temizleyici özellikte olması gerekir. Nitekim Allah Teâlâ: "...Temiz toprakla teyemmüm edin" (Mâide, 6) buyurmaktadır... Bu toprağın ise sadece kendisi temizdir.

¹¹²[6] Başkalaşma, birşeyin kendi özelliğini kaybedip başka birşeye dönüşmesidir. Meselâ hayvan pisliklerinin yanıp küle dönüşmesi, ölü bir hayvanın tuzlaya düşerek tuza dönüşmesi gibi. Başkalaşma sonucu birşeyin temiz hâle geleceğini İmam Muhammed, İmam Ebû Hanîfe (Radiyallahu an/t/den rivayet etmiş olup çoğu ulema da bu görüşü benimsemişlerdir.

İmam Ebu Yûsuf (Radiyallahu anh) ise: "Başkalaşımla birşey temiz olmaz, çünkü başkalaştıktan sonra da o şey üzerinde pislik izlerine rastlanabilir" diyor.

Ölü Hayvan Derileri ve Benzeri Şeylerin Temizlenmesi

Ölü hayvanların derileri, (meselâ akasya ağacının meyvesi^{113[7]}le olduğu gibi) hakikî tabaklama ve (onları) topraklamak, güneşletmek suretiyle hükmî tabaklama yaparak temizlenmiş olur. İnsan derisi ile domuz postu bu hükmün dışındadır.

Şer'î usûllerle kesmek,^{114[8]} eti yenilmeyen hayvanların derisini temiz kılar, etini değil... En doğru görüş bu olup fetva da buna göre verilmiştir.

Kesilmiş kıllar ve tüyler, boynuz, tırnak, yağsız ^{115[9]}kemik gibi içerisine kanın nüfuz etmediği her şey ölüm sonucu pis olmaz. Ama sinirin pis olduğu doğrudur.

Misk kesesi, tıpkı misk^{116[10]} gibi temiz olup yenilmesi

113[7] Akasya ağacının meyvesi, mazi, nar kabuğu, şap, tuz; pis kokuyu ve! rutubeti giderici, sulandığında deriyi bozulmaktan koruyucu her şey

Tabaklandığında ölü hayvan derilerinin temizleneceğine Peygamber; (Aleyhissalâtu vesselamım, "Hangi deri olursa olsun tabaklandığında temizlenir" hadis-i şerifi delildir. Anlatıldığına göre Efendimiz (Sallallahu' aleyhi uessellem), su tulumundan abdest almak istediğinde kendisine:

«—Bu su tulumu ölü hayvan derisindendir» denilince, şöyle buyurmuştur:

«— Tabaklamak, derideki pisliği giderir.»

i

114[8] Kesimin şer'î usûllere göre yapılmasının şart koşulması; Mecûsîlerin kesimini, ihramlının hac ve umrede av olarak kestiğini, bir de kasden besmelesiz yapılan kesimi bu hükmün dışında tutmak içindir. İstisna tutulan bütün bu kesimlerde temizlik sağlanamaz, çünkü bu nevi kesimler şer'an muteber olmayıp en doğru görüş de budur. Söz konusu usûllerle kesilenler leş kabul edilir.

115[9] Ölü hayvanın yağı pistir. (Öte yandan) kıl, tüy, boynuz vb, şeylerin temiz olduğu Dârekutnî'nin zikrettiği bir hadis-i şerifte, "Rasûlullah (Sallallahu aleyhi vesellem) ölü hayvanın yalnızca etini haram kıldı, ama hayvanın derisini, kıl ve tüylerini (kullanmakta) bir beis yoktur" denilmektedir. Hayvanların gagaları ve tırnakları da bu cümledendir.

116[10] Bir cins ceylanın göbeğindeki misk kesesinde oluşan güzel bir koludur.

helâldir. Misk'in, kedisinden elde edildiği misk de temizdir, bu kokuyu sürünerek namaz kılmanın bir mahzuru yoktur.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Pislik, pisliklerle ilgili hükümler ve bu hükümlere alt delil nedir? Pislik kaç kısma ayrılır? Ağır pisliklere beş, hafif pisliklere de üç örnek veriniz.

Mafif necasetin (pisliğin) ne kadanna göz yumulur?

Görülen pislik ne ile temizlenir?

Görülen pislikten geriye, çıkarılması güç bir iz kalırsa ne yapılmalı? Bu "güçlüğün ölçüsü nedir?

Elbise ve bedendeki pislik nasıl temizlenir? Pislennen mest nasıl temizlenir? Bunlarla ilgili delil nedir?

Başkalaşma nedir? Buna iki örnek gösteriniz ve başkalaşmayla ilgili hükmü açıklayınız.

Elbisede kuru veya yaş halde bulunan meni neyle (ve nasıl) temizlenir? Ölü hayvan derisi neyle (ve nasıl) temizlenir?

Şeri kesim nedir? Eti yenen ve yenmeyen hayvanların nereleri hangi sebeple temiz olur? Ölü hayvanların (kıl ve) tüyleri, boynuz ve tırnakları ile ilgili hüküm nedir?

Misk, misk kesesi, miskin kedisinden temin edilen koku ile ilgili hükümler nedir? Miskin yenmesi helâl midir?

Ağır pisliğin ne kadarına göz yumulur? Pislik, neye göre ağır ve hafif diye kısımlara ayrılır?

Görülmeyen pislik nasıl temizlenir?

NAMAZ117 [1]

Farz Olmasının Şartları

Namazın farz olması için üç şey(in bulunması) şarttır ki bunlar:

- (1) Müslüman olmak,
- (2) bulûğ çağına gelmek ve
- (3) akıllı bulunmakür.

Çocuklara, yedi yaşma geldiklerinde namaz kılmaları

117[1] Namazın Arapçası olan "salâf"m lügat manası duadır. Şer'î örfde ise, tekbirle başlayıp selâmla son bulan bir takım söz ve hareketlerden ibarettir.

Namazın emredilişindeki hikmet, kullarına bol bol nimetler ihsan eden Allah Teâlâ'ya şükran-ı nimette bulunmak ve O zât-ı kibriyanın,

"Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam" (İbrahim, 7) mealindeki âyet-i celîlesiyle işaret buyurduğu gibi, O'ndan, kulları üzerindeki hayır ve bereketini artırmasını, günahları Örtmesini ve hataları silmesini niyaz etmektir.

Nitekim Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam):

«—Biliyor musunuz, sizlerden birinizin evinin önünde bir nehir bulunsa da her gün beş kere bu ırmakta yıkan(ıl)sa, (böylelerinin) üstünde kir diye birşey kalır mı?» diye sorunca,

"— Hayır" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu aleyhi vesellem):

"— İşte beş vakit namaz da aynen böyledir, Allah Teâlâ bu namazlarla hataları siler" buyurdular.

Namaza duran bir kimse, Rabbine yönelerek kendisini dosdoğru yola, sırât'î müstakime sevketmesini ve sapık yollara düşmekten uzak tutmasını niyaz eder. Sürekli böyle davrananların kalpleri yumuşar, azaları temizlenir, hata ve günahlara yönelmez. Eğer daha evvel bir günaha bulaşmışsa, Rabbine gerçek manada yönelmesi ve kalbini O'na iyice tutması neticesinde Allah Teâlâ onu da bağışlar, işte arınma böyle gerçekleşir.

emredilir. On yaşmda (namaz için) elle dövölür, değnekle değil.118[2]

Farz Oluşunun Sebebi

Namazların farz oluşunun sebebi namaz vakitleridir. Namaz, vaktin sınırlamasız 119[3] olarak ilk (dakikalar)inde farz olur.

Farz Namazların Vakitleri

Vakitler beş olup şunlardır:

- 1) Sabah vakti: İkinci şafak sökünce başlar, güneşin doğmasının az öncesine kadar sürer,
- 2) Öğle vakti: Güneşin (gökyüzünün tam ortasından) batıya doğru yönelmesinden itibaren başlar, herhangi birşeyin gölgesi kendisinin iki veya bir misli oluncaya kadar devam eder. Güneşin tepe noktasında bulunduğu sıradaki gölgeler bu hükmün dışındadır. Tahâvî ikincisini tercih etmiştir ki, bu Sahibeyn (Ebû Yûsuf ile Muhammed)'in görüşüdür.
- 3) İkinci vakti: Herhangi birşeyin gölgesi, kendisinin bir veya iki mislim geçtiği andan itibaren başlar, gün batışına

118[2] Bu husus Rasûlullah (Aleyhissalâtu vesselâm)'m, "Çocuklarınız yedi yaşına gelince namaz kılmalarını emredin, on yaşında onları (namaz için) dövün ve yataklarını ayırın" hadis-i şerifiyle sabit olup çocuklara bu yolda emredilmesi vaciptir.

119[3] "Sınırlamasız" demek vaktin ikinci yarısına kadar namaz tehir edilebilir demektir, ama namazın ikinci yarısı başladıktan sonra kılınması günah olur.

kadar devam eder.

4) Akşam vakti: Gün batışıyla başlar ve ufuktaki kızıllığın¹²⁰[4] kayboluşuna kadar devam eder. Fetva bu yönde verilmiştir.

5) Yatsı ve Vitir vakti: Kızıllığın kaybolmasından itibaren başlayıp sabaha kadar devam eder.

Vitir namazı, yatsı namazından önce kılınmaz. Çünkü sırayı gözetmek gerekir.

(Batıdaki kızıllık henüz kaybolmadan tan yerinin ağarmağa başladığı kutup bölgesi gibi bazı ülkelerde meselâ) yatsı ve vitir vaktini göremeyenlere bu namazlar farz olmaz.¹²¹[5]

İki Vaktin Farzı Bir Vakitte Kılınamaz

Bir mazeret sonucu iki vaktin farzı bir vakitte birleştirilemez. Ancak hacılar, Arafat'ta iki vaktin farzını, en büyük imamla (yani hükümdarla) birlikte kılmak ve ihramlı olmak şartıyla, bir arada kılabilirler.

(Hacılar) öğle ile ikindi namazlarını, (ikindiyi) öne alarak

¹²⁰[4] Gün batımından sonra ufakta bir kızıllık meydana gelir. Sonra kaybolan bu kızıllığın yerini beyazlık alır, daha sonra bu da kaybolur.

Bizim mezhebimizde akşam vakti, ufuktaki kızıllığın kaybolmasıyla sona erer. Akşam vaktinin, kızıllıktan sonra meydana gelen beyazlığın kayboluşuna kadar devam edeceğini söyleyenler de var.

¹²¹[5] Kutup bölgesinde bulunan birtakım ülkelerde, senenin bazı gecelerinde ufuktaki kızıllık henüz kaybolmadan şafak sökmeye başlar. Böyle vakitlerde bu ülke sakinlerine, yatsı namazıyla vitir namazı farz değildir. Çünkü yatsıyla vitir namazının farz olmasına sebep olan vakte rastlanılamamıştır.

(öğle vaktinde ikisini) birlikte kılarlar,122[6] akşamla yatsıyı da

Akşam namazının tehir edilerek yatsı vaktinde kılınabilmesi için de iki Şart vardır: Birincisi bu işin Müzdelife'de olması, ikincisi ise namaz kılacak olan kimsenin hacda ve ihramlı bulunması gerekir. Bu şartlardan biri bulunmadığı takdirde caiz olmaz.

(akşamı tehir edip yatsı vaktinde) birleştirerek Müzdelife'de kılarlar. Akşamı Müzdelife yolmada kılmak caiz olmaz.

Namaz Vakitlerindeki Müstehablar

(1) Sabah namazını erkeklerin ortalık ağanncaya123[7] kadar tehir etmeleri;

(2) yaz günlerinde öğle namazını ortalık serinleyin-ceye124[8] kadar tehir etmeleri, kışın ise geciktirmemeleri müstehabdır. Ama bulutlu günlerde tehir edilebilir.

(3) Gün ışığı değişmediği sürece ikindiye tehir etmek, ama bulutlu günlerde geciktirmemek

,4) bulutlu günlerin dışında akşam namazının geciktirilmemesi,

122[6]

123[7] Peygamber (Salıallahu aleyhi vesellem)'in, "Sabah namazını ortalık ağanncaya kadar tehir ediniz, çünkü (aydınlanıncaya kadar geciktirmek) daha sevaptır" mealindeki hadis-i şerifi buna delildir. Sabah namazının bu şekilde geciktirilmesi, cemaatin artmasını ve bu da ecir ve sevabın fazlaşmasını temin eder.

124[8] Serinlemenin ölçüsü şudur: Evlerin duvarları vb. şeyler gölge salmaya başlamalı, camiye gidenler de bu gölgelerden yararlanabilmelidirler. Orta-lığın serinlemesini beklemeye Efendimiz (Aleyhisselâm), "Öğleyi, ortalık serinley-inceye kadar tehir ediniz; çünkü şiddetli sıcak cehennemdendir" hadis-i şerifiyle işaret etmektedir.

bulutlu günlerde tehir edilmesi,

(5) yatsı namazının gecenin üçte birine kadar tehir edilmesi,
bulutlu günlerde geciktirilmemesi,

(6) uyanacağından emin olanların vitir namazım gecenin
sonuna kadar tehir etmeleri müstehabdır.

Namaz Kılınmam ası Gereken ve Namaz Kılmak Mekruh Olan Vakitler

(Şu) üç vakitte farz namazlar ve bir de bu vakitler girmeden
evvel¹²⁵[9] zimmetinde edası vacib olmuş bulunan namazlar
kılınamaz.

(1) Bu (vakitler), güneşin doğup (bir-iki mızrak boyu)
yükselmesine kadarki vakit ile

(2) güneşin tepe noktasından (batıya doğru) meyletmeye
başlamasına ve

(3) güneşin sararmaya başlamasından batmıca 126[10]

¹²⁵[9] Bu vakitler girmeden evvel edası üzerine vâcib olan namazlara şunlar örnek gösterilebilir: Vitir namazı, mutlak nezir, iki rek'at tavaf namazı, kerahet vakti girmeden evvel başlanılıp da bozulmuş bulunan nafile namazlar ve bir de kerahet vaktinden evvel okunan secde âyeti için tilâvet secdesi.

el-Muhît müellifi, sehiv secdesinin de tilâvet secdesi gibi olduğunu söylüyor. Kerahet vaktinin hâricinde kılman namaz için sehiv secdesi icâb etse de kerahet vakti girinceye kadar namaz sona ermemiş bulunsa, sehiv secdesi namaz kılmanın üzerinden düşer. Çünkü kâmil bir vakitte ortaya çıkan (vacip olan) sehiv secdesi, noksan olan kerahet vaktinde edâ edilmez. Nafilenin mekruh olduğu vakitlerde şükür secdesi de yapılmaz, sair zamanlarda şükür secdesi mekruh değildir.

¹²⁶[10] Buna, Müslim'in Akabe b. Amir (Radıyallaku an/t/den naklettiği,

"Rasûlullah (Aleyhisselâm), şu üç vakitte namaz kılmamızı ve ölülerimize cenaze namazı kılmamızı yasakladı. Bu vakitler, güneş doğduktan yükselinceye kadarki vakit ile, güneşin tepe noktasına gelip (batıya doğru) eğilmeye başlamasına ve güneşin batma noktasına dikilmesinden batışına kadarki vakitlerdir" mealindeki hadis-i şerifi delildir.

kadarki zaman aralıklarıdır.

Bu vakitlerde borç olmuş bulunan namazlar kerahetle kılınabilir. Hazır haldeki cenâze(nin namazı) ile mezkûr vakitlerde okunan secde âyeti(yle terettüb eden tilâvet secdesi) gibi... Aynı şekilde o vaktin ikindi namazı da gurûb vaktinde kerahetle kılınabilir.

Bu üç vakitte nafil kılınmak, ortada nezir gibi, iki rek'at tavaf namazı gibi bir sebep de bulunsa, tahrîmen mekruhtur.

Nafile ve Sünnet Kılınması Mekruh Olan Vakitler

(1) Tan yeri ağardıktan sonra sabah namazının sünnetinden başka nafil namaz kılmak,

(2) sabah ve

(3) ikindi namazlarından sonra ve

(4) akşam namazından önce,

(5) (cuma günü imam-)

hatibin hutbeye çıkışından itibaren namazdan ayrılıncaya kadar,

(6) sabah namazının sünneti hariç kamet getirildiği sırada,

(7) evde dahi olsa bayram (namazın)dan önce, bayram

(namazm)dan sonra camide,

(8) Arafat ve Müzdelife'de birleştirilerek kılman namazlar arasında,^{127[11]}

(9) farz namazdan (başkasını kılmaya yetmeyecek kadar) vakit daraldığında,

(10) büyük ve küçük abdestlerin^{128[12]} sıkıştırmaları halinde,

(11) canının çektiği bir yemeğin hazır bulunması durumunda,

(12) kalbini meşgul edecek ve (bütün uzuvlarıyla) Allah'a yönelmeyi engelleyecek şeylerin bulunması halinde nafile namaz kılmak mekruhtur.

(EZAN)

Ezan^{129[1]} ve Kamet

^{127[11]} Arafat'ta birleştirilerek kılınan öğle ve ikinci namazları kasdolunmaktaair. Bu birleştirme esnasında öğle namazının sünneti dahi kılınmaz. Aynı şekilde Müzdelife'de birleştirilerek kılınan akşam ve yatsı namazları arasında, akşam namazının sünneti de dahil olmak üzere, nafile namaz kılınmaz. Çünkü Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) bu iki yerde namazları birleştirdiği zaman, namaz onun için göz aydınlığı olduğu ve o sırada nafile namaz kılmak meşru bulunduğu halde, bu iki namaz arasında herhangi bir namaz kılmamıştır.

^{128[12]} Zira sıkışık bir halde namaz kılanlar, kendilerini namaza veremezler.

^{129[1]} Arap dilinde, kendisiyle bildirimde bulunulan herşeye, "ezan" denir. Şariat ıstılahında ise ezan, belli lafızlarla namaz vaktinin girdiğini bildirmekten ibarettir. Ezanın, vakit girer girmez okunması şartı yoktur. Hicretin birinci yılında meşru kılınmıştır ezan. İkinci yılında olduğunu söyleyenler de vardır. Daha önceleri namaz vaktinin girdiği gelip geçenlere, "Namaza, namaza" tarzında çağırılmak suretiyle bildirilirdi. Sonra Rasûl (Aleyhisselâm) ve ashâbı toplanıp, namaz vaktinin girdiğinin Müslümanlara hangi şekilde duyurulacağı hususunda müşaverede bulundular. İçlerinden biri çan çalınmasını teklif etti; Hristiyanlanınkiyle aynı olacağı için bu uygun görülmedi. Bir diğeri ateş yakılmasını söyledi; bu da Mecûsilere benzeyeceği için tasvib edilmedi. Neticede herhangi birşey üzerinde ittifak sağlanamadı.

Sonra Abdullah b. Zeyd bir rüya gördü. Rüyasında birisi ona, ezanın lafızlarını öğretti. Sabah olup da rüyasını Rasûlullah (Aleyhisselâm)'a anlatınca, Efendimiz beğendi ve (namaz vaktinin) ilanı için bu cümlelerin Bilâl'e bildirilmesini emretti. İşte bu hâdiseden sonra farz namazlarda ezan okumak müekked sünnet oldu.

Erkeklerin, ister tek başlarına kılsınlar, ister edâ isterse kaza kılsınlar, ister seferde ve isterse hizada bulunsunlar, farz namazlarını kılarlarken ezan ve kamet (okumaları) müekked sünnet olup kadınlara mekruhtur.^{130[2]}

Ezan ve Kametin Okunuş Şekli

(Ezan okumak için) Önce dört kere tekbir getirilir, (yani "Allâhü ekber" denir), sonunda da iki kere aynı lafızlarla tekbir getirilir. Her iki şahadeti ("Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah" cümlelerini) söylerken, önce sessiz bilahare yüksek sesle söylememelidir. Sabah ezanında buna, "Hayye ale'l-felah"tan sonra iki kere "es-Salâtü hayrım mine'n-nevm" lafzı ilâve edilir.

Kamet de tıpkı ezan gibidir, ancak "Hayye ale'l-felâh"tan sonra iki kere "Kad kameti's-s al âh" denilir.

Müezzin ezanı ağır ağır, kameti ise seri okur. Ezan olduğu bilinse dahi (meselâ ezanın) Farsça okunması uygun olmaz. En doğrusu da budur.

Müezzine Müstehab Olan Şeyler

^{130[2]} Kadınların seslerini yükseltmeleri haram olduğundan, yüksek sesle o' ezan ve kameti okumaları mekruhtur.

[Ancak binekte olunması hâli bu hükmün dışındadır.]

- (1) (Ezan okuyan) müezzinin (Rasûlullah'm) sünnetine vâkıf,
- (2) namaz vakitlerini bilen, sâlih (bir kimse) olması,
- (3) (ezan okurken) abdestli bulunması ve kibleye dönmesi müstehabdır.
- (4) (Sonra müezzinin ezan sırasında parmaklarını kulaklarına koyması;
- (5) "Hayye ale's-salâh" derken yüzünü sağa, "Hayye ale'l-felâh" der-, ken de sola çevirmesi,
- (6) (ezan, minare gibi yerlerde okunuyorsa) şerefede dönmesi;
- (7) müstehab olan vakti gözetmekle beraber ezanla kamet arasında namaza devam edenlerin hazırlanmaları için bir miktar beklemesi;1
- (8) akşam namazı(nın ezanından sonra) ise üç kısa âyet okuyacak kadar yahut üç adım yürüyecek kadar (ezanla kamet arasında) beklemesi,
- (9) ezandan sonra: "Ey namaz müdavimleri, haydi namaza, namaza!" diye seslenerek namazın başladığını ayrıca ilan etmesi dahi müstehabdır.

Ezan ve Kamette Mekruh Olan Şeyler

- (1) (Ezanda) telhîn yapmak,2

(2) ezan ve kametin abdestsiz okunması;

(3) cünübün,

(4) akli ermeyen çocuğun, delinin, sarhoşun, kadının,
(isyankâr ve) fâsıkm, oturan bir kimsenin ezan okuması,

(5) ezan ve kamet esnasında konuşulması mekru tur.

Buna Rasûlullah (Aleyhisselâm)'m, Bilâl (Radiyallahu anhe
söylediği:

«—Bilâl! Ezanla kamet arasında biraz bekle, tâ ki abdest alan
kimse rahatça abdestini alsın, yemeğini yiyenler rahatça
yesinler» mealindeki ha-dis-i şerifi delildir. Evet ezan; vaktin
girdiğini, insanların namaz için temizlenip camide hazır
bulunmaları gerektiğini bildirmektir. Ezandan sonra hemen
kamet okun(up namaza kalkü)sa bu hedefe ulaşamaz.

Telhîn, yâ (ezanın) kelimelerinin değişmesine sebebiyet
verecek şekilde tegannî etmek, kelimenin harflerini
fazlalaştırmak veya eksiltmek yahut da kelimelerin
harekelerinde hatâ yapmaktır.

(Ezan ve kamet esnasında konuşulduğunda) kametin değil de
ezanın yeniden okunması müstehabdır. Şehirlerde¹³¹[3]
cuma gününün öğlesi için (cumayı kılamayaniarm) ezan ve
kamet okumaları mekruhtur.

¹³¹[3] Ezan ve kametin cuma günü köylülere değil de şehirlilere mekruh oluşunun sebebi, bizim, mezhebimizde, köylülere cuma namazının farz olmayışındır. Durum böyle olunca köylülerin, cuma günü öğle namazı için ezan ve kamet okumaları mekruh değildir. Çünkü tartışmasız bir şekilde bunlara öğle namazı farzdır. Ama Şehirliler, özürli veya özürsüz olarak cuma namazlarını kaçırdıklarında, tek başlarına veya cemaatla kılacakları öğle namazları için ezan ve kamet okumaları mekruhtur.

Geçmiş Namazlar İçin Ezan ve Kamet

Geçmiş namazlar için hem ezan ve hem de kamet okunur. Birden fazla kılınacak geçmiş namazların^{132[4]} ilki için dahi (ezan ve kamet okumalıdır). Kaza edilecek geçmiş namazların ilki dışındaki kaza namazlarında, eğer aynı yerde kılmacaksa, ezam değilse bile kameti terketmek mekruhtur.

Ezanı Duyanın Yapması Gereken Şey

Sünnete uygun olarak okunan ezam^{133[5]} duyunca, (her şeyi bırakıp) susmalı ve (müezzinin) söylediklerini tekrar etmelidir.

"Hayye ale'ssalâh ve hayye ale'l-felâh'larda "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah" denilir. Müezzin "es-Salâtü hayrun mine'n-nevm" deyince, "Sadakte ve berirte = Haklısım, doğru söylüyorsun" yahut "Mâ şâ Allah" demeli ve sonra da şu vesile duasını okumalıdır:

^{132[4]} En iyisi geçmiş namazların her biri için ezan ve kamet okumaktır. Nitekim Ahzab (Hicretin dördüncü yılında meydana gelen Hendek Muharebesi) günü kâfirler, Rasûl (Aleyhissalâtü vesselam)'ün, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kaçırmalarına sebep olunca, Peygamber Efendimiz (Saüalâhu aleyhi uesellem) Bilâl (Radiyallahu anhXe, bu namazların her biri için ezan ve kamet okumasını söylemiş ve mezkûr namazları sırasıyla kaza etmişti.

İmam Mâlik b. Enes (Radiyallahu anh)'in el-Muvatta'mda Zeyd b. Es-lem'den rivayet edilen bir hadis-i şerifde şöyle denilmektedir:

"Rasûlullah (Aleyhisselâm), bir gece Mekke yolunda konaklamış ve namaza kaldırması için Bilâl'i görevlendirmişti. Hem Bilâl ve hem de diğerleri uyuyakaldılar. Uyandıklarında, güneş çoktan doğmuştu. Bunun üzerine Rasûlullah (Aleyhisselâm) insanlara, (bineklerine) binip bu vadiden uzaklaşmalarını emretti ve; "Burası şeytan vadisidir" dedi. (Bineklerine) binip vadiden uzaklaştılar. Sonra Rasûlullah, (bir yere gelince) inmelerini ve abdest almalarını, Bilâl'e de (geçirdikleri) namaz için ezan ve kamet okumasını emretti, sonra da birlikte namaz kıldılar."

^{133[5]} Yani tegannîsiz okunan ezan. Sağırın ezanı tekrarlamaları ve ezanın manasının anlaşılması şart değildir.

"Allahümme Habbi hâzihıd-davetıt-tâmmeti
ve's-salâti'l-kâimeti âti seyyidenâ Muhammedeni'l-vesîle
ve'l-fazîle ve'b-ashü makâmen Mahmâdeni'llezî va'adtehû.

Manası: "Ey bu tam davetin, kılınacak namazın Rabbi olat*
Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e vesile ve fazilet ver; om
va'dettiğin Makam-ı Mahmûd'a ulaştır."

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Namaz, lügat ve sert yönden ne manaya gelir? Emredilişindeki hikmet nedir?

Farz olmasının şartları nedir? Küçük çocuğun velisine düşen görevler nelerdir? On yaşına geldiği halde namaz kılmayan çocuk neyle dövülür?

Namazın farz oluşunun sebepleri nelerdir? Vaktin ilk (dakikalar)ında sınırlamasız olarak farz olması ne demektir?

Beş vakit namazın vakitleri hangi vakitlerdir? Vitir namazının vakti hangi vakittir? Bunun hususi bir vakti var mıdır? Vitir namazı, yatsıdan önce kılınır mı? Namazla mükellef olanlar yatsı ve vitir vaktinin bulunmadığı bir ülkedeyseler ne yaparlar, niçin?

Özürsüz olarak iki vaktin farzı bir vakitte kılınabilir mi? İstisna edilebilecek bir durum var mı, (varsa) delili nedir?

Sabah ve öğle namazlarının müstehap vakitleri hangisidir?

Öğle, ikindi ve akşam namazlarını geciktirmemek veya tehir etmek, hangi hallerde müstehaptır? Yatsı namazının tehiri, hangi vakte kadar müstehaptır ve hangi hallerde geciktirmemelidir. Vitir namazının hangi vakte kadar tehiri müstehaptır, niçin?

Kerahet vakitleri nelerdir? Namaz kılınması doğru olmayan vakitler hangileridir? Namaz kılınması kerahetle caiz olan vakitler hangileridir? Hangi vakitlerde nafile kılmak mekruhtur? Buralarda kerahetle ne kastedilmektedir?

Ezarj ne demektir? Şer'î manası nedir? Ezan, vakit girer girmez okunmalı mıdır?

Ezan ne zaman meşru kılınmıştır? Ezan ve kametin nasıl meşru kılındığını biliyor musunuz? Bunlardan her biri nasıl okunur?

Müezzine ve kamet okuyana neler müstehaptır? Ezan okurken şahadetlerde sesi nasıl kullanmalı? Ezanla kametin okunuşları arasında hızlılık ve yavaşlık bakımından fark var mıdır?

Namazın başladığı, ezandan ayrı olarak nasıl duyurulur?

Ezanla kamet arasında niçin biraz ara verilir?

Ezan ve kamette mekruh olan şeyler nedir? Ezan ve kamette telhîn ile ne kas-dolunuyor? Kaçırılmış namaz veya namazlar için ezan ve kametin hükmü ve bunun delili nedir?

Ezanı duyanlar ne yaparlar? Ezan okuyan müezzin telhîn ederek okuyorsa, bunu duyanlar kendisini takip ederek (okurlar) mı? Ezan duyulmadığı takdirde müezzinin ezanına iştirak etmek sünnet olur mu?

NAMAZIN ŞARTLARI VE RÜKÜNLERİ¹³⁴ [1]

Namazın Doğru Olabilmesi için Gerekli Şeyler

Namazın doğru olabilmesi için, mutlaka (şu) yirmi yedi şey mlunmahdır:

(1) Abdestli olmak ve yıkanmayı gerektiriri şeylerden uzak aulunmak;¹³⁵[2]

(2) ayakların, ellerin ve alnın temas edeceği yerlere varıncaya kadar (namaz kılanın) vücûdunun, elbisesinin ve (namaz kılacağı) yerin göz yumulmayacak pislikten arınmış olmasıdır ki en doğrusu da budur.

(3) Avret yerlerinin kapatılması [Elbisenin yakasından ve eteğinin altından¹³⁶[3] avret mahalline bakmanın; zararı yoktur},

¹³⁴[1] Şart, lügatta alâmet; rükün ise kuvvetli, sağlam bir yer manasınadır. Nitekim Allah Teâlâ:

"Keşke size yetecek bir kuvvetim olsa veya sağlam bir yere (rükne) sığınabilseydim! dedi." (Hûd, 80) buyurmaktadır.

İstilahta ise rükün, bir şeyin diğer bir şeyle ilgili bulunmasıdır ki, ya bunlardan birisi diğerinin bir cüz'ü olur, ve o şey cümlesinden bulunur; rükün diye adlandırılan namaz içindeki rükû ve secdeler gibi. Yahut da o şeyin bir cüz'ü olmaz, bu takdirde ya görünüş itibariyle o şeye tesir eder, alıcıya aldığı şeyi, satıcıya da aldığı parayı kullanmayı meşru kılan satış akdi gibi ki buna illet denilir; yahut da görünüş itibariyle o şeye tesir etmez. Bu takdirde, direkt müessir olmasa dahi, ya o şeyin bütününe meydana gelmesine sebep olur, namazın farz olmasına sebep olan ve sebep diye adlandırılan vakit gibi. Yahut da bir şeyin olması başka bir şeyin var olmasına bağlı olur; Öyle ki beriki, ancak öteki elde edildikten sonra elde edilebilir. Namazla temizlik arasındaki münasebet gibi. Buna da şart ve alâmet denilir.

Bu izahlardan sonra artık rükün, illetin, sebep, şart ve alâmetin şer'an ne manaya geldikleri anlaşılabilir.

¹³⁵[2] Arapçada abdestsizliğe, cünüp; hayızlı ve lohusa olmaya ise hades denir. Hades: Meydana gelen (yeni) bir şey, (bir durum) manasına gelmekle beraber şer'î manası; uzuvlarda bulunan, namaz ve benzeri şeylerin eda edilmesine engel teşkil eden şey demektir. Küçük ve büyük olmak üzere iki türlü hades vardır. Küçük hades, abdesti gerektirecek; büyük hades de guslû gerektirecek şeylerin gerçekleşmesiyle meydana gelir.

¹³⁶[3] Bazıları avret mahallinin bizzat kendisi tarafından dahi görülmeyecek şekilde kapatılması gerektiğini ve avret yerinin, elbisenin yakasından görülecek şekilde olması namazın sıhhatine mânidir dedilerse de doğrusu müellifin dediğidir.

(4) kıbleye dönmek [Kâ'be'yi gören Mekkelinin,¹ gözünün gördüğü Kâ'be istikâmetine yönelmesi, Mekke'de- dahi;¹ bulunsa Kâ'be'yi göremeyenlerin Kâ'be istikametine yönelmeleri; farz olup doğrusu da budur],

(5) vakit ve vaktin girdiğine inanmak,¹³⁷[4]

(6) niyet etmek ve

(7) ara vermeden tahrîme¹³⁸[5] (iftitah) tekbiri almak,

(8) iftitah tekbirini rükûya eğilmeden ayakta iken almak,

(9) niyeti, iftitah tekbirinden sonraya bırakmamak,

(10) tek-; biri kendi duyabileceği bir sesle söylemek [en doğrusu da budur],,

(11) imamla kılanların, imama uymaya niyet etmeleri,

(12) (kilman) farzın¹³⁹[6] ve vacibin¹⁴⁰[7] belirtilmesi [nafilelerin belirtilmesi şart değildir],

(13) nafilelerin dışındaki namazlarda ayakta durmak,¹⁴¹[8]

¹³⁷[4] Bununla kastedilen şudur: Namaz vaktinin girdiğine inanmaksızın kılınan namaz, gerçekte namaz vakti girmiş dahi olsa makbul değildir.

¹³⁸[5] Arapça bir kelime olan "tahrîme", masdar olup birşeyi haram kılmak manasınadır. Şer'î ıstılahta ise bu kelime, namaz kılanın "Allahü ekber" de-mesidir. Bu kelimeyi söyleyerek namaza giren kimseye, namaz haricinde helâl olan yeme, içme, konuşma vb. şeyler haram olduğu için bu tekbire "tahrîme" denilmiştir.

¹³⁹[6] Farzın belirtilmesi şu demektir: öğle yahut ikindinin farzı gibi bir farz namaz kılınmak istendiği zaman, kılınmak istenen bu namaza, meselâ "öğle namazını kılmaya" diye niyet edilmelidir. İster edâ olarak kılınsın, isterse kaza olarak kılınsın (hangi namaz olduğu belirtilmelidir). Hangi namaz olduğu belirtilmeden "farz namazını kılmaya" tarzında niyet etmek yeterli değildir. Hatta namazın evvelinde, hangi farz olduğu belirtilerek niyet edilse, sonra bu unutulmuş nafile kıldığı zannıyla namaz tamamlansa, kılınan bu namaz farz yerine geçer ve farz borcu düşer.

¹⁴⁰[7] Vitir namazı, iki rek'at tavaf namazı, bayram namazları, nezredilmiş namazlar, başlanılmış ve bozulmuş nafile namazlar gibi.

¹⁴¹[8] Ayakta durmanın ölçüsü şudur: Aşağı salman eller, dizlere varmayacak bir] şekilde bulunmalıdır.

(14) farz namazların iki rek'atmda, nafilé namazların ve vitir namazının her rek'atında, bir âyet dahi olsa okumak,142[9][namazın doğru olabilmesi için Kur'an'dan herhangi bir şey tayin (ve tesbit) edilmez.

(15) İmama uyanlar okumazlar, aksine okunanı dikkatle dinlerler.143[10] Okunduğu takdirde tahrîmen mekruh olur];

(16) rûkû etmek,

(17) sert ve üzerinde alnın sabit kalacağı144[11] bir yere, el içi yahut, secde mahallinin temiz olması şartıyla, elbisenin herhangi bir tarafına da olsa, sedce etmek [burnun sert yerini alınla birlikte secdeye koymak vaciptir, alnın secdeye konulmasına mâni bir özür bulunmadığı halde sadece burunla secde etmek doğru değildir; en doğrusu da budur],

142[9] Burada bir takım şeylerin bilinmesi gerekir: Önce genel manada okumak,| ikincisi hususiyle Fatiha okumayı belirlemek... Namaz kılan bir kimse yaj farz kılar, ya nafilé, yahut da vitir kılar. Farz namazların ilk iki rekatında,! nafilé namazlarla vitir namazının bütün rekatlarında mutlak manada oku-j mak farzdır. Peki, "Müdhâmmetân" gibi tek bir kelimeden ibaret olan yahut "Nün" ya da "Kâf" gibi tek bir harften ibaret bulunan kısa Kuran âyetlerini (namazlarda) okumak yeterli olur mu?

Mezhep âlimleri bu hususta ihtilaf etmişlerdir. Bir kısmı, bu nevi âyetleri okumanın yeterli olmayacağını, en doğrusunun da bu olduğunu! söylemişlerdir. Öte yandan Kudûrî ise, bu âyetlerin okunmasını yeterli görmüştür ki bu, İmam A'zam'ın görüşüne uygundur. Ebû Yûsuf ile Mu-hammed ise, (namazlarda) bir uzun âyet yahut da üç kısa âyet okumanın şart olduğunu söylemişlerdir. Mezhebimiz âlimlerinin büyük bir kısmı ihtiyaten bu görüşü benimsemişlerdir ki, ibadet konusunda ihtiyat yolunu seçmek daha evlâdır.

Öte yandan yukarıda zikredilen bütün namazlarda okumak üzere1 (Kur'an âyetleri içinden) bizzat Fâtiha'yı tesbit ve tayin etmek ise vacip yaj hut amel yönünden farzdır,

Nafilé namazların her rek'atında okumak, nafilé namazlardaki ikişer rek'atlar birbirinden ayrı namaz kabul edildikleri için farzdır. Vitir naf mazının her rek'atında okumanın farz oluşunun sebebine gelince, vitrii sünnet olduğu görüşü esas alınınca sebep meydanda; vacip olduğunu tercih edenlere göre ise, her bir rek'atında ihtiyaten okumalıdır.

143[10] Çünkü Allah Teâlâ: "Kur'an okunduğu zaman susun ve onu dinleyin ki, size merhamet edilsin." (A'râf, 204) buyurmaktadır. Peygamberimiz (Sattallahu aleyhi vesellemj de: "Kim imama uyarsa; imamın okuması, kendisine uyanların okuması yerine geçer" buyurmaktadır.

144[11] Alın secdeye konulduğunda sertlik hissedilmelidir. Binâenaleyh, pamuk gibi üzerine baskı uygulandığında çöken ve esneyen şeylerin üzerine secde edilmez.

(18) secde mahallinin ayakların konulduğu yerden yarım zirâ'dan daha fazla bir yükseklikte bulunmaması [secde mahallinin yarım zirâ'dan daha fazla yükseklikte bulunması halinde (yapılan) secdeler caiz olmaz. Ancak sıkışıklıktan dolayı kendi kıldığı namazın aynısını kılan 145[12]bir başka kimsenin sırtına secde edilebiliri;

(19) (secdede) hem ellerin hem de dizlerin (yere) konulması, doğrusu da budur; secde durumunda ayak parmaklarından bir kısmının yere konulması [ayağın üst kısmının konulması yeterli değildir];

(20) rükûyu secdeden önce yapmak,

(21) secdeden hemen hemen oturma durumuna gelinceye kadar doğrulmak (ki en doğrusu da budur)

(22) ve tekrar (ikinci) secdeye varmak,

(23) (namazların) sonunda teşehhüd miktarı (ettahıyyâtü'yii okuyacak kadar) oturmak,146[13]

(24) son oturuşu, (namazın diğer) rükünlerinden sonraya bırakmak,

(25) (gerek rükünleri ve gerekse son oturuşu) uyanık iken yerine getirmek,

145[12] Müellif, yarım zirâ'dan daha yüksek bir yere secde edildiğinde namazın caiz olabilmesi için üç şart ileri sürmüştür ki; bunların birincisi, böyle bir yere sıkışıklık sebebiyle secde edilmesi, ikincisi secde edilen yerin namaz kılanın sırtı olması, üçüncüsü de sırtına secde edilen kimsenin secde edenin kıldığı, farzın aynısını kılmış olmasıdır. Bazı âlimler, bunlara iki şart daha ilâve etmişlerdir: Birincisi, başkasının sırtına secde eden kimsenin, dizlerinin yerde bulunması, ikincisi de kendi sırtına secde edilen kimsenin yere secde ediyor olmasıdır.

146[13] Bu oturuşta, ister et-tahıyyâtü okunsun ister okunmasın farketmez.

(26) farzlarını ve sünnetlerini birbirinden ayırdedecek şekilde namazın keyfiyetini bilmek,

(27) kılınan farz namazın nafil sayılmaması için bunun farz olduğuna (inanıp) itikad etmek.

Namazın Rükünleri

Bu sayılanlar içinde rükün olanlar, kıyam (ayakta durmak), okumak, rükû ve secdeler olmak üzere dördtür. Bir kısmı* (namazların) sonunda teşehhüd miktarı¹⁴⁷[14] (et-tahıyyatuyü okuyacak kadar) oturmanın da (namazın) rükünlerinden olduğunu söylemişlerdir.

Namazın Şartları

Yukarıda sayılanların haricindekiler ise (namazların) şartları olup bunlardan bir kısmı namaza başlamanın sahih ve doğru olması içinkî bunlar namazın dışında¹⁴⁸[15] olanlardır- şart, diğerleri ise namazın sıhhat ve doğruluğunun¹⁴⁹[16] devamı için şarttır.

¹⁴⁷[14] İftitah tekbirinin de rükün olduğu söylenmekte ise de bunun şart olduğu doğru bulunmakta ve (namazların) sonunda teşehhüd miktarı son oturuşu a da aynı şekilde şart olduğu tercih edilmektedir.

¹⁴⁸[15] Namazın dışındaki şartlar, hadesten (abdestsizlikten, boy abdesti almayı gerektirici şeylerden) ve necasetten (pisliklerden) temizlenmek, avret yerleşini kapatmak, kıbleye dönmek, vakit, niyet ve iftitah tekbiri olmak üzere altıdır.

¹⁴⁹[16] Meselâ okuma işini ayakta iken yapmak; rükûyu, içerisinde okumanın gerçekleştirildiği kıyamdan (ayakta duruştan) sonra yapmak, secde;ri rükûdan sonra yapmak ve (namaz kılarken) uyanık bulunmak gibi.

NAMAZIN ŞARTLARINA DAİR DİĞER BİLGİLER

Temizlik Şartıyla ilgili Hususlar

Üst yüzü temiz, alt yüzü pis olan keçe (ve benzeri şeyler)üzerinde^{150[1]} namaz kılınır. (Etrafindan ve ortasından) dikişli değilse ı pis olan elbisenin temiz yüzüne ve (elbise, yaygı, hasır ve îri şeylerin) temiz taraflarına, hareket ettirildiğinde pis olan i hareket eder durumda da olsa, secde edilebilir ki bu görüş ıdır.

Sarığın herhangi bir tarafı^{151[2]} pislendiğinde, temiz olan kısmı ı bırakılıp pis tarafı (namaz kılanın) eğilip doğrulması sonucu İdamayacak bir halde (yere) bırakılırsa, (bu şekilde) kılınan az caiz olur, (pis taran) hareket ederse caiz olmaz.

Pisliği giderecek birşey bulamayan kimse, (öylece) pislikle be-r namazını kılar, sonra (bu namazın) iadesi (de) gerekmez.^{152[3]}

Avret Mahallinin Örtülmesi İle İlgili Hususlar

İpek, ot yahut çamur (gibi şeylerle) de olsa örtünecek birşey imayanların dahi (kıldıkları namazın) iadesi gerekmez,

^{150[1]} öyle ki bunlar ikiye bölünebilir olmalıdır. İki levhaya bölünebilen ahşap levha da bu kabil şeylerdendir.

^{151[2]} Kadınların sokağa çıkarken üzerlerine aldıkları üstlükler de böyle.

^{152[3]} Pisliği giderecek birşey bulunduğu iadesi gerekmez. Çünkü Allah sübhânehu ve teâlâ, bizi gücümüzün dışında birşeyle mükellef kılmamıştır.

anılmasında bir sakınca bulunmayan¹⁵³[4] ve dörtte biri temiz . bir Örtü varken çıplak olarak namaz kılınmaz. Dörtte birinazı temiz olan (bir örtüy)le namaz (kılıp kılmamak) ihtidir. (Ne var ki) tamamen pis bir elbise içerisinde namaz ıak, çıplak olarak kılmaktan daha iyidir. Avret yerinin bir mm (dahi olsa) örtecek birşey bulunduğunda (bunun mutlaka) kullanılması gerekir. (Bununla) ön ve arka (taraf) örtülür, değilse kişinden biri kapatılır. Bazıları arka, bir kısmı da ön (taraf) :apatılır dediler. Çıplak kimsenin oturup ayaklarını kible yönüne Loğru uzatarak îmâ ile kılması menduptur (iyidir). (Ama) eğer lyakta îmâ ile yahut rükû ve secdeyle kılsa da olur.

Erkeğin avret yeri, göbekte diz kapağının altı arasındaki »ölgedir. (Hür olmayan) câriye (kadm)ların (göbekte diz kapakları arasındaki bölgelerinden başka) ayrıca karın ve sırt bölgeleri ile, lür kadınların yüzleri, elleri ve ayakları hariç, bütün vücutları avret mahallidir.

Avret mahallinin dörtte birinin açılması namazın sıhhatine nânidir. Avret mahallinden olan azaların değişik yerleri açılır da ju açılan yerlerin toplamı avret mahallindeki en küçük âzânın dörtte birine ulaşırsa namaza mâni olur, aksi halde olmaz.

¹⁵³[4] Burada kasdedilen şudur: Bulunan örtü başkasına ait olduğu ve bunu, namaz kılanın kullanmasına izin verdiği takdirde bu örtünün kullanılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Aksi halde onu kullanmak şerh an caiz değildir. Sahibinin izni olmaksızın kullanılan bu Örtüyle namaz sahih olursa da alıp j kullanan günahkâr olur.

Kibleye Dönme Şartı İle ilgili Hususlar

Hastalık yüzünden, (binek) hayvanından inemediğinden veya düşman korkusundan kibleye yönelemeyenlerin kiblesi, dönebildiği ve emin bulduğu yöndür. Kible tarafını bilemeyen kimse, eğer bunu bildirecek ne bir kimse ve ne de (cami ve) mihrap (gibi bir şey) yoksa (kibleyi olabildiğince) araştırır (sonra namazını kılar), hatalı (yöne doğru kılmış) olduğu (sonradan) anlaşılrsa bile namazını iade etmez. Eğer hatasını namazdayken anlarsa, üzünü (kible tarafına) döndürür ve (namaza) devam eder. (Kıb-3yi) araştırmaksın (namaza) başlar da (namazdan) ayrıldıktan sonra doğru yöne kıldığım anlarsa namazı sahih olur. Şayet doğru öne döndüğünü namaz içinde anlarsa, tıpkı doğru yön hiç bilin-oeksizin kılındığında bozulduğu gibi namazı bozulur. Bir takım insan (kibleyi) araştırsalar ve imamlarının durumunu (ne yöne döndüğünü) de bilme(den namazlarını kıl)salar (kıldıkları bu na-naz) yeterli olur.^{154[5]}

Namazın Vacipleri^{155 [6]}

Namazın vacipleri on sekiz olup şunlardır:

^{154[5]} Bir de, (namaz kılanlardan) hiç kimse imamın önüne geçmemiş olması şarttır. Aksi halde namazları bozulur.

^{155[6]} Vacibin lügat itibariyle birkaç manası olup bunlardan biri de "lüzum (=ge-reklilik)"dir.

Şer'î istilahta ise vacip, biz Hanefilerce şöyle değerlendirilir: "Gerekliliği, şüpheli delile dayanan şeydir. Şüphe, iki veya daha fazla manaya delâlet etmesi itibariyle delilde olabilir. Yahut delil, tek bir manadan başka manaya gelme ihtimali bulunmaksızın "haber-i âhâd" ile sabit olur.

Kur'an ve mütevâtir hadis gibi kat'î delil ile sabit olan ve başka manaya delâlet etmeyen şeye farz denir. Kendisinde hem sübût, hem de delâlet yönünden şüphe bulunan bir delil ile sabit olan şey, emir ve benzeri birşey olursa sünnet, nehiy ve benzeri birşey olursa tenzihen mekruh diye adlandırılır.

(1) Fatiha okumak,

(2) ilâve olarak ve tayin etmeksizin farz aamazlann herhangi iki rek'atı ile vitir ve nafilé namazların her rek'atında bir sûre veya üç âyet okumak,

(3) (vacip olan) okumayı

ırlarda) ilk iki rek'ata tahsis etmek,

(4) Fâtiha'yı sûreden önce :umak;

(5) secdede alınla birlikte burnu da (yere) koymak,

(6) itün rek'atların ikinci secdelerini öbür rek'ata geçmeden önce ıpamak,

(7) rükünlerdin edasın)da (uzuvların sükûnete kavuşması), itminan 156[7]elde edilmesi,

(8) birinci (tahiyyata) oturuş ve

(9; 1 oturuşta teşehhüd (et-tâhiyyâtü'yü) okumak ki doğrusu da buî ır,

(10) (aynı şekilde) et-tamyâtuyü son oturuşta (da) okumak!

11) teşehhüdden (hemen) sonra gecikmeksizin üçüncü rek'ata ilkmak,

156[7] İtminan (tâdil-i erkân ve) rükünlerin yerli yerince yapılması demektir. Bu da rükû ve secdelerde aza ve mafsallar istikrar ve sükûnet bulacak şekilde yerli yerine oturmasıyla olur. Bunun temini ise çoğu kez "sübhané rabbiye'l-azîm" yahut "sübhané rabbiye'l-a'lâ" cümlesini en az bir kere söyleyecek kadar geçen bir sürede mümkün olabilir, itminan (uzuvların, her bir rükûnün edası sırasında denge ve istikrarda olması); Ebu Hanîfe'ye göre vacib, Ebû Yûsuf a göre ise farzdır. İmam Muhammed'in bu husustaki görüşünde ihtilaf vardır: Bir kısmı itminanın, tıpkı Ebu Hanîfe'nin dediği gibi, Mu-hammed'e göre de vacip olduğunu, diğer bir kısmı ise ona göre sünnet olduğunu söylüyor.

(12) (selâm esnasında) "es-Selâm" kelimesini söyleme
leykünV'ü (söylemek vacip) değil;

(13) vitir (namazm)da (okunan| anut (duaları),157[8]

(14) her iki bayram namazlarında alman tek-rler,

(15) bütün namazlarda iftitah (başlangıç) için (başka bir izi
değil de) tekbiri (= Allahü ekber lafzını) seçmek [ancak bayım
namazlarında değil],

(16) her iki bayram namazlarının ikinci îk'atlarında rükû için
tekbir almak;

(17) imamın sabah amazmda, kaza kılarken de olsa akşam ve
yatsı namazlarının ilk d rek'atlarında, cuma, bayram namazları,
teravih ve ramazan ıylarm)da (kılman) vitir namazlarında
açıktan okuması,

(18) lynı şekilde imamın) öğle ve ikindi namazlarında, akşam
ve yatsı amazlarmda ilk iki rek'attan sonra gizli okuması;
gündüz kılman afile namazlarda gizli okumak, (akşam, yatsı ve
sabah namazlarının) farzlarını tek basma kılanlar tıpkı gece
nafile kılanlar gibi izli veya açıktan okumakta serbesttirler.
Yatsının (ya dakşamın) ilk iki rek'atlarında okunamayan
sûreler Fatiha ile birlikte son iki rek'atlarda açıktan okunur,
ama okunamayan Fatiha 3n iki rek'atlarda tekrar edilmez.

157[8] Kunût, lügat itibariyle dua demek olup diğer namazlarda değil de vitir namazında dua okumak vacip olduğu için "kunut" vitir namazında okunur olmuştur. Şerî ıstılahta ise biz Hanefîlerce kunut, vitir namazının üçüncü rek'atında okuma işini bitirdikten sonra ayakta dua okumaktır. Herhangi bir duayı okumak mümkünse de "Allâhümme innâ nesteînyüke" ve "Allâhümme iyyâke na'büdü" ile başlayan duaları okumak sünnettir.

Namazın Sünnetleri158 [9]

Namazın sünnetleri elli birdir:

(1) İftitah tekbiri 159[10] için erkekler ve cariyelerin, ellerini kulak azasına kadar, hür kadınların ise omuz hizasına kadar kaldıran,

(2) (tekbir sırasında) parmakları açık (kendi haline) urakmak, 160[11]

(3) imama uyanların iftitah tekbirlerini imamla birlikte 161[12] almaları;

(4) erkeğin, sağ eli sol elinin üzerinde olarak göbeğinin altına koyması [ellerin durumu şöyle olur: Sağ elin iç kısmı sol elin dış tarafına konulur, bilek üzerinde baş ve küçük parmaklar halka yapılır];

158[9] Sünnetle ilgili hükümlerden birisi, kasden dahi olsa terkedildiğinde namaz bozulmaz ve sehiv secdesi gerekmez. Ancak hafife almamak ve alay etmemekle beraber kasden terketmek kötü bir davranıştır. Bahsedilen bu kötülük kerahetten daha hafif ve küçüktür. Sünnetin hükümlerinden bir diğeri ise yapılmasının sevap olması, terkedilmesinin, az da olsa günaha girilmekle beraber, kınanır olmasıdır. Kınamak cezalandırmaktan daha ehvendir.

159[10] Tesbit olduğuna göre Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam), "Namaz başlarken tekbir getirir, sonra da ellerini, baş parmakları kulakları hizasına (gelinceye) kadar kaldırırdı." Şafiî'nin rivayetine göre İbn Ömer demiştir ki:

"Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'ın namaza başlarken ellerini omuzları hizasına kadar kaldırdığını gördüm." Bu rivayet biz Hanefilerce, Özürlü oima haliyle yorumlanmıştır. Bize göre, namaz kılan bir kimse ellerini sünnet olduğu biçimde kaldıramazsa yahut bu şekilde sadece birini kaldırır diğerini kaldıramazsa, (ellerini) mümkün olduğu miktarda kaldırır ve namazını Öylece kılar.

160[11] Parmak araları ne fazlaca açılır ve ne de fazlaca bitiştilir, normal bir açıklıkta bırakılır. Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'ın, tekbir alırken ellerini bu şekilde yaptığı rivayet edilmiştir. Bir de, tekbir alırken el içi ve parmakların kible tarafına doğru çevrilmesi sünnettir.

161[12] Bu, İmam A'zam'ın görüşüdür ki imama uyanların, imam "Allahü" lafzını yahut "ekber" lafzını henüz söyleyip bitirmeden tekbir almaları şarttır. Ebû Yûsuf ve Muhammed ise, imamın ardında kılanların, imamın tekbirinden sonra tekbir almalarının sünnet olduğu görüşündedirler.

- (5) kadınların halka yapmaksızın ellerini göğüsleri üzerine koymaları,
- (6) sübhaneke okumak;
- (7) okumak için "Eûzü billahi mine'ş-şeytanirracîm" demek,
- (8) her rek'atın evvelinde "besmele" çekmek,
- (9) âmin¹⁶²[13] demek,
- (10) "Allahümme rabbena ve leke'1-hamd" demek,¹⁶³[14]
- (11) bunları ¹⁶⁴[15]gizli söylemek,
- (12) iftitah tekbiri sırasında başı eğmeden dengeli bir vaziyet almak;
- (13) imamın, tekbir ve "Semiallahü limen hamideh" (cümlesin)i açıktan söylemesi,
- (14) ayakta dururken ayakların arasının dört parmak kadar açılması;
- (15) mukîm bulunuluyorsa eğer, sabah namazında Fatiha'dan sonra "Uzun Mufassallardan,¹⁶⁵[16] ikindi ve yatsı

¹⁶²[13] "Ve le'ddâllîn" den sonra imam, cemaat ve tek başına kılanlar, hatta Fati-ha'yı namaz dışında okuyanlar "âmin" derler ki, manası: "Duamızı kabul et" demektir.

¹⁶³[14] Mezhebimizin âlimleri, bunun imama uyanlar ve tek başına kılanlarca söylenileceği hakkında söz birliği etmişlerdir, imam'a gelince bunun, sadece "Semiallahü limen hamideh" demesinin sünnet olduğunu İmam A'zam söylemiştir. Sahibeyn ise imamın, "Semiallahü limen hamideh, Rabbena ve leke'1-hamd" demesinin sünnet olduğunu söylemişlerdir. Bunun gibi bir ifade İmam A'zam'dan dahi naklolunmuştur.

¹⁶⁴[15] Yani Sübhaneke'yi, eûzüyü, besmeleyi, "âmin" kelimesini, "Rabbena ve leke'1-hamd" cümlesini gizli söylemek.

¹⁶⁵[16] Kur'ân'ın son yedi sûresine "Mufassal" denilir ki, bunların ilki Hucurât sûresi [ilkinin Fetih sûresi olduğunu, hatta bir kısmına göre bunun Kâf sûresi olduğunu söyleyenler de olmuştur], sonuncusu ise Nâs sûresidir. Uzun Mufassallar ise, Mufassalların evvelinden el-Bürûc'a kadar olan sûrelerdir. Orta Mufassallar, el-Bürûc'dan el-Beyyine'ye kadarki sûreler, Kısa Mufassallar da el-Beyyine'den itibaren Kur'an'ın sonuna kadar olan sûrelerdir.

namazlarında "Orta Mufassal"lardan, akşamda ise bunların kısılarından bir sûre okumak, [yolcu olanlar dilediği

herhangi bir sûreyi okuyabilirler],

(16) sadece sabah namazlarının birinci (rek'atların)da sûreyi uzun tutmak,

(17) rükûnun tekbiri;

(18) (rükûda) üç kere tesbîh (Sübhane Rabbiye'l-azîm) söylemek,

(19) parmaklarını açarak

(20) dizlerini elleriyle kavramak [hanımlar parmaklarını açmazlar),

(21) (rükûda) bacakları dik ve sırtı düz tutmak,

(22) (rükû sırasında) başı ve arkayı aynı hizada bulundurmak,

(23) rükûdan kalkmak,

(24) sonra kalkıp (uzuvların yerli yerine oturmasını temin edip) mutmain olmak,

(25) secde için (önce) dizleri, sonra elleri, sonra da yüzü (alnı yere) koymak,

(26) kalkarken bunların aksini yapmak,

(27) secdeye giderken ve

- (28) secdeden kalkarken tekbir getirmek,
- (29) secdeyi iki ellerin arasına yapmak ve
- (30) secdede üç kere "Sübhane Rabbiye'l-A'lâ" demek;
- (31) erkeklerin (secde esnasında) uyluklarını karınlarından ayırık tutmaları,
- (32) dirseklerini böğürlerinden ayırmaları ve
- (33) kollarını yerden kaldırmaları;
- (34) Kadınların ise (dirseklerini) yere indirmeleri ve uyluklarını karınlarına yapıştırmaları;
- (35) iki secde arasında doğrulup
- (36) oturmak ve
- (37) teşehhüdde oturur gibi elleri uylukların üstüne koymak,
- (38) (oturuşlarda) sol ayağın yatırılıp sağ ayağın dikilmesi,
- (39) kadınların, kalçalarının üstüne oturmaları^{166[17]}
- (40) (et-tahıyyatü'de) şahadet kelimesini söylerken, "lâ ilahe" kelimesinde sağ elin işaret parmağıyla işaret edilmesi (yani kaldırılması) ve "illallah"da ise indirilmesi,

^{166[17]} Bu oturuş biçimine Arapça'da "teverruk" denir; kalça, kık manasına gelen "verik"ten gelen bir kelimedir. Kadınlar kalçalarının üstüne otururlar, ayaklarını da sağ kalçalarının altından çıkarırlar. Bu şekil, kapanmaya daha uygun olduğu için kadınlar hakkında sünnettir.

(41) (farzların) ilk iki rek'atmdan sonra Fatiha okumak,

(42) son oturuşta Hz. Peygamber'e salevât okumak² ve

(43) insan sözüne

değil de Kur'an'dakilere, Rasûlullah (Sallallahu aleyhi vesel
ZemJ'inkine benzer dualar okumak;¹

(44) selâm verirken (önce) sağa, sonra sola dönmek;

(45) imamın (selâm verirken) insanları Hafaza meleklerini ve
salih cinleri kasederek, selâm vermesi ki en doğrusu da
budur;

(46) imama uyanların da, eğer imam (döndükleri) cihette
bulunuyorsa, selâm verirlerken imamı, (aynca) cemaatı,
Hafaza meleklerini ve cinlerin salihlerini kasederek selâm
vermeleri,

(47) tek başına kılanların, selâm verirken sadece melekleri
niyetlerinden geçirmeleri,

(48) ikinci selâmı, birinciden daha alçak bir sesle vermeleri,

(49) (cemaatla kılanların) selâmlarını imamla birlikte
vermeleri,

(50) selâm vermeye sağdan başlamak,

(51) (namaza) sonradan yetişenlerin, imamın (namazdan)
ayrılışlarını beklemeleri.

Namazın Âdabı

(1) Tekbir alırken erkeklerin, ellerini (elbiselerinin) kollarından dışarı çıkarmaları;

(2) namaz kılanların ayaktayken secde mahalline, rükûda ayaklarının üstüne, secdede burnun yan taraflarına, otururken kucaklarına, selâm verirken omuzlarına yücelt. Ve Efendimiz İbrâhîm 'e ve onun ailesine hayır ve bereket verdiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve onun ailesine de her iki dünyada hayır ve bereket ver. Övgüye lâyık sensin (ve) yücelerden de yücesin Allah'ım..."

Namaz kılanların teşehhüdden sonra okumaları sünnet olan dualardan biri-, si de Rasûl (Aleyhisselâm Hz. Ebû Bekir (Radıyallahu anh)%e öğrettiği şu duadır:

"Allahümme innî zalemtü nefsi zülmen kesîran ve innehû lâ illâ ente. Fağfir lî mağfiraten min indike verhamnî, inneke ente'l-Rahîm."

Manası: "Allah'ım, ben nefsime çok çok zulmettim. Günahları, başkaları değil, yalnızca sen affedersin. Beni dergâh- ilâhinde affeyle ve bana merhamet eyle; sen çok affedici ve pek merhametlisin."

bakmaları;

(3) öksürüğe mümkün mertebe mâni olmak,

(4) esnerken ağzı kapatmak, 167[18]

(5) "Hayye ale'l-felâh" denildiğinde ayağa kalkmak,

(6) "Kad kâmeti's-salâtü" denildiği zaman imamın namaza başlaması... (Bütün bunlar) namazın âdâbındandır.

Namaz Nasıl Kılınır?

Erkekler namaz kılmak istediklerinde ellerini (elbiselerinin) kollarından (dışarı) çıkarırlar ve kulaklarının hizasına kaldırırlar. Sonra niyet ederek "Allah" lafızını (elif harfini) uzatmaksızın 168[19] tekbir alırlar. "Sübhânallah" gibi sırf Allah'ın zikriyle ilgili her türlü cümleyle ve Arapçasını söylemekten âciz olanların Farsça (veya bir başka dil) ile (namaza) başlamaları uygundur. (Arapçasıyla başlamak) mümkün iken Farsça (veya diğer diller) ile başlamak ve bu dil(ler) ile (namazda) okumak uygun değildir. En doğrusu da budur. Sonra iftitah tekbirinin hemen ardından, ara vermeksizin sağ el sol elin üzerinde göbek altına koyarlar ve,

167[18] Dişleri dudakların arasına alarak dahi olsa esnemenin önüne geçilmelidir. Böyle veya herhangi bir şekilde esnemenin önüne geçilemezse ağzı el ile yahut elbisenin koluyla kapatmalıdır. Dişler kullanılarak esnemeye mâni olmak mümkün iken el veya elbisenin koluyla ağzı kapatmak mekruh olur... Peygamber (Aleyhisselâm) bir hadis-i şerifinde:

"Namazda esnemek şeytandandır, sizden biriniz esnerseniz eğer, mümkün olduğunca (ağzını) kapatsın" buyurmuştur.

168[19] Yani, "Allah" lafza-i celâlinin başındaki hemzeyi (yani Elif harfini) uzatmak doğru değildir. Uzatınca, "Allah en büyüktür" cümlesi, "Allah en büyük müdür?" şeklinde soru cümlesine dönüşüyor çünkü. Şüphe ifâde eden bu cümleyi kasden söylemek, Allah korusun, küfürdür.

Aynı şekilde "Ekber" lafzının ne "Elif" harfini ve ne de

"Be" harfini uzatmamalıdır. Bu üç harften biri uzatıldığı takdirde namaza başlanılmış olmaz ve böyle bir okuyuş namazı bozar. Ancak "Allah" lafza-i celâlinin Lam harfini uzatmak doğrudur, fakat fazla uzatmamalıdır. "Allahu" lafza-i celâlinin "hu" harfini uzatarak söylemek namazı bozmazsa dâ arapçada hatalıdır.

"Sübhane kallâhümme ve bihamdik ve tebârekesmük ve teâlâ ceddük ve la ilahe ğayruk¹⁶⁹[20] (duasını) okurlar. Namaz kılan herkes bunu okumalıdır. Sonra okuma(ya başlama)k için gizlice "eûzü" çekerler.¹⁷⁰[21] (İmama) sonradan uyanlar da "eûzü"yü okurlar, imama zamanında yetişenler değil. Bayram namazlarında "eûzü", tekbirlerden sonraya bırakılır. Sonra gizlice "besmele" çekerler.¹⁷¹[22] Besmele her rek'atta, sadece "Fâtiha"dan önce çekilir. Sonra Fatiha okurlar, imam ve cemaat (Fâtiha'nın ardından) gizlice "âmîn" derler. Sonra bir sûre veya üç âyet okurlar ve tekbir alıp rükûya giderler. Rükûda uzuvlar sükûnet ve istikrar bulmalı, (vücudun) baş kısmı arka tarafla aynı hizada olmalı, parmak araları açık ellerle dizleri kavramalıdır, rükûda en az üç kere teşbih (yani "Sübhane rabbiye'l-azîm")¹⁷²[23]okurlar. Sonra gerek imam ve gerekse tek başına kılanlar, "Semialâhü limen hamiden, Rabbena leke'l-hamd"¹⁷³[24] diyerek başlarını (rükûdan) kaldırırlar ve uzuvların sükûnet ve istikrarını temin ederler. (İmama) uyanlar, (sadece) "Allahümrne Rabbena ve leke'l-hamd" demekle yetinirler. Sonra secdeye gitmek üzere tekbir alırlar, (önce) dizlerini, sonra ellerini yere koyarlar. Yüzlerini de iki ellerinin arasına koyarak, uzuvları yerli yerine

¹⁶⁹[20] Mânâsı: «Allah'ım, seni teşbih (ve şanına lâyık olmayan sıfatlardan tenzih) eder ve sana hamdederim. Senin ism-i celîtin mübarektir. Sen Azamet ve Celâl sahibisin; senden başka tanrı yoktur.»

¹⁷⁰[21] Yani "Eûzü billahi mineşşeytanirracîm" derler ki, mânâsı şudur: «Rahmet-i ilâhîden kovulan şeytanın şerrinden

Allah'a sığınırım.»

¹⁷¹[22] Yani "Bismillâhirrahmanirrahîm" der ki, bunun da manası: «Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla» demektî.

¹⁷²[23] "Sübhâne Rabbiye'l-Azîn'in manası: «Azamet sahibi olan Rabbimi teşbih (ve tenzih) ederim» demektir.

¹⁷³[24] Mânâsı: «Allah Teâlâ, hamdedenlerden hamdini duyar. Rabbimiz, hamdol-sun sana» demektir.

oturmuş bir halde burun ve alımlarıyla birlikte secde ederler ve en az üç kere teşbih (yani Sübhâne rabbiye'l-a'lâ¹⁷⁴[25]

okurlar. Karınlarını uyluklarından ve sıkışıklık yoksa dirseklerini yanlarından ayırırlar.¹ El ve ayak parmaklarını kibleye yöneltirler. [Kadınlar kollarını yanlarına indirir, uyluklarını karınlarına yapıştırırlar.] (Sonra) iki secde arasında uzuvları istikrar ve sükûnet bulacak şekilde otururlar ve ellerini uyluklarının üstüne koyarlar. Tekrar "Allahü ekber" deyip secdeye kapanırlar, (yine) uzuvların istikrar ve sükûnetini temin ederler; uyluklarını karınlarından, kollarını yanlarından ayırırlar ve (secdede) üç kere teşbih okurlar. Sonra tekbir alıp oturmadan ve elleriyle yere dayanmadan kalkarlar.

İkinci rek'at da (tıpkı) birinci rek'at gibi kılınır. Ancak (bu rek'atta) "Sübhâneke" okunmaz, "Eûzü" çekilmez ve tekbir alınırken eller kaldırılmaz.

(Ellerin Kaldırılması Sünnet Olan Haller:)

- 1) Ellerin kaldırılması, (ancak) bütün namazların başlangıcında,
- 2) vitir namazlarında kunût için tekbir alındığında,
- 3) bayramlarda fazladan alman tekbirlerde,
- 4) Kâ'be'yi görünce,

¹⁷⁴[25] Mânâsı: yüce Rabbimi teşbih (ve tenzih) ederim» demektir.

5) Hacerü'l-Esved'i selâmlarken,

6) Safa ve Merve ye çıkıldığında,

7) Arafat ve Müz-delife'deki vakfelerde,

8) birinci ve ikinci taşlamalar sırasında ve

9) namazları müteakip tesbihler(den sonra yapılan dualar)da sünnettir. Erkekler ikinci rek'atm secdelerini yaptıktan sonra sol ayaklarını yatırarak üzerine otururlar ve sağ ayaklarını (ise) dikerek parmaklarını kibleye çevirirler. Ellerini, uyluklarının üstüne parmaklar açık olarak koyarlar [kadınlar (daha önce belirtildiği şekilde) kalçalarının üstüne otururlar] ve İbn Mes'ûd (Radıyallahu anh)' teşehhüdünü (et-tahiyyâtü'yü) okurlar, (ettahiyyâtü'nün) şahadetlerini söylerken işaret parmaklarını "lâ ilahe" kelimesinde kaldırır ve "illallah" kelimesinde indirirler. Birinci oturuşta "et-tahiyyâtü"ye birşey ilâve etmezler, et-tahiy-yâtü'nün tamamı şöyledir:

"et-Tahiyyâtü lillâhi, ue's-saîevâtü ve't-tayyibâtü, es-seîâmü aleyhe eyyühe'n-Nebıyyü ve rahmetü'ilahi ve berekâtühû, es-selâmü aleynâ ve ala ibâdillahi's-sâlihın, eşhedil en lâ ilahe il-la'llahü ve eşhedil enne Muhammeden abdühû ve Rasûlühû175[26]

(Farzların) ilk iki rek'atmdan sonrakilerde Fâtiha'yı okurlar.

175[26] Mânâsı: "Sözlü ibadetlerdn her türlüü), bedenî ibâdetler ve malî (mal ile yapılan) ibâdetler (in hepsi) Allah'adır. Ey Peygamber, selâm olsun sana, Allah'ın rahmet ve bereketi seninle olsun. Selâm bize olduğu gibi Allah'ın sâlih kullarına da olsun. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka tanrı yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve rasûlüdür."

Sonra oturup et-tahiyyatü'yi ve ardından Peygamber Efendimiz'e salevât'ı okurlar. Sonra da Kur'an'dakilere ve Rasûlullah (Sallallahu aleyhi vesellemj'm dualarına benzeyen duaları okuyup önce sağa, sonra da sola "es-selâmü aleyküm ve rahmetullâh" diye, daha önce de belirtildiği gibi, yanındakileri kasdederek selâm verirler.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Lügat ve ıstılah yönünden "şart" ve "rükün" nedir? Namaza başlamanın doğru olabilmesi ve namazın sıhhatinin devamı için şartlar nelerdir ve bu ikisi arasında ne gibi bir fark vardır?

Namazın, üzerinde ittifak edilen rükünleri nelerdir ve rükün olup olmadığı ihtilaflı olanlar hangileridir?

Üst yüzü temiz ve alt yüzü pis olan kecenin üzerinde namaz kıınabilir mi? Bir ucu pis olan sarığın temiz tarafı başta bırakılıp pis tarafı yere konulması hususunda nasıl bir hüküm verilebilir?

Pisliği giderecek birşey bulunmadığı zaman yapılacak şey nedir? Avret yerini örtecek birşey bulamayanlar ne yaparlar ve (avret yerini örtecek) dörtte biri temiz bir elbise bulanlar ne yaparlar? (Avret yerini örtecek) elbisenin dörtte birinden azı temiz olması halinde ne gibi bir hüküm verilebilir? Avret mahallini örtecek ipekten birşey bulunuyorsa, bunun için ne söylenebilir?

Çıplak olarak kılınan namazlarda mendub olan şey nedir?
Namazda erkeklerin, hür olan ve olmayan kadınların avret mahallerini açıklayınız.

Namaz kılan kimsenin avret mahallinden olan uzuvlarından bir uzvunun dörtte birinin açılmasının hükmü nedir?

Elbisesi yırtılmak suretiyle avret mahallinin muhtelif yerlerinden açılan bir kimse için ne denilebilir? Namaz kılan kimsenin kıblesi ne zaman yüzünü çevirebildiği taraf olur?

Kıblenin ne taraf olduğunu bilemeyenler ne yaparlar? Yanlış istikamete doğru namaz kıldığını namaz içinde anlayanlar ne yaparlar? Kibleyi öğrenmek için ne zaman araştırma yapılır? (Kibleyi) araştırmadan namaz kılanlar için hüküm nedir?

Namazın vacipleri nelerdir? Vacib, lügat ve ıstılah yönünden ne demektir? Vacible farz, vâcible sünnet arasındaki fark nedir?

Rükün olan, vâcib ve sünnet olan kıraat... Bu üçünün arasındaki sınırları belirtiniz.

Namazın sünnetleri nelerdir? Sünnetle ilgili hükümlerden bildiklerinizi söyleyiniz.

Erkekler iftitah tekbirinde ellerini nasıl, hanımlar nasıl kaldırırılar? Erkeklerle hanımlar ellerini nasıl bağlarlar?

Kur'an'ın "mufassallarını biliyor musunuz? Uzun mufassallar, orta ve kısa mufassallar nelerdir?

Hades, lüğat ve şer'î yönden ne demektir, kaç kısma ayrılır, küçük ve büyük hades nedir?

Namaz kılanlar avret yerlerini kendilerinden de saklamalı mıdır? Eğer bu konuda görüş ayrılığı varsa açıklayınız. Mekke'li olanlarla olmayanların "kıbleye dönme" farz! karşısındaki durumları nedir? Kâ'be'yi görenlerle görmeyenler arasında (kıbleye dönme açısından) bir benzerlik var mıdır?

Lüğat ve şer'î yönden "tahrîme" ne demektir ve (iftitah tekbirine) niçin bu ad verilmiştir?

Farzı belirtmek ne demektir; bu, (namaza) başlarken ve devam ederken mi, yoksa sadece başlarken mi şarttır ve bununla ilgili hususlar nelerdir? Okumak, niçin farz kılınırken farzların iki rek atında ve nafilelerle vitir namazların her rek'atında farz olmuştur?

Secde edilen yerde sertliğin hissedilmesi ne demek?

Önünde bulunan birinin sırtına secde etmenin doğru olabilmesinin şartı nedir?

İMAMLIK¹⁷⁶ [1]

İmamlık ve Fazileti

¹⁷⁶[1] İmamlık, kıldıkları namazın bir kısmında cemaatin imama uymalarıdır. Cemâat da lüğat itibarıyla bir topluluğa; şer'î yönden ise, camide olsun

olmasın, imamın bir kişiyle (de olsa) birlikte (namaz kılması)na denilir.

İmamlık yapmak, ezan okumaktan (derece itibariyle) daha üstündür. Cemaatle namaz kılmak, özürsüz ve hür erkekler için sünnettir.^{177[2]}

İmamlığın Sıhhatinin Şartları

Sağlığı yerinde olan erkekler için imamlığın sahih (ve doğru) olmasının şartları altıdır:

- 1) Müslüman olmak,
- 2) erginlik çağında bulunmak,
- 3) akıllı olmak,
- 4) erkek olmak,
- 5) (namaza yetecek kadar Kur'an'dan âyet) oku(yabil)mak;
- 6) imamın, sürekli burun kanaması, (konuşurken "fe" veya "te" harflerini tekrarlamak, pelteklik^{178[3]} gibi özürlerden uzak bulunmasının yanı sıra, temizlik ve avret mahallinin örtülmesi gibi (her türlü) şartın (kendisinde) mevcut bulunması.

^{177[2]} Beş vakit namazın cemaatla kılınması hususunda islâm şeriatı âlimleri çeşitli görüşlere sahiptirler. Hanefî mezhebinde en meşhur görüş, bunun sağlamlık yönünden vacibe benzemesi itibariyle erkekler için müekked sünnet olduğudur. Çünkü Efendimiz (Aleyhissalâtu vesselam), buna devam etmiş ve: "Cemaatla kılınan namaz, sizin tek başınıza kıldığınız namazdan yirmi beş derece daha faziletlidir" buyurmuştur. Bir kısmı bu namazın vâcib olduğunu söylemiştir. Aralarında el-Kerhî ve et-Tahâvî'nin de bulunduğu bir grup Hanefî âlimi ise, farz-ı kifâye olduğunu ifade etmişlerdir ki bu, Şâfiî mezhebinde de yaygın bir görüştür. Hatta İmam Ahmed b. Han-bel (Radiyallahü anh) gibi bunun farz-ı ayın olduğunu söyleyenler de vardır.

^{178[3]} Pelteklik "se" harfinin, dilin üst ön dişleri konularak söylenmesi yahut "rar yerine "ğayın" veya "lam" telefraz edilmesidir. Böylelerinin namazına gelince, eğer bu kimseler her zaman bir başkasına uyarak namaz kılma imkânına sahiplerse tek başlarına namaz kılmaları doğru olmaz. Aksi halde, eğer güçleri yetiyorsa, mutlak yanlış söylenilen harfleri içermeyen âyetlerden ezberleyip namazı bunlarla kılmalı, bu mümkün olmazsa dillerindeki peltekliği gece gündüz gidermeye çalışmalıdırlar. Bu çalışmaları sırasmda kıldıkları namaz sahih (ve doğru) olur.

İmama Uymanın Sıhhatinin (Doğruluğunun) Şartları

İmama uymanın sahih olmasının şartları on dördtür:

- (1) (İmama) uyarak namaz kılacak kimsenin imama uymaya niyet edip onunla birlikte tekbir alması;
- (2) [kendilerine kadınların da uyabilmesi için erkeklerin imamlığa niyet etmeleri şarttır.]
- (3) imamın topuklarının kendisine uyanlardan Önde olması ve
- (4) imamın durumunun cematmkinden (meselâ imamın nafile kılıp cemaatın farz kılması gibi) daha düşük bir mertebede bulunmaması,
- (5) imamın, cemaatın kıldığı farzdan başka bir farz kılıyor olmaması;
- (6) dört rek'atlı (farz)larda mukîm olan kimsenin, seferi (yolcu) olanlara imam olmaması ve
- (7) (cemaatle kılman bir namaza) sonradan iştirak etmiş(lerden) olmaması,
- (8) imamla (erkeklerden oluşan) cemaat arasında kadınların saf tutmuş olmamaları,
- (9) imam ile cemaat arasında, kayık (vs. gibi şey)lerin gelip geçebileceği bir ırmak, araba1 (vs. gibi şey)lerin gelip geçeceği bir yol bulunmaması,

(10) imamın (rükünler arasındaki) geçişlerinin birbirinden ayırd edilmesini engelleyecek (herhangi) bir duvarın bulunmaması, [eğer imam(ın okudukları rahatça) duyulabiliyor veya (hareketleri) görülebiliyorsa, (bu durumda ima-

Nitekim Efendimiz (Aleyhissalâtu vesselam): "Kendisiyle imam arasında, ırmak, yol yahut kadınlardan meydana gelmiş bir saf bulunan kimselerin namazı olmaz" buyurmuştur. Burada ırmakla, kayık vs. gibi şeylerin; yol ile de araba vs. gibi şeylerin gelip geçebileceği yerler kasdedilmektedir. Kayık ve arabanın bilfiil geçmesi şart değildir.

ma) uyulabilir ki doğrusu da budur¹⁷⁹[4]

(11) imam binekte, (ona) uyanlar yaya olmamalı,

(12) yanut imam, binek (hayvanm)dan başka bir binekte bulunmamalı;

(13) imam bir gemide, (ona) uyanlar yanında bulunmayan bir başka gemide olmamalı;

(14), cemaatın, kan çıktığı ve kustuğu halde imamlarının yeniden abdest almamış olduğu hakkında ki bu, onların namazlarını bozucudur- bir kanaate sahip bulunmamaları.

¹⁷⁹[4] Rivayet olunduğuna göre Efendimiz (Aleykissalâtu vesselam), "Aişe (Radiyallâhu anha)'nin odasında kılar,

insanlar da Mescid'de O'na uyarlardı."

Üstün Haldeki Birinin Daha Düşük Halde Olan Bir Kimseye Uyması

Abdestli bir kimse teyemmümlüye;180[5] uzuvlarını yıkayan mes heden kişiye; ayaktaki181[6] oturana ve kambur bir kimseye; îmâ (v işaret) ile kılan, kendisi gibi birine; nafîle kılan farz kılana uyabilir.

İmamın namazının bozulduğu anlaşıldığında iade etmelidir.

İmam, mümkün mertebe cemaata namazlarını iade etmeleri ni bildirmelidir ki tercih edilen görüş de budur.

Cemaate Gelmemeyi Mazur Gösterecek Haller

On sekiz şey, cemaata gelmemeyi mazur gösterir:

(1) Yağmur,

(2) soğuk

, (3) korku,

(4) karanlık,

(5) hapis,

180[5] Muhammed b. Hasan (Rahimehullah), abdestlinin teyemmümlüye uymasını uygun görmemiştir.

181[6] Muhammed b. Hasan (Rahimehullah), ayakta namaz kılanın, oturup rükû ve secde ederek namaz kılan kimseye uymasına cevaz vermemiştir.

Rasûlullah (Sallallahu aleyhi vesellem), vefatından önceki hastalığında, öğle namazını oturarak kılmış, insanlar da ayakta kendisine uymuşlardır.

- (6) körlük,
- (7) felçli olmak,
- (8) el ve ayak kesikliği,
- (9) hastalık]
- 10) yürümeye engel olan dizlerdeki dermansızlık,
- (11) çamur,
- (12) tötürüm halde bulunmak,
- (13) yaşlılık,
- (14) cemaate gitmekle nüzakere ettiği fıkıh dersini kaçırma (endişe)si,
- (15) canın çekeceği bir yemeğin^{182[7]} hazır bulunması,
- (16) yola çıkmaya niyetlenme,
- (17) bir hastayla ilgileniyor olmak,
- (18) gündüz değil de geceleyin şiddetli rüzgâr esmesi.

Geçerli bir özür sebebiyle cemaattan geri kalanlara da cemaat sevabı verilir.^{183[8]}

^{182[7]} Canın çektiği bir yemeğin hazır bulunması cemaate gitmeye mânidir. Çünkü kalp, o anda yemekle meşgul olur, dolayısıyla namazın rükünlerini, vacip ve menduplarını (hakkıyla) yerine getirmek mümkün olmaz.

^{183[8]} Niyeti cemaatla kılmak olanlar için bu böyledir. Çünkü bunların özü bulunmamış olsaydı, cemaata gidecekleri kesindi.

İmamlığa Liyâkat ve Safların Tertibi

imamlığa liyâkat

(Namaz için) hazır bulunanlar arasında ev sahibi, (namaz kıldirmekle) vazifeli^{184[9]} veya (idarî) yetkiye sahip herhangi bir kimse^{185[10]} bulunmadığı takdirde, (bunlar arasında şer'î hükümleri) en çok bilenler^{186[11]} imamlığa daha lâyıktır.

(Bunlardan) sonra en çok (Kur'ân ezberinde olan ve) okuyanlar,^{187[12]} sonra (şüphelilerden) en

çok sakınanlar,^{188[13]} sonra (aralarında) daha yaşlı olanlar,^{189[14]} sonra (içlerinde) ahlâkı daha güzel olanlar, sonra daha güzel yüzlü olanlar, sonra soy ve sülâlece (diğerlerinden) daha (asıl ve daha) şerefli olanlar, sonra sesi daha güzel olanlar ve nihayet elbisesi daha temiz olanlar imamlığa diğerlerinden daha lâyıktır.

Eğer bütün bunlarda eşitseler (imamlığı İrimin yapacağını tesbit için) kur'a çekilir, yahut (imamı) cemaat seçer. Şayet bu

^{184[9]} "Vazifeli" ifadesiyle, o mahallin imamı kasdolunmaktadır. Çünkü namaz kıldirma hususunda idarî otoriteyi o temsil etmektedir.

^{185[10]} İdarî yetkiye sahip olanlar; emîr, vali, kadı gibi idarî otoriteye sahip kimselerdir. Bunlar (imamlığa hepsinden, ev sahibinden, vazifelilerden daha lâyıktırlar. Çünkü herkesin vekilidir onlar. Bu sifata sahip olanlardan biri ve imam bir arada bulunsalar, (imamlık için) bunlar vazifeli imama tercih edilir.

^{186[11]} "En çok bilenler" ifadesiyle, şer'î hükümleri en çok bilenler, ezberinde Kur'an'dan âyetler bulunan ve alenî günah işlemekten sakınanlar kasdolun-makta olup, bunların diğer ilimlerde derinlemesine bilgi sahibi olmaları şart değildir.

^{187[12]} "En çok (Kur'an ezberinde olan ve) okuyanlar" ifadesiyle bir yandan ezberinde daha çok Kur'ân'(dan sûre va âyet) bulunurken, bir yandan da (Kur'an'ı) okuma (usûl ve) ahkâmını bilenler kasdolunuyor, yoksa bu bilgiden yoksun ve yalnızca ezberinde Kur'an'dan çok âyet bulunanlar değil.

^{188[13]} Arapça vera¹ kelimesi, şüpheli olan şeylerden dahi sakınmak demek olup,], takvadan da ileri bir sıfattır. Çünkü takva, haramlardan sakınmaktır.

^{189[14]} Nitekim Rasûlullah (Saüallahu aleyhi vesellem), yola çıkmak istediğinde? Mâlik b. el-Huveyris ve amcasının oğluna: "Namaz vakti geldiğinde ezan okuyun ve sonra kamet getirin ve yaşça büyük olanınız imamlık yapsın" buyurmuş olup, hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

hususta ihtilâfa düşölürse, çoğunluğun seçtiğı kabul edilir. (Aralarından) daha iyisini öne geçirmediikleri takdirde iyi birşey yapmamış olurlar.

İmamlık Yapması Mekruh Olan Kimseler

(1) Kölenin,

(2) âmânın,

(3) Araplardan (olsun, diğer milletlerden olsun câhil) çöl insanının,

(4) zina sonucu doğmuş bulunan (kimsen)in,

(5) câhilin,

(6) (dine önem vermeyen) fâsıkın ve bid'atçı (dinde olmayan şeyleri dine sokan)ların imamlık yapmaları mekruhtur.

Namazı uzatmak, 190[15]çıplakların ve kadınların cemaat olması mekruhtur. (Kadınlar) cemaat oldukları takdirde, tıpkı çıplakların imamı gibi, (onların) imamları (da) ortalarında durur.

190[15] İmamın, uzun uzun Kur'an, tesbihat ve benzeri şeyler okumak suretiyle namazı uzatması mekruhtur. İmama uyanların bundan memnun olup olmamaları birşeyi değıştirmez. Nitekim Rasûlullah (Sallallahu aleyhi vesellem): "İmam olanlar (namazı) kısa tutsun" buyurmuştur. Bir başka ha-dis-i şerifinde Efendimiz: "Ey insanlar, içinizde (namazın uzun tutulmasını) hoş karşılamayanlar olabilir. (Dolayısıyla) cemaatla namaz kılanlarınız (namazı uzatmayıp) kısa tutsunlar; çünkü içlerinde yaşlı (düşkün), zayıf ve ihtiyaç sahipleri olabilir" buyurmuştur. (Öte yandan) Peygamber (Aley-hissalâtü vesselam), sabah namazında Felak ve Nâs sûrelerini okuyunca, "Ya Rasûlallah, kısa tuttun" dediler. Efendimiz, bunun üzerine buyurdu ki: "Küçük bir çocuk ağlaması duydum ve annesinden uzaklaşmış olacağından endişelendim."

(İmama Göre) Cemaatın Yeri

(İmama) bir kişi (uyacaksa) imamın sağma,191[16] fazlası arkasına durur.

Namazda Safların Düzeni

(En önde) erkekler saf tutarlar, bunların arkasına ço sonra çift cinsiyetliler ve en son kadınlar192[17] saf tutarlar.

Cemaatın İmama Uyup Uymayacağı Haller

(1) Cemaat henüz "et-tahiyyâtü"yü bitirmeden imam selâm verirse, cemaat tahıyyâtı tamamlamalı,

(2) rükû ve secdelerde üç kere teşbih söylemeden imam başını kaldırsa cemaat imama uymalıdır.

(3) İmam, unutarak fazladan bir secde yapsa veya son oturuştan sonra sehven ayağa kalksa kendisine uyulmaz. Eğer (imam, sehven kılmak üzere kalktığı rek'ata devam eder ve bunu secdeyle) tescil ederse, cemaat (imamı beklemeden)

191[16] (Tek kişinin) imamın sol yanına veya arkasına durması mekruhtur, çünkü İbn Abbas (birlikte namaz kılarken) Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'m soluna durunca, o sağ yanına durdurmuştur.

192[17] Rivayet olduğuna göre Ebû Mâlik el-Eş'arî (Radiyallahu anh): "Peygamber (Aleyhisselam) namaz kıldığında erkekler onun ardına durdular, çocuklar bunların arkasına ve kadınlar da çocukların arkasına durdular" demiştir.

Yine Efendimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) bir hadis-i şerifinde:

"Akıllı ve erginlik çağında bulunanlar benim (hemen) ardımda dursun lar" buyurmuştur.

selâm verir.

(4) İmam eğer son oturuştan önce unutarak ayağa kalkarsa cemaat bekler; imamın fazladan kılmaya kalktığı rek'atın secdesini 'henüz yapmadan cemaat selâm verirse (kıldıkları) farz(namaz)ları bozulur.

(5) İmamın teşehhüd miktarı oturmasından sonra ve onun selâmını beklemeden cemaatın selâm vermesi mekruhtur.

Farzlardan Sonra Yapılan Dua, Zikir ve Tesbihat

Farzdan hemen sonra (varsa) sünneti kılmay)a kalkmak sünnettir. Şemsü'l-Eimme el-Hulvânî: "Farzla sünnet arasında dua okumanın bir sakıncası yoktur" demiştir. İmamın farzdan sonra, sünnet kılmak için sol tarafa çekilmesi ve daha sonra da insanlara dönmesi müstehabdır.

(İmam ve cemaat namazdan sonra) üç kere istiğfar ederler;193[18] Âyet el-kürsî'yi, Muavvizeteyn'i,194[19] okurlar ve otuz üç kere (sübha-nallah diyerek) teşbih getirirler, aym şekilde (otuz üç kere elhamdülillah diyerek) Allah'a hamd

193[18] Müslim'in Sevban'dan rivayetine göre, «Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam), "namazını kılıp (insanlara) döndüğünde üç kere Allah'a istiğfar eder ve: 'Allahümme entesselâmu ve minkesselâmu tebarekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm' derdi."

Başka bir rivayette Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): "Her namazın ardından kim üç kere Allah'a istiğfar ederek: "Estağfirullahel-azîmüllezî lâ ilahe illâ hüve'l-hayyü'l-kayyûm ve etûbu ileyh' derse; ordudan firar etmiş olsa dahi günahları affolunur" demiştir.

194[19] Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): "Her namazın sonunda âyet el-kürsî okuyanların cennete girmelerine ölümden başka bir engel yoktur" buyurmuştur.

Ukbe b. Âmir de: "Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) bana, her namazın sonunda muavvizeleri (yani Felah ve Nâs sûrelerini) okumamı emretti" demiştir.

eder ve (otuz üç kere Allâhü ekber diyerek) Allah'ı tekbir ederler. Sonra da: "Lâ ilahe illallahü vahdehû lâ şerike leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve ala külli şey'in kadir¹⁹⁵[20] derler. En sonunda da ellerini kaldırıp hem kendileri, hem de müslümanlar için dua edip¹⁹⁶[21] ellerini yüzlerine sürerler.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

İmamlık nedir, cemaat ve cemaatla namazın hükmü nedir? Âlimlerin, imamlıkla ilgili görüşlerini söyleyin.

İmamlığın {fazilet yönünden) derecesi nedir? İmamlığın sıhhatinin (doğruğun) şartı nedir?

Daima burnu kanayanlar ve konuşurlarken "fe" veya "te"yi tekrar edenler ve peltek konuşanlarla ilgili hükümler nelerdir? İmama uymanın sıhhatinin şartları nelerdir?

Kendisine uyanların namazlarının sahih olabilmesi için hangi hallerde imamlığa niyet etmelidir.

İmamla cemaatin arasında vasıta geçebilecek bir yol bulunması halinde (imama) uyanların namazlarının

¹⁹⁵[20] Rivayete göre Efendimiz (Aleyhissalâtu vesselam): "Her namazdan sonra kim otuz üç kere Sübhanallah, otuz üç kere el-Hamdülillah, otuz üç kere Allâhü ekber derse -ki tamamı doksan dokuz eder- ve yüzüncüde de 'lâ ilahe illallahü vahdehû lâ şerike leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadir, derse, günahı deniz köpüğü kadar da olsa affolunur" buyurmuştur.

¹⁹⁶[21] Rivayet olduğuna göre Efendimiz (Aley his selâm) Muaz'a: "Vallahi ya Muaz, seni seviyorum. Her namazdan sonra, tavsiye ederim, 'Allahümme emnî alâ zikrike ve şükrike ve hüsnî ibâdetike' diye dua etmekten asla geri durma" diye söylemiştir.

bozulacağına delil nedir?

Üstün bir haide bulunanların kendilerinden daha düşük bir halde bulunan kimselere uymaları doğru olur mu? Buna üç misal getiriniz.

İmamın namazının bozulduğu anlaşılnca, ona uyanlar ne yaparlar? Cemaate gelmemeyi mazur gösterecek beş şey söyleyin.

Canının çektiği bir yemeğin hazır bulunması halinde namaz kılan bir kimse cemaata gitmekten neden mazurdur?

Herhangi bir Özülden dolayı cemaata gidemeyenlerle ilgili hükümler nelerdir?

İmamlık yapmak, insanlar arasında en çok kimlerin hakkıdır? İki veya daha fazla kimselerin imamlığa liyâkat yönünden eşit olmaları halinde bunlar arasında nasıl bir tercih yapılacaktır?

İmamlık yapması mekruh olanlar kimlerdir? İmama tek bir kişi uyarsa nereye, iki kişi uyarsa nereye duracaklardır?

İmama uyanların bir kısmı erkek, bir kısmı kadın, bir kısmı çocuk ve bir kısmı da çift cinsiyeti! olmaları halinde nasıl bir saf tutmaları gerekir?

(İmama) uyan kimse henüz et-Tahıyyatü'yü bitirmeden imam selâm verirse durum ne olur? İmam teşehhüd miktarı oturmadan, fazladan bir rek'at için kalkarsa durum ne olur?

(İmama) uyan kimsenin, imamdan Önce selâm vermesi

halinde durum ne olur?

NAMAZI BOZAN (İFSÂD1 EDEN) ŞEYLER

Namazı bozan şeyler altmış sekiz olup şunlardır:

- (1) Yanlışlıkla veya
- (2) unutarak da olsa (herhangi bir) söz söylemek,
- (3) bizim sözlerimize benzeyen duada bulunmak,
- (4) unutarak da olsa selâm vermek ve
- (5) (verilen selâma) sözle veya
- (6) musafahayla karşılık vermek,
- (7) (namazla ilgili olmaksızın) fazlaca hareketler yapmak,
- (8) göğsü kiblede çevirmek,
- (9) az da olsa ağıza dışarıdan birşey (alıp) yemek,
- (10) dişlerin arasında bulunan nohut büyüklüğündeki birşeyi yemek,
- (11) (aynı şekilde dışarıdan) birşey içmek,
- (12) özürsüz olarak öksürmek,
- (13) "uf demek,

(14) inlemek ve

(15) "âh" demek,

(16) cennet veya cehennemin anılmasından değil de bir acı veya

(17) musibetten dolayı yüksek sesle ağlamak,

(18) aksırana "yerhamukellah" diye karşılık îfsâd ve fesâd aynı kökten gelmekte olup lügat itibariyle fesad, (uygunluk ve düzgünlük manasına gelen) salâhın zıddıdır. Hanefî fıkıh ulemasına göre ise ibadetler konusunda butlan (geçersizlik) ile aynı manaya gelir. Bu namaz, bu hac, bu oruç batıldır, denildiği gibi fâsiddir de denir. Ama muamelât konularında durum daha farklı olup bâtil ile fâsîd burada ayrı ayrı değerlendirilir. Bir misâl vermek gerekirse:

Mülkiyeti size âit, murdar olmayan aynî birşey sattınız diyelim, müşteriye de herhangi bir şart ileri sürmediniz... Böyle bir satış doğrudur.

(Öte yandan) meselâ, size âit bir evi sattınız ve müşteriye de (bu evi) kendinize kiralamasını şart koştunuz... Aslında böyle bir satış meşrudur, ama koşulan şart meşru değildir, dolayısıyla bu satış fâsiddir.

Farzedeîm ki, ölü bir hayvan sattınız... Bu satış, temelinden gayri meşru ve bâtildir-

Bu (Örnekler)den de anlaşılmıştır ki, muamelât konusunda

fâsid: Esas itibariyle meşru iken, vasıf (biçim) itibariyle bozuk olan şeye denir. Bâtıl ise; muamelâtta hem asıl, hem de vasıf itibariyle meşru ve uygun olmayan şeydir. vermek,

(19) (Allah Teâlâ'nın) benzeri (olup olmadığı) hakkında bilgi almak isteyen kimseye "Lâ ilahe illallah = Allah'tan başka tanrı yoktur" diye cevap vermek,

(20) kötü bir habere karşılık: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" demek,

(21) sevindirici bir habere: "el-Hamdülillah" demek,

(22) beğendiği (ve tuhaf bulduğu bir şeye: "Lâ ilahe illallah" veya "Sübhanallah" demek,

(23) (kita ve benzeri bir şey isteyeneye) "Yâ Yahya huzi'l-kitâbe Yahyâ kitab al" gibi cevap mâhiyetinde söylenen her şey;

(24) teyemmümlünü suyu görmesi,

(25) mest üzerine mesheden kimsenin mesl müddetinin sona ermesi,

(26) mestin (ayaktan) çıkarılması,

(27) (okuma yazma bilmeyen) ümmînin bir âyet öğrenmesi,

(28) çıplak olanın örtünecek bir şey bulması,

(29) imâ ile namaz kılanın rük ve secde etmeye gücü yeter hâle gelmesi,

- (30) tertib sahibinin geçirdiği bir namazı hatırlaması,
- (31) (imamın) kendi yerine imamlığı uygun olmayan birini geçirmesi,197[1]
- (32) sabah (namazım kılarken) güneşin doğması,
- (33) bayram namazlarını kılarken güneşin zeval (çizgisin)e gelmesi198[2]
- (34) cuma namazım kılarken ikindi vaktinin girmesi,
- (35) iyileşen yaranın sargısının düşmesi,
- (36) özürünün ömrünün sona ermesi,
- (37) kendi isteğiyle veya
- (38) başka bir sebeple (namaz kılanın) abdestinin bozulması,199[3]
- (39) bayılma,
- (40) delirme
- (41) bakma sebebiyle veya ihtilâm olmak suretiyle cünüp olmak;200[4]

197[1] Meselâ, abdesti bozulduğunda imamın kendi yerine bir köleyi veya okuma yazma bilmeyen birini geçirmesi gibi,

198[2] Zeval çizgisine, yani güneşin tepe noktasına gelmesi demektir. (Mütercim)

199[3] Meselâ bir ağacın altında namaz kılarken ağaçtan bir meyve düşüp kan çıkmasına sebep olması gibi.

200[4] Bilindiği gibi, namaz kılan bir kimse rükûda veya secde usûlüne uygun bir tarzda uyuduğu takdirde, namazı

da abdesti de bozulmaz. Müellifin yukarıdaki ifadesinden, namazda usûlüne uygun bir tarzda uyumanın abdesti

(42) imamın kadınlar için de niyet ettiği (rükûlu ve secdeli) mutlak1 bir namazda perdesiz olarak aynı mahalde, arzu uyandıran bir kadınla, (aynı imamın ardında) müşterek iftitah tekbiri alarak,201[5] aynı hizada bulunmak;

(43) abdesti bozulan kimsenin, avret mahallinin -kadının abdest için kollarını açması gibi bir mecburiyetten dolayı da olsa- açılması;

(44) (abdesti bozulan kimsenin) abdest almaya giderken ve gelirken (Kur'an) okuması,

(45) abdesti bozulduktan sonra bir rükün edâ edecek kadar uyanık olarak beklemesi,

(46) (abdesti bozulan kimsenin) yakınındaki suyu bırakıp (daha ötedeki) bir başka suya gitmesi,

(47) abdestinin bozulduğu zannıyla namaz kılan kimsenin camiden çıkması ve

(48) yine aynı sebeple cami dışında saflardan (öne) geçmesi;

(49) (namaz kılan kimsenin) camiden çıkmamış olsa dahi abdestsiz olduğunu zannederek veya

bozmayacağı sonucuna varılır. Hal böyle iken, "İhtilâm olmayı, namazı bozanlar arasında saymaya gerek yoktur,

çünkü ihtilâm sadece uykuda meydana gelen birşeydir, uyku ise namazı bozduğundan, burada 'bozma ifadesini ihtilâma değil uykuya

yüklemek gerekir" denilemez.

201[5] Müşterek iftitab tekbiriyle, her ikisinin de aynı imama uyması veya kadının imama uyması kasdolunuyor.

(50) mesh müddetinin bittiğini yahut

(51) üzerinde geçmiş bir namaz, yahut pislik bulunduğunu zannederek yerinden ayrılması;

(52) ihtilâftan kurtulmak için en iyisi (namazı) yeniden kılmaktır;

(53) (kendi) imamından başkasına (unuttuğunu) hatırlatmak,202[6]

(54) kılınmakta olan namazdan başka bir namaza geçmek için tekbir alınması, [bütün bu zikrolunanların, (namazların) sonunda teşehhüd miktarı oturmadan evvel meydana gelmesi halinde.namaz bozulur.]

Mutlak namaz, rükûlu, secdeli namazlar olup, bu ifadeyle cenaze namazı is tisna edilmiş oluyor ki, cenaze namazında (kadınla) aynı hizada bulunmak namazı bozmaz.

(55) Tekbirlerdeki (Allahü kelimesinin başındaki) hemzeyi uzatmak,

(56) ezberinde bulunmayan şeyi Mushaftan okumak,

(57) avret mahalli açık iken veya üzerinde (namaza) mâni olan bir pislikle (namazın rükünlerinden) bir rükün eda etmek

202[6] Okurken sonunu getiremeyip susan veya okumakta iken bir veya daha fazla kelime atlayan yahut bir kelimenin yerine başka bir kelime okuyan kim şeye, unuttuğu veya atladığı kelime hatırlatılır. Nitekim rivayet olduğum göre Rasûhıllah (Aleyhissalâtu vesselam) namazda "el-Mü'minûn" sûresini okurken bir kelime atlamıştı. Namazdan sonra: "Aranızda Übey yok mü idi?" diye sorunca: "Vardı" diye cevap verdiler. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi uessellem/in: "Bana hatırlatmalı değil miydin?" demesi üzerine o{ "Nesh-olunduğunu zannettim" demişti. Efendimiz de: "Şayet nesholunsaydı elbet (bunu) size bildirirdim" diye karşılık vermiştir.

Öte yandan Hz. Ali (Radiyallahu anh): "İmam sizin hatırlatmanıza; muhtaç duruma düşerse ona hatırlatın" demiştir.

veya

(58) eda edebilecek kadar bir zamanın geçmesi;

(59) (imama) uyan kimsenin, imamdan evvel ve ondan ayrı bir rükün eda etmesi,

(60) (cemaatla kılınan) namaza sonradan yetişen kimsenin sehiv secdesinde imama uyması,203[7]

(61) oturduktan sonra (yapmadığını), hatırladığı aslî secdeyi yaptıktan sonra yeniden son oturuşu eda etmemek,

(62) uykulu olarak yerine getirilen bir rükünün yeniden | edâ edilmemesi,

(63) namaza sonradan yetişen kimsenin uyduğu imamın, kahkahayla gülmesi ve

(64) son oturuştan sonra imamın kasden abdestini bozması;

(65) ikili olmayan (dört rek'ath) namazlarda, seferi (yolcu) olduğunu zannederek,

(66) yahut cuma (namazı) zannıyla,

(67) yahut yatsı namazını teravih zannederek,

(68) yahut da İslâm'a yeni girmiş olduğundan kıldığını farz, namazını iki rek'atlı zannederek iki rek'atm sonunda selâm vermek.

203[7] Meselâ, namaza sonradan iştirak eden kimse, imam selâm verdikten yahut da teşehhüd miktarı oturduktan sonra namazını tamamlamak üzere ayağa kalksa, kıldığını rek'atm secdesini yapsa, bu arada imam sehiv secdesi yapması gerektiğini hatırlasa, namaza sonradan yetişen mezkûr kimse de sehiv secdesini yapmakta olan imama uysa namazı bozulur. (Mütercim)

Namazı Bozmayan Şeyler²⁰⁴ [8]

- (1) Namaz kılan kimse bir yazıya bakıp anlasa,
- (2) yahut fazla bir hareket yapmadan dişlerinin ar arasındaki nohuttan küçük bi şeyi yese,
- (3) yahut secde ettiği yerden bir kimse geçse namaz bozulmaz; ama geçen kimse günahkâr olur.
- (4) Şu (aşağıdaki davranış) ile (kocaya) dönüş tescil edilse bile boşadığı bir kadının (yahut yabancı bir kadının) fercine şehvetle bakmak namazı bozmaz.

Namazın Mekrukları²⁰⁵ [9]

Namaz kılan kimseye mekruh olan şeyler yetmiş yedi onlardır:

- (1) Elbisesiyle ve
- (2) vücuduyla oynamak gibi,
- (3) vâcib veya
- 4) sünneti bile bile terketmek;

²⁰⁴[8]

²⁰⁵[9] Şunu bilmek gerekir ki, kerahetle edâ edilen namazların, mekruh bir harekete meydan vermeden yeniden kılınması gerekir. Bir de namaz kılan bir kimse namazın vaciplerinden birini terk etmişse ve vakit de müsaitse bu namazın yeniden kılınması vaciptir. Namazda vacip olmayan birşey terkedilmişse veya vacib olan birşey terkedilmiş, fakat vakit müsait değilse (bu namazın) iadesi menduptur.

(5) küçük (çakıl) taşlarım gider-nekj [bir kereye mahsus olmak üzere secde için mekruh değildir206[10]

[6] parmakları, çılatmak ve

(7) bunları birbirine geçirmek,

(8) elleri böğürlere207[11]koymak,

(9) boynu çevirmek,

(10) (kıcı yere koyup dizleri dikerek göğüste birleştirmek ve elleri de yere koymak suretiyle) köpek oturuşu gibi oturmak,208[12]

(11) kolları yere yatırmak,209[13]

(12) kolları sıvamak,

(13) gömlek giyme imkânına sa-j hipken (giymeyip sadece)

206[10] Rivayet olduğuna göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam)'a, küçük taşların silinmesi (ve giderilmesi) hakkında sordum, şöyle buyurdular: «Bir kere (ye mahsus olmak üzere) giderilebilir. (Ama) şayet bunları gidermez (de bırakır) isen senin için kara gözlü yüz dişi deve (vermek)ten daha hayırlıdır.»

Rivayet olduğuna göre Ebû Zerr (Radiyallahu anh): «Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'a herşeyden sordum, hatta O'na, (küçük) çakıl taşlarının giderilmesi hakkında da sorduğumda: "Bir kere (ye mahsus olmak üzere) giderebilirsin), değilse bırak" diye karşılık verdi» demiştir.

Netice olarak, eğer küçük taşları gidermeden namaz kılmamıyorsa, taşları gidermek gerekir. Şayet secde edilebiliyor, ancak istenildiği gibi yapılması taşların giderilmesine bağlıysa, taşlar tek bir hareketle giderilebilir; fakat aralarında el-Bedâi' ve en-Nihâye müelliflerinin de bulunduğu bir grup müellif (taşları) gidermemenitt daha iyi olacağını söylemişlerdir.

207[11] Kalçanın üstü ile göğüs kafesinin altındaki bölgeye ellerin konulmasına, Arapça "tahassür" denir ki mekruhtur. "Tahassür"ün, bastona dayanmak manasına geldiğini söyleyenler de vardır. Nitekim (bu) bastona Arapçada "mihsara" denilmektedir.

208[12] Bu nevi oturuş, köpek oturuşu diye adlandırılır ki, tahrimen mekruhtur. Çünkü Ebu Hüreyre (Radiyallahu anh): "Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) beni, horozun gagalaması gibi (secdede çabuk çabuk) eğilip doğrulmaktan, köpek oturuşu gibi oturmaktan ve bir de tilki gibi sağa sola dönmekten menetti" demiştir.

209[13] Nitekim Hz. Âişe (Radiyallâhu anha): "Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam), köpek oturuşu gibi oturmayı ve erkeklerin dirseklerini yırtıcı hayvanlar gibi yere yatırmasını yasaklamıştır" demiştir. Hadisi, Buharî nakletmiştir.

pantolonla²¹⁰[14] namaz kılmak,

(14) işaretle! selâm almak,

(15) özürsüz olarak (namazda) bağdaş kurmak;

(16)! saçlarını (arkaya veya tepesine) bağlamak,²¹¹[15]

(17) başın çevresine mendil bağlayıp ortasını açık bırakmak,²¹²[16]

(18) elbiseyi önden veya arkadan yukarı çekmek,

(19) elbiseyi başına ve omuzlarına, yabut sadece omuzlarına koyup yanlarını birleştir-medeni aşağı salıvermek,²¹³[17]

(20) ellerin dışarı çıkmasına imkân vermeyen bir elbiseye bürünmek,

(21) elbiseyi sağ koltuğunun altına alıp iki tarafını sol omuzuna atmak;

(22) okumayı (kıraati), kıyam (ay-ak)da değil de, başka bir halde iken yapmak,

²¹⁰[14] Namazda alt tarafına pantolon giymekle yetinip üst tarafına bir şey giymemek (namazı) hafife almak olur ve edep kılığını gösterir. Erkeklerin namas kılarlarken pantolon, gömlek ve sarık olmak üzere üç türlü elbise giymeleri müstehaptır.

²¹¹[15] Namazda saçların ip, yapıştırıcı veya benzeri birşeyle enseye veya başın tepesine bağlanması mekruhtur. Nitekim Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) saçları (bu şekilde) bağlı olarak namaz kılan bir adama rastladığında: "Saçlarını bırak, seninle birlikte o da secde etsin" demiştir. Buradan anlaşılıyor ki, saçların örülüp aşağı salınması ve bağlamadan öylece bırakılması mekruh değildir ve bunun böyle olduğunu bir grup ulema (dahi) belirtmişlerdir.

²¹²[16] Sarığı, başın çevresine sarıp ortasını açık bırakmak mekruh olup, Peygamber (Aleyhisselâm) namazda böyle bir davranışı menetmiştir.

²¹³[17] Nitekim Ebû Hüreyre (Radiyallâhu anh); "Rasûlullah (Sallallahu aleyhi ve-sellem), (namazda) elbiseyi başa ve omuzlara, yahut sadece omuzlara koyup yanlarını birleştirmeden aşağı salıvermeyi ve erkeğin ağzını kapatmasını menetmiştir" demiştir.

- (23) nafil (ve sünnet)lerde birinci rek'atı uzun tutmak,
- (24) diğer bütün namaz-1 larda ise ikinci rek'atı birinciden uzun tutmak,
- (25) farzların bir| rek'atmda (okuduğu) sûreyi tekrarlamak,
- (26) (bir önceki rek'atta);
- okuduğu sûrenin üstündeki bir sûreyi okumak,214[18]
- (27) (bir evvelki rek'atta okuduğu sûreden sonraki sûreyi atlayıp öbür rek'atta bir sonrakini okumak suretiyle) iki rek'atta sûreler arasını açmak,
- (28) hoş bir kokuyu koklamak,
- (29) elbiseyle veya
- (30) bir yelpaze ile bir veya iki kez serinlenmek,
- (31) secdede veya diğer yerlerde ellerin veya
- (32) ayakların kıbleden (başka tarafa) çevrilmesi,
- (33) rükûda ellerin dizlere konulmaması,215[19]

214[18] Namaz kılan bir kimsenin, sûrelerin Mushaf taki sıralanışına uygun olarak okuması sünnettir. (Bilindiği gibi Kur'an'daki) sûrelerin ilki Fatiha, sonuncusu ise "Nâs" sûresidir. İkinci rek'atta, birinci rek'atta okuduğu sûreden önceki sûreyi okumayıp Mushaftaki sıraya riâyet etmelidir. İbn Abbas (Radiyallâhu anh)'m, "Kur'an'ı tersinden okuyan kimsenin kendisi ters çevrilmiştir" dediği rivayet olunmuştur.

215[19] Aynı şekilde iki secde arasında ve teşehhüde otururken elleri uyluklar üzerine koymamak mekruh olduğu gibi okumak için ayakta dururken sağ eli sol el üzerine koymamak da mekruhtur,

- (34) esnemek,
- (35) gözleri kapatmak,
- (36) gözleri göğre (yukarı) doğru kaldırmak,
- (37) (göğsü çıkarıp elleri uzatmak suretiyle) gerinmek,
- (38) az (sayılacak) bir hareket yapmak,
- (39) bit tutmak ve
- (40) öldürmek,
- (41) burun ve
- (42) ağzı kapatmak,
- (43) ağza, usûlüne uygun tarzda okumaya engel olacak bir şey koymak;
- (44) sarığın sargısı üzerine ve
- (45) resim üzerine secde etmek,
- (46) burnunda herhangi bir özrü yok iken sadece alını ile secde etmek;
- (47) namazı yol üstünde,
- (48) hamamda,
- (49) tuvalette,
- (50) mezarlıkta,

- (51) rızasını almadan bir başkasının arazisinde,
- (53) pisliğe yakın bir yerde kılmak;
- (53) büyük ve
- (54) küçük abdestlerden biri sıkıştırır bir halde²¹⁶[20]
- (55) yaut yellenecek bîr halde iken namaz kılmak;
- (56) vaktin çıkmamdan veya cemaati kaçırmaktan korkulmadığı takdirde, mayııayan bir pislikle namaz kılmak, [aksi halde namazı kesmek ıenduptur],
- (57) (kirden pastan konulmayan) iş elbisesiyle²¹⁷[21] namaz kılmak,
- (58) baş açık namaz kılmak, [tazarrû ve tezellül (ken-ini âciz göstermek) maksadıyla baş açık kılman namaz bu ükmün dışındadır],
- (59) sevdiği yemek hazıırken ve
- (60) kalbi leşgul edecek ve huşûu bozacak olan şeyler karşısında namaz ılmak,
- (61) âyet ve
- (62) (okunan) tesbihâtı elle saymak;

²¹⁶[20] Namazda büyük ve küçük abdesfcin yahut bunlardan birinin sıkıştırması kalbi meşgul eder, bu vaziyette namazda istenilen huşu elde edilemez. Nitekim Rasûullah (Aleyhissalâtü vesselam), "Allah'a ve âkiret gününe inanan hiçbir kimseye sıkı-şık bir halde namaz kılması helâl değildir" buyurmuştur. Burada sıkışıklıkla, büyük abdestin veya küçük abdestin yahut da yellenmenin verdiği sıkışıklık kasdolunmaktadır.

²¹⁷[21] İş elbisesi, çalışırken gündelik olarak, kirden pislikten sakınılmadan giyilen elbisedir.

- (63) namın mihrapta,
- (64) bir yerde veya
- (65) bir arazide tek başına urması,
- (66) safta aralık (boş yer) varken safin gerisine durmak,
- (67) üzeri resimli elbise giymek;
- (68) (namaz kılanın) başının üst tarafında veya
- (69) arkasında,
- (70) önünde veya
- (71) (yanlardan) azasında resim bulunmak; ancak resim küçük veya başı kesik lur yahut resim cansız bir şeye ait bulunursa mekruh olmaz;
- (72) nünde nnn yahut
- (73) içinde kor ateş bulunan tandır veya
- (74) Lyuyan insanlar bulunması,
- (75) kendisine bir zararı olmayan ılndaki toprağı namazda iken silmek,
- (76) (Fatiha'nın dışında) tir sûre tayin edip ondan başkasını okumamak; ancak bu sureyi :olayına geldiğı ve Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) okuduğı için teberrüken okursa mekruh olmaz;

(77) önünden geçilmesi nuhtemel iken namaz için sütre (siper) edinmemek.

Namaz İçin Sütre (Siper) Edinmek ve Namaz Kılanın Önünden Geçenlere Engel Olmak

(Namaz kılan bir kimsenin) parmak kalınlığında, bir zira' yanıt daha fazla kalınlıktaki bir sütreyi (siperi önüne) dikmesi müstehaptır.^{218[22]}Sütreye yakın durmak, onu tamamen karşısına almayıp kaşlarından birinin hizasına dikmek sünnettir.

Dikecek birşey bulunamazsa uzununa bir çizgi çizilir. Bir kısmı, hilâl şeklinde enine (bir çizgi çizilmelidir) dediler. (Ashnda) önünden geçene mâni olmaya kalkışmamak müstehaptır. İşaret veya teşbih söyleyerek geçene engel olunmasına cevaz verildi. (Geçene engel olmak için bu zikrolunan şeylerin) ikisini birlikte kullanmak mekruhtur. (Erkekler namazda

^{218[22]} Rivayet olunduğuna göre Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): "Bir okla da olsa sütre edininiz" buyurmuşlardır. Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam), diktiği bir değneğe doğru namaz kıları.

Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'e, namaz kılanın sütresiyle ilgili sorduklarında: "Devenin eyerinin arkasındaki çubuk gibidir"

buyurmuşlardır. Bu çubuğun yüksekliği yolcunun başının hizasına ka- Ömer b. Hattab (Radiyallahu anh) şöyle demiştir:

"Eğer namaz kılan kimse namazından neyin ekşiteceğini buseydi, m\ ka namaz kılarken sütre edinirdi."

tbn Mes'ûd (Radiyallahu anh) da şöyle buyurmuştur:

"Namaz kılanın önünden geçen kimse adamın namazının yarısını keser j (alır)."

okurlarken) seslerini yükselterek, (kadınlar da) işaretle veya sağ elinin parmaklarıyla sol elinin üzerine vurmak suretiyle önlerinden geçene mâni olurlar. Kadınlar, fitneye sebep olacağı için, seslerini yükseltmezler. (Namaz kılanın önünden) geçen kimseye fiilî müdâhaleyle engel olunmamalıdır. Bu (konudaki) hadis-i şerif,219[23] (İslâm'ın ilk zamanlarında) fiilen müdâhale etmek vardı ve namaza aykırı davranışlar mubahtı, (fakat şimdi) bunun hükmü kaldırılmıştır

Namaz Kılanlara Mekruh Olmayan Şeyler

- (1) Beline (kuşak) bağlamak,
- (2) hareketi meşgul etmediği takdirde kılıç kuşanmak,220[24]
- (3) tercih edilen görüşe göre ellerini feracesine ve feracesinin (elleri çıkarmak için bırakılan) yarıklarına sokmak;
- (4) Mushaf a veya askıda bulunan kılıca, oturan ve konuşmakta olan birinin sırtına, muma veya kandile karşı durmak ki doğrusu da budur;
- (5) üzerindeki resimlere secde etmemek şartıyla resimli bir yaygı üzerine secde etmek;

219[23] Rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (Aleyhissalâtu vesselam) şöyle buyurmuştur:

"Sizler namaz kılarken önünüzden kimsenin geçmesine müsâade etmeyin ve mümkün olduğunca buna mâni olun. Buna karşı konulduğu takdirde (karşı koyanla) fiilen mücadele edin. Çünkü o, şeytandan başkası değildir.

İşte müellifin nesholunduğunu söylediği hadis-i şerif bu hadis-i şeriftir. Namaza aykırı davranışların haram edilmesiyle bunun hükmü kaldırılmıştır.

220[24] Namaz kılan kimse muharebedeyse kılıç kuşanmak mekruh değil. Muharebenin dışında, eğer kılıç namazda insanı meşgul ediyorsa kuşanılması mekruh, aksi halde değildir.

(6) zarar vereceğinden korktuğu yılan ve akrebi, birkaç darbeye ve (yönünü) kıbleden ayırma pahasına da olsa öldürmek^{221[25]}ki en doğrusu da budur.

(7) Vücuda yapışmasın diye rükûda elbiseyi hareket ettirmek,

(8) namazdan ayrıldıktan sonra alındaki toprak veya otu silmenin bir zararı yoktur. Eğer zarar veriyor ve namazda meşgul ediyorsa namazdan ayrılmadan da (alındaki toprak veya otlar) giderilebilir.

(9) Yüzünü çevirmeden göz ucuyla bakmak, (yerin sertliğini hissetmek şartıyla) yatak, kilim ve keçe üzerinde namaz kılı-nabilir; en iyisi yerde ve yerden çıkan şeyler üzerinde namaz kılmaktır.

(10) Nafile namazların her iki rek'atmda aynı sûreyi okumanın bir sakıncası yoktur.

Namazı Yarıda Kismeyi Gerektiren ve Benzeri Şeylerle ilgili Hususlar

(1) Darda kalan bir kimseye yardım için namazı kesmek gerekir.

^{221[25]} Namazda yılan veya akrep gören kimse, bunların zarar vermesinden ya korkar, ya da korkmaz. Eğer korkarsa, bunları iki darbeye ve yönünü kıbleden ayırma pahasına da olsa öldürür. Yani bu durumda çok hareket zarar vermez. Eğer yılan veya akrebin zarar vermesinden korkmazsa bunları, ayağıyla üstüne basmak gibi, az bir hareketle öldürmek mekruh olmaz. Zarar vermelerinden korkmadığı halde bunları çok hareketle öldüren kimsenin namazının durumu hakkında âlimler ihtilâf etmişlerdir.

Hasan'ın îmam-ı Azam'dan rivayetine göre -ki Serahsî de bunu tercih etmiştir- böylelerinin namazı bozulmaz, fakat bu hareketleri mekruhtur. Başka bir grup ulema ise, bu kimselerin namazlarının bozulacağını söylemişler, Kemâl de: "Gerçek olan budur" demiştir.

(2) Ana-babadan birinin çağırmasıyla namaz bozulmaz.

(3) Başkasına ait de olsa bir dirheme muadil (para veya mal gibi) bir şeyin çalınması durumunda,

(4) kurdun koyuna saldırması veya bir âmânın kuyu ve benzeri bir yere düşmesi endişesinden dolayı ve

(5) ebenin,222[26] çocuğun ölümünden korkması halinde namaz yarıda kesilir. Ölüm korkusu yoksa bile, ebenin namazı tehir edip

kazaya bırakması ve) çocuğu karşılamasında bir sakınca yoktur.

6) Yolcu da öyle; hırsızlardan, yol kesicilerden223[27] korktuğu takdirde vaktin namazını tehir edebilir.

Namaz Kılmayanlarla İlgili Hüküm

Namazı bile bile ve tembellikle terkeden bir kimse şiddetle ve san çıkıncaya kadar dövülür ve namaz kılmcaya kadar hapsolunur. Ramazan orucunu tutmayan kimse de (tıpkı) böyle (bir cezaya jarptırılır), ama bunlar öldürülmezler. Ne var ki namaz veya aruçtan birinin (farziyetini) inkâr ettikleri veya

222[26] Ebe; çocuk doğumuyla ilgilenen kadına denir. Eğer ebe, bebek ve annesini kendi hallerine bıraktığı takdirde büyük bir ihtimalle bebeğin veya annesinin öleceğine yahut bunlardan birinin herhangi bir uzvunun telef olacağına kanaat getirirse, namaza başlamamışsa namazı tehir eder (kazaya bırakır), eğer başlamışsa namazı bırakması şarttır. Yukarıdaki gibi bir kanâate sahip olmasa bile namazı tehir edip bebeği karşılamasında bir sakınca yoktur. Çünkü ortada bir mazeret var. Ebe namazdayken ortada korkulacak bir hal yoksa namazını kesmez.

223[27] Yırtıcı hayvanlar ve sel de yol kesicilerden sayılır.

hafife aldıkları takdirde öldürülürler.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Fesadın (bozulmanın) lügat ve ıstılah manası nedir? Fesad ve bı ibâdetlerde ve muamelâtta aynı manaya mı gelir? Bunu bir örnekle açıklayınız.

Namazı bozanlardan on şey söyleyiniz.

"Namazı bozan şeylerden biri de imamlık yapması uygun olmayan birinin imamın yerine geçirilmesidir sözüyle ne söylenilmek isteniyor?

İhtilâm olmak suretiyle cünüp olmak hangi sebepte namazı bozar? Uyku hâlinin dışında ihtilam olmak mümkün değilken niçin sadece uykuyu zikretmekle yetinilmemiştir.

Hangi hal ve şartlarda aynı hizada bulunmak namazı bozar?

Namaz kılmakta olan kimsenin kendi imamına ve bir başkasına hatırlatmada bulunması hususunu delil getirerek söyleyiniz.

Namazı bozmayan üç şey söyleyiniz.

Mekruh olan bir davranışta bulunarak kılınan namazla ilgili hüküm nedir? (Böyle bir) namazın iadesi ne zaman vacip, ne zaman menduptur.

Namazda çakıl taşlarını gidermenin hükmü ve bununla ilgili

delil nedir?

Ellerin böğürlere konulmasını, köpek oturuşunu, dirseklerin yere konulmasını, saçların toplanıp bağlanmasını anlatınız.

Başın etrafını sarıp ortasını açık bırakmayı, elbiseyi başın üstüne ve omuz-' larına alıp uçlarını aşağı sarkıtmayı açıklayınız, namazda bu davranışların hükmü ve bunların her biriyle ilgili delil nedir?

Namazda sûreleri hangi sıraya göre okumak sünnettir? İkinci rek'atta, birinci rek'atta okuduğu sûrenin üstündeki sûreyi okumanın hükmü nedir? "Sûrenin üstü" ne demektir?

Namaz kılan kimsenin sûtire (siper) edinmesi ne demektir? Bunun hükmü ve delili nedir? (Namaz kılanlar) sûtirenin ne tarafına dururlar? Sûtire edinilemezse ne yapılmalıdır? Namaz kılan kimsenin önünden geçen kişiye mâni olmasının hükmü nedir? Mâni olmak istendiğinde erkekler nasıl, kadınlar nasıl mâni olurlar?

Namaz kılanın, önünden geçen kimseye fiilen müdahale ederek engel olması uygun mu? Fiilî müdahaleyle engel olmanın caiz olduğunu gösteren hadis-i şerif nasıl tevîl olunur?

Namaz kılan kimsenin akrep, yılan ve benzeri şeyler öldürmesiyle ilgili hükmü teferruatıyla açıklayınız. Bu husustaki ihtilâfı belirtiniz.

Nerelerde namazı mutlaka kesmek gerekir, namazı kesmenin caiz olduğu yerler nerelerdir?

Namazı terkedenlerle ilgili hüküm nedir?

VİTİR NAMAZI²²⁴ [1]

Vitr namazı vacip²²⁵[2] olup üç rek'attır ve bir selâm²²⁶[3] (la bitirilir). Vitrin her rek 'atında Fatiha ve (ardından) bir sûre okunur. (Vitrin) ilk iki rek'atmdan sonra oturulur ve sadece "et-Tahıyyâtü" okunur. Üçüncü rek'ata kalkınca "Sübhanek" okunmaz. Üçüncü rek'atta, (Fâtiha'mn ardından) sûreyi okuduktan sonra eller kulakların hizasına kaldırılır ve "Allahü ekber" dedikten sonra, rükûya varmadan önce ayakta kunût duası okunur. Bütün sene

boyunca²²⁷[4] (bu böyle uygulanır). Vitrin haricinde kunût okunmaz.²²⁸[5] Kunût, dua demek olup şöyle okunur:

"Allâhümme innâ nestaînüke ve nestehdîke ve nestağfiruke ve netûbü ileyke ve nü'minü bike ve netevekkelü aleyhe ve nüsrii

²²⁴[1] Vitr veya vetr Arap dilinde "tek" demek olup "çıff'ın zıddıdır. Hanefî fıkhnın âlimleri nezdinde ise, bir selâmla kılınan üç rek'atlı ve üçüncü rek'atında zamm-ı sûreyi okuduktan sonra rükûya girmeden evvel kunût duası okunan bir namazdır.

²²⁵[2] "Vitr vaciptir" sözü, İmam A'zam'ın (bu konuda söylediği) sözlerin sonuncusudur. O'ndan, biri "vitr sünnettir"; diğeri "vitr farzdır" diye iki söz daha nakledilmiştir. Dolayısıyla bazı ulema, İmam'ın bu sözleri arasında te'âfî etmeye çalışmışlar ve: "İmam, 'vitr sünnettir'1 sözüyle, vitrin sünnet yoluyla sabit olduğunu; 'farzdır' sözüyle, amel bakımından farz olduğunu; 'vaciptir' ifadesiyle de vitrin itikat yönünden vacip olduğunu kasdetmiştir" demişlerdir. Ancak İmam Ebu Yûsuf ve Muhammed (Rahimehumallah), İmam Şafiî gibi vitrin sünnet olduğunu görüşündedirler.

²²⁶[3] Rivayete göre, "Rasûtullah (Aleyhissalâtu vesselam), vitir namazını üç rek'at kılar ve sadece bu üç rek'atın sonunda selâm verirdi" denilmiştir. Hadisi Hâkim, Ebu Abdullah'tan rivayet etmiş, doğrulamış ve: "Bu da Şeyhayn'm (Buhârî ve Müslim'in) şartına bağlıdır" demiştir. Öte yandan Hasan el-Basrî'nin, "vitrin üç rek'at olduğu ve sadece bu üç rek'atın sonunda selâm verildiği üzerinde selefin icmâi vardır" dediği rivayet olunmuştur ki bu, Ebu Bekir, Ömer, Abdullah b. Ömer b. Hattab, Abdullah b. Amr ibni'l-As, Abdullah b. Mes'ûd ve Ebu Hüreyre (Rıdvanullahi teâtâ aleyhim ecmaîn)'nin mezhep (ve görüşü)dür. Rivayete göre Ömer b. eî-Hattab, Saîd'in vitir namazını tek rek'at kıldığını görünce: "Bu (kısacık) güdük (namaz) da ne oluyor? Ya onu ikiye (tamamlarsın) yoksa seni te'dîb ederim, (bilmiş ol)" demiştir.

²²⁷[4] İmam Şafiî, kunût duasının sadece ramazanın ikinci yansında ve rükûdan sonra okunacağı görüşündedir.

²²⁸[5] İmam Şafiî (Radyallahu anh), yıl boyunca (ve her gün) sabah namazlarında kunût okunacağı görüşündedir.

aleyke'l-hayra küllehû neşküruke ve.lâ nekfüruke ve nahle'u ve
netrüku men yefcürük.229[6]

Allâhümme iyyâke na'büdü ve leke nusalll ve nescüdü ve
ileyke nes'â ve nahfidü nercû rahmeteke ve nahşâ azâbeke
itine azâbeke'l-cidde bi'lküffâri mülhak ve sallallahü alâ
seyyidinâ Muhammedin'in-Nebiyyi'l-ümmiyyi ve âlihı
vesellem.230[7]

Kunût duasını cemaat da tıpkı imam gibi okur.

Ebû Yusuf (Jlahimehullah): "İmam, kunûtu okuyup da231[8]
(aşada metni verilen) duaya başlayınca, cemaat da kendisine
uyarak nunla birlikte okur." demiştir. İmam Muhammed ise,
cemaatın, namla birlikte okumayacağını, ancak (imamın
okuduğu duaya) min diyeceğini söylemiştir. Dua şudur:

"Allahümme'hdinâ hifadlike fimen hedeyte ve âfinâ fifeyte, ve
tevelenâ fimen tevelleyte, ve bârik lenâ fimâ a'tayte, ve %nâ
şerre mA kadayte, inneke takdî ve lâ yukdâ aleyke, innehû lâ
ezillü men vâleyte, ve lâ yeizzü men âdeyte, tebârekte rabbenâ
ve eâleyte ve sallallahü alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve
sa nhî vesellem. 232[9]

229[6] "Allah'ım senden; bize yardım, etmeni, doğru yolu göstermeni, bizi bağışlamayı diliyor ve sana yöneliyoruz. Sana inanıyor, sana güveniyoruz. Seni her türlü hayırla ve övgüyle yadediyoruz. Sana şükrederiz; (verdiğin nimetlere karşı) nankörlük etmeyiz. (Nimetlerini) inkâr edenlerden uzak durur ve onları terkederiz."

230[7] "Allah'ım, ancak sana kulluk ederiz, senin için namaz kılar ve secde ederiz. Sana ve (canla başla) senin için ibâdete koşarız. Rahmetini umar, azabından korkarız. Kâfirler senin hak olan azabına kesinkes dūcâr olacaktırlar. Allah Teâlâ, Efendimiz Ümmî Peygamber Muhammed'e, O'nun aile fertlerine salât ve selâm etsin."

231[8] Burada anlatılmak istenen şudur: tımm, daha evvel metnini verdiğimiz kunûtu okuyup sonra da buna aşağıdaki duayı ilâve etmeye kalktığıında, kendisine uyanlar da imamlarla birlikte bu duayı okuyacaklar mı, okumayacaklar mı? Ebu Yûsuf, cemaatın hem kunûtu, hem de duayı okuyacağını; Muhammed ise ikisini de okumayacağını söylüyor.

232[9] Manası:

Kunûtu duasını bilmeyenler üç kere, "Allahümmeğfirlî"²³³[10] er; yahut, «Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kına azâbe'n-nâr»²³⁴[11] duasını okurlar, yahut da: "Ya Rabbi, pâ Rabbi, yâ Rabbi" derler.

Sabah namazında kunûtu duasını okuyan birine uyanlar, imamla birlikte (kunûtu için) kalkarlar ve en itimada şayan görüşe göre birşey okumazlar ve ellerini yanlarına salarlar.

Vitr namazında kunûtu duasını unutup rükûda veya rükûdan çıkınca hatırlayan bir kimse (artık) kunûtu okumaz. Rükûdan çıkmaya okuduğu takdirde, ikinci kez rükû etmez ve kunûtu asıl turnası gereken yerde okumadığı için sehiv secdesi yapar.

İmama uyanlar, henüz kunûtu duasını tamamlamadan veya rükûda henüz başlamadan imam rükûya gitse, rükûyu kaçırmaklarından endişe ettikleri takdirde imamla birlikte rükû eder; r. Kunûtu imam terkettiği takdirde, rükûda imama yetişmeleri mümkünse cemaat kunûtu okur, aksi halde imama uyar. Eğer vitin üçüncü rek'atının rükûunda imama yetişirlerse rükûda (hükûmen) yetişmiş sayılacakları için cemaatla kılamadıkları rek'atlarla kunûtu okumazlar.

Vitr namazı cemaatla sadece ramazanda kılınır.²³⁵[12] Vitrin

«Allah'ım, fazl u kereminle, kendilerine doğru yolu gösterdiğin kimselerle birlikte bizi de doğruya ilet, kendilerine (sıhhat ve) afiyet verdiklerinle birlikte bize de afiyet ver, kendilerini görüp gözetdiklerinin içinde bizi de gözet, bizlere verdiğin hayır ve nimetleri artır, aleyhimize olan kaza ve hükmünden bizleri koru; (dilediğine) sen hükmedersin, kimse (sana rağmen i ve) senin üzerinde bir hüküm icra edemez; senin görüp gözetdiklerin (zelil olmaz ve) küçülmez, senin kendilerine hasım oldukların (azız olmaz ve) yücelmez. Sen mukaddessin Rabbimiz, yücelerden yücesin... Efendimiz Muhammed'e, O'nun aile fertlerine ve ashabına salât ve selâm eyle Allah'ım!...»

²³³[10] "Allah'ım beni affet" demektir.

²³⁴[11] «Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver; bizi cehennem; azabından koru!» demektir.

²³⁵[12] Vitr namazının cemaatla sadece ramazanlarda kılınmasının müstehap olduğunda Müslümanların icmâ'ı vardır. Çünkü vitir, nafil hükmündedir. Teravih haricindeki nafilelerin cemaatla kılınması mekruhtur. Vitr namazını

ranazanda cemaatla kılınması, gecenin sonunda tek başına kılın-nasmdan daha faziletlidir. Kâdîhân'm tercihi bu olup kendisi loğrusunun bu olduğunu söylemiş, diğerleri ise aksini iddia itmişlerdir.

NAFİLE NAMAZLAR²³⁶ [1]

Sabah, namazından önce iki;²³⁷[2] öğle, akşam ve yatsı namazla nndan sonra iki; öğle ve cuma namazlarından önce dört ve cumadan sonra da bir selâmla olmak üzere dört rek'at namaz kılmak müekked sünnettir.

İkinci ve yatsı namazından önce dört, yatsıdan sonra dört ve akşam namazından sonra da altı rek'at namaz kılmak menduptur.

ihtiyaten, ramazanın haricinde cemaatle kılmamalıdır.

Şemsü¹¹-eimmeye göre, "Nafile yahut nafile hükmünde olan namazların cemaatla kılınması, bunun için insanların cemaat olmaya çağırılması mekruhtur; ama bir kişinin diğer birine yahut iki kişinin bir kişiye uyması mekruh değildir. Nitekim Peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselam), gece kıldığı (nafile) namazda İbn Abbas'a imamlık yapmıştır. Aynı şekilde "Efendimiz, Aişe validemizi uyandırır, vitir namazını onunla birlikte kılar." Yine Efendimizin, "Bir kişiye, yetime, yaşlı kadına imam olup bunlara iki rek'at namaz kıldırması" olduğu doğrudur. Sonra, kıldırıldığı bu namaz farz değil nafile idi

²³⁶[1] Nafile, lügat itibarıyla fazlalık demektir. Şer'î yönden ise; farz, vacip ve sünnet olmayan ameller demek olup mürâdifi, kişinin, üzerine gerekli olmadığı halde gönüllü olarak yaptığı hayır demek olan "tatavvu'dxxr. Ayrıca, farz ve vacip olmayan ve fakat sünnetleri şumulüne alan amellere de nafile denir ki, burada kasdedilen budur. "Nafile kıldığında, iki rek'attan fazla kılar" cümlesindeki nafile, birinci manadaki nafiledir.

Sünnet iki türdür: Birisi müekkedir, diğeri değil (gayr-i müekked)dir. Müekked olmayan sünnete, mendup ve müstehap da denir. Müellifin ifâdelerinden, bunu kasdettiği anlaşılıyor.

²³⁷[2] Bu iki rek'at, sünnetler içinde en kuvvetli olanıdır. Bu rek'atları kılmaya teşvik edici bir hayli söz söylenmiştir. Bunlardan birisi Rasûlullah (Sattalla-hu aleyhi vesellem)'in;

"O ikisini, (düşman) atlıları sizin peşinizden dahi gelse, terketmeyiniz" demiştir. Bir başka hadisinde Efendimiz (Aleyhissalûtü vesselam);

"Sabahın iki rek'at (sünneti) bana, dünya ve içindekilerden daha sevimlidir" buyurmuşlardır. Bu iki rek'atın kuvvetli sünnet oluşuna binaendir ki İmam A'zam (Rahmetullahi aleyh), ayakta kılablecek durumda olanların, bu rek'atı atlan, oturarak kılmalarının caiz olmayacağını söylemiştir.

Müekked sünnet olan dört rek'atlı namazların birinci oturushlarında sadece "et-tahıyyâtü" ile yetinilir, üçüncü rek'ata kalkıldığında, mendup namazların aksine, "sübthaneke" okunmaz.

İki rek'attan fazla olan nafıle bir namazı, sadece sonundi ;urmak suretiyle kılmak (kıyâsen değil de kolaylık olmak üzere) tihsânen caizdir; çünkü bu, artık tek bir namaz olmuş bulundu| undan, böyle namazlarda farz olan (sadece) son oturuştur.

Gündüzün tek selâmla dört, geceleyin sekiz rek'attan fazla lafile) kılmak mekruhtur. Ebu Hanîfe'ye göre en iyisi, gece ve ündüz dört rek'at kılmaktır, İmam Yûsuf ve Muhammed'e göre ise en iyisi İmamın dediğı gibi gündüz dört), gece ise ikişer rek'at almaktır ve fetva da bu yönde verilmiştir.

Gece kılman namaz, gündüz kılmandan daha faziletli; ayakta azla durmak da secdede çokça kalmaktan daha iyidir.

Tahiyyetü'l-Mescid, Kuşluk Namazı ve Gecelerin İhyası

1) (Camide) oturmadan evvel iki rek'at tahiyyetu 1-mescid namazı kılmak sünnettir. (Camide) kılman farz namaz ile, (camiye) girildiğinde (tahiyyet'e) selamlamaya niyet etmeksizin kılman her namaz tahıyyetu 1-mescid yerine geçer.

2) Abdest aldıktan sonra henüz yaşı kurumadan iki rek'at; kuşluk vaktinde dört ve daha fazla rek'at namaz kalmak

mendup-tur.

3) Aynı şekilde gece namazı, istihare^{238[3]} ve hacet namazı^{239[4]} kılınarak da menduptur.

4) Ramazanın son on gecesini,^{240[5]} (ramazan ve kurban) bayramlarının gecelerini, zilhiccenin on gecesini, Şaban ayının onbeşinci (Berat) gecesini ihya ^{241[6]}etmek dahi menduptur.

Bu gecelerden herhangi birini ihya için camilerde toplanmak mekruhtur.^{242[7]}

238[3] İstihare; hayırlı olan bir şeyi istemek demektir, (öte yandan) istihare namazı, hadis-i şerifle Özlü bir biçimde belirtilmiş olup insanlar bu namazı, birşeyi yapmaya niyetlendiklerinde, bunun gerek dinleri, gerek (dünyevî) hayatları ve gerekse işlerinin akıbeti yönünden hayırlar getirmesini ve bu işte kendilerini muvaffak kılmasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ederler. Buradan da anlaşıldığı gibi, istihare namazı sadece gelecekle ilgili hususlarda söz konusudur.

239[4] Burada hacet kelimesi; yarar, menfaat ve ihtiyaç manasına gelmektedir. Hacet namazı da, başına herhangi bir iş gelmiş olan kimsenin, bunun giderilmesini Allah Teâlâ'dan istemesine yönelik bir namazdır. Bir de bu namaz, başa gelmesi muhtemel kötü birşeyin def'i yahut arzu edilen bir şeyin temini için kılınabilir. Rivayet olduğuna göre Abdullah b. Ebû Evfâ, Hz. Peygamber (Sallallahu aleyhi vesellem)'va., "Kimin ki Allah'dan, gerek kendisi için ve gerekse insanlardan herhangi biri için bir isteği, (bir haceti) olursa güzelce bir abdest alsın, sonra iki rek'at namaz kılsın, sonra Allah'a hamd ü sena ve Peygamber'e salât ve selâm getirsin ve:

«Lâ ilahe illallâhü'l-halîmü'l-kertm, sühhanallahi Rabbi'l-Arş'il-azîm, el-hamdü lillâhi Rabbi'l-âhmîn, es'elüke mûcibâti rahmetike ve azâime tnağfiretike ve'l-ganîmete min külli birrin ve's-selâmete min külli ismin, lâ ted'u U zenben illâ gafertehû ve lâ hemmen illâ ferectehû, ve lâ hâceten leke fihâ rızan illâ kazaytehâ ya erhamerrahimin' diye duâ etsin" dediğini söylemiştir.

Duanın Manası:

«Halîm ve Kerîm olan Allah'tan başka tanrı yoktur. Büyük Arş'ın Rabbi Allah'ı teşbih ve tenzih ederim. Hamd ve övgü, (yalnızca) âlemlerin Rabbi Allah'adır. (Allah'ım), senden rahmet (ve merhamet)ini celbedici, mağfiretini gerektirid şeylerle iyilik ve ihsanın her türlüşünden bol bol (vermeni), her türlü günahıtan uzak tutmanı niyaz ediyorum. Ey merhametlilerin en merhametlisi, bende affetmediğin bir (tek) günah, gidermediğin (tek) bir hüzn, karşılamadığın rızana uygun tek bir ihtiyaç bırakma!»

240[5] Ramazanın son on gecesini ihya etmek ile, bin yıldan hayırlı bulunan Kadir gecesinin ihyası kasdolunuyor. Gerçi Kadir gecesinin hangi güne rastladığı tam olarak belli değil ise de ramazanın son on gecesine tesadüf ettiği malumdur. Dolayısıyla Müslümanların bütün bu geceleri, Kadir gecesini amak için ihya etmeleri menduptur.

241[6] Geceyi ihya etmek demek, onu ibâdetle geçirmek demektir.

242[7] Çünkü ne Peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'m, ne de kendisinden sonra ashabının böyle bir

uygulamalarına rastlanmamıştır.

Oturarak ve Binek (Hayvanı) Üzerinde Nafile Namaz Kılmak

Ayakta Kılablecek Durumdayken Nafileyi Oturarak Kılmak:

Ayakta kılablecek güce sahipken nafile namaz oturarak kılınabilir. Ancak oturarak kılanlar, ayakta kılanların elde edeceği sevabın yarısını elde ederler.^{243[8]} Ama bir özürden dolayı^{244[9]} oturarak kılanlar bu hükmün dışındadır. Oturarak kılanlar, "et-Tahiyyâtü"-de oturanlar gibi otururlar. Ayakta başlanılan nafile bir namazın oturarak tamamlanmasında bir sakınca yoktur, (bu hususta öne sürülen görüşlerin) en doğrusu da budur.^{245[10]}

Binek (Hayvanı) Üzerinde Namaz

Şehir (olsun köy olsun yerleşim merkezlerinin) dışında ^{246[11]}binek üzerinde, (binek) hayvanı ne yana giderse,

^{243[8]} Nitekim Efendimiz (Aleyhissalâtu vesselam): "En iyisi (namazı) ayakta kılmaktır; oturarak kılan, ayakta kılanın verilen sevabın yarısı verilir" buyurmuştur.

^{244[9]} Yani ayakta kılmaya gücü yetmediği için oturarak namaz kılan kimse de ayakta kılanın sevabına erişir. Çünkü gücü ancak buna yetmektedir ve Allah, hiçbir kimseyi altından kalkamayacağı birşeyle mükellef kılmamıştır.

^{245[10]} Bu, Ebu Hanîfe'nin görüşüdür. Sebebine gelince, Nafile namazın doğru olabilmesi için ayakta kılmak şart değildir, binâenaleyh terki caizdir... Ebu Yûsuf ve Muhammed ise, nafileye ayakta başlanıldığı zaman bunun mutlaka ayakta tamamlanması gerekir, çünkü namaza başlamak mutlaka bitir-. meyi gerektirir; dolayısıyla namazın, başlanıldığı zamanki durumdan daha düşük bir hal (ve pozisyon)da bitirilmesi uygun olmaz, demişlerdir.

^{246[11]} "Şehir dışı" ile her türlü yerleşim birimlerinin dışı kasdedilmektedir. Bu ister şehir dışı olsun, ister köy ve ister göçebe çadırlarının dışı olsun fark etmez. Bize göre yolcu (seferî) olmak şart değildir.

Hatta görülecek bir iş için bir takım yerlere gidilse bile, binek üzerinde (nafile) namaz kılınabilir. Mâlik ve

gitsin (vakit namazla-rıyla kılınmakta olan) sünnetler de dahil olmak üzere, her türlü

Lafile namaz kılınabilir. Sonra binek üzerinde başlanılan namaz binekten) inerek tamamlanılabilir;247[12]ancak (yerde başlanılan nanaza) binek üzerinde devam edilemez. Ebû Hanîfe (Rahmetullahi ileyhynin, diğer sünnetlerden daha kuvvetli olduğu gerekçesiyle, labah namazının sünneti için (hayvandan) inilmesi (hayvan üzerinde kılınmaması) gerektiğini söylediği naklolunmuştur.

Yoruldukları takdirde nafile kılanların herhangi birşeye yaşanmaları mekruh değildir. Ama özürsüz olarak yaslanmak, edebe lykırı olacağından mekruh olup (bu konuda öne sürülen en kuvvetli ve) en açık görüş budur.

Üzerinde namaz kılman hayvanın üstünde pislik bulunması lamaza engel değildir» hatta pisliğin eyer ve üzengilerde bulun-nasının bile bir zararı olmaz. (Öne sürülen diğer görüşler arasın-ia) en doğrusu da budur.

Yürüyerek namaz kılmak ittifakla geçerli değildir.

Şafiî'ye göre ise, binek üzerinde namaz, ancak (seferî) yolcu olmak şartıyla caizdir. Bizim mezhebimizin imam-larından Ebu Yûsuf a göre hayvan üzerinde îmâ ile namaz kılabilmek için yerleşim biriminin dışına çıkmak şart değildir, yerleşim biriminde dahi kılınabilir.

247[12] Çünkü hayvandan inilmesi hâlinde rükû' ve secde yapılacak, kıbleye dönülecek ve (daha buna benzer hayvan üzerinde yapılamayan) bir takım şeyler yapılacaktır. Ama hayvana binildiğinde rükû ve secde yerine îmâ edilecek, -kıbleye dönmek gerekmeyecek ve daha namazın şartlarından ter-kedilmesme müsamaha olunan bir takım şeyler yapılacaktır. Binâenaleyh, noksan birşeyin tam ve kâmile doğru yürütülmesi uygundur, ama bunun aksi (yani kâmil birşeyin noksana doğru götürülmesi) uygun değildir.

Farz ve Vacip Namazların Hayvan Üstünde Kılınması

Farz namazların; vitir namazı, nezredilmiş namazlar ve başlandıktan sonra bozulmuş nafile namazlar gibi namazların, cenaze namazının ve âyeti yerde okunmuş tilâvet secdesinin hayvan üzerinde eda edilmesi doğru değildir. Ancak hırsız yüzünden, hayvanından indiği takdirde hayvanının yahut elbisesinin

çalınacağı endişesi gibi bir zarurettten ve yırtıcı hayvan korkusundan, bulunulan yerin çamur olmasından, hayvanının serkeş olmasından ve hayvanından indiğinde tekrar binmekten âciz olup bindirecek kimsenin bulunmaması gibi mazeretlerden dolayı mezkûr namazlar hayvan üzerinde kalınabilir.

(Hayvan Üzerindeki) Mahfilde Namaz

Hayvan üzerindeki mahfilde²⁴⁸[13] namaz; hayvan ister seyir halinde bulunsun ister durmakta olsun, tıpkı hayvan üzerinde kılınan namaz gibidir. (Hayvan üzerindeki) bu mahfilin altına ahşap destekler koymak suretiyle yere tesbit edildiğinde yer hükmünde olacağından böyle bir mahfil içinde ayakta farz namaz kılınabilir.

Gemide Namaz²⁴⁹ [14]

²⁴⁸[13] Develer üzerine konulan, içerisine yolcuların (daha çok kadınların) bindiği mahfil.

²⁴⁹[14] Gemi bir bakıma hayvana, bir bakıma da yeryüzüne benzemektedir. Hayvana benziyor, çünkü her ikisi de insanları taşıyor, ama gemi deniz taşıtı, hayvansa kara taşıtıdır... Yeryüzüne benzemesine gelince, ikisinin de üstünde rahatlıkla oturulabilmektedir. Durum bu merkezde olunca, geminin benzediği şeylere âit hükümlerin, gemiyi ilgilendiren tarafları dikkate alınmıştır. (Meselâ), gemi (binek) hayvanına benzediği için, binek

Ebu Hanîfe'ye göre yürümekte olan bir geminin içinde özürsüz olarak oturup rükû ve secde ederek farz namaz kılmak caizdir. Ebu Yûsuf ile Muhammed, ancak bir özürden dolayı (oturarak) kalınabilir demişlerdir ki (en kuvvetli ve) en açık görüş de budur. Özür; baş dönmesi ve (geminin) dışına çıkma imkânının bulunmayışı (gibi haller)dir. Gemide îmâ ile kılmak ittifakla caiz değildir. Rüzgârın tesiriyle şiddetle sallanan gemi, seyir halindeki

gibidir. Aksi halde (bu demir atmış gemiler) durmakta olan jemiler gibi kabul edilir. (İleri sürülen görüşler içinde) en doğrusu ia budur. Eğer gemi kıyıya bağlı ise içerisinde oturarak namaz kılmak ittifakla caiz değildir. Bir taran karaya oturmuş bulunan bir gemi içerisinde ayakta namaz kılmabilir, aksi halde ayakta kılmak doğru olmaz; ancak böyle bir gemiden dışarı çıkılamıyorsa kılmabilir. Seyir halindeki bir gemide namaz kılmak isteyen bir kimse, namaza başlarken kibleye yönelir, gemi kibleden saptıkça o da yönünü namaz içinde kibleye çevirir ve namazını kibleye dönük bir halde tamamlar.

TERAVİH NAMAZI²⁵⁰ [1]

hayvanlarının üzerinde oturarak namaz kılınabilmesi hükmü gemiye de tatbik olunmuştur. Geminin yeryüzüne benzeyen tarafı dikkate alınarak gemide kılman namazlarda rükû, secde ve kibleye dönme şartı aranmıştır.

250[1] Terâvîh: Arapça tervîha kelimesinin çoğulu olup dinlenme demektir, oturma da bir nevi tervîha'dır.

Fıkıh ulemasına göre ise terâvîh, namaz kılanların dört rek'at namazın sonunda oturmalarıdır. Bu namazların sonunda istirahat için oturulduğundan (gerek bu dinlenmelere ve gerekse dinlenerek kılman) bu namazlara "terâvîh" denilmiştir.

Teravih namazı erkek ve kadınlara 251[2]sünnet, bunun cemaatle kılınması ise sünnet-i kifâyedir.

Teravihin vakti, yatsı namazından sonradır. Vitir namazı teravihten önce de kılınabilir, sonra da...

Teravih namazının, gecenin üçte birine yahut gece yarısına kadar tehir edilmesi müstehaptır. Hatta (gece yansından) sonraya bırakılması dahi mekruh olmaz, (İleri sürülen görüşlerin) doğrusu budur. Teravih yirmi rek'at olup on selâmla (kılınır).252[3] Her dört rek'at arasında (dört rek'at kılacak) kadar oturmak, aynı şekilde beşinci teravih (selâmın)dan ve vitir namazından sonra da (bir bu kadar) oturmak müstehaptır. Ay içerisinde, teravih namazlarında Kur'ân-ı Kerîm'i bir kere hatmetmek sünnettir. (Konuyla ilgili öne sürülen görüşlerin) doğrusu da budur. Hatim insanların usanmalarına253[4] sebep olduğu takdirde, Kur'ân-ı

Buhârî ve Müslim'in, Âişe (Radiyâüahu anha)'dan rivayetlerine göre, "Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) bir gece Mescid-i Nebevî'de (terâvîh) namazı kılmış, insanlar da kendisiyle birlikte kılmışlardı. Ertesi gece de aynı şekilde kılınca insanlar fazlalaşmış, üçüncü ve dördüncü gecelerde insanlar topluca gelmiş bulunduklarından Rasûlullah bunların arasından ayrılamamıştı. Sabah olunca Efendimiz:

"Yaptıklarınıza şahid oldum ve bu hareketiniz benim sizin aranızdan ayrılmamı engelledi. Ne var ki (bu namazın) sizin üzerinize farz olmasından korktum" buyurdular."

251[2] Rivayete göre Râfizifler, teravihin kadınlara değil, erkeklere sünnet olduğunu, bir başka rivayette ise, teravihin esasında sünnet olmadığını söylüyorlar.

252[3] Hz. Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam)'in teravihi sekiz rek'at kıldığı sabittir. Buhârî ve Müslim'in naklettiğine göre Âişe (Radiyallahu Çnha), şöyle söylemiştir: jî

"Rasûlullah ne ramazanda ve ne de başka zaman on bir rek'attan fazla kılmazdı." Üç rek'atlı vitir namazı da bunun içindir. Rasûlullah (AUy* hissalâtü vesselam) vefat edince bu uygulama, Ebû Bekir (Radiyallahu anh)'in zamanına aynen intikal etti. Sonra Ömer (Radiyallahu anh) zamanında bu uygulamaya bir miktar ilâve yapıldı ve Hz. Ömer insanları, Übeyy b. Kâ'b'm yanında topladı, ramazan ayında kalkıp birlikte cemaatla yirmi rek'at kıldılar ve artık teravih bu şekilde kılınır oldu.

Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuştur:

"Benim sünnetime ve benden sonra da hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine sımsıkı sarılınız."

253[4] Burada, cemaat, ay içinde hatimle uzun uzadıya teravih kılmaktan sıkılırlarsa, Kur'an'dan onların sıkılmayacağı kadarının okunması gerekir denilmek isteniyor.

Kerîm'den onların usanmayacağı kadarını okumalıdır. Tercih edilen görüş de budur. Teravih namazının her teşehhüdünde²⁵⁴[5] Peygamberimiz (Aleyhis-salâtü vesselam)'e, insanlar usansalar bile, salevât getirmeyi ihmal etmemelidir. Aynı şekilde (teşehhüdlerden) sonra "sübhanেকে" luasını, rükû ve secdelerdeki²⁵⁵[6] tesbihatı da terketmemelidir. Cemaatin usanması halinde (teşehhüdlerde okunan salevâtlardan îonraki, "Rabbena âtina" ve "Rabbenağfirlî" gibi) dualar²⁵⁶[7] okunmayabilir. Teravih namazı kaçırıldığı takdirde, ne tek başına ve ae de cemaatle kaza edilmez.²⁵⁷[8]

Kâ'be'de Namaz²⁵⁸ [9]

²⁵⁴[5] Bizim mezhebimizin ulemasına göre teşehhüde Rasûl (Sallallahu aleyhi ve sellem)'e salevât getirmek sünnet iken, tımm Şafîî (Radiyallahu anh) ve arkadaşlarına göre farzdır. Onlar nazarında salevâtsiz namaz sahih (ve doğru) olmaz; binâenaleyh salevâtın terki doğru değildir. Namazın doğruluğunu temin ve (mezhebler arasındaki) bu ihtilaftan kurtulmak için,

insanlar sıkılsalar dahi salevâtı hiç ihmal etmemeliyiz. Çünkü salevâttan tembeller sıkılır ve bu da ancak huşûdan

yoksun olanların işi olup nazar-ı itibara alınmaz.

²⁵⁵[6] Bizim mezhebimizin âlimlerine göre rükûda teşbih, müekked sünnet ve İmam Ebu Hanîfe'nin talebelerinden olan Ebu'l-Mutî el-Belhî'ye göre farz, bir grup ulemaya göre ise vaciptir. Peygamber (Aleyhissalâtil vesselâm)je salevât hakkında söylenenler bu hususta da geçertlidir.

²⁵⁶[7] Burada dua ile anlatılmak istenen şey, teşehhüdden ve Rasûlullah (Aley-hissalâtü vesselâm)'a salevât okuduktan sonra namaz kılan kimsenin "Rabbena âtina-, Rabbenağfirlî" gibi okuduğu dualardır.

²⁵⁷[8] Mezhebimize göre en doğru olanı budur. Sebebine gelince, kaza (farz ve) vaciplere has bir şeydir. Teravih kaza edildiği takdirde (kılinan bu namaz) teravih olmaz, nâfile olmuş olur. Çünkü teravih, bizzat o vakte âit bir sünnettir.

²⁵⁸[9] Kâ'be, Mekke'de bulunan Beytullahü'l-Haram'dır. Daha önce namazın ; şartlarını açıklarken de söylenildiği gibi, kıbleye dönmek namazın şart-

larındandır. Kıble, sâdece Kâ'be binasından İbaret olmayıp bu binayı dört taraftan çevreleyen ve üst tarafından da

göge doğru uzanan bir sahaya denilir. Nitekim Kâ'be binası Abdullah b. Ztibeyr b. el-Awâm (Radiyallahu anh)

(1) Kâ'be (binasının için)'de hem farz, hem de nafil namaz kalınabilir. Kâ'be'nin üstünde de suture (siper) edinmeksizin kılınabilir, ne var ki mekruhtur; çünkü üstüne çıkmak edebe aylandır.

(2) Gerek Kâ'be içinde ve gerekse Râ'be'nin üstünde, (bir kimsenin) sırtını imamın yüzüne vermeksizin namaz kılması uygundur. Sırtını imamın yüzüne döndürmesi doğru olmaz.²⁵⁹[10]

(3) İmam

Râ'be'nin içinde ve Kâ'be kapısı açık iken²⁶⁰[11] dışarıdan kendisine ayrılabilir.

(4) İmam Kâ'be'nin dışında ve insanlar da Kâ'be'nin strafmda halka olmuş bir halde namaz kılabilirler. Ancak imamın bulunduğu yönde olup da Kâ'be'ye daha yakın bulunan kimsenin namazı (imamı ileri geçmiş olacağından) caiz olmaz.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

zamanında (yeniden inşa edilmek üzere) kaldırıldığı zaman sahâbe-i kiram namazlarını, önlerine herhangi bir siper koymadan o yöne doğru kılarlardı.

²⁵⁹[10] Çünkü, namaz kılan kimse bu takdirde, kendisi ile aynı istikamete yönelmiş bulunan imamın önüne geçmiş olur.

²⁶⁰[11] Kapının açık olması şart değildir; ancak cemaatın, imamın rükünler arasındaki intikallerini bilmeleri gerekir. Kapının kapalı olması imamın intikallerinin duyulmasına engel değilse (bu durumda imama) uyutabilir.

Nafile ne demektir; bu, umûmî manada ele alınabilir mi? Kaç kısma ayrılır? Farzlara ilave edilen müekked sünnetler ile menduplar nelerdir?

İmarn A'zam, ayakta kılablecek durumda olanların sabah namazının iki rek'ı innetini oturarak kılmalarına niçin cevaz vermemiştir?

Dört rek'atlı müekked sünnetlerle dört rek'atlı mendup namazlar arasında ne ırk vardır? Dört rek'atlı nafile namazların, sadece sonlarında teşehhüde oturarak tınmaları halinde doğru olur mu? (Olursa) sebebi nedir? Gündüz kılınan nafilelerle ece kılman nafilelerde efdal olan şey nedir?

Gündüz ve gece kılınan nafilelerin rek'at sayıları arasında bildiğiniz bir ihtilâfı Öyleyiniz.

Gece kılınan nafile mi daha efdaldır, gündüz kılınan mı? (Namazlarda) ayakta 11 daha fazla kalmak iyidir, yoksa secdede mi? Bu ne demektir?

Tahıyyetü'l-mescid namazında sünnet olan nedir? Onun yerine geçen şey nelir? Lügat ve şer'î yönden istihare nedir?

Hacet namazı nedir, istihare namazıyla hacet namazının sebepleri arasında ne jibi fark vardır?

Hacet namazının meşruluğuna delil nedir? Ramazanın son on gecesini ne ile hyâ etmek menduptur. Bu gecelerin, camilerde cemaatla ihya edilmesi mendup olur mu? Bu geceleri ihya etmek niçin menduptur.

Ayakta kılmaya gücü yetenlerin, nafileleri ayakta kılmaları şart mıdır? (Bu namazları) oturarak kılanlar da sevaba kavuşurlar mı? Ne zaman nafileleri oturarak kılanlar da ayakta kılanları gibi sevaba kavuşurlar?

Nafile namazını ayakta kılmaya başlayanlar bunu oturarak tamamlayabilirler mi? Böyle bir hareket mekruh mudur? Bu konuda bir ihtilaf varsa bildiğinizi söyleyiniz?

Binek üzerinde nafile namaz kılmak ne zaman caiz olur? Namazın rükün ve şartlarından bir kısmının düşmesine sebep olan şey nedir? Nafile namazlarından herhangi biri için (binekten) inmeli midir? Birşeye dayanarak namaz kılmak caiz midir? Böyle bir hareket ne zaman mekruhtur, ne zaman değildir?

Üzerinde pislik bulunan hayvanın üstünde namaz kılınır mı? Bunun hükmü nedir?

Hayvanın üzerinde sadece özürden dolayı kılınabilen namazlar hangileridir? | Bu özürler nelerdir?

Deve sırtına konulan mahfillerde namaz kılınır mı, bu mahfillerde farz namazı kılmak ne zaman doğru olur?

Gemilerde namaz kılmanın hükmü nedir? Bu konuda bildiğiniz ihtilafı ve herjaj`j rin'm sebeplerini belirtiniz.

Gemide namaz ile hayvan üzerinde namaz arasındaki fark nedir? Yürümekte alan gemi, rüzgârın hareket ettirdiği demir atmış gemi ve bir de sahile bağlı bulunan gemi arasında ne

gibi farklar vardır?

Tervîha ne demektir? Teravih namazı, bunun hükmü ve vakti nedir? Vitir, teravihten önce kılınabilir mi? Teravihi hangi vakitte kılmak müstehaptır? Kaç rek'attır? Teravihte sünnet olan okuyuş nedir?

Cemaat usansa dahi teravih namazında terkedilmesi mekruh olan ve olmayan şey nedir? Vakti geçtikten sonra teravih namazı kaza edilir mi? Bu konuda söyleyeceklerinizin gerekçeleri nedir? Kâ'be binasının içinde kılınan namazla ilgili ne söylenilebilir? Kâ'be'nin üstünde kılman namazın hükmü nedir?

İnsanlar Kâ'be binasının içinde yönlerini muhtelif taraflara çevirerek namaz aldıklarında bunların içinde kimlerin namazı doğru olur, kimlerinki olmaz? İmam Kâ'be'nin içinde olmaksızın Kâ'be'nin çevresinde cemaatle kıldıklarında kimlerin namazı doğru olmaz?

YOLCU NAMAZI²⁶¹ [1]

261[1] Yolcuyla ilgili olup mukîmi ilgilendirmeyen birtakım hükümler var ki şunlardır:

Daha önce de bahsedildiği gibi yolcular, hayvan üzerinde namaz kılabilirler halde mukîm olanlar kılamazlar.

Yolcular mestler üzerine üç gün üç gece, mukîm olanlar ise bir gün bir | gece meshederler.

Yolcular sağlıklı olsalar bile ramazan orucunu, daha sonra kaza etmek şartıyla tutmayabilirler, mukîm olanlar özürsüz olarak ramazanda oruç yiyemezler.

Mukîm olanların aksine yolcuların, cuma namazını bayram namazlarını kılmaları ve kurban kesmeleri şart değildir.

Öte yandan hür bir kadının, yanında bir mahremi olmadan şer'an seferi . sayılabilecek bir yolculuğa çıkması doğru değildir.

Ve nihayet dört rek'atlı (farz) namazlar (yolculuk sebebiyle) iki rek'at kılınır.

(İbâdetle İlgili) Hükümleri Değiştiren Yolculuk

(İbâdetle ilgili) hükümlerin değişmesine sebep olan en az yol-uluk müddeti, yılın en kısa günleriyle ve dinlenerek orta (karar dr) yürüyüşle en az üç gün süren bir yolculuktur. Orta hızdaki bir yürüyüşle deve yürüyüşü, karadaki yaya yürüyüşü ve dağda da ıuna muadil olan yürüyüş (kasdolunmakta)dır. Deniz (yolculu-jun)da ise (orta karar bir seyir için) mutedil bir rüzgâr(da alman nesafe esas)tır.

Namazı Kısaltma

Yolculuğa niyetlenenler, günah ve isyan mahiyetinde olan bir iş için de olsa ikâmet ettiği mahallin evlerinden ve bu evlerin devamı sayılan uzantılarından ayrılınca dört rek'atlı farz namazıru262[2] kısaltırlar. Eğer ikâmet edilen bu mahal ile uzantıları birbi- a rinden ekim ve dikim sahalarıyla ayrılıyor veya bu iki yer arasında üç yüz ilâ dört yüz adımlık bir mesafe bulunuyor ise, (namazı kısaltmak için) ikâmet edilen bu mahallin uzantılarını geçme şartı ortadan kalkar.

Uzantı, hayvanları sürmek ve koşuşturmak, Ölülerini defnetmek

İster bu yolculuk hacca gitmek gibi ibâdet maksadıyla yapılsın, ister gezi ve ticaret için yapılsın, isterse yol kesmek gibi günah olan bir iş için yapılsın biz Hanefîlerce bu yolculuklar arasında herhangi bir fark yoktur. Ama İmam Şafîî ve Mâlik (Radıyallahu anhüma): "Yolcu olan âsî, tıpkı mukîm gibidir bunlar hakkında ibâdetlerin ahkâmında herhangi bir değişiklik olmaz" demişlerdir. İmam Şafîî bir de demiştir ki: "Meşru bir sebeple yola çıkanlar öğle ve ikindi namazlarını birleştirip aynı vakitte, akşam ve yatsı namazlarını da birleştirerek ikisini aynı vakitte kılabilirler." Bu namazlardan ikincisini, birincisinin vaktinde kılmaya cem'u takdim, birincisini ikincisinin vaktinde kılmaya ise cem'u te'hîr denir ki, bize göre bu uygulama sadece hacda geçerlidir.

262[2] Bilindiği gibi biri ilmî, diğeri amelî olmak üzere iki türlü farz vardır. Burada! zikredilen farz, meselâ öğle namazı gibi ilmî farzdır ki, bu ifâde ile vitir gibi| vacip namazlar istisna ediliyor. "Dört rek'atlı namaz" tabiriyle de akş namazı gibi üç ve sabah namazı gibi iki rek'ath namazlar istisna tutuluyor. | Yolcular sadece öğle, ikindi ve yatsı namazlarını kısaltırlar, yani ikişer rek'at kılarlar.

gibi belde (halkı)nın yararlanması için ayrılmış yerlerdir.

Yolculuğa Niyetin Doğru Olmasının Şartları

Yolculuğa niyetin doğru olabilmesi için (vereceği) hüküm (ve kararlar)de müstakil²⁶³[3](ve hür) olmak, erginlik çağında bulunmak ve yolculuk müddetinin üç günden az olmaması olmak üzere üç şartı vardır.

İkâmet edilen yerin yerleşim mahallini (henüz) geçmeyenler; yahut henüz erginlik çağına gelmeyen çocuklardan, yahut da, yolculuğa niyet etmeyen kocalarının yanındaki kadınlardan, efendilerinin yanındaki kölelerden, komutanlarının yanındaki askerlerden (yani âmiri yolculuğa niyet etmeyenlerden), yahut üç günden az bir müddet için niyet etmiş bulunan şahıslardan bu mahalli geçenler namazlarını kısaltmazlar, ikâmet ve yolculukta emir altında bulunanların değil, eğer biliniyorsa, âmir olan asıl (şahıs)ların niyeti esas alınır. (Diğer görüşler içinde) en doğrusu budur.

(Namazı) Kısaltmanın Hükümü

(Namazı) kısaltmak bize göre azimettir.²⁶⁴[4] (Yolcu

²⁶³[3] Müstakil olmak, kendi başına karar verme durumunda olmak, vereceği kararlarda başkasına bağımlı olmamak demektir.

²⁶⁴[4] Azimet, Arap dilinde kesin istek ve irâdeye denir. Nitekim Allah Teâlâ: "Ne var ki o, (ahdi) unuttu. Onda azim de bulmadık." (Tâ-Hâ, H5) buyurmaktadır. Yani yaptığı işten dönmeyecek kesin bir niyete de sahip değildi demektir. Şer'î yönden ise azimet; emredilen birşeyin anzî herhangi bir değişikliğe uğramadığı ve meşru olduğu ilk şeklinden ibarettir. Bunun mukabili ruhsattır. Ruhsat, kolaylık demektir. Şer'î yönden ise ruhsat, anzî şeylerden biriyle ilgili olarak meşru olan şeyden ibarettir. Bu iki tâbir, aşağıdaki misalle (daha iyi) anlaşılacaktır: Ramazan orucunun farz oluşunu ele alalım; meselâ bu, ilk meşru olduğunda herhangi arzî bir şeyle ilgili değildi.

olanların) di-rinci tahiyyâta oturduktan sonra (namazlarını) dörde tamamlamaları kerahetle²⁶⁵[5] caizdir. Aksi halde (yani ikinci tahiyyâta oturmadan dörde tamamlamaları) doğru olmaz. Ancak üçüncü rek'ata kalkınca, mukîm olmaya niyet edildiği takdirde (kılman dört rek'ath namaz) caiz olur.

(Namazı) Kısaltma Süresi

(Yolcu, ikâmet ettiği kendi) beldesine yahut on beş gün kalmaya niyet ettiği beldeye, köye varıncaya kadar namazını kısa kılmaya devam eder. Aynı şekilde, on beş günden daha az bir müddet için kalmaya niyet ettiği veya (hiç) niyet etmeden yıllarca ikâmet ettiği bir yerde de namazını kısa kılar.

Ne Zaman İkâmete Niyet Doğru Olmaz

Hangisinde kalacağını tayin etmeden iki beldeye ikâmet

Daha sonra yolculuk, hastalık ve bunlar gibi şer'î an muteber olan arız sebeplerle (ramazan orucunun) yenilmesine izin verildi. Dolayısıyla oruç, herhangi bir özrü bulunmayan mukîm kimselere göre azimettir. Ama yolcuların veya özrü bulunanların orucu yemelerine izin verilmesi bir ruhsattır. Ruhsatla ilgili hükümlerden biri de mükellefin, ruhsatla yahut azimetle amel etmekte serbest olmasıdır. Yolcunun orucu yemesine izin verilmesi bir ruhsattır. Binâenaleyh, yolcunun orucu yemesi de tutması da caizdir. (Namazı) kısaltmak azimettir demek, yolcunun (meselâ) öğle namazını dört rek'at kılması caiz olmaz demektir. Bunun hikmeti şudur: Bu iki rek'at, yolculara ilk defa böyle farz olmuştur. (Meselâ) öğle namazı (yolculara) önce dört rek'at farz olmuş ve sonra da arız olan bir özürden dolayı (onlara) kolaylık gösterilmiş değildir.

²⁶⁵[5] Yolcunun bu namazı ancak ilk tahiyyâta oturması şartıyla doğru olur.

Çünkü (yolcuya göre) bu, son oturuştur. Bu farz oturuştan sonraki iki rektat, (yolcuya göre) nafîle sayılır.

Bilindiği gibi farzın üzerine nafîle kılmak caizdir. Bunun mekruh oluşu, sadece vacip olan selâmın asıl yerinden

tehir edilişinden dolayıdır.

etmeye niyet etmek, göçebe^{266[6]} olmayanların çölde kalmaya, askerlerimizin dâr-ı harbde ^{267[7]}ve (Müslüman devlet reisine) başkaldıranj (âsi)lerin^{268[8]} muhasarası altında bulunan İslâm topraklarında ikâmete niyet etmeleri doğru olmaz.

Yolcunun Mukîme ve Mukîmin Yolcuya Uyması

Vakit içinde yolcular mukîm olanlara uyabilirler ve namlarını da dörde tamamlarlar. Vakit (çıktık)tan sonra uymaları doğru olmaz. Aksine (mukîm olanların, gerek) vaktin içinde ve (gerekse vakit çıktıktan) sonra (yolcu olanlara uymaları) caizdir. İmamın, "Namazınızı tamamlayınız, çünkü ben yolcuyum" demesi menduptur. Bunu namaza başlamadan söylemesi (daha) uygun dur. Mukîm olanlar, yolcu olan imamlarından ayrıldıktan sonr. (dörde) tamamlamak üzere kılacakları rek'atlarda herhangi birse; okumazlar. (İleri sürülen görüşler içinde) en doğrusu budur.

Kılınmayan Namazların Kazası

Yolculukta kılınamayan namazlar iki, mukîm iken kılma-nay

^{266[6]} Çadırdaki kalan Araplar gibi.

^{267[7]} askerlerimiz tabiriyle İslâm askerleri, dâr-ı harb ile de kendileriyle harbettığımız kâfirlerin ülkesi kasdolunmaktadır. Bizim askerlerimizin, düşmanlara ait bir şehri muhasara etseler bile orada ikâmete niyet etmeleri uygun değildir. Çünkü sürekli kalıp kalmayacakları belli değildir.

^{268[8]} Asîler tabiriyle kendi devlet reislerine başkaldıran Müslümanlar kasdolunmaktadır.

anlar ise dört rek'at olarak kaza edilir. Bu hususta (yolcunun /e mukîm olan kimsenin) vaktin sonundaki (durumları) göz önünle bulundurulur.269[9]

Vatan Çeşitleri

Asıl vatanı, (ancak) kendisi ayarında bir başka vatan, ikâmet vatanını da aynı şekilde kendisi gibi bir başka ikâmet vatanı hükümsüz ve geçersiz kılar. (Öte yandan ikâmet vatanı), yola çıkmak ve asıl vatanına dönmekle de geçersiz hâle gelir.270[10]

Asıl vatan; (insanın) doğduğu, evlendiği yahut evlenmemekle beraber, ayrılmak niyetiyle değil de geçimini temin ve hayatım sürdürmek maksadıyla kaldığı yerdir.

İkâmet vatanı, on beş gün ve (geçici olarak) daha fazla müddetle kalmaya niyet edilen yerdir.

Konaklama vatanı ise on beş günden az bir müddet için kalmaya niyet edilen yerdir ki, araştırmacılar bunu (vatan olarak) kale almamışlardır.

269[9] Yani mukîm iken dört rek'atlı bir namazı kaçırın ve yolculukta kaza etmek isteyen kimse bunu dört rek'at olarak kaza eder. (Öte yandan) yolculukta, meselâ öğle namazını kılamayan bir kimse bu namazı mukîm iken kaza etmek istediğinde iki rek'at olarak kaza eder. Çünkü namaz hangi haldeyken kaçınılmışsa, o hal dikkate alınır. İçinde bulunduğu vaktin son anında insan, yolcuysa yolcu, mukîm ise mukîm olarak değerlendirilir.

270[10] Burada anlatılmak istenen şudur: Az veya çok bir müddet için herhangi bir yerde geçici olarak yerleşilen ikâmet ve konaklama vatanları, asıl vatanı vatan olmaktan çıkarmaz; bunlar ancak asıl vatana dönmekle, yahut kendi ayarlarındaki bir başka geçici vatana yerleşmekle veya yolculukla vatan olmaktan çıkarlar. Öte yandan geçim temini, evlenmek ve benzeri sebeplerle sürekli olarak yerleşilen yer, bir önceki asıl vatanı vatan olmaktan çıkarır; çünkü bu ikinci vatan, özellik olarak birincinin ayarındadır. (Mütercim)

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Yolcularla ilgili olup mukîm olanlara tatbik olunmayan ne gibi hükümlerle) forsanız söyleyiniz.

İbâdetlerle ilgili değişikliğe sebep olacak asgarî yolculuk müddeti nedir? Karada, denizde ve dağda vasat bir yürüyüşle ne kastediliyor? Namazlardan ne kısaltılıyor?

İsyan ve günah olan bir iş için yola çıkmış olanlar da namazı kısa tutabilirler eleri (yolcu) olan âsiler kimlerdir, bir örnek gösteriniz. Yolcu ne zaman namt îaltmaya başlar?

Namazın kısaltılması hususunda ikâmet edilen yerin uzantısında bulunan evleri ile giderken ileri geçmek ne zaman şarttır, ne zaman değildir? Uzantı kelimesiyle, isdedilen şey nedir?

(Namazı) kısaltmanın doğru olabilmesi için ne gibi şartlar vardır? Yolcum tiklâli ne demektir?

Ruhsat ve azimet ne demektir, açıklayınız ve bunlara örnek veriniz. Seferî olc imsenin (yolcunun), namazı kısa kılması bunlardan hangisine girer? Yolcu öğl amazını dört rek'at kılsa ne gereklidir?

Yolcunun namazı kısa kılmasının caiz oluşunu ortadan kaldıran şeyler ne it

İki yerde İkamet etmeye niyet etmek uygun olur mu? Çölde ikâmete niyet et-nek kimler için doğru olur?

(Namazda) yolcunun mukîme (yolcu olmayana), mukîmin de yolcuya uyması hakkında neler söyleyeceksiniz? Yolculukta kılınamayan namazlar hizada (yani mukîm iken), hizada kılınamayan namazlar yolcu iken nasıl kaza edilir? Bu hususta göz önünde bulundurulması gereken şey nedir?

Bizim askerlerimizin (İslâm askerlerinin) dâr-ı harbde iken ikâmete niyet etmeleri niçin doğru olmaz?

Vatan nedir, kaç kısma ayrılır? İkamet vatanı ile asıl vatandan kasdolunan şey nedir? Konaklama vatanı ne demektir? Asıl vatanla ikâmet vatanını hangi şey geçersiz kılar? Konaklama vatanı muteber midir?

HASTA NAMAZI²⁷¹ [1]

Hasta Nasıl Namaz Kılar?

Eğer şiddetli bir elem (ve ızdırab) yüzünden hastanın ayakta namaz kılması büsbütün imkansızlaşır veya zorlaşırsa, yahut da bu yüzden hastalığının artmasından veya (iyileşmesinin)

271[1] Rivayet olduğuna göre îmrân b. Husayn (Radiyallahu anh), "Bende basur vardı, Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'e nasıl namaz kılacağımı sordum; o da:

«— Mümkünse ayakta kıl, değilse oturarak kıl, bu da mümkün olmazsa yan (yatarak) kıl" buyurdu" demiştir. Burada, (şer'î emirlerle) mükellef olan-ı lara İslâm şeriatının sağladığı kolaylık açıkça kendini göstermektedir. Allah | Teâlâ'nın insanlara, güçlerinin yetmeyeceği şeyleri teklif etmeyeceği, ibâdet| ve tâatin, güç ve takat sınırları çerçevesinde bulunduğu (İslâm'da) genel bir esastır. Bu da gösteriyor ki, hastalık, yolculuk ve şiddetli korku sebebiyle| borç olmaktan çıkmayan namaz, diğer ibâdetler arasında yüksek (ve seçkin bir mevkiye sahiptir. Allah'ın, mümkün olan her durumda kullarına namazlarını eda edebilme kolaylığını göstermesi O'nun sadece bir lütfudur,

yavaş-amasından korkutursa, (hasta), dilediği gibi oturur^{272[2]}ki en doğrusu da budur ve namazını oturduğu yerde rükû ve secdeyle kılar. Eğer böyle bir durum mevcut değilse durabildiği ölçüde ayakta iurur^{273[3]} (ve namazını öyle kılar.)

Rükû ve secde etmek de mümkün değilse oturduğu yerde îmâ ile kılar. îmâ ederken rükû için eğildiğinden daha fazla eğilir, aksi halde caiz olmaz. Üzerine secde etmek için yüzüne doğru herhangi birşey yükseltmez. Ancak, yükseltmekle beraber başını da aşağı caiz olur, aksi halde caiz olmaz^{274[4]}

Oturmak da imkânsızlaşırsa, sırt üstü, yahut yan tarafın ıtarak îmâ eder, (ancak) birinci (şekilde îmâ etmek) daha iyidir! !ırt üstü yatanlar) yüzlerinin gök yüzüne doğru değil de kibleye jnelmesini temin için başlarının altına yastık koyarlar. Bir de lyaklarını) kibleye doğru uzatmamak için dizlerini mümkünse rukarı) kaldırmaları uygun olur.

Eğer (hastanın) îmâ ile de kılması mümkün olmazsa, (kendi-ine) söylenilenleri anladığı sürece namazı tehir eder. el-Hidâ-e'de doğru olanın bu olduğu söylenilmiştir. el-Hidâye sahibi, "et-\cnıs ve'l-Mezîd'de, beş vakit namazdan daha

^{272[2]} Bağdaş kurma ve rahatça tatbik edilebilecek diğer oturuş biçimleri kasdediyor.

^{273[3]} Yani, tam olarak ayakta durmak imkânsız ve zor değilse ayakta ne ölçüde durabiliyorsa o ölçüde durur.

^{274[4]} Yani başını hiç aşağı eğmez ise namaz caiz olmaz. Çünkü Taberânî'nin rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuştur:

"Sizlerden secde etmeye gücü yetenler secde etsin, gücü yetmeyenler, üzerine secde etmek için (yükarıya) birşey kaldırmasın ve başıyla imâ ederek rükû ve secde etsin."

fazla (bir aüddetle) îmâ edemeyecek bir halde kalırsa, (kendisine) öylenilenleri anlasa bile hastanın, (kılamadığı) namazlarını kaza itmeyeceği kesin (bir dille) ifâde edilmiştir. Bunu Kâdîhan loğruladığı gibi aynı husus el-Muhît'te de doğrulanmış olup şeyhu'l-İslâm (Hâherzâde) ile Fahru'l-İslâm (es-Serahsî) dahi bu görüşü tercih etmişlerdir. ez-Zahiriyye'de bunun (diğer görüşler çerisinde en sağlamı ve) en açığı olduğu, fetvanın da bu yönde serildiği soylenilmektedir. Öte yandan bu görüşün tercihe şayan olduğunu söyleyen el-Hulâsa'yı ei-Yenâbî' doğrulamış ve Ve'l-Vâlicî de teyid etmiştir, Allah Teâlâ hepsini rahmetiyle kucaklasın.

Diğer Bazı Hususlar

Ayakta (kılmaya) muktedir olanlar, namazlarını gözüyle, kalbiyle ve kaşıyla îmâ ederek kılamazlar. Rükû ve secde edemeyenler (ise namazlarını) oturarak ve îmâ ile kılarlar. (Namaza sağlıklı başlamışken, namaz içinde herhangi) bir hastalığa yakalananlar îmâ ile dahi olsa güçleri yettiği nisbette (namazı) tamamlarlar ki (ulemâ arasmda yaygın ve) meşhur olan (görüş) budur. Oturduğu yerde rükû ve secdeyle namaz kılan (hasta)lar, iyileştikleri takdirde (namazlarına ayakta) devam ederler. Ama îmâ ile (kılanlar iyileşince) devam edemezler. Beş vakit namaz boyunca delirmiş olarak veya baygın bir halde kalanlar namazlarını kaza ederler, daha fazla (bir müddetle bu halde) kalanlar kaza etmezler.

NAMAZ VE ORUCUN ISKATI²⁷⁵ [1]

(Bu Hususta) Vasiyet Etmek Ne Zaman Şarttır, Ne Zaman Değildir?

imâ ile (dahi) namaz kılmaya gücü yetmeyen bir hastanın, (kılamadığı namazlar) az da olsa, Ölürken vasiyet etmesi gerekmez. Aynı şekilde yolculuk veya hastalık yüzünden orucu yiyenler, vatanlarına dönmeden veya iyileşmeden öldükleri takdirde (ıskat için) vasiyet etmeleri gerekmez.

Ne Zaman Vasiyet Edilir?

(Ramazan orucunu tutmaya) gücü yeten ve (fakat tutmayıp) üzerinde borç olarak kalan kimsenin (bu orucunun ıskatı için) vasiyet etmesi gerekir. Ölünün vârisi veya vasisi,²⁷⁶[2] terkedilen her günün orucu ve -vitir namazı dahil- (kılmamayan) her vaktin 'namazının (ıskatı) için ölünün geride bıraktığı malının üçte birinden yarım sâ (2100 gr.) buğdayı veya değerini ayırır.

²⁷⁵[1] Bilinmelidir ki orucun Fidyeye ıskatının, yani zimmetten düşürülmesinin îslârr şeriatında yeri vardır. Nitekim Allah Teâlâ: "Oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere bir fakir doyumu kadar fidye gerekir" (Bakara, 184) buyurmaktadır. Tutulamayan her oruca karşılık fidye verileceği hususunda İslâm âlimleri söz birliği etmişlerdir. Aynı şekilde namaz, oruçtan daha mühim olduğu için, namazın dahi fidye konusunda oruç gibi olduğunda Hanefî âlimlerinin söz birliği vardır, ne var ki fidyeCnin biçimi ve şekli üzerin)de ihtilâf etmişler ve: "Acaba fidye farz olan her bir namaz için verilmesi gerekecek ve dolayısıyla da her gün için altı namaz fidyesi mi verilecek, yoksa her bir günün namazları için tek bir fidye mi verilecek?" demişlerdir. Doğrusu, (bir gün içinde kılmam) her farz için bir fidye ve amel yönünden farz olması bakımından vitir için de bir fidye (olmak üzere altı fidye) vermek gerektiğidir.

²⁷⁶[2] ölünün bıraktığı mallar üzerinde veraset veya vasilik sebebiyle tasarruf hakkına sahip bulunan kimseler.

Eğer vasiyet etmemişse, ölünün malından vârisinin teberru Larak vermesi caizdir, ancak onun yerine oruç tutması ve namaz iknası caiz değildir.

Ölüyü Borcundan Kurtarma Çareleri

Ölünün vasiyet ettiği (meblağ),1 üzerindeki borcu karşılamaya yetmezse, bu miktar (bir) fakire verilir ve ölünün zimmetinden miktarın karşılayabildiği kadarı düşürülür. Sonra fakir bu meblağı ölünün vârisine hibe eder, vârisi de bunu alır, kabul gîder.2 Sonra bu meblağı fakire yeniden verir ve yine bu miktarın karşılayabildiği kadarı ölünün zimmetinden düşürülür. Fakir bu meblağı yemden ölünün vârisine hibe eder ve o da bunu alır, kabul

eder. Sonra bunu fakire yeniden verir ve bu uygulama, ölünün üzerindeki namaz ve oruç borcu (tamamen) düşürülünceye kadar sürdürülür.

Fidye Kimlere Verilir?

Namazlara âit fidye bir kimseye toptan verilebilir, ama yeminin keffâreti verilemez. (Yine de her şeyin doğrusunu) en iyi Allah sübhanehû ve teâlâ bilir.

Bilinmelidir ki, hasta ya ıskat için vasiyet etmiştir, ya etmemiştir. Eğer vasiyet etmişse, varislerin bu (vasiyet edilen

miktarı ölünün malından) ayırmaları şarttır. Ancak varisler, ölünün bıraktığı malın üçte birini (bu iş için) ayırmakla yükümlüdürler sadece.. Çünkü hasta, hastalığı zamanında terekesinin üçte birinde hak sahibidir. Üçte ikisinde ise varislerin de hakları vardır. Dolayısıyla varislerin hakkının bulunduğu şey üzerinde onları mağdur edecek bir uygulamaya gidilemez. Binaenaleyh, malının üçte biri, verilmesi gereken fidyeyi karşılamaya yeterse yapılacak şey bellidir. Eğer ayrılan mal, verilmesi gereken fidyeyi karşılamaya yetmezse, varisi, Ölünün malının üçte birini (bu iş için) mecburen ayırır ve ıskat edilemeyenler ise ölünün zimmetinde kalır. Vasiyet edilmediği takdirde varislerin, hiç birşey yapmaları gerekmez. Vasiyet edilmiş olur ve (ölenin) malının üçte birisi kâfi gelmez de vârisler kendiliklerinden üçte birin üstünde bir miktarı teberru ederlerse yahut da vasiyet edilmediği halde ıskatın gerektirdiği herşeyi bir teberru olarak yerine getirirlerse vârislerin bu teberrulan caiz olduğu gibi üstelik ölü de zimmetindeki borçtan kurtulmuş olur.

Ölünün vârisinin kendisine hibe edilen şeyi alıp kabul edeceği iki kez ifâde ediliyor. Çünkü bu, her defasında gereklidir. Bunun, sim şudur: Hibe edilen, bir mala ancak alıp kabul etmekle sahip olunur. Teslim alınmazsa, bu mali hibe edenin mülkiyetinde kalmaya devam eder; binâenaleyh bu mal fakire temlik etmek istenince de kendisinin olmayan bir mal temlik edilmeye kalkılmış olur, daha doğrusu mal asıl sahibine temlike yeltenilmiş olur îd,| bu bir çelişki olacağından caiz değildir.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Hasta ne zaman namazı ayakta kılmayabilir?

Ayakta durmanın imkânsız hale geldiği veya zorlaştığı nasıl anlaşılır?

Hasta nasıl namaz kılar, (oturarak namaz kılan) hasta için özel bir oturuş var mıdır?

Rükû ve secde etmek imkânsızlaşınca ne yapılmalıdır?

Rükû ve secde edemeyen hasta, üzerine secde etmek için birşey kaldırs olur? Hastanın namazda oturması zorlaştığı takdirde ne yapar?

Hasta namazı îmâ ile de kılamazsa ne olur? Bu durumda kıınamayan namazı kazası gerekir mi, bu konudaki ihtilâfı açıklayınız.

Namazda iken hastalananlar, namaza sağlıklı başlayıp namaz içinde iyileşenler hakkında ve beş-vakit namazlar boyunca veya daha fazla müddetle delirmiş veya baygın bir halde kalanlar için ne söylenilebilir?

Namaz ve orucun ıskatı (borç olmaktan çıkarı İm as ı)nın şerîatta yeri var mıdır, bunu mükemmel bir şekilde açıklayınız.

Ne zaman oruç ve namaz için fidye verilmesi hususunda

vasiyet edilmez, b| hususta vasiyet etmek ne zaman şarttır?
İnsan vasiyet etmeden ölünce, onun adını varisinin
kendiliğinden fidye vermesi doğru olur mu?

Ölmüş bir kimsenin yerine varisinin namaz kılması uygun olur
mu?

(Fidye için) vasiyet edildiğinde, (ölünün) malının ne kadarı bu
vasiyetin yerinÖ getirilmesi için tahsis olunur? Fidyeye ilgili
bu miktarın tamamı yerine getirilmediğind ne olur?

Fidyede gerekli olan miktar nedir?

Namazla ilgili fidyenin tamamının bir fakire verilmesi doğru
mudur?

KAÇIRILAN NAMAZLARIN KAZASI

Tertib (Sıra Gözetme Lüzumu)

Kaçırılan bir namazla vakit namazı arasında ve kaçırılar
namazların kendileri arasında sıra gözetmek gereklidir.

Tertib Ne İle Düşer?

Şu üç şeyden biriyle tertib (sıra gözetme lüzumu) ortadan
kalkar: (1) (Kaçırılan namazların hepsini kaza etmeye ve vakit
namazım kılmaya yetmeyecek kadar) vaktin daralmış

olmasıyla, ki en doğrusu da budur.277[1] (2) (Üzerinde bir namaz borcu olduğunu) unutmakla ve (3) vitir hariç kaçırılan namazların altıya ulaşmasıyla. Çünkü her ne kadar vitir namazında da sıra gözetmek gerekliyse de, vitir, sıra (gözetme lüzûmu)nu ortadan kaldırmaz. Kaçırılan namazların azaltılmasıyla ve eskiden kazaya kalmış altı vakit namazın (unutulmasının) ardından bir yenisinin278[2] daha kılmamasıyla tertib (sıra gözetme lüzumu) yeniden gündeme gelmez. Bu iki hususta (öne sürülen görüşlerin) en doğrusu budur.

Kaçırdığı bir namaz hatırında iken vitir de dahil (herhangi bir) farz namazını kılan kimsenin (kıldığı bu) farz namazı şarta bağlı olarak bozulur.279[3] (Ama) hatırında bulunan terkedilmiş namazdan sonra kıldığı beşinci farzın vakti de çıkınca, (terkedilmiş namazlar hükmen altıya ulaşacağından) kıldığı bütün bu namazlar bozulmuş olmaktan çıkar, (yani beşinci farz namazın vakti çıktıktan) sonra terkedilmiş namazın kaza edilmesiyle (kılmam bu beş farz namaz)

277[1] Bu sebeple tertibin düşmesindeki hikmet şudur: Kılmamayan namazlarla vakit namazları arasında tertibe riayet edildiğinde (yani sıra gözetildiğinde) vakit namazının kerahet vaktinde (kılınması) icâb eder, dolayısıyla da (bu namaz) noksan olur. Halbuki şer'î yönden bir farzın noksansız olarak edası istenmektedir.

278[2] "Yenisi" kelimesiyle yeni bir namaz, "eski" kelimesiyle de eskiden unutulmuş namazlar kasdolunuyor. Yani burada, "Mükellef yeni bir namazı (daha) kaçırırsa, bu yeni namazla bundan sonraki vakit namazları arasında tertîb avdet etmez" denilmek isteniyor. Bir grup âlim ise: "Kılmamayan eski altı namaz dikkate alınmaz ve kılmamayan yeni namazı kaza etmeden vakit namazını kılmak doğru olmaz; bu, (namazı kaçırana) zecrî bir tedbir mahiyetindedir" demişlerdir.

279[3] Namazın, şarta bağlı olarak bozulmasında iki durum söz konusudur: Namaz ya gerçekten bozulur yahut da bozulma durumu ortadan kalkar. Kılmamayan namazlar hatırda olduğu halde kılmam vakit namazlarından beşincisinin vakti çıktıktan sonra namazın bozulma durumunun ortadan kalkmasının sırrı, birinci şıkta söylediğimiz gibi, bu beş namaz, şarta bağlı olarak bozulur, bozulmuş namaz ise

terkedilmiş namaz gibidir. (Sayılan) beşe varmış namazlar, hatırda bulunan terkedilmiş namaza eklenince sanki

altı vakit namaz terkedilmiş gibi olur. Artık terkedilmiş namazların altıya ulaşması halinde tertîbin (sıra gözetme

lüzumunun) düşeceği bilinen birşeydir.

bozulmuş olmaktan kurtulur. Eğer beşinci namazın vakti çıkmadan evvel terkedilmiş namaz kaza edilirse, daha evvel (kılınamayan namaz) hatırında iken kıldığı namaz (farz olma) vasfını^{280[4]} kaybederek nafil olur... Kaçırılan namazların çok olması halinde (kaza edilmek istendiğinde, bunların) belirtilmesi icâb eder. Kolaylık olması bakımından (meselâ kılınamayan) ilk veya son öğle namazının kazasına niyet edilir. (Öte yandan) iki (yıllık) ramazan (orucunun) kazasında da birbirinden farklı iki doğrulayıcıdan (ki Zeyla'î belirtmenin gerekliliğine, el-Hulâsa ise gereksizliğine işaret etmiştir) birinin (görüşü doğrultusunda) niyet edilir. Dâr-ı harb'de İslâm'a girenler, şer'î (emir)leri bilmediklerinden (namaz ve oruçları kaza etmemekte) mazurdurlar.

FARZLARA YETİŞME

Namazı Kesmek Ne Zaman Caizdir, Ne Zaman Değildir?

Tek başına farz namazına başlayan bir kimse, birlikte namaz kılmak üzere (o mahalde) cemaat olunduğunda, başladığı rek'atın secdesini yapmadıkça veya dört rek'atlı olmayan bir namazın (birinci rek'atın) secdesini yapsa (bile bu kılmakta olduğu) namazım keser ve imama uyar.

Eğer (kılmakta olduğu) dört rek'atlı bir namazın (birinci rek'atı) secdesini yapmışsa, buna ikinci bir rek'at ekleyerek

^{280[4]} Kılınan namaz, namaz olmaktan çıkmaz, sadece farz olmaktan çıkarak nafil namaza dönüşür.

selâm verir ve imama uyar. Kılmış olduğu bu iki rek'at da olmuş olur.

Eğer üç rek'at kılmışsa (bunu) dörde tamamlar ve sonra da! ıfile niyetiyle imama uyar, ancak ikindi namazlarında (böyle hvş yetle imama) uyulmaz.²⁸¹[1]

Üçüncüye kalkar da henüz secdesini yapmadan cemaatla nal az başlarsa, ayakta selâm vererek namazı bırakır ki (diğei rüşler içerisinde) en doğrusu budur.

Cumanın sünnetini kılarken (imam-)hatib hutbeye çıkarsa 3ya öğle namazının sünnetini kılarken cemaatla namaz Lİmmaya başlanırsa, iki rek'atı tamamlayınca selâm verirki en Lakbûlü de budur- ve (başlayıp bıraktığı bu sünneti) farzdan son-ı kaza eder.

(Camiye) geldiğinde imam farz namazını kıldırıyorsa, sünnet amazıyla meşgul olmayıp imama uyar. Ancak, cemaata yetişeceinden eminse, sabah namazının sünnetini kılmaya durabilir, aksi aide onu da terkeder.

Sünnet Namazlarının Kazası

Sabah namazının sünneti, ancak farzıyla birlikte kılınmadığı zaman kaza edilebilir. Öğlenin dört rek'ath sünnetini farımdan

²⁸¹[1] Burada kasdolunan şudur: Meselâ öğle namazı gibi dört rek'atlı bir namazın üç rek'atını kılmışken cemaatla namaza başlanırsa, kılmakta olduğu namazını bırakmayıp dörde tamamlar ve sonra da imama uyar. İmamla birlikte kıldığı bu namazı ise nafiye yerine geçer. Eğer kıldığı bu namaz ikindi namazıysa, namazım tamamladıktan sonra kalkıp imama uymaz. Çünkü ikindi namazından sonra nafiye namaz kılmak doğru olmaz. Aynı şey sabah namazı için de söz konusudur.

evvel kılamadığı takdirde, aynı vakitte son iki rek'at sün-ıetinden evvel kılar.^{282[2]} Öğle namazının yalnızca bir rek'atını cııtlı kılan kimse^{283[3]} bu namazı cemaatla kılmış sayılmaz; ancak taat faziletine kavuşur.^{284[4]}(Dört rek'atlı farzların) üç rek'atma şenler hakkında ise ihtilaf edilmiştir.

Diğer Bazı Hususlar

Vaktin çıkmayacağından emin olunduğu takdirde, farzlardan e nafıle kılınabilir, aksi halde kılınamaz. Kim imama rükûda işir, tekbir alır ve imam rükûdan başım kaldırmcaya kadar ay-a durursa, o rek'ata yetişmiş sayılmaz. İmamın, kendisiyle naz caiz olacak kadar (bir âyet) okumasının ardmdan imamı bek-leden rükûya giden kimsenin namazı, imam kendisine rükûda işmesi halinde olur, aksi halde olmaz. Camide iken ezan okun-ju takdirde, namazı kılmadan camiden çıkmak

^{282[2]} öğlenin farzından evvelki sünnet, dört rek'at olup "son iki rek'at" ifadesiyle farzından sonraki iki rek'at sünnet kasdolunuyor. Âlimler, öğle namazının sünnetinden evvel farzını kılan kimsenin, Önce bu sünneti kaza edip etmeyeceği ve eğer edecekse son iki rek'at sünnetten önce mi, yoksa sonra mı kaza edeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bir kısmı hiç kaza edilmeyeceğini, çünkü bu sünnetin özel bir halde, yani öğlenin farzından evvel kılınması gerektiğini söylemiş; diğer bir kısmı ise farzdan sonra kılınan iki rek'attan önce kılınması gerektiğini, çünkü bu sünnetin yerinin sonrakinden önce bulunduğunu söylemişlerdir ki (bu kitabın) müellifinin tercihi

de budur. Diğer bir kısmı ise, Âişe (Radtyatlahu anha)'nin, "RasûluŰah (Aleyhissalâtü vesselam) öğlenin

farzından önceki dört rek'atlı sünneti kaçırdığında, bunu son iki rek'at sünnetten sonra kılar" tarzındaki hadisine istinaden mezkûr sünnetin daha sonra kılınacağını ifâde etmişlerdir.

^{283[3]} Burada, öğle namazının bir rek'atını cemaatla kılan kimsenin öğle namazını cemaatla kıldığı söylenemez denilmek isteniyor. Hatta, bir kimse Öğle namazını kesinkes cemaatla kılacağına dâir yemin etse de bu namazın bir rek'atını cemaatla kılsa yeminini tutmamış olur.

^{284[4]} Cemaatin faziletli başka, sevabı başkadır. (Âlimler), dört veya üç rek'atlı bir namazın bir rek'atını cemaatla kılan kimsenin cemaat sevabını elde edemeyeceği, aynı şekilde iki rek'atma yetişenlerin de (cemaat sevabına kavuşamayacakları hakkında ittifak etmişlerdir. Öte yandan üç rek'atlı namazların iki rek'atma veya dört rek'atlı namazların üç rek'atma yetişenler hakkında ise âlimler ihtilâf etmişlerdir. Bir kısmı, bu gibilerin, birşeyin çoğu tamamı hükmündedir gerekçesiyle, cemaat sevabına kavuşacağını, diğer bir kısmı ise kavuşamayacağını söylemişlerdir. Ama tamamının sevabı kadar değilse bile yetişebildiği kadarıyla sevaba kavuşulacağında herhangi bir ihtilâf yoktur.

mekruhtur. An-: bir başka cemaat teşkil edecekse (çıkması) mekruh olmaz. aı şekilde namazı tek başına kıldıktan sonra da (camiden çık-sı) mekruh değildir; ama öğle ve yatsı namazlarında (camiden) madan evvel cemaat teşkil olunursa her iki vakitte de nafil etiyile (imama) uymalıdır.

Bir namaz kılındıktan sonra, aynı namaz tekrar kılınmaz.

Geçmiş Konuyla İlgili Sorular

Kılınamayan (kaçırılan) namazlarla vakit namazları arasındaki tertîb (sın îetme) nedir? Tertîbi düşüren şey nedir? Vitir de kaçırılan namazlar arasında alır mı?

Kaçırılan namazlarla vakit namazları arasında tertîb yönünden dikkat edilrnes eken şey nedir?

Namazın, şarta bağlı bozulması ne demektir? Şarta bağlı olarak bozulan na lz ne zaman bozulmuş olmaktan kurtulur? Bozulan nedir, namazın bizzat kendis yoksa sıfatı mı? Namazın sıfatının bozulması ne demektir?

Çokça namaz kaçırmış olanların yapması gereken şey nedir? (Namazları kaza kolaylaştırmak için ne yapmalıdır?

Başladığı bir farz namazını kesmek ne zaman caizdir, ne zaman uygun olmaz!

Bir kimse dört rek'atlı bir farza başladıktan sonra cemaatla namaza baş! an irs yapması gerekir? Bir kimse dört rek'atlı bir

namazın üç rek'atını kıldıktan sonra ce jatla namaz kılmaya başlanırsa ne yapması gerekir?

Bir kimse üçüncü rek'ata kalkmış ve henüz secdesini yapmadan cemaatla aza başlanmışsa ne yapmalıdır?

Cumanın sünnetine başladıktan sonra hatıb hu ye çıkarsa veya Öğle namazının sünnetine başladıktan sonra cemaatla namaz ıslanırsa ne yapılmalıdır? Camiye, imam namaz kılmakta iken giren kimseye ne z an sünnetle meşgul olması caizdir, ne zaman değildir?

öğleden önceki sünnetin kazasıyla ilgili ne söylenilebilir? Kazası caizse, İlenin farzından sonra kılınan sünnetten öncs mi, yoksa sonra mı kaza edilmelidir? smaatla kılanlar, imamın kıldırmakta olduğu rek'ata ne zaman yetişmiş olurlar, ns iman olmazlar? Ezan okunduktan sonra namaz kılmadan camiden çıkılır mı? (Ezanın sonra) tek başına kılması (camiden çıkması için) yeterli midir? Bu genel bir Jküm müdür, yoksa bazı vakitlerde uygulanıp bazılarında uygulanmayan birşey idir?

SEHİV (YANILMA) SECDESİ

Sehiv Secdesini Gerektiren Şeyler

Bir vacibin sehven terkedilmesi halinde iki secde, bir teşeh-j id ve bir selâmdan ibaret bulunan sehiv secdesini yapmaî icibtir. İsterse vacip birkaç kez terkedilmiş bulunsun (durum değişmez).

Vacibin Kasden Terkedilmesi

Vacibi kasden terkeden kimse günahkâr olur, namaza noklanlaştırmasına karşılık bir baskı (ve bir müeyyide) olmak üzere eniden kılması gerekir.

Vacibin kasden terkedilmesi halinde sehiv secdesi yapılma! jıcağ, (1) birinci oturuşun terkedilmesi veya (2) birinci rek'atm ir secdesinin namazın sonuna tehir edilmesi ve (3) bir de bir rutin edâ edilebilecek kadar bir müddet kasden düşünme halinde alınması gibi üç durumda sehiv secdesi yapılacağı söylenilmektedir.

Sehiv Secdesinin Zamanı

Sehiv secdesinin, selâm verdikten sonra yapılması sünnettir. Sehiv secdesi için sadece) sağ tarafa tek bir selâm vermek kâfidir ki diğer görüşler içinde) en doğrusu da budur. Selâm vermeden evvel sehiv secdesi yapmak tenzîhen mekruhtur.

Sehiv Secdesi (Zimmetten) Ne Zaman Düşer?

Sabah namazında selâm verdikten sonra güneşin doğması, ikinci namazının selâmından sonra (güneşin) sararması ile ve bir de selâm verdikten sonra namaza devamın imkânsızlaşması

durumunda^{285[1]} (artık) sehiv secdesi (borcu) düşer.

İmama Zamanında Uyanlarla Sonradan Uyanların Sehiv Secdesi Karşısındaki Durumları

İmama zamanında uyanların, kendi yanılmalanyla değ namın yanılması neticesinde sehiv secdesi yapmaları gerekir.

Sonradan uyanlar ise, yetişemedikleri rek'atı kılmak içi mamlarıyla birlikte sehiv secdesi yaptıktan sonra kalkarlar.

İmama sonradan uyanlar, yetişemedikleri rek'atları kırlarların yanıldıkları takdirde bunun için ayrıca secde ederler, ama imama zamanında yetiştikleri halde uyku, dalgınlık ve abdestin jozulması gibi bir özürden dolayı) namazın geri kalanım kaçırır-ar -ki bu gibilere lâhık denilir- sehiv secdesi yapmazlar.

Diğer Bazı Hususlar

(1) Cuma ve bayram namazlarında imam sehiv secdesi yapmaz,

(2) Farzlarda birinci tahiyyâta oturmayı unutanlar, doğrulup ayağa kalkmadıkları sürece tekrar otururlar ki rivayet olunan

285[1] Meselâ (namaz kılan kimsenin) selâmdan sonra kasden abdest bozması yahut kahkahayla gülmek, yemek yemek ve konuşmak gibi namaza aykırı bir davranışta bulunması halinde.
j

açık (delil de) buna işaret etmektedir. (Zâten diğer görüşlerin) en doğrusu da budur.

(3) (İmama) uyararak namaz kılanlar bu konuda nafîle kılanlar gibidir, (bunlar) ayağa kalksalar bile yeniden otururlar.

(4) (Oturmayı unutup) kalkanlar, eğer hemen hemen ayağa kalkmış durumda iken otururlarsa sehiv secdesi yaparlar,

(5) oturma haline daha yakın bir haldeyken (unuttukları tahiyâyâta) oturdukları takdirde sehiv secdesi yapmazlar. En doğrusu da budur.

(6) İyice doğrulduktan sonra (unuttuğu tahiyâyâta) yeniden oturanların namazlarının bozulup (bozulmayacağı) hususunda ihtilâf vardır.

(7) Son tahiyâyâta oturmayı unutanlar (fazladan kıldıkları rek'atm) secdesini yapmadıkları sürece^{286[2]} (tahiyâyâta) dönerler ve farz olan son oturuşu tehir ettikleri için de (sehiv) secdesi yaparlar.

(8) Ama (son tahiyâyâta oturmadan kalktıkları rek'atm) secdesini yaptıkları takdirde (kıldıkları namaz) nafîleye dönüşür. Bu durumda ikinci namazında dahi olsa, eğer dilerlerse altıncı rek'at, sabah namazlarında dördüncü rek'at olmak üzere bir rek'at daha ilâve ederler ki, yapılacak bu ilâvelerde herhangi bir kerahet yoktur ve bu yüzden sehiv secdesi yapılması icab etmez. (Konuyla ilgili görüşlerin) en

^{286[2]} Meselâ öğle namazında son tahiyâyâta oturmayı unutup beşinci rek'ata kaiküması gibi.

doğrusu da budur.

(9) Son tahiyyâta oturduktan sonra (fazladan bir rek'at daha kılmak üzere) kalkanlar yeniden oturup selâm verirler, (bunların) tekrar teşehhüde oturmaları gerekmez.

(10) Son oturuştan sonra (kalkılan rek'atın) secdesini apsalar (bile kıldıkları) farz namaz bozulmaz ve üzerine, iki ek1 atı nafîle yerine geçsin diye bir rek'at daha ilâve ederler, arından da sehiv secdesi yaparlar.

(11) Namazın nafîle olan bu iki ek'atlık kismüdan sonra sehiv secdesi yapıldığı takdirde (artık) ının üzerine iki rek'at daha ilâve edilmemesi müstehabdır. âyet ilâve edilirse, yeniden sehiv secdesi yapılması tercihe şayan-lır. (12) Üzerinde sehiv secdesi (borcu) bulunan birine uymak, bu iahsın sehiv secdesi yapması halinde caizdir, aksi halde değildir.

13) (Bir kimse) namazı bitirmek üzere selâm verse bile, (yönünü) ableden çevirmediği veya konuşmadığı sürece (borcu olan) sehiv secdesini yapar.

(14) Namaz kılan biri, dört rek'atlı yahut üç rek'atlı bir namazı tamamladığını zannetse, sonra da iki rek'at kıldığını anlasa, (eksiğini) tamamlar ve (ardından) sehiv secdesi yapar.

(15) (Bir kimse namazda neyi terk ettiği üzerinde) kesin bir kanaata sahip oluncaya kadar selâm vermeksizin bir rükün edâ edecek kadar uzunca bir zaman düşünce halinde kalırsa, (bu kimsenin) sehiv secdesi yapması vaciptir, aksi halde değildir.

NAMAZ İÇİNDE ŞÜPHE

Namazı tamamlamadan evvel, rek'atlarının sayısı üzerinde meydana gelen şüphe; eğer bu şüphe (namaz kılan bir kimsede) ilk defa meydana gelmişse veya şüphe bu kimsenin âdeti değilse^{287[1]}, namazı bozar. Selâm verdikten sonra (rek'atların sayısı üzerinde meydana gelen) şüphe dikkate alınmaz. Ancak (neyin) terk-edildiğinin kesinkes bilinmesi halinde durum değişir. (Namazade) sık sık şüpheyeye düşen kimse kanaati ne yönde baskın ise a göre davranır.^{288[2]}(Kıldıkları namazın rek'atlarının sayısı hak-ada) böyle baskın bir kanaate sahip bulunmayanlar en az rek'at yısı dikkate alırlar ve namazın son rek'atı olduğunu var saya-k (kıldıkları) her rek'attan sonra otururlar.

^{287[1]} Peygamber (Aleyhissalâtu vesselam) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«İçinizden namaz kılarken kaç rek'at kıldığında şüpheyeye di namazlarını karşılasınlar.»

(Buradaki) karşılama tâbirini âtimler, namaz içinde ilk defa şüpheyeye düşenler hakkında değerlendirmişlerdir. (Sonra) namazın karşılanması demek, onun yenilenmesi ve yeniden namaza başlanması demektir. Bu da şüphenin meydana geldiği ilk namazdan çıkmakla müm-kündür. Namazdan, selâm vermek, konuşmak yahut namazı bozacak birşey yapmakla çıkılır.

^{288[2]} Rivayet olunduğuna göre Efendimiz (Aleyhissalâtu vesselam) şöyle buyurmuştur:

"İçinizden namaz kılarken şüpheyeye düşenler doğru olanı araştırın ve namazını onun üzerine tamamlayın."

Bu hadis-i şerifle daha önce zikri geçen hadis-i şerifin çeliştiği göze çarpmaktadır. Çünkü bu hadis, içinde bulunulan namazın bozulmadığını ve rek'at sayılarının, en azı dikkate alınarak namaza devam edilmesini öngörüyor. Önceki hadis ise içinde bulunulan namazın bozulacağına ve namaza yeniden başlanması gerektiğine işaret ediyor. Hal böyle olunca, ulema bu hadisle o hadisi başka başka değerlendiriyorlar ve böylece çelişki de ortadan kalkmış oluyor.

Bu hadisi, namazda sık sık şüphelenenler için yorumluyorlar. "Sık sık şüphelenme" ifadesiyle, daha önceki namazlarda bir kere veya iki kere -ki bu konuda ulemâ ihtilaf etmiştir- şüphelenme kasdokunuyor. Öbür hadisi ise ulema, namazda ilk defa meydana gelen şüphe için değerlendiriyorlar.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Sehiv secdesi ve sebebi nedir?

Vacibi kasden terkedenler sehiv secdesi yaparlar mı? Secde yapmazlarsa m apmaları gerekir?

Sehiv secdesinin zamanı nedir? Selâmdan önce sehiv secdesi yapılması halinde ne olur?

Sehiv secdesi (borcunu) düşüren şeyler nelerdir?

Selâmdan sonra (namaza) devamı engelleyen şeye bir misâl veriniz. İmama zamanında ve sonradan uyanların sehiv secdesi karşısındaki durumları nedir? Kimlere lâhık denir ve lâhıklar, imamın selâmından sonra tamamlamak üzere kıldıkları rek'atlarda yanıldıkları zaman sehiv secdesi yaparlar mı?

İmam, cuma ve bayram namazlarında sehiv secdesi yapar mı?

Birinci tahıyyâta oturmayı unutanlar ne yaparlar? Ayakta durmaya daha yakınken tekrar oturanların durumuyla, oturmaya daha yakınken oturanların durumu aynı mıdır? Son tahıyyâta oturmayı unutanlar ne yaparlar? Fazladan kılmak üzere kalkılan rek'atın secdesini yapmış olmakla yapmamış olmak aynı mı değerlendirilir?

Sabah namazından sonra fazladan üçüncü, yahut ikindi namazından sonra beşinci rek'atın secdesini yapanlar ile diğer namazlarda fazladan kılınan bir rek'atın secdesini yapanların durumu aynı mıdır?

Üzerinde sehiv secdesi bulunduğu halde selâm veren bir kimseye (imama) uyan kimse için ne söylenilebilir? Dört rek'atlı yahut üç rek'atlı bir namazı bitirdiğini zannedip sonra iki rek'at kıldığını anlayan bir kimse ne yapar?

Namazın rek'atlarının sayısı hakkında şüpheyne düşmek ne zaman namazı bozar? Bu konuda ileri süreceğiniz delil nedir?

(Namazda) sık sık şüpheyne düşen kimse için ne söylenilebilir? (Kıldığı rek'atlar-1 la ilgili) belirli bir sayı üzerinde baskın bir kanaat besleyenlerle böyle bir kanaate sahip bulunmayanlar arasında ne gibi fark vardır? Namazın rek'atlarının sayısıyla ilgili|-baskın bir kanaate sahip bulunmayanlar ne yaparlar, söyleyeceğiniz şeylere delil ne dir?

TİLÂVET SECDESİ1

Tilâvet Secdesinin Sebebi ve Hükmü

Tilâvet secdesinin sebebi, secde âyetinin okunmasıdır. (Bu yeti) okuyanların ve duyanların tilâvet secdesi yapmaları gerekir, iözün doğrusu (duyanların da secde edeceği)dir. (Secde âyeti) na-aaz dışında okunması halinde hemen secde etmek şart değildir. fVncak) tehir edilmesi tenzîhen mekruhtur. Farsça (tercümesini) Le olsa secde âyetini okuyan bir kimseye secde etmek vaciptir, ayetteki secde kelimesinden bir harfin, kendinden önceki veya onraki kelimeyle birlikte okunması secde âyetinin tamamının ıkunması gibidir. Doğrusu da budur.

Secde Âyetleri

Secde âyetlerinin sayısı on dördtür ki bunlar, A'râf, Ra'd, İsrâ, Meryem, Hac, Furkan, Nemi, Secde, Sâd, Fussilet, , İnşikak ve Alak sûrelerinde bulunmaktadır.

Tilâvet Secdesi Kimlere Vaciptir, Kimlere Değildir?

Dinlemek maksadıyla olmasa bile tilâvet secdesini duyanların secde etmeleri vaciptir. Ancak hayızh ve lohusa olanlara Üvâcip olmadığı gibi, secde âyetini imama uymuş bir başka kimseden duyan) imam ve cemaata (da vacip değildir. İmam ve cemaatin secde âyetini) imama uymuş olmayan kimselerden duymaları ha-

Tilâvet, okumak demektir. Tilâvet secdesinin doğru olabilmesi için üç şart gereklidir: Bunlardan birisi) cünüp, hayızlı, lohusa, abdestsiz olmamak ve pislikten uzak bulunmaktır. Bir özür söz konusu değilse tilâvet secdesi için teyemmüm edilmez. (Geri kalan şartlar ise) kibleye dönmek ve avret mahallini kapatmaktır. Tilâvet secdesinin rüknü, alnı yere koymaktan ibarettir; hükmü ise şöyle izah edilebilir: Eğer secde âyeti namazda okunmuşsa hemen secde etmek vaciptir. Namaz dışında okunması hâlinde ise hemen yapılması şartı yoktur.

namazdan sonra secde ederler. Namaz içinde secde etmeleı tâ. gelmez, (ancak yaptıkları bu secde) namazlarını bozmaz. Aç

fâyete göre (de bu böyle)dir.

Manası anlaşıldığı takdirde (secde âyetinin) Farsça (tercümesini duymakla (da secde etmek) vacip olur ki itimada şayan an da budur. (Ancak secde âyetinin) uyumakta olan birinden ve îliden duyulması halinde vacip olup olmayacağı hususunda ihtiyacı vardır... (Secde âyetinin) kuşlardan duyulması ve aks-i seda^{289[1]} arak yansması halinde ise secde etmek vacip olmaz.

Tilâvet Secdesi Nasıl ve Ne Zaman Edâ Edilir?

Namaz içinde (eda edilecekse) namazın rükû ve secdesinden yırı olarak bir rükû veya bir secdeyle edâ edilir. (Namazda okuyan) secde âyetinden sonra ikiden fazla âyet okumadan tilâvet secdesine de niyet edilerek yapılan namaz rükûsu ve niyet edil-aese bile namaz için yapılan secde tilâvet secdesi yerine geçer, secde âyetini, kendisine uymadığı bir imamdan işiten yahut imamın secde âyetini okuduğu rek'attan) başka bir rek'atta imana uyan kimse (tilâvet secdesini) namaz hâricinde yapar. (Bu konudaki en açık (ve kuvvetli görüş) de budur. İmam tilâvet secdesini yapmadan evvel kendisine uyanlar, imamla birlikte secde ederler. Secde âyetinin okunduğu rek'atta imam tilâvet secdesini yaptıktan sonra kendisine uyanlar, tilâvet secdesine hükmen yetişmiş sayılacaklarından secde

^{289[1]} Dağlarda, mağaralarda, sahralarda ve benzeri yerlerde verilen sesin yansımaya aksi seda denir.

etmeleri gerekmez ve (artık) namaz içinde râcip olan bu secde, namaz dışında kaza edilmez. Eğer (bir kimse) 3ecde âyetini namaz dışında okumuş, secde etmiş, sonra namazda [aynı âyeti) bir daha okumuşsa bunun için de ayrıca secde eder; (ama namaz dışında okuduğu âyet için) daha önce secde etmeyen bir kimse, bir secde âyetim iki ayrı yerde değil de aynı yerde tekrarlamış gibi (kabul edileceğinden, her iki secde âyeti için) namaz dahilinde yapacağı tek secde yeterli olur. Açık (ve kuvvetli) rivayete göre de bu böyledir.

Bir Yer Nasıl Değiştirilmiş Sayılır?

Dokuma ipini yere veya duvara çakılmış kazıklara geçirmek üzere de olsa, bulunulan bir yerden bir başka yere intikal etmekler (ağaç) dalından diğerine geçmekle, ırmakta veya büyük bir azda yüzmekle (mekân ve) yer değiştirilmiş sayılır. (Diğer işler içerisinde) en doğrusu budur.

Hangi Hallerde Yer ve Meclis Değiştirilmiş Sayılmaz?

Evin (odalarından birinin, yahut) büyük de olsa caminin bir indan diğer tarafına geçmekle ve geminin yürümesiyle yerleştirilmiş olmayacağı gibi, (secde âyetinin yeri) bir rek'at içerisinde [1 iki rek'atta tekrarlanmasıyla da değişmiş olmaz. (Öte yandan) bir i um su (içmek)le, iki lokma (yemek yemek)le, iki adım yürümekle, (bir 1) yaslanmakla, oturup kalkmakla, (secde âyetinin okunduğu yerde) inmekle ve üzerinde

namaz kıldığı hayvanın yürümesiyle de yer iştirilmiş olmaz.

Yerini değiştiren bir kimsenin, secde âyetini (yer değiştirmeksizin) 1 mahalde okuyan birinden bu âyeti her duyusunda secde etmesi ip olur. Aksine, bir mahalde farklı okuyuculardan secde âyeti duyan kimsenin mükerrer secde etmesi gerekmez.^{290[2]} Doğrusu da budur.

Diğer Bazı Hususlar

Bir sûreyi okuyup yalnızca secde âyetini bırakmak mekruh;^{291[3]} bunun i, (yani bir sûreden yalnızca secde âyetini okumak) ise mekruh ildir. Ancak bu âyete bir veya daha fazla âyet ilâve etmek menduptur.

(Öte yandan secde âyetine) hazırlıklı olmayanları düşünerek) bu iti gizli okumak, (oturduğu yerde okuyanların) ayağa kalktıktan sonra de yapmaları, (secde âyetini) duyan kimse (secde ettiği zaman) bu | iti okuyup secde eden kimseden evvel

^{290[2]} Daha açık bir ifadeyle şunu söyleyebiliriz: Meselâ bir kimse, bulunduğu herhangi bir mecliste birinden secde âyeti duyduktan sonra oradan ayrılrsa, yeniden eski bulunduğu meclise gelip aynı okuyucudan yine secde âyeti duysa, oradan ayrılıp tekrar aynı yerde bir daha secde âyeti dinlese bu şahsın, sanki secde âyetini muhtelif yerlerde duymuş gibi, burada duyduğu her âyet için ayrı ayrı secde etmesi vacip olur. Ama aksine, bir mecliste secde âyeti okuyan bir kimse, bu meclisten ayrılıp yeniden aynı meclise gelerek orada bir daha secde âyeti okusa, bu gidiş geliş ve okuyuşlar ne kadar çok olursa olsun o mecliste bulunanların, yerleri değişmemiş olduğundan, bir tek secde etmeleri kâfidir. (Mütercim)

^{291[3]} Müslümanlara yakışmayan bu davranış, âyetten (gerçek manada) yüz çevirmeye -ki bu esas itibariyle küfürdür-

benzeyeceğinden en azından mek-

ruhtur. Aynı zamanda bu davranış, gerekli olan secdeden kaçınmayı ve Kur'ân'ın bir kısım âyetlerinden uzak

durmayı akla getirir ki bunların hepsi mekruhtur.

başını kaldırmaması (da aynı | dlde) menduptur. (Bu bakımdan secde âyetini) okuyanın öne geçmesi,, yanların da saf bağlamaları (kendilerine) emrolunmaz, aksine nasıl | lunuyorlarsa o halde secde ederler.

Tilâvet Secdesinin Şartları

Tilâvet secdesinin sıhhatinin (doğru olabilmesinin) şartları 1, iftitah tekbiri hariç, tıpkı namazın sıhhatinin şartları gibidir.

Tilâvet Secdesinin Yapılışı

Tilâvet secdesi, iki tekbir ileki bunlar sünnettir- bir sec| iden ibarettir. (Tilâvet secdesinin) tekbirinde el kaldırılmaz, (b scde için) teşehhüde oturulmaz, selâm verilmez.

Şükür Secdesi

Şükür secdesi İmam A'zam'a göre mekruh olup herhangi bir îvabı yoktur, yapılmaması daha iyidir. Sahibeyn (İmam Yusuf ve tuhammed) ise şükür secdesinin bir kurbet (bir yakınlık) Lduğunu ve sevabı bulunduğunu söylemişlerdir.

Yapılışı

Şükür secdesi de tıpkı tilâvet secdesi gibi yapılır.

Belâ ve Sıkıntıları Savmak İçin Önemli Bir Husus²⁹² [4]

İmam Neseî, el-Kâft²⁹³[5] adlı eserinde şöyle diyor:

"Kim bütün secde âyetlerini tek bir mecliste okur da her birinin ayrı ayrı secde ederse; Allah Teâlâ, onun gözünde büyüüttüğü nemli sıkıntılar(ı ve başındaki önemli belâları kaldırmaya yetişir pe bunlar)a kâfidir."

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Tilâvet secdesi nedir, kimlere vaciptir?

Tilâvet secdesinin hemen yapılması hangi hallerde vaciptir, hangi hallerde he-ı yapılması gerekmez. (Secde âyetindeki) secde kelimesini okumak, ne zaman :in tamamını okumak gibidir?

Kaç tane secde âyeti olduğunu söyleyiniz. Hac sûresinde secde âyeti bir tane /oksa iki tane midir, açıklayınız.

Tilâvet secdesinin sıhhatinin (doğru olabilmesinin) şartları nedir? Teyemmümle ret secdesi yapılabilir mi? Tilâvet

²⁹²[4] İnsana hüznü veren, sıkıntıya düşüren belâ ve musibetleri savmaya yetecek Önemli bir hususa işaret edilmek isteniyor.

²⁹³[5] Neseî, hakkın, hakikatin ve bu dinin müdafii ve koruyucusu olan ve Hanefî âlimlerinin ileri gelenlerinden bulunan bu değerli zâtin adı Abdullah b. Ah-med b. Mahmud olup el-Ko.fi de onun telif ettiği eserlerinden biridir.

secdesinin rüknü nedir ve duydukları halde ken-rine tilâvet secdesi vacip olmayanlar kimlerdir?

İmam veya cemaat, secde âyetini bir başka imamdan veya namaz dışında ol nden duymaları halinde ne yaparlar?

Namazın rükûu veya secdesi, tilâvet secdesi yerine geçer mi? Tilâvet secdesi ine geçmeleri yönünden rükû ile secde arasında herhangi bir fark var mıdır?

İmam secde âyetini okuduktan sonra kendisine uyanlar ne yaparlar?

Namaz dışında secde âyeti okuyan kimse, secde âyetini bir de namaz içinde ursa ne yapması gerekir? Hangi hallerde (mekân ve)meclis değiştirilmiş olur, hangî Herde olmaz? Meclisin değişmesi ne gibi sonuçlar doğurur. Tilâvet secdesinde| andup olan şey nedir ve tilâvet secdesi nasıl yapılır?

Kur'an okuyan kimsenin secde sûrelerinden birini okuyup yalnızca secde 'etini bırakması uygun olur mu? Bunu yapan kimse, diğer âyetleri okumayıp sadecede âyetini okuyan kimseyle aynı mı değerlendirilir? Secde âyetinin okunması âvet secdesinin yapılışında mendup olan şey nedir?

Şükür secdesi ve bunun mahiyeti nedir?

CUMA NAMAZ¹²⁹⁴ [1]

294[1] Cuma kelimesi, Arapçada toplanma manasına gelen içtima kelimesinden alınmış olup, bu günde cuma namazı

için mutlaka toplanılması gerekir. Cuma namazının farz oluşu Kuran, hadis ve müslümanlarm icmâ'ı ile sabittir.

hemen AUah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın» buyuruyor. Bu âyet-i celîle, cuma namazının farz olduğuna

Cuma namazı, kendisinde (aşağıda belirtilecek) yedi şartı bulunduğu kimseler için farz-ı ayındır,²⁹⁵[2]

Cumanın Vücûbunun (Farz Oluşunun) Şartları

(1) Erkek olmak,

(2) hür olmak,

(3) şehirde veya (ayrılın)²⁹⁶[3]culuk hükümlerinin başladığı)

Kur'an'da Allah sübhânehû ve teâlâ: «Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (eza* okunduğu) zaman, iki yönden delâlet etmektedir:

Birincisi, Hak sübhânehû ve teâlâ, "Allah'ın zikrine koşmak" emrini, namaza çağırmaya bağlamıştır. "Allah'ın edilirse edilsin, bu ifâde, Cuma namazının farz olduğunu göstermektedir. "Zikir" ile namaz kasdolunuyorsa eğer, zikri" ifadesiyle ya namaz, yahut da namazdan önce okunan hutbe kasdolunmaktadır. Bunların hangisi kasd- durum açık; ama bu kelimeyle hutbe kasdolunuyorsa, buradan, "namazın bir şartı olan hutbeye koşmak farz olunca, bizzat namaza koşmak haydi haydi farzdır, çünkü asıl hedeflenen namazdır" sonucuna varılabilir. veriş, aslında mubahtır. Mubah olan birşey, ancak yapılması farz olan birşey ile haram olabilir, hikmet bunu ge-1 İkincisi ise, Allah sübhânehû ve teâlâ (namaza) çağırıldığı zaman alışı ı veriş yapılmasını haram etmiştir. Alışı rektirir çünkü. Allah Teâlâ'nın verdiği hükümler yüksek bir hikmet (ve maslahat) gereğidir.

Cuma namazının, sünnetle isbatına gelince, bu hususta birçok hadis-i şerif vardır. Ezcümle, rivayet olunan sahih bir hadis-i şerifte Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): «İnsanlar ya Cuma namazını terketmeye bir son | verirler, ya da Allah Teâlâ onların kalplerini mutlaka mühürler de onlar\ büsbütün gafillerden olup çıkarlar» buyurmuştur. Abdullah b. ömerl (Radıyâüahu anhüma)'den naklolunan bir başka hadis-i şerifte Efendimiz | (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuştur: "Cuma namazı, geceler^ (dönüp dolaşıp) ailesinin yanına sığınan (herkes)e farzdır."

²⁹⁵[2] Farz'i Ayın: Cumanın vücûbunun şartlarını taşıyan her mükellefin yaj gereken bir farz olup inkar eden kâfir olur.

²⁹⁶[3] Hükümdar, idarî yönden en üst noktada bulunan yetkili. İbn Münzir: "Cumayı hükümdar veya onun müsâade

şehrin uzantılarında -ki e

ığrusu da budur- oturuyor olmak,

(4) sağlıklı olmak,

(5) (herhan bir) zâlimin zulmünden emin bulunmak,

(6) gözlerinin ve

(7) raklarmın sağlam olması.

Cuma Namazının Doğru Olmasının Şartları

Cuma namazının doğru olabilmesi için altı şart vardır ki anlardır:

(1) Şehir veya şehrin uzantılarında oturuyor olmak,

(2) cumayı) hükümdar veya vekilinin1 kıldırması),

(3) Öğle vakti(nin inmesi); bu vakitten evvel kılınamayacağı gibi vaktin çıkmasıylala bozulur.

(4) Cuma vaktinde ve namazdan evvel cuma için hutbe okumak,^{297[4]} namaz kılacak olanlar arasından cuma hutbesini dinlenek üzere en az bir kişinin hazır bulunması, ki doğrusu da budur.

ettiği kimsenin kıldırması sünnet gereğidir, aksi halde, (cumayı değil) öğleyi kılınız" demıştır.

^{297[4]} Hutbeyi, mutlaka cuma hutbesi niyetiyle okumalıdır. Böyle bir niyetle okunmayan hutbe yeterli olmaz. Meselâ bir kimsenin aksırma yüzünden el-: hamdülillah demesi hutbe yerine geçmez.

5) (Namaz kılınacak yerin herkese açık bulunması ve) herkesin girmesine izin verilmiş olması,

(6) köle, yolcu, yahut hastalardanla olsa cemaat olarak imamdan başka üç kişinin bulunması;

Dunların secde edinceye kadar imama uymuş bulunmaları şarttır,

Dunlar secde ettikten sonra namazlarını bozsalar dahi imam namazını cuma olarak tamamlar, ama secdeden evvel namazlarını bozar (veya namazdan ayrılır)larsa cuma namazı bozulmuş olur.

Cemaat olarak, iki erkeğin yanında bir kadının yahut bir çocuğun bulunması, cuma namazının doğru olabilmesi için yeterli değildir.

(Öte yandan) kölenin veya hastanın imam olup cuma namazı kıldırması caizdir.

Şehir:

İçerisinde müftü, (idarî yetkiye sahip) emir, (şer'î ve kanunî) hükümleri uygulayan ve cezaî müeyyideleri tatbik eden kâdî bulunduğu ve binalarının sayısı Mina (köyü)'nm rinaları) kadar olan yerlere şehir denir ki bu, rivayet olunan açık re kuvvetli deliller)e göre de böyledir. (Bir yerdeki) kâdî veya mîrîn aynı zamanda müftülük görevini de üstleniyor olması

(yani kişinin işini bir kişinin üstlenmiş olması) orayı şehir olmaktan çıkarmaz.

Hac mevsiminde^{298[5]} cuma namazının Mina'da halife adına aldırılması yahut cumayı orada Hicaz emîrinin^{299[6]} kıldırması âizdir.

Hutbe ve Sünnetleri

Hutbeyi, bir teşbih okumak veya "el-hamdülillah" dekn| ;ûretiyle kısa tutmak caiz ise de mekruhtur.

Hutbenin sünnetleri on sekiz olup şunlardır:

(1) Temizlik,^{300[7]}

(2) avret yerlerini kapatmak,

(3) hutbeye başlamadan evvel minbere oturmak,

(4) (hatibin) önünde kamet gibi ezan okumak;

(5) daha sonra, güç, kuvvet ve zor kullanılarak fethedilmiş bulunan şehirlerde hatibin, sol tarafında bulundurduğu kılıca dayanarak ve sulh yoluyla alınmış şehirlerdeyse kılıcsız olarak

^{298[5]} Hac mevsimi ile, hac zamanı kasdolunuyor. Hac mevsimi dışında Mina'da cuma kılınmaz; çünkü hac mevsimi sonra erince, Mina şehir olma özelliğini | yitirir.

^{299[6]} Hicaz Emîri demek Mekke Emîri demektir. Burada, yalnızca hac işlerini! tedvîr etmekle görevli bulunan Hac Emîrî'nin halife tarafından izinli| bulunmadıkça cuma kıldırmasının uygun olmayacağına işaret edilmek isteniyor.

^{300[7]} Bu kelimeyle üst baş temizliğinin yanı sıra cünüp ve abdestsiz olmama) kasdolunuyor.

kalkması,

(6) yüzünü insanlara çevirmesi,

(7) hutbeye, Allah Teâlâ'ya hamdederek ve O'nun azametine lââyık övgüyle başlamak,

(8) iki şahadet kelimesini söylemek,

(9) Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)fa. salât ü selâm okumak,

(10) (günahlardan ve Allah'ın gazabından sakındırma hususlarında) vaaz etmek,

(11) (insanlara kurtuluş yolunu) hatırlatmak,

(12) Kur'ân-ı Kerîm'den bir âyet ile

(13) iki hutbe okumak ve

(14) bu iki hutbe

rasında oturmak,

(15) ikinci hutbeye başlarken yeniden hamd ü ena ve Peygamber Efendimiz (Sallallahu teâlâ aleyhi ve seüem)'e alevât okumak,

(16) mü'min erkek ve kadınların günahlarının lağışlanması için dua etmek,

(17) insanların hutbeyi dinlemelerini ağlamak,

(18) her iki hutbeyi de, Mufassal sûrelerin uzunla-ından bir sûre kadar³⁰¹[8] kısa tutmak.

Hutbeyi uzatmak ve hutbenin herhangi bir sünnetini terket-nek mekruhtur.

Ne Zaman Cumaya Koşmak Farzdır?

Cuma günü ilk ezanın ³⁰²[9]okunmasıyla birlikte alış verişi Dirakıp cuma namazına koşmak farz olup (diğer görüşler arasında) 3n doğrusu da budur.

Diğer Bazı Hususlar

İmam (hutbe okumak üzere odasından) çıkınca, (artık cuma) namazını bitirinceye kadar (başka bir) namaz kılınmaz ve konuşulmaz.

(Cuma) hutbesini dinlemek üzere hazır bulunanların yemesi, içmesi, (ibâdet hâricindeymiş gibi üstleriyle başlarıyla) oynamaları, sağa sola dönmeleri mekruhtur. Hutbeyi dinlemekte olanlar (kendilerine verilen) selâmı almazlar, aksıranlara (yerhamukallah diye) karşılık vermezler; imam da minberde (hutbe okumak üzere) kalkınca halkı selâmlamaz.

³⁰¹[8] Uzun mufassallar, Hucurât sûresinin evvelinden Bürûc sûresine kadarki sûrelere denir. Bu sûrelerle ilgili olarak daha önce de bilgi verilmişti.

³⁰²[9] ilk ezan, müezzinlerin minare ve şâir yerlerde okudukları mûtad ezandır.

Ezan okunduktan sonra, (cuma) namazını kılmadan şehirden ayrılmak mekruhtur. Kendisine cuma namazı farz olmayan kimseler cumayı kıldıkları takdirde, (kıldıkları bu namaz) o vaktin öğle namazı yerine geçer. Özürsüz olarak cuma namazından önce öğleyi kılmak haramdır. (Öğle namazını kıldıktan sonra) imam hutbede iken (cuma namazı kılmak üzere camiye) koşan kimsenin (Önce kıldığı) öğle namazı, cuma namazına yetişemese dahi, ersiz olur. (Hasta ve yolcu gibi cuma namazını kılmamakta) ıztut olanlarla (ceza evinde) tutuklu bulunanların cuma günü e namazlarını şehirde cemaatla kılmaları mekruhtur,^{303[10]} Cuma! mazına, teşehhüdde veya sehiv secdesinde yetişenler, namazla-g a cuma olarak tamamlarlar. (Yine de) en doğrusunu Allah bilir.

BAYRAM NAMAZLARI³⁰⁴[1]

Bayram Namazları ve Vücûbunun Şartları

Bayram namazları, hutbe hariç,^{305[2]} cumanın vücûb şartlarıylı ırîkte kendisine cuma namazı farz olan kimselere vaciptir.*)iğer görüşlerin) en doğrusu da budur. Bayram namazları hutbe-lz de caiz olur; ancak hutbenin bayram

^{303[10]} öğle namazının cemaatla kılınması mekruh olduğu gibi, diğerleri cuma namazını kılmadan evvel tek başına öğle namazının kılınması da aynı şekilde mekruhtur. Cuma namazı kılmamakta mazur bulunanların, 1) öğle namazlarını cuma namazından sonra kılmaları, 2) ve öğle namazlarını tek başına kumaları müstehaptır.

^{304[1]} Ebu Davud'un Enes (Radıyallahu anh)'dân naklettiğine göre, Rasûlullah (Aleykissalâtü vesselam) Efendimiz Medine'ye geldiklerinde Medinelilerin, (senenin) iki gününde (şenlik yapıp) eğlendiklerine şahid oldu ve: «Nedir bu iki gün?» diye sordu. Onlar: «Cahiliye devrinde bu iki günde oynar, eğlenirdik» diye karşılık verdiler. Bunun, üzerine Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): «Allah Teâlâ, sizin bu iki gününüze karşılık bunlardan daha hayırlı iki gün vermiş olup, bunlar Kurban ve Ramazan bayramlarıdır* buyurmuşlardır.

^{305[2]} Aynı şekilde bayramlarda, cuma namazındaki gibi imamın dışında üç kişinin bulunması şartı da yoktur, aksine bayramlarda imamın arkasında bir kişinin bulunması kâfidir.

namazlarından önce kunması nasıl (uygunsuz ve) kötü ise,306[3](bayram namazlarının utbesiz kılınması da) tıpkı böyle kötü (ve uygunsuz)dur.

İkinci ezan ise, bilindiği gibi, imam-hatip hutbede iken caminin içinde okunan ezandır.

Ramazan Bayramında Yapılması Mendup Olan Şeyler

Ramazan bayramında şu on üç şeyi yapmak menduptur:

(1) (Birşey) yemek, yenilen şeyin hurma olması ve (bum olarak bir, üç, beş gibi) tek olması,

(2) yıkanmak,

(3) misvj kullanmak,

(4) güzel koku sürünmek,

(5) en güzel elbiseleri giymek,

(6) eğer kendisine vâcipse fıtır sadakasını vermek,

(7) se-j içli görünmek ve güler yüzlü bulunmak,

(8) imkân elverdiğine bol sadaka vermek,

306[3] Yani bayram namazının hutbesini bayram namazından önce okumak, Peygamberimiz (Aleyhissaltü vesselam)'in

sünnetine aykırı davranmak[olacağından (uygunsuz ve) kötüdür, yani kerahete yakındır.

i;

(9) uykudan erkenden uyanıp

(10) sür'atle ımazgâha koşmak,

(11) sabah namazını kendi mahallesindeki .mide kılmak,

(12) sonra da namazgaha doğru yürümek, (yül irken de) gizli gizli tekbir getirmek; getirmekte olduğu tekbiri! r rivayete göre namazgaha vardığında, bir rivayete göre de naf aza başladığı zaman kesmek;

(13) (evine dönerken) bir başki)ldan dönmek.

Gerek namazgahta ve gerekse evde bayram namazından el nafile namaz kılmak; bayram namazından sonra sadedi amazgâhta nafile namaz kılmak çoğunluğun tercihine göre mekhtur.

Bayram Namazının Vakti

Bayram namazı, güneşin bir veya iki mızrak boyu^{307[4]} yüksel-lesinden itibaren zeval (güneşin tepe noktasına gelmesi) vaktine adar kılınabilir.

Bayram Namazının Kılınışı

Bayram namazı şöyle kılınır: (Önce) bayram namazını almaya

^{307[4]} Orta boylu bir mızrak, on iki karış uzunluğundadır.

niyet edilir, sonra iftitah tekbiri alınarak "sübhâneke", sonra her defasında eller kaldırılarak üç kere zevâid birleri³⁰⁸[5] (denilen ilâve tekbirler) alınır, sonra gizlice eûzü ve besmele çekilir,³⁰⁹[6] sonra Fatiha ve ardından bir sûre okunur -ki bu senin "Sebbihısme rabbike'l-a'lâ" olması menduptur- ve rükûya tilir. İkinci rek'ata kalkıldığında besmeleden sonra Fatiha ve ardından bir sûre okunur,ki bunun da el-öâşiye sûresi olması menduptur- daha sonra birinci rekattaki gibi her defasında eller kaldırılarak üç kere zevâid tekbirleri alınır. Önce zevâid tekbirle-i alıp sonra okumak caiz ise de ikinci rek'atta tekbirleri raetten (okumadan) sonraya bırakmak daha evlâdır. Son. tam, namazdan sonra iki hutbe okur ve hutbede insanlara fiti. dakasmdan (yani fitreden) bahseder.

Ramazan Bayramı Namazının Kaçırılması ve Tehiri

Bu bayram namazım imamla birlikte kılamayanlar kaza etlezzler, ancak herhangi bir mazeretten dolayı sadece ertesi güne ahir edilebilir.

Kurban Bayramıyla Ramazan Bayramı Arasındaki Ayrıcalıklar

³⁰⁸[5] Bu tekbirlere, "zevâid tekbirleri" denilmesinin sebebi, iftitah tekbirine ilâve olarak alındığı içindir. Her tekbir arasında üç tekbir getirecek kadar susmak sünnettir. Bu tekbirlerde, sırf Allah adını zikretmek sünnet olmayıp "Sübhaneallah, el-Hamdülillah, Lâ ilahe illallah ve Allahü ekber" lafızlarından herhangi biri de söylenilebilir.

³⁰⁹[6] Yani, "eûzü"yü de, "besmele"yi de imam gizlice çeker.

Kurban bayramı da tıpkı ramazan bayramı gibidir; ancak kurban bayramında yemek namazdan sonraya bırakılır, yolda (giderken) tekbir açıktan açığa söylenir, hutbede kurban ve teşrîk 310[7] skbirlerinden bahsedilir, (Kurban bayram namazı) herhangi bir ıazeretten dolayı üç gün tehir edilebilir. (Arafat'taki vakfeye ben-eterek herhangi) bir yerde durmak doğru değildir.311 [8]

Teşrîk Tekbirlerinin Müddeti ve Kimlere Vacip Olduğu

İmam A'zam (RahimehullahJ's. göre, arefe gününün sabah lamazından başlamak üzere (kurban bayramının sonuncu günü) kindi namazı da dahil cemaatla kılınanki teşkil olunan bu ce-naatin müstehap olması gerekir312[9] her farz namazın ardından bu namazı mukîm olarak şehirde kılan imamın ve

310[7] Teşrîk kelimesi Arapça'da eti güneşte kurutmak manasına gelir. (Araplar) * zilhiccenin on bir, on iki ve on üçüncü günlerinde eti güneşte kuruturlardı.

Bu yüzden adı geçen üç güne teşrîk günleri denilmiştir.

Öte yandan bir kısım gün daha vardır ki, adına "nahr günleri" denir. Bu günler, kurban bayramı günü ile bunu takib eden iki gündür, yani zilhiccenin onuncu, on birinci ve on ikinci günleridir. Kısaca ifade etmek gerekirse, nahr günleriyle teşrîk günlerinin toplamı dört gün olup birinci güne, ki (zilhiccenin) onuncu günüdür, sadece nahr günü, zilhiccenin on üçüncü gününe de sadece teşrîk günü denir. Arada kalan diğer iki güne ise nahr günü denilebileceği gibi teşrîk günü de denilir.

Teşrîk tekbirine gelince, zilhiccenin dokuzuncu günü sabah namazından itibaren, nahr gününden sonraki üç teşrîk günlerinin sonuna kadar her namazın arkasında söylenen tekbirlere teşrîk tekbirleri denir. Bu tekbirlere (nahr değil de) teşrîk tekbirleri denilmesi, bu günlerin çoğunun teşrîk günleri olmasındandır.

311[8] Arafat'taki vakfeye bir özentî kabilinden herhangi bir yerde durmak tahrî-men mekruhtur. Çünkü bu, dinde yeri olmayan ve bid'at olan bir davranıştır. Vakfe; belirli bir mekânda, kurbet niyetiyle bir müddet durmaktan ibarettir. Nitekim tavaf da belirli bir mekânın çevresini kurbet niyetiyle dolanmaktır. Binâenaleyh Kâ'be dışında herhangi bir cami veya evin etrafında (Kâ'be'yi tavafa) benzeterek dolanmak doğru değildir. Hatta bizim mezhebimizin uleması, Kâ'be hâricinde herhangi bir mescidi tavaf edenlerin küfre düşeceğinden korkulur, demişlerdir. Bayram arefesinde, Arafat'taki vakfeye bir özentî olarak herhangi bir yerde duranların durumlarının da bunlardan geri kalır bir tarafları yoktur.

312[9] Müstehap olması ifadesiyle kadınlarca teşkil olunan cemaat hâric tutulmuş oluyor.

ister yolcu, ister çöle, isterse kadın olsun kendisine uyanların teşrîk tekbiri getirenleleri vaciptir.

(İmam Yusuf ile Muhammed ise), namazı ister tek başına talanlar olsun, isterse yolcu olarak yahut köylerde kılanlar olsun bunların, arefe gününden başlamak üzere beşinci günün ikinci namazına kadar her farzın arkasında teşrîk tekbiri getirmeleri vaciptir, demişlerdir ki bunların sözüyle amel olunur³¹³[10] ve fetva da (zâten) bu yönde verilmiştir.

Bayram namazlarından sonra tekbir getirmekte bir beis yoktur.

Tekbir şöyle söylenir: "Allahü ekber, Alâhü ekber, lâ ilahe illallahu vallâhu ekber, Allahü ekberu ve lillahi'l-hamd."³¹⁴[11]

GÜNEŞ VE AY TUTULMASI İLE KORKU NAMAZI³¹⁵ [1]

Güneş tutulduğunda, cuma namazını kıldırmaya yetkili bir imamın veya devlet reisinin bu hususta görevlendirdiği bir

³¹³[10] Bu sözün tercih edilmesinin sebebi, Allah'ı zikretmenin, özellikle bu günlerde emrolunmuş bulunmasıdır. Vacip olmasa bile tamamen terketmekten daha iyidir. Çünkü bu zikri terkeden kimse, kendisine vacip olduğu söylenilebilecek birşeyi terketmiş olur, ama bu tekbirleri söyleyenlerin ise, vacip olmayan ve fakat (makbul ve) istenilen birşeyi yaptıkları söylenilebilir (sadece).

³¹⁴[11] Buna birtakım ilâvelerde bulunmanın herhangi bir mahzuru yoktur. Meselâ istendiği takdirde şu ilâveler yapılabilir:

"Allahü ekber kebîran ue'l-hamdü lillâhi kesîran ve sübhanallahi bükraten ve asîlen, lâ ilahe illallahü vahdehü sadaka va'dehü ve nasare abdehü ve eazze cündehe ve hezeme'l-ahzâbe vahdehü lâ ilahe illallahü ve lâ na'büdü illâ iyyâhü muhlisine lehü'ddîn ve lev kerihel-kâfirün, Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed ve alâ ashâbi Muhammed ve alâ ezvâci Muhammed ve sellim teslîmen kesîrâ."

³¹⁵[1] Güneş ve ay tutulması demek bunların parlaklıklarının kaybolması demektir.

Korku kelimesiyle de, deprem, şiddetli rüzgâr ve havanın anormal:derecede (meselâ gündüz) kararması

neticesinde meydana gelen korku kaşdolunuyor.

kimsenin ardında ezansız, kânetsiz ve hutbesiz olarak, âyetleri açıktanı değil (gizli okumak suretiyle) nafile şeklinde iki rek'at namazı kılmak sünnettir. Namaz için ezan okunmaz, bunun yerine: "Cemaatla namaza!" diye çağırılır.

Kılınan bu iki rek'at namazı (ve bu) namazın rükû ve secdelerini uzun tutmak sünnettir. Namazdan sonra imam isterse oturduğu yerde kıbleye dönerek yahut da en iyisi yönünü insanlara döndürerek güneş açılıncaya kadar ayakta dua eder ve insanlar da (yapılan bu duaya) âmin derler.

Eğer imam, namaz kıldırmak üzere hazır bulunmazsa; tıpkı ay tutulduğu, gündüz müthiş bir karanlık bastığı, (çok) şiddetli bir rüzgâr estiği yahut (zelzele, gece meydana gelen şiddetli aydınlık vb. şeylerden dolayı) korku başgösterdiği zamanlarda olduğu gibi,, (insanlar bu namazı evlerinde) tek başlarına kılarlar.

YAĞMUR DUASI³¹⁶ [1]

316[1] İnsanlar, kendilerinin içeceği ve hayvanlarını sulayacakları dere, ırmak ve kuyu gibi su kaynaklarının bulunmadığı bir ülkedeymiş gibi yağmura muhtaç duruma düştükleri halde Allah Teâlâ bu insanlara yağmuru esirgerse; veya ırmakların suyu insanlara, hayvanlara, ekili ve dikili şeylerin sulanmasına yetmeyecek kadar azalmışsa; kendilerine yağmur ihsan etmesi için, insanların Allah'a istiğfar edip O'na hamd ü senalarda bulunarak böyle husûsî bir şekilde Cenâb-ı Rabbi'l-Âlemine yalvarmaları sünnettir.

Yağmur için dua etmek, hem Kur'an'la hem de hadisle sabittir: Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ, Efendimiz Nuh (Ahyissalâtü vesselam)'dan hikâ-yeten: "Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O, çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin" (Nûh, 10-11) buyurmaktadır. Bu husus, îslâm öncesi bir kavim için meşru olduğuna ve îslâm da bunu reddetmediğine göre (istiğfar edip hamd ü senada bulunarak Allah'tan) yağmur taleb etmek îslâm'da da meşru olur.

Öte yandan Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam)'m yağmur duasında bulunduğu, birçok sahih hadisle sabit olduğu gibi Hulefâ-i Raşidîn'in dahi kendisinden sonra yağmur duasında bulundukları sabittir.

Bizim mezhebimizin âlimleri, yağmur talebi için namaz kılmanın sünnet olmadığı ve kılındığı takdirde de mekruh olmayacağı, bilâkis caiz olacağı hususunda söz birliği etmişler; ancak kılındığı takdirde ferdî olarak mı, yoksa cemaatla mı kılınacağı üzerinde ihtilâf etmişlerdir. Ebu Hanîfe (Radiyallahu anh) tek basma kılınacağını söylemiş, Ebu Yûsuf ile Mu-

Yağmur istemek için cemaatla değil (ferdî olarak) naiüaz kılınır ve (Allah'a) istiğfar edilir.

Yağmur duası için (insanların) üç gün yaya olarak, yırtık, imalı ve yıkanmış elbiselerle, zeliline ve mütevâzîâne bir halde,

Hak Teâlâ'dan korkarak başları eğik (ve boyunları bükük) olarak olundukları beldenin dışına çıkmaları ve her gixa çıkmadan evvelı sadaka vermeleri müstehap olduğu gibi, hayvanların, yaşları erlemiş olanlar ve çocukların 317[2]dahi (belde dışına ve sahraya)çıkarılmaları müstehaptır. (Ama) Mekke'de ve Beyt-i Makdis'te.se insanlar) Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa'da toplanırlar,

L. ym şekilde Peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'in şehri alan Medine halkının da (Mescid-i Nebevî'de toplanmaları) uygundur. (Yağmur duası için) insanların yönleri kibleye dönük ve oturmuş bir haldelerken imam kalkar, yönünü

hammed ise, bayram namazı gibi cemaatla iki rek'at namaz kılınacağını, açıktan okunacağını ancak zevâid tekbirleri alınmayacağını söylemişler ve aynı zatlar, imamın namazdan sonra bayram hutbesi gibi hutbe okuyacağını dahi söylemişlerdir. Ancak imam, tek hutbe mi okuyacak, yoksa iki hutbe mi? İmam Muhammed iki hutbe okuyacağını, imamın bu hutbeler arasında oturacağını söylerken; Ebu Yûsuf, tek hutbe okuyup kibleye döneceğini ve elbisesini ters yüz edip yağmur için dua edeceğini söylemiştir.

317[2] Rivayet olunduğuna göre Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam):

"İçinizdeki zayıf ve düşkünler olmasaydı, acaba mihlandırılır ve yardım görür müydünüz?" buyurmuştur

öte yandan "Allah'tan korkan gençler, mer'âlarda yayılan hayvanlar, beli bükük yaşlılar ve emzikteki bebekler olmasaydı eğer, başınıza azabın yağması kaçınılmazdı" denilmiştir. Yani ihtiyaç içindeki bu günahsızlar olmasaydı, Allah'ın azabı başınızdan aşağı dökülürdü.

«Allahümmeşkinâ ğaysen muğîsen, herîien merlen, merîan ikan, acilen gayra râitin, mücellilen sahhan tabakan dâî-».»-1 Bu ve benzeri duaları, gizli veya açıktan okumalıdır. mur duasında elbise ters çevrilmez2 ve zimmî bulundurulmaz.

kibleye döndürür, illerini kaldırıp (dua eder; insanlar da) imamın duasına âmin derler. İmam şöyle dua eder “Allahümmeskina ğaysen muğisen henien merien merian ğadekan acilen gayra raitin mücellien sahhan tabakan daimen”^{318[3]} Bu ve benzeri duaları gizli veya açıktan okumalıdır Yağmur duasında elbise ters çevrilmez “^{319[4]}ve zimmi bulundurulmaz

KORKU NAMAZI

Korku Namazı ve Sebebi

Bu namazın, düşman veya yırtıcı hayvan karşısında, boğul-veya yangın endişesinden dolayı kılınması caizdir.

Nasıl Kılınacağı

İnsanlar tek (ve aynı) imamın arkasında namaz kılma hüşunda anlaşılmazlarsa,^{320[1]} (imam onları) iki gruba ayırır.^{321[2]} Bunların bir grup düşman karşısında ^{322[3]}bulunurken imam

^{318[3]} «Allah'ım, bize, acele tarafından, kıtlık ve sıkıntıları giderici, eksiksiz, canlılara zarar vermeyen, önü sonu faydalı, bereketli, bol sulu, yaygın, ufakları ve yeryüzünü kaplayan yağmurlar ihsan eyle» demektir.

^{319[4]} Bu, İmam A'zam'ın görüşüdür. Muhammed ise elbisenin tersyüz edileceğini söylemiştir. Ebu Yûsufun görüşünde ihtilaf olunmuştur. Kimisi Ebu Yûsuf'un,, İmam'ın görüşünde olduğunu, kimisi de Muhammed'in görüşünde olduğunu söylemişlerdir ki en doğrusu da budur. Bütün bunlar İmam A'zam hakkındaki nakillerdir. Ama meseleye bir de diğer insanlar açısından baktığımızda çoğu ulemanın elbiselerini ters çevirmediklerini görürüz.

^{320[1]} Eğer insanlar arasında anlaşmazlık bulunmazsa, en iyisi her grubun bir imamla kılmasıdır. Her grup kendi imamıyla namaz kılmak üzere gider, diğerleri de (cephayı müdafaa ve) muhafaza için (düşman karşısında) bulunurlar. Müellif, konuyla ilgili olarak bu bölümün sonunda zâten bilgi verecektir.

^{321[2]} Grupların birbirlerine eşit olmaları şart değildir.

^{322[3]} Karşısında, yani (namaz kılmaya) dönenleri düşman bilmesin diye düşmanın önünde bulunurlar.

iki rek'atlı³²³[4] imazların bir rek'atını, dört rek'atlı namazların veya akşam ımanın iki rek'atını yanındaki grupta birlikte kılar. Sonra bunlar yürüyerek düşman karşısına giderler. Düşman karşısındakiler gelip namazın kalan kısmını imamla birlikte kılarlar ve imamın başına selâm verir. Sonra bunlar da düşman karşısına giderler 3 (bunlardan) önce düşman karşısında bulunanlar ise gelip kalan ımalarını herhangi birşey okumadan tamamlarlar ve giderler. Eğer diğerleri dilerlerse³²⁴[5] gelirler ve kalan namazlarını okuyarak imamlarlar.

Korku Fazlalaşınca

Daha fazla korku hâkim olunca, herkes bineklerinin üzerine, imâ ile tek başlarına ve kolaylarına geldiği tarafa doğru kılar.

Düşman karşısında değilken korku namazı kılmak doğru olmaz. Korku zamanında namazı, silah kuşanmış bir halde kılmak nüstehaptır.

Tek (ve aynı) imamın arkasında namaz kılmak hususunda inlaşmazlık bulunmadığı takdirde en iyisi, tıpkı korkunun hâkim olmadığı normal zamanlardaki gibi her grubun bir

³²³[4] Cuma namazı da iki rek'atlı namazlardandır.

³²⁴[5] Yani isterlerse namazlarını kendi bulundukları yerde kılarlar ve bunlar namaza sonradan katıldıkları için, tıpkı cemaate sonradan iştirak edip imamın selâmından sonra namazın kalan rek'atlarını okuyarak kılanlar gibi, tamamlamak üzere kıldıkları rek'atlarda okurlar. Ama namazın başlangıcında imama yetişenler, nasıl ki kalan rek'atlarını herhangi birşey okumadan tamamlıyorlarsa namazın ilk bir rek'atını veya ilk iki rek'atını imamla birlikte kılanlar da kalan rek'atlarını herhangi birşey okumadan tamamlarlar.

imamın arkasında kılmasıdır.

Geçmiş Konularla İlgili Sorular

Cuma nedir, farz oluşunun delili nedir, farz oluşunun şartları, sıhhatinin (doğrul

ilmesinin) şartları nedir? Cuma kılınabilmesi için en az kaç kişi bulunmalıdır? Muar ve geçerli olan şart nedir? (İnsanların) imam secde ettikten sonra (cucazından) ayrılmaları hususunda neler söylenilebilir? İmam secde etmeden önce anların cuma namazından) ayrılmalarıyla ilgili neler söylenilebilir? Cuma namazını

italar ve köleler kıldırabilirler mi? Cuma namazının kılınabilmesi için Şart olar irin özellikleri nelerdir? Mevcudiyetleri şehrin özelliklerinden bulunan şahıslardar

nin iki görevi birlikte yapıyor olmasıyla ilgili neler söylenilebilir? Mina'da kimlerin ve zaman cuma kıldırımları caizdir? Hutbenin (Ölçüsü), sınırı ve sünneti nedir? Cumaya koşmak ne zaman farzdır? İmam (hutbeye) çıktıktan sonra camide bulunanların beri yapmamaları gerekir? Hutbeyi dinlemekte olanlara hangi şeyler mekruhtur?

am minberde (hutbe okumak üzere) kalkınca halkı selâmlaması doğru mudur?

ndilerine cuma namazı farz olmayanların cuma namazı

kılmaları için ve kendilerine

ma namazı farz olanların özürsüz olarak bu namazdan geri kalmaları için ne

ylenebilir? Ne zaman cuma namazına yetişilmiş olur?

Bayram namazları nedir, vücûbunun şartları nelerdir? Bayram namazlarının olduğunun delili nedir? Bayram namazlarının hutbeleri de cuma namazının hutbesi gibi midir? Bayram namazının hutbesi, namazdan önce okunabilir mi? Ramazan bayramında yapılması mendup olan şeyler nelerdir? Bayram namazından önce

1 sonra nafile kılmak nerede mekruhtur? Bayram namazının hangi vakitte kılınması tizdir? Bayram Namazı nasıl kılınır? Birinci ve ikinci rek'atlarda alınacak zevâid tekerlerinin yerleri neresidir? Zevâid tekbirlerinin, ikinci rek'atta kıraattan (okumadan) önce alınması ne gibi bir sonuç doğurur? Bayram namazının her bir rek'atında

âtiha'dan sonra hangi sûrenin okunması menduptur? Bayram namazını imamlar

îrâber kılamayanların bu namazı kaza etmeleri gerekir mi? Bayram namazı herhangi- bir mazeretten dolayı ne zamana kadar tehir edilebilir? Kurban bayramı ile ramazan bayramını birbirinden ayıran şeyler nelerdir? Teşrîk ne demektir? Hangi günlere ahir günleri denilir? Kendilerin© hem teşrîk hem de nahir günleri denilebilecek günler var mı? Arafat'taki vakfeye bir özentî olarak yapılan vakfe için ne söylenilebilir? Teşrîk

tekbirleri için ne söylenilebilir? Teşrîk tekbirlerinin söylenme müddeti ne kadardır ve imlere vaciptir? Teşrîk tekbirleri konusunda bizim mezhebimizin âlimleri arasındaki itilaf nedir?

Güneş ve ay tutulması nedir? Bunlar için kılınacak namaz var mıdır, varsa nasıl kılınır ve bu namazda sünnet olan şey nedir? Yağmur duası ve bunun sebebi nedir? Yağmur duası sadece yağmur yağmadığı zamanlarda mı yapılır? Yağmur taleb-için kılınacak namaz var mıdır, bunlar için delil nedir? Bu namaz, cemaatla »ılınabilir vö bayram hutbesi gibi hutbe okunabilir mi? Mezhebimizin âlimleri arasında ju konuda bildiğiniz mevcut ihtilafı söyleyiniz. Yağmur duasında yapılması müstehap olan şey nedir?

Korku namazı ve sebebi nedir? Nasıl kılınır bunun özel bir sebebi var mıdır? fek (ve aynı) imamın arkasında namaz kılma hususunda insanlar arasında herhangi bir anlaşmazlık olmazsa ne yapılmalıdır? Korku fazlalaşınca, bu korkuyu hissedenler ne yaparlar? Korkunun hüküm sürdüğü bir sırada namaz kılarken silah kuşanma için ne söylenilebilir?

CENAZELER

Ölümün eşiğine gelmiş^{325[1]} bir kimsenin, sağ yanına yatırılması innet olup sırt üstü yatırılması da caizdir, (bu

^{325[1]} "Ölümün eşiğine gelmiş" sözüyle, ellerinin, kollarının dermansızlaşması, burnunun gevşeyip sarkması gibi hasta üzerinde bir takım ölüm belirtilerinin meydana gelmesi kasdolunuyor.

takdirde yüzü bleye gelsin diye) başı biraz kaldırılır ve yanında şahadet kemesini söyleyerek (kendisine) telkinde bulunulur,326[2] söylemesi için rar327[3] ve emredilmez. Kabirde ölüye telkin meşrudur, ancak bir kısmı telkinin yapılmayacağını söylemiş, diğer bir kısmı da, müstet veya menfî yönde herhangi bir şeyin emredilmeyeceğim ileri sümüşlerdir.

Ölüm döşeğindeki hastanın yanma, akraba veya komşulan-m gelip "Yâsîn" sûresini okumaları müstehaptır. Bir kısım mütehhirîn uleması da, "Ra'd" sûresini okumanın iyi olacağını söyle-aişlerdir. Bu haldeki kimselerin yanından hayızlı ve lohusa olan-arın çıkarılıp çıkarılmayacağı hususunda ise ihtilâf edilmiştir.328[4]

Ölen insanın çenesi bağlanır, gözleri kapatılır ve kapatırken le:

"Bismillahi ve ala millet-i seyyidinâ Rasûlüllahi sallallahü leyhi vesellem, Allâhümme yessir aleyhi emrehû ve sehhil aleyhi 1ba'dehû, ve es'idhü bi likâike ve'c'al mâ harace ileyhi hayran

326[2] Telkîn; hatırlatma, uyarma ve anlatma demektir. Peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselam) bir hadis-i şerifinde:

Ölülerinize 'lâ ilahe illallah'ı telkin ediniz. Hiç bir müslüman yoktur ki, öldüğü sırada bunu söylesin de cehennem azabından kurtulmuş olmasın» buyurmuştur. Yine Peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuşlardır:

«Kimin son sözü 'lâ ilahe illallah' olursa cennete girer.»

327[3] Yani tekrar tekrar söylememelidir. Eğer yanında şahadet kelimesi söylendiği zaman o da bunu bir kere olsun tekrar eder ve sonra da herhangi birşey konuşmazsa hedefe ulaşılmış demektir. Ölüm döşeğinde yatan kimse-|

nin zor durumda olduğunu, sıkılıp rahatsızlanacağını dikkate alarak kendi sine ikide bir telkinde bulunmak doğru olmaz.

328[4] Bu gibilerin, ölmek üzere bulunan kimsenin yanından, çıkarılmalarını savunanlar, hayızlı ve lohusa olanların bulunduğu yere meleklerin girmeyeceği düşüncesinden hareket etmişlerdir. Nitekim hadis-i şerifte de bu hususa temas edilmiştir.

timmâ harace anhil"329[5] tarzında dua okunur.

Şişmesin diye karnının üzerine bir demir (parçası) konur. Eleri göğüslerinin üzerine değil, yanlarına bırakılır. Yıkanıncaya tadar ölünün yanında Kur'ân-ı Kerîm okumak mekruhtur. Ölüm ıaberini insanlara duyurmanın bir sakıncası yoktur. Öldüğü gibi hemen, üç veya beş kereki bu sayı tek olmalıdır-) buhurla tütsülenmiş330[6] bir serîr üzerine, bulunduğu vaziyette konur, ki en loğrusu da budur. Avret mahalli kapatılarak elbisesi çıkartılır. Eğer namazı bilmeyecek kadar küçük değilse, ağzına ve burnuna 3 vermeksizin abdest aldırılır, cünüpse331[7] ağzına ve burnuna su da verilir. Üzerine (kokulu) Arabistan kirazının yaprağıyla yahut çövenle 332[8]ısıtılmış su, o da yoksa sadece su dökülerek (yıkanır). Başı ve sakalı, hatmiyle333[9] yıkanır. Sonra sol tarafına yatırılır ve cenazenin vücudunun (teneşir) tahtasına temas eden kısımlarına varıncaya kadar suyla yıkanır, sonra cenazeyi sağ yanına yatırmak suretiyle aynı uygulama yapılır. Sonra yıkayıcı, Ölüyü oturumunun üstüne getirir, kendisine yaslar ve karnını hafifçe mesheder, birşey çıkarsa (sadece onu) yıkar, (ölüyü) yeniden

329[5] «Allah'ın adıyla ve Rasûlullah (Sallallahü aleyhi vesellem) Efendimizin dini üzerine (bu ölünün gözlerini kapatıyorum). Allah'ım, bunun işini kolaylaştır, sonunda sıkıntıya düşürme, onu kendi cemâline kavuşturmak suretiyle mes'ud eyle, gitmekte olduğu yeri ayrıldığı yerden daha hayırlı eyle.»

330[6] Tütsü, serîrin etrafında üç kere veya beş kere gezdirilir. Kimisi beşten fazla kimisi de yediden fazla gezdirilmez demişlerdir.

331[7] Alimlerin çoğu, eünüp olanların da diğerleri gibi olduğunu söylemişlerdir.

332[8] Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam)1 kızının ve hayvanından düşüp boynu kırılan ihramlının, içine sidre (Arabistan kirazının yaprağı) katılmış s ile yıkanmasını emrettiği sabittir.

333[9] Hatmi veya hitmi, Irak'ta yetişen güzel kokulu bir bitki olup temizlikte sa bun yerine kullanılır.

Sokamaz. Sonra onu bir elbiseyle kurular, sakalına ve başına güzel kokular^{334[10]} tatbik olunur. Secde ettiği uzuvlarına ki bunlar alnı, burnu, elleri, dizleri ve ayaklarıdır- kâfur ^{335[11]}sürülür. Zahir (açık ve kuvvetli) rivayetlere göre yıkarken pamuk kullanılmaz, (ölünün) tırnak ve saçları kesilmez, saç ve sakalı taranmaz. Kadın kocasını yıkayabilir, (ama) kocası karısını yıkayamaz. Tıpkı bunun gibi çocuk anası olan odalık cariyeye de efendisini yıkayamaz. Erkekler kendi aralarında ölen kadını, kadınlar da kendi aralarında ölen erkeği (yıkamayıp bir) bez parçasıyla teyemmüm ettirirler. Mahrem olan yakınlarından biri ölünün yanında bulunduğu takdirde bunlar bez parçası kullanmadan da teyemmüm ettirebilirler. Aynı şekilde "hünsa-yı müşkil" (denilen erkek mi kadın mı olduğu anlaşılamayanlar da açık (ve kuvvetli) rivayete göre teyemmüm ettirilirler. Cinsî arzu uyandırmayan erkek ve kız çocuklarını, erkekler de kadınlar da yıkayabilirler. Ölüyü öpmenin bir mahzuru yoktur. Karısını teşhiz ve tekfin etmek, fakir de olsa kocasına düşer^{336[12]} ki en doğrusu da budur. Mal ve parası bulunmayan cenazenin teşhiz ve tekfini, onu geçindirmekle yükümlü bulunanlara düşer. Eğer böyle bir kimsesi yoksa, teşhiz ve tekfin işini beytülmal (yani hazine)

^{334[10]} Erkeklerle safran ve benzeri kokular dışında güzel kokuların her çeşidi sürülür. Ama kadınlara istisnasız her türlü güzel koku tatbik olunur. Yani bu uygulama, her iki cinsin ölmeden Önceki halleri dikkate alınarak yapılır.

^{335[11]} Kâfur, asıl vatanı Hindistan ve Çin olan ve Mısır'da da bol miktarda bulunan büyük bir cins ağacın yapraklarına denir.

^{336[12]} Bu, Ebu Yûsuf (Rahimehullah)'m görüşüdür. Ulema, Ebu Yûsuf'un görüşünün tayin ve tesbitinde ihtilafa düşmüşlerdir. Bir kısmı, Ebu Yûsuf'un, yalnızca karının yoksul olması hâlinde tekfin ve defin masrafının kocası tarafından karşılanacağı görüşünde olduğunu naklederken; diğer bir kısmı da Ebu Yûsuf'un, karının teşhiz ve tekfininin her hal ü kârda kocaya âit olduğu kanaatinde bulunduğunu söylemişlerdir, Muhammed ise, aralarındaki karı-koca ilişkisi her bakımdan sona erdiği için Ölen karının tekfin ve defin masrafına kocasının katlanması şart değildir demiştir.

üstlenir.337[13]

Eğer beytülmal bu masrafı vermekten âciz olur yahut da bir haksızlık olarak vermekten imtina ederse, ölünün tekfin ve defin masrafları (bu işe gücü yeten) insanlar tarafından karşılanır. Teçhiz ve tekfin masraflarını karşılayamayacak durumda olanların, bu masrafları diğer gücü yetenlerden istemeleri gerekir.

Erkeğin, hayattayken giymekte olduğu kumaş cinsinden olmak üzere gömlek, izâr ve lifâfe denilen giysilerle kefenlenmesi sünnettir. Sadece izâr ve lifâfe ile de kefenlenmesi yeterli olur. Kefenin pamuklu beyaz kumaştan olması tercih olunur. Gerek izar ve gerekse lifâfenin başın saç bitim yerinden ayağa kadar olması gerekir. Gömleğe kol, yaka ve yırtmaç gibi şeyler yapılmaz, teyelle tutturulan yanlarına ikinci bir dikiş atılmaz. Ölüye sarık sarılmaz, en doğrusu da budur. Kefen Önce solundan, sonra da sağ tarafından sarılır, açılacağından korkulduğu takdirde bağlanır.

Kadınlar kefenlenirken (gömlek, izâr ve lifâfeye) ilâveten (baş ve) yüzü için bir örtü ile göğüslerini sarmak için ilâve bir bez parçası bulundurulur.338[14] Kadınların tekfininde izar ve

337[13] Beytülmal (hazine)de, zekât, arazîlerden alınan gelirler, ganimetlerden elde edilen beşte birler, maden vs. gibi yeraltı servetlerinden temin edilen gelirler ile öldüğü zaman geride mirasçısı kalmayan kimselerin malları gibi Müslüman devlet reisinin, memurları vasıtasıyla topladığı mallar bulunur, bu bir; ikincisi öldüğünde geride mal ve para bırakmayan ve geçimini

üstlenecek kimsesi de bulunmayan müslümanların tekfin ve defin işleri için gerekli harcamalar, ölüp de geride

mirasçısı kalmayan kimselerin terekeld rinden karşılanır.

338[14] Bu bez parçasının eni göğüslerden göbeğe kadar olmalıdır. Bir kıs bez parçasının göğüslerden dizlere kadar olacağını söylemiştir.

lifâfe ile yeti-nilmesi hâlinde de (baş ve) yüzü için örtü bulundurmak gerekir. Saçları iki belik hâlinde göğüslerine gelecek şekilde gömleğinin üstüne konur, onun üstüne ve lifâfenin altına (baş ve) yüz Örtüsü konur, göğüsleri için olan bez parçası ise lifâfenin üstünden sarılır. Kefenler Ölüye giydirilmeden önce (öd ve benzeri şeylerle) tek olarak (yani üç, beş gibi tek sayılarla) tütsülenir.

Cenazeler zaruret karşısında, kefen olarak elde ne varsa onunla kefenlenirler.

CENAZE NAMAZI

Cenaze Namazı ve Bu Namazın Rükünleri

Cenaze namazı farz-ı kifâyedir, rükünleri ise tekbirler kıyam (ayakta durnak)dır.

Cenaze Namazının Şartları

Cenaze namazının şartları altı olup şunlardır:

- (1) Ölünün Müslüman olması,
- (2) temiz olması,
- (3) cemaatin önüne konulması,
- (4) ölünün cesedinin (tamamının), yahut başı da dahil

cesedinin çoğunun veya yarısının (orada mevcut) bulunması,

(5) cenaze namazı kılanların herhangi bir mazeret dışında binek üzerinde bulunmamaları,

(6) cenazenin yerde bulunması. Herhangi bir mazerete dayanmaksızın cenaze bir hayvan üzerinde veya insanların elleri üstünde iken kılman namaz caiz olmaz.

Cenaze Namazının Sünnetleri

Cenaze namazının sünnetleri dörttür:

(1) Cenaze ister erkek, ister kadın olsun imamın, cenazenin karşısında (ayakta) durması,

(2) birinci tekbirden sonra "Sübha-neke allâhümme ve bi hamdık..." okumak,

(3) ikinci tekbirden sonra Peygamber (Sallallaku aleyhi vesellem) ve salevât (salli ve bârik) okumak,

(4) üçüncü tekbirden sonra ölü için dua okumak.

Belli birşey tayin edilmek suretiyle dua edilmez; ancak en iyisi ve en güzeli, Peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselam)'dan intikal eden duaları okumaktır. Avf b. Mâlik (Radiyallahu anh)Yin. Rasûlullah {Ahyhissalâtü vesselam)'dan öğrendiği şu dua da bunlardan biridir:

"Allahümmağfir lehû ve'r-hamhü ve âfihi va'fü anhü ve ek-rim

nüzülehû ve vessi' medhalehû, ve'ğsilhü bi'l-mâi ve's-selci
ve'l-beredi ve nakkihû mine'l-hataya kema
yünakka's-sevbü'l-ebyazu mine'd-denesi ve ebdilhü daran
hayran min dârihû ve eklen hayran min ehlihû ve zevcen
hayran min zevcihû ve edhilhü'l-cennete ve eizhü min
azâbi'l-kabri ve azâbi'n-nâr." 339[1]

Dördüncü tekbirden sonra, açık (ve kuvvetli) rivayete göre
herhangi bir dua okumaksızın selâm verilir.

Birinci tekbirin hâricinde eller kaldırılmaz, imam beşinci bir
tekbir aldığı takdirde kendisine uyulmaz, imamın selâm
vermesini beklemelidir. Deli ve (küçük) çocuklar için
(Allah'tan) af dilenilmez. Onlar için şöyle dua edilir:

«Allâhümme'c'alhü lenâ feratan ve'c'alhü lenâ ecran ve ührau
ve'c'alhü lenâ şâfian müşeffean.»340[2]

Cenaze Namazını Kıldırarak Daha Çok Kimin Hakkıdır?

- (1) Cenaze namazını kıldırarak en çok devlet reisine düşer,
- 2) sonra reisin vekil ettiği kimseye,
- (3) sonra kadı'ya,

339[1] «Allah'ım, onu affet ve ona acı, onu (azab ve benzeri sıkıntılardan) koru (ve işlediği günahları) bağışla, ona vereceğin sevd ve nimetleri artır, kabrini genişlet; onu suyla, kar ve doluyla yıka; beyaz elbiselerin kirden temizlendiği gibi onu da hata (ve günahlarından) temizle. Ona, şimdiki evinden daha hayırlı bir ev, şimdiki ailesinden daha hayırlı bir aile ihsan eyle. Onu cennetine koy, kabir ve cehennem azabından koru.»

340[2] «Allah'ım bizim için bunu Önden gönderilmiş bir sevap, bizim için, hazırlanmış bir ecir kıl, bunu bizim için şefaati makbul bir şefaati kıl»

(4) sonra nahallenin imamına ve sonra da ölünün velisine düşer. Başkasının namaz kddırabümesi için, kendisinde (bu hususta) öncelik hakkı bulunanların izin vermeleri gerekir. Başkası (izinsiz) aldırıldığı takdirde Öncelik hakkı bulunan kimse, dilerse cenaze lamazını yeniden kıldırır, (aynı cenazenin namazım) başkasıyla Dirlikte kılanların yeniden kılmaları gerekmez. Cenaze namazım aldırma konusunda öncelik hakkına sahip bulunanlar, namazını kıldırması için ölünün kendisine vasiyet ettiği kimseden daha iâyık olup, fetva da bu yönde verilmiştir. Eğer namaz kılınmadan demolunmuş ise, isterse yıkanmadan defholunmuş bulunsun, cenaze bozulmadığı sürece³⁴¹[3] kabri üzerine namaz kılınır.

Birkaç Cenaze Aynı Vakitte Bir Arada Bulunursa

Böyle birkaç cenazenin bir arada bulunması halinde, en iyisi her cenazeye ayrı ayrı namaz kılmaktır ve aralarında en faziletli ımna öncelik verilir. Eğer namazları topluca kılınmak istenirse, ale istikâmetine doğru, her birinin göğsü imamın hizasına geleli şekilde uzun bir saf yapılır ve şu sıraya riâyet edilir: İmamın men önünde erkekler, bunların arkasında çocuklar, sonra inşâlar (hem erkek, hem de dişi olanlar) ve sonra da kadınlar, ma adı geçenlerin) hepsinin tek bir kabre

341[3] "Bozulmadığı sürece" ifadesiyle, gölünün uzuvlarının birbirinden ayrılıp çözülmesi kasdolunuyor. Bu da tahmine dayanan birşeydir. Ölünün uzuvlarının çözülmesi, öldüğü mevsimde havanın ısına, bulunduğu yerin sertlik ve yumuşaklığına, ölenin şişman ve zayıf obuasına bağlıdır. Binaenaleyh eğer Ölünün bozulduğuna kuvvetle ihtimal verilir veya bu hususta şüphe edilirse üzerine namaz kılınmaz. Çünkü namazın, (sağlam) vücut üzerine kılınması emrolunmuştur. Uzuvları birbirinden ayrılmış bir cesedin artık varlığından söz edilemez.

konulması hâlinde bu :alamanın tersinden başlanır.

(Cenaze Namazına Yetişmek:) İki tekbir arasında cemaate itişenler imama uymayıp onun tekbirini beklerler, namaza lamla birlikte tekbir alarak girerler, duayı imamla birlikte yatrılar ve kaçırdıkları tekbirleri cenaze kaldırılmadan kaza eder. İmam iftitah tekbirini alırken orada bulunan (ve herhangi bir ibeple tekbir almayan)lar, (uymak için) imamın (bir sonraki) tekrini beklemezler. Dördüncü tekbirden sonra ve selâmdan önce îtişenler namazı kaçırmış olurlar ki doğrusu da budur. Cenaze amazının Ölü caminin içinde iken³⁴²[4] kılınması; yahut ölü caminin şında olduğu halde, insanlardan bir kısmının caminin içinde, bir kısmının da dışında oldukları halde kılınması mekruhtur. (Zaten) srcih edilen görüş de budur.

(Çocukların Cenaze Namazı:) (Doğduğunda, ağlamak, hareket etmek gibi) kendisinde hayat emareleri görülen (daha sonra da len bir) çocuğa isim verilir, yıkanır ve namazı kılınır. Eğer böyle ir emareye rastlanmazsa, sadece yıkanır ki tercihe şayan olan da udur ve bir parça beze sarılarak defnolunür ve bunun için cenaze amazı kılınmaz. Nitekim ana veya babasından biriyle esir alını;

la ölen) bir çocuğun dahi namazı kılınmaz; ancak bu çocuk kendisinin veya ana babasından herhangi birinin Müslüman olması alinde yahut ana babasından herhangi biri çocukla

³⁴²[4] Âlimler, bunun mekruh olmasının sebebi üzerinde ihtilâf etmişlerdir. Kimisi, caminin yapılış maksadının dışında kullanılması yüzünden mekruh olduğunu öne sürmüştür ki bu takdirde tenzihen mekruh olur, kimisi de caminin cenazeden çıkan bir şeyle kirleneceğini göz önünde bulundurarak mekruh olur demiştir. Bu durumda cenazenin camiye sokulması tahrîmen mekruh olur.

birlikte esir lınmaz (da yalnızca çocuk esir alınır ve sonra da ölür) ise bu ocuğun namazı kılınır.

{Kâfir Akrabanın Cenazesi:} Herhangi bir müslümanın kâfir dr yakını Öldüğünde, onu pis bir bezi yıkar gibi yıkar ve (yine) bir iarça beze sararak bir çukura bırakır yahut da kendi dindaşlarına eslim eder.

(Âsîlerin Cenazesi:} Çatışma halinde öldürülen âsilerin Müslüman devlet reisine başkaldıranlarm), yol kesenlerin ıamazları kılınmaz. (Aynı şekilde insanlara) tuzak kurup³⁴³[5] (onları) aoğarak öldüren katiller ile şehirlerde (insanları) geceleyin (tehdid îden, onların rahat ve huzurunu bozan) silahlı caniler (irtikâb et-cnekte oldukları suçları esnasında öldürüldükleri takdirde bunların ve kendi ırkını, yakınlarını veya bir davayı savunma uğrunda öldürülenlerin, cenazeleri yıkansa bile namazları kılınmaz.

(İntihar Eden İle Ana-Baba Katillerinin Cenazeleri:} Kendi kendisini öldürenler (intihar edenler) hem yıkanır, hem de namazları kılınır. (Ancak) ana ve babasından herhangi birini kasden Öldürenler yıkanmayacakları gibi namazlan da kalınmaz.

Cenazenin Taşınması ve Defnedilmesi

(Cenazenin Taşınması): Cenazeyi dört adamın taşıması sünnet

³⁴³[5] İnsanları hileyle ve aldatarak bir yerlere götürenler kasdolunuyor. Bu gibi fesatçılar öldüklerinde namazları kılınmaz.

olup kırk adım kadar taşımak uygun olur. (Cenazenin) sağ ön tarafı sağ omuza alınarak taşınmaya başlanır. (Zaten) cenazenin sağ tarafı taşıyanın sol tarafına gelir. Sonra cenazenin sağ arka tarafına geçilir ve nihayet sol ön tarafı sol omuza alınarak taşınır. Ölünün sarsılmasına sebep olmayacak şekilde^{344[6]} onu biraz

hızla taşımak müstehaptır. Tıpkı farz namazın nafıleye üstünlüğü gibi Ölünün ardınca yürümek de önünde yürümekten (bu dere) üstündür. (Cenaze götürülürken) yüksek sesle zikretmek ve snaze (yere) konulmadan evvel oturmak mekruhtur.

(Kabrin Kazılması ve Cenazenin Defni:) Kabir, yarım boy veya göğse kadar kazılır. (Bundan) fazla kazılırsa da iyi olur.'oprak yumuşak değilse, (kabrin ortasına) çukur açılmayıp (kıble tarafına) lahid (denilen oyuk) açılır^{345[7]} ve ölü kabre kıble tarafından :konulur. Koyarken: "Bismillahi ve alâ milleti seyyidinâ Rasûlulla- i sallallahu aleyhi vesellem" ^{346[8]} denir. Ölü kibleye bakacak şekilde ağ yanma yatırılır. (Kefende bulunan) düğüm çözülür, üzerine

kerpiç vs. gibi fırınlanmamış) tuğla ile kamış (ve benzeri otlar)

^{344[6]} Ölüyü sarsacak şekilde hızlı taşımak, teşyî edenleri yormasının yanında, ölüye saygısızlık ve hakaret de olur. Sünnet olan taşıma şekli, cenazeyi sarsmayacak ve onu teşyî edenleri yormayacak bir tarzda biraz hızlıca götürmektir.

^{345[7]} Lahid; kabrin kıble tarafına açılan oyukta denir. Çukur ise, kabrin ortasında bulunur. Yumuşak toprak, kolayca çökebilen nemli toprağa denir. Arazi sert olduğu takdirde, ölüyü oraya, ters değil de düz bir şekilde yerleştirmek için kabre lahid açılır. Arazi yumuşak ise kabrin ortasına çukur açmakta beis yoktur. Bu takdirde etrafı fırınlanmamış tuğla ile örülür ve sonra da içerisine Ölü konulur. Sahabeden birçoğu ise ölünün kabre lahid veya çukur açmadan konulmasını tavsiye etmişlerdir.

^{346[8]} "Allah'ın adıyla ve Allah Rasûlü Efendimiz'in dini üzerine" demektir.

umudur; üzerine fırınlanmış kiremit ve odun konulması mekruhtur. Hanımlar kabre konulunca, (toprakla kapatılıncaya kadar)

izer-leri (bez ve benzeri bir şeyle) örtülür [erkekler için böyle bir uygulama yapılmaz] ve üzerine toprak atılır. Kabri dört köşe değil, deve sırtı gibi³⁴⁷[9] yapmalıdır.

(Süs İçin Kabir Bina Etmek:) Süs için kabrin üzerine bina pmak haramdır. (Binanın) ölüyü defnettikten sonra (kabri)l *lamlaştırmak için (yapılması ise) mekruhtur. Kaybolmasın vel danmasın diye (bir taş dikip) üzerine yazı yazılmasında herhan-| bir sakınca yoktur. (Ölülerin) evlere defnedilmesi mekruhtur, akü (evlere defin işi) peygamberlere hastır. (Ayakta ve dikin* mülmelerini teminen) etrafı bina ile çevrilmiş yerlere Ölüleriı fnedilmesi de mekruhtur. (Ama) zaruret karşısında bir kabre rden fazla (ölü) defnetmenin bir mahzuru yoktur, (bu takdirde) i ölünün arası toprakla perdelenir.

(Gemide Cenaze:) Gemide ölen bir kimse, eğer kara uzaksa sya ölünün zarar görmesinden endişe edilirse (orada) yıkanır, ke-nlenir, namazı kılınır ve denize bırakılır.

(Mezarların Nakli:) Cenazenin, Öldüğü veya öldürüldüğü yen kabristanına defnedilmesi müstehaptır. Eğer ölü (bir yerden diğer bir yere) nakledilecek, ise, bir veya iki millik bir

³⁴⁷[9] Kabri düz değil, deve sırtı gibi yapmalı ve yerden bir karış veya bundan biraz daha fazla yükseltmelidir. Bir kısmı da; dört parmak kadar yükseltilmelidir, demişlerdir. Her hâl ü kârda, üzerine kabirden çıkan toprak dışında fazlaca birşey konulmamalıdır.

mesafeye aklolunmasının sakıncası yoktur. Ama bundan daha fazla mesafeye nakli mekruhtur. Defnedildikten sonra ölünün nakledilmesinin caiz olmadığı hususunda ulemanın söz birliği vardır. Ancak (ölünün) defnolunduğu arazî gasbolunmuş, yahut şüfa incelik) hakkıyla alınmışsa naklolunması mekruh değildir. Ölü, başkası için kazılan bir kabre konulduğu takdirde oradan çıkarılmaz, ancak kazı ücreti³⁴⁸[10] tazmin olunur.

(Kabrin Açılması:) Kabir, içine düşen kıymetli (herhangi) birşey, gasbolunmuş bir kefen, ölünün yanındaki kıymet ifade eden birşey için açılabilir; (ancak, ölünün) kıbleden başka bir yöne /eya sol tarafına konulması yüzünden kabir açılmaz. (Yine de birşeyin) en doğrusunu Allah bilir.

Kabirleri Ziyaret

Kabirlerin erkekler ve kadınlar tarafından ziyaret edilmesi mendup olup (diğer görüşler içinde) en doğrusu da budur.

(Kabirlerde) Yâsîn okumak müstehaptır. Nitekim Efendimiz Aleyhissalâtu vesselam): "Bir kimse kabristana varır da orada fâsîn sûresini okursa, Allah Teâlâ o gün için kabirde bulunan-arın azabını hafifletir ve okuyana da orada bulunanların adeline (sevap ve) hasenat üerilir" buyurmuşlardır. Okumak için ka-arın üstüne oturmak mekruh

³⁴⁸[10] Kazı ücreti ölünün terekesinden karşılanır. Eğer Ölünün herhangi bir terekesi yoksa, bu kazı ücreti beytülmalca (yani hazinece) karşılanır. O da olmazsa Müslüman halk karşılar.

değildir, tercihe şayan olan görüş budur. Okumaktan başka bir maksat için kabirlerin üstüne oturmak, basmak, üzerinde uyumak ve def-i hacet yapmak mekruh olup (tıpkı bunun gibi) kabristandaki otları yolmak, ağaçları sökmek de mekruhtur. Kabirlerdeki kuru otların yolmanın bir zararı yoktur.

ŞEHİDLİK³⁴⁹ [1]

Şer'ı Yönden Şehidlik

(Hengi sebeple olursa olsun) ölen bir kimse biz Ehl-i Sünnet inancında bulunanlara göre eceliyle Ölmüş kabul edilir.

Şehid ise, bir muharip veya âsiler³⁵⁰[2] tarafından, yahut yol kesiciler veya evindeyken hırsızlar tarafından ağır birşey (vurulmak suretiyle) öldürülenler, yahut muharebe esnasında bulunup üzerinde (yara vs. gibi) bir ize rastlananlar, yahut haksız yere ve kasden bir Müslüman tarafından kesici birşey ile öldürülenlerdir. Ancak bunların da Müslüman ve ergin olmaları, hayızh, lohusa ve cünüp bulunmamaları, harbin

³⁴⁹[1] Şehid kelimesinin bir takım manaları olup bunlardan birisi, şahidliğine gü-! venilen kimse demektir. Bildiği birşeyi hiç unutmayan kimseye şehid denildiği gibi, Allah yolunda Öldürülenlere de şehid denir. Allah yolunda öldürülenlere şehid denilmesinin sebebi; rahmet meleklerinin ona şahid, yani onun yanında hazır olacağı, yahut onun maruz kaldığı büyük hâdiseye -ki bu hâdiseye şehidin kanı ve aldığı yaralardır- şahid olanlar bulunduğu,

yahut ruhu çıkarken cenneti göreceği, yahut bunların, Allah Teâlâ'nın geçmiş ümmetlere haber vereceği

kimselerden bulunduğu içindir. Şer'î yönden ise şehid, müellifin belirttiği gibi, "Kendisini bir savaşçının

öldürdüğü kimsedir.

³⁵⁰[2] Asî, Müslüman devlet reisine başkaldıranlara denir.

bitiminde (yaralı olarak kaldırılıp bir müddet daha hayatta kalmış olmamaları, yani) mürtes³⁵¹[3] olmamaları gerekir.

Şehid İçin Neler Yapılır?

(1) Şehid, kanıyla ve elbisesiyle defnohmur, yıkanmadan namazı kılınır.

(2) Üzerinde bulunan kürk, gocuk, silah ve zırh gibi kefene elverişli olmayan şeyler çıkarılır.

(3) (Şehide) ilâve birşeyler giydirilebilir ve bir kısım elbisesi çıkarılabilir,

(4) ancak elbisesinin hepsini çıkarmak mekruhtur.

(5) Öldürülenler çocuk, deli, lohusa veya cünüp iseler yıkanılır,

(6) Yahut mürtes olanlar, (yani aldığı yaralar sonucu ölmeyip) harb bittikten sonra (bir müddet daha) yeyip içen, uyuyan veya tedavi gören, yahut bir namaz vakti kadar bir süre

³⁵¹[3] Bu kelime ile, muharebe sahasından henüz ruhunu teslim etmeden

kaldırılan ve böylece öldürülenler kategorisine girmeyen, dünya ile ilişkisi bir müddet daha devam eden,

müellifin de belirteceği gibi dünya nimetlerinden biraz daha yararlanan kimseler kasdolunuyor. Bu gibilere

Arapçada, yırtık ve eski manasına gelen "mürtes" denilir. Çünkü bu gibiler, şehidlere göre yırtık birşey

mesabesindeirler. (Nitekim) techîz ve tekfin hususunda diğer ölüler gibi oldukları halde âhirette bunlar Allah'ın

şehidlere vermeyi vaad ettiği ecir ve sevaba nâü olacaklardır.

boyun-' ca şuurly kalan, yahut atların ayaklan altında kalması endişesine) dayalı olmaksızın muharebe sahasından (başka tarafa) naklolu-j nan, yahut bir vasiyette bulunan, yahut alış veriş yapan, yahut (ruhunu teslim etmeden evvel) çokça (denebilecek kadar) konuşan) kimseler (de aynı şekilde yıkanır).

(7) Bu sayılan hallere (henüz) muharebe (bitme)den evvel maruz kalanlar mürtes sayılmazlar.

(8) [Zulümle mi, (şer'î ve kânûnî) bir cezaya istinaden mi yoksa kısas yoluyla mı öldürüldüğü bilinmeyen bir ölü yıkanır vt namazı kılınır.]352[4]

ORUÇ353 [1]

352[4] Bu cümle elimizde bulunan metinlerin çoğunda mevcut değildir.

353[1] Orucun Arapçası "Savm" olup genel olarak tutmak, yani sakınmak manasına gelmektedir, ister bir söz söylemekten, İsterse yeme içme ve daha başka herhangi bir fiili yapmaktan sakınmak olsun farketmez. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de; «De ki: Ben çok merhametli olan Allah'a oruç adadan; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım» buyurulmaktadır. Müfessirler buradaki oruçla, konuşmaktan sakınmanın kastedildiğini söylemişlerdir. Bir şair de şöyle söyler:

Bir kısım at vardır,

Oruçlu (ve alıkonulmuşlardır.

Bir kısmı da var ki bunlar,

Arbedelerde

Ve yükselen toz, duman altında,

(Koşar dururlar; hür ve) oruçsuzdurlar.

Diğer bir kısmı ise

Çiğner dururlar,

Ağızlarındaki gemleri.

Orucun Mahiyeti

Oruç; gündüzün 354[2]bilerek ya da bilmeden (insanın) içine355[3] ya içi hükmünde bulunan yerlerine356[4] herhangi bir şey almaktan, emeden, içmeden) ve cinsel ilişkide bulunmaktan sakınmaktır.

Orucun Farz Oluşunun Sebebi

Ramazan orucunun farz oluşunun sebebi, bu ayın (günlerin.-en birinin oruca elverişli) bir kısmına (oruç tutmaya ehil bir haleysen) yetişmektir. Her bir ramazan gününün bir kısmına yetiş-eek de o günün orucunu tutmanın farz olmasının sebebidir.

Ramazanın Hükmü ve Farz Oluşunun Şartları

Ramazan orucu, kendisinde şu dört şey bulunan kimselere ıem eda, hem de kaza olarak farzdır:

(1) Müslüman olmak,

354[2] Yani gerçek tan yeri ağarmasından gurub vaktine kadar olan bir zaman diliminde.

355[3] (İnsanın) bilerek ya da bilmeden içine veya içi hükmünde bulunan yerlerine; gündüzün birşey almaktan (buralara birşeyin girmesinden) sakınmağıdır... Bu şeyin insanın içine, ağız, burun veya yara yoluyla girmesinde bir fark yoktur.

356[4] Meselâ beyin de insanın içi mesabesindedir, insanın başı derin bir şekilde yaralansa ve buraya ilâç konulsa oruç bozulur.

(2) akıllı olmak,

(3) bulûğa ermiş (yani £n) bulunmak,

(4) dâr-ı harpte Müslüman olanların orucun farz] luğundan haberdar olmaları veya İslâm ülkesinde bulunmaları.

Orucun Edasının Şartları

Orucun edasının farz olması için,

(1) hasta olmamak,

(2) ha zh ve lohusa olmamak ve

(3) mukîm bulunmak şarttır.

Orucun Sağlıklı Olmasının Şartları

Orucun sağlıklı olabilmesi için,

(1) niyet etmek,

(2) hayızkhk e lohusalık gibi oruca engel olan haller ile orucu bozacak şeyler-en uzak bulunmak şarttır;

(3) ama bunun için cünüp olmama şar-l yoktur

Orucun Rükünü

Orucun rüknü, mideyle ilgili (yeme içme) arzusu, cinsî arzar ve bu arzular cümlesinden sayılabilecek (ilâçla tedavi gibi) ş6yerden sakınmaktır

Orucun Değerlendirilmesi

Orucun hükmü,^{357[5]} (mükellefin) zimmetindeki oruç borcunun düşmesi ve âhirette sevaba kavuşmaktır. Herşeyi en iyi bilen (yine de) Allah Teâlâ'dır.

Orucun Kısımları ve Her Bir Kısımın İzahı

Oruç farz, vacip, sünnet, mendup, nafil ve mekruh olmal üzere altı kısma ayrılır:

- 1) Farz oruç, ki bu, hem edâ ve hem de kaza olarak tutulan ramazan orucu; keffâret oruçları ve nezredilmiş (adanmış) oruçlar-, ir. Açık rivayete göre de bu böyledir.
- 2) Vacip oruçtur ki bu da, nafil olarak tutmakta iken bozu-m bir orucun kazasıdır.
- 3) Sünnet oruçtur. Bu ise (muharrem ayının) dokuzuncu ve onuncu) aşure günlerinde tutulan oruçtur.

^{357[5]} Burada geçen hüküm kelimesi ile, oruç tutmanın şer'î yönden değeri lendirilmesi kasdolunuyor.

4) Mendup oruçtur. Bu da,

(1) her (kamerî) ayın üç gününü ıruçlu geçirmektir. Oruç tutulan bu günlerin, eyyâm-ı bıyd'dan ol-nası mendup olup bunlar ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günleridir.358[6]

(2) (Öte yandan) pazartesi ve perşembe günleri ile

(3) şevval ayında altı gün oruç tutmak da menduptur. Bir kısmı, şevval ayında tutulacak orucun ramazan ayından hemen sonra tutulmasının359[7] daha iyi olacağını, diğer bir kısmı da ramazan ile şevval arasında biraz ara verdikten sonra tutulmasının daha iyi olacağını söylemişlerdir.

(4) (Ayrıca) tutulması istenen ve Dâvûd (Aleyhisselâm)\n orucu gibi, tutulduğunda (sevab verileceği) sünnet (ve hadis) ile vaad edilen her türlü orucu tutmak da menduptur. Nitekim Dâvûd (Aleyhisselâm) bir gün oruç tutar, bir gün yerd bu, Allah Teâlâ nezdinde oruçların en faziletlisi ve en sevimdir.

5) Nafile oruç olup bu yukarıda zikredilenlerin dışında ve kruh olmayan oruçlardır.

358[6] Bu günlere, eyyâm-ı bıyd denilmesinin sebebi ayın bu günlerin gecesinde çok parlak olduğu ve o gecelerde hiç kaybolmadığındandır

359[7] Yani ramazan ayından hemen sonra, hiç ara vermeden şevval orucuna de vam etmek. Bunun zıddı ara vermektir. Mevcut delilden açıkça anlaşılan bi rinci şekildir, yani ramazandan hemen sonra tutmaktır. Nitekim şu hadis-i şeriften de bunun böyle olduğu anlaşılıyor:

"Ramazan orucunu tutup da peşi sıra şevval ayından altı gün oruç tu tanlar, sanki bütün yıl oruç tutmuş gibi olurlar."

Ramazan ile şevval arasında biraz ara verdikten sonra tutmanın dah iyi olacağım söyleyenler, «Ramazanın hemen peşinden oruç tutmak, kendilerine farz olan oruca ilâvelerde bulunan Ehl-i kitabın davranışına benzer" diye bir bahane ileri sürüyorlar ki bu geçersizdir. Çünkü onlar bunu, Hak Teâlâ kendilerinden istemediği halde ilâve etmişlerdir.

6) Mekruh oruçtur ki bu da, tenzîhî ve tahrîmî mekruh ol-ık üzere iki kısma ayrılır. Birincisi, (Muharrem'in) dokuzuncu] nünü tutmaksızın, yalnızca aşure gününde oruç tutmaktır. İkin-j i (tahrîmen mekruh) ise, iki bayram günü ve teşrik³⁶⁰[8] günlerindeg tmaktır.

(Sadece ve) tek olarak cuma veya cumartesi gününe mahsı nak üzere oruç tutmak; nevruz ve mihrican günlerinde³⁶¹[9] tmak da aynı şekilde mekruhtur. Ancak oruç tutmayı âdet edinği günlerin bu günlerle çakışması hâlinde mekruh olmaz.

İki gün dahi olsa visal orucu ³⁶²[10] tutmak -ki bu, akşam hiç bı ikilde iftar etmeksizin tâ ertesi günün akşamına kadar oruç ılunmaktır- ve ömür boyu³⁶³[11] oruç tutmak dahi mekruhtur.

Oruca Niyet³⁶⁴ [12]

³⁶⁰[8] Teşrîk günleri, bayram namazları bahsinde de belirttiğimiz gibi, zilhicce ayının on bir, on iki ve on üçüncü günleridir. Yani Kurban bayramı gününden sonraki üç gün.

³⁶¹[9] Nevruz, eski İranlıların ilkbaharda yaptıkları şenlikler; mihrican ise, son baharda yaptıkları şenliklerdir. (Mütercim)

³⁶²[10] Visal, Arapçada birşeyin peşpeşe yapılması; şeriatta ise müellifin belirttiği şeylerdir. Sahabe (Rıdvanullahi aleyhim), Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselâmjm yaptığı herşeyi benimserlerdi. Onun visal orucu tuttuğunu görünce, kendileri de tutmaya başladılar. Ama Efendimiz onların bu hareketine engel oldu. Bunun üzerine onlar:

«— Ya Rasûlallah, sen de böyle oruç tutuyorsun» deyince, Efendimiz:

«— Siz benim gibi olamazsınız, (çühkü) Rabbim beni iâşe ve ibate ediyor, yedirip içiriyor» demiştir.

Visal orucu, yorucu ve sıkıntılı olduğundan bizler için mekruhtur.

³⁶³[11] Ömür boyu oruç, insanı halsiz düşüreceği için mekruhtur. Uzun müddet devam edince alışkanlık haline gelir ve ibâdet maksadıyla tutulmuş olmaktan çıkar.

³⁶⁴[12] Niyet; kelime manası olarak kalben birşeye yönelmektir. Şer'î yönden ise; emrolunan veya mendup (güzel) olan bir işi yapmaya kalbin yönelmesidir. Niyetin belirlenmesi ise, kalbin yöneldiği şeyi açıkça belirtmektir. Meselâ yarınki ramazan orucunu, nezir veya benzeri bir orucu tutmaya niyet etmek gibi.

Niyet Ederken Belirtilmedi Şart Olmayan Oruçlar

Niyet ederken belirtilmesi ve geceden niyet edilmesi şart olmayan oruçlar;

(1) eda olarak tutulan ramazan orucu,

(2) zamaî ilî nezir (adanmış) oruçları ile

(3) nafilâ oruçlardır.

(Bu gibi oruçlara) geceden itibaren gün ortasından biraz Ö1 sine kadar niyet edilebilir ki en doğrusu da budur.2

Gün ortası; tan yerinin ağarmaya başlamasından itibaren k 1 kuşluk vaktine kadar olan zamandır.

Aynı şekilde (bu gibi oruçların) tayin etmeksizin mutlak bir Lyetle veya nafilâ niyetiyle tutulması da doğrudur. (Oruca niyet eden kimse) yolcu veya hasta dahi olsa (durum değişmez), en doğ-ısu da budur.

Sağlıklı ve mukîm olanlar, başka bir vacip oruç niyetiyle ra-ıazan orucunu eda edebilirler. Yolcu olanlar bu hükmün dışındadır. Çünkü onlar, hangi vacip oruca niyet ederlerse, o orucu tutmuş olurlar. Hasta bir kimsenin ramazan ayında bir başka vacip ruca niyet etmesi halinde hangi oruca sayılacağı hususunda fcitüâf olunmuştur.

Zamanı belirlenmiş adak oruç, başka bir vacibe niyet edilerek .utulamaz; çünkü bu takdirde niyet edilen oruç

tutulmuş olur.

365 [13] Niyet Ederken Belirtilmesi Şart Olan Oruçlar

Niyet ederken belirtilmesi ve geceden niyet edilmesi şart olan
ğer bir kısım oruç daha vardır ki bunlar:

(1) Kazaya kalmış ramazan orucu,

(2) tutulmaya başlanmış » bozulmuş kazası lâzım gelen nafile
oruçlar,

(3) her türlü effâret oruçları

(4) ve meselâ, "Allah hastama şifâ verirse bir gün ruç
tutacağım" diyen kimsenin hastasının şifâ bulması durumun
olduğu gibi tayin olunmamış mutlak nezi 366[14]oruçlardır.

Ramazan'da Hilâl'in Tesbitive Şüpheli Günde Oruç

Ramazan Hilâlinin Tesbiti

Ramazan hilâlinin görülmesiyle veya kapalı havada³⁶⁷[15]

³⁶⁵[13] Yani bu üç nevi oruç, (niyet ederken) birşey belirtmeden ve geceden niyet etmeden tutulabilir.

³⁶⁶[14] Mutlak nezir, zamanı belirlenmemiş nezir olup iki kısımdır:

Birincisi, müellifin de belirttiği gibi, "Allah hastama şifa verirse!" bir gün oruç tutacağım" diyerek, yapılacak şeyin bir şarta bağlanması v\$ bu şartın gerçekleşmesi

ikincisi ise, "Allah rızası için bir gün oruç tutacağım" ifâdesinde olduğu gibi herhangi bir şarta bağlı bulunmayan nezirdir.

³⁶⁷[15] Bu hüküm, Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselâm)'m, "Hilâli görünce oruç tutunuz ve onu görünce de iftar

hilâl görülemediği takdirde şaban ayının otuz gün kabul edilmesiyle ra-cnazan ayı tesbit edilmiş olur.

Şüpheli Günler ve Bu Günlerde Tutulan Oruçlar

Şaban ayının yirmi dokuzunu takip eden gün şüpheli gündür.

Çapalı havada hilâlin görülememesi halinde bu günün hangi gün, yani Şabanın son günü mü, yoksa ramazanın ilk günü mü) olduğu kestirilemez. Bu günde orucun her türlü368[16] mekruhtur. Ancak fü oruca mı, yoksa buna mı niyet edeyim diye herhangi bir tered-lüt göstermeksizin nafile niyetiyle tutulan oruç mekruh olmaz. Şğer o günün ramazan günü olduğu anlaşılırsa, tutulan oruç ramazan orucu yerine geçer.369[17] Ama (bugün ramazan günüyse oruçlu)layım, değilse olmayayım gibi) oruçlu olmakla olmamak arasında tereddüt gösterilirse oruçlu olunmaz.

Şaban ayının sonunda bir veya iki gün oruç tutmak mekruh)lup daha fazlasını tutmak mekruh değildir; Müftü, şüpheli günün aaşlangıcında (oruca niyet etmeyip) beklemeleri, günün (ramazan-ian olduğu) tesbit edüemeyip niyet etme zamanının370[18] geçmesi üzerine de iftar

ediniz. Kapalı havada hilâlin görülememesi hâlinde şaban ayını otuza tamamlayınız" mealindeki hadis-i şerifinden alınmıştır. Hilâl, ya bulut yüzünden ya da toz, sis ve benzeri şeyler sebebiyle görülemeyebilir.

368[16] Yani farz, vacip ve nafile mi vacip mi olduğunda tereddüt edilen oruçlar denilmek isteniyor.

369[17] Yani şüpheli günün ramazan günü olduğu sonradan anlaşılırsa, hangi niyetle olursa olsun o gün tutulan oruç ramazan orucu yerine geçer.

370[18] Yani bu günün ramazandan olduğu belli olmazsa. Niyet zamanına gelince, daha önce de belirtildiği gibi, son niyet etme zamanı kaba kuşluk vaktidir.

etmeleri (oruç tutmamaları) yönünde halkı (ilan yoluyla) uyarır.

Böyle bir günde müftüler, kadılar ve üst tabakadan insanlar oruç tutarlar. (Çünkü) bunlar, niyetlerinde tereddüde düşmekten ve tuttukları orucun farz (olan ramazan orucu) olduğunu düşünmekten sakınabilecek insanlardır.

Ramazan Hilâlini Gören Kimse Ne Yapar?

Bir kimse ramazan hilâlini veya orucun yenilmesini gerektiren (şevval ayının) hilâlini tek başına görüp de (buna dair verdiği haber) reddolunsa, (hilâli gören bu) kimsenin oruç tutması gerekir.³⁷¹[19]Ama (tek başına) şevval hilâlini gören kimsenin orucu yemesi doğru değildir. Şayet (ramazan veya şevval hilâlini tek başına gö-

en kimse) orucu yerse, yediği günleri kaza eder, (yediği için) ;effâret lâzım gelmez; isterse şahadetini hâkimin reddetmesinden ince yemiş bulunsun. (Diğer görüşlerin) doğrusu da budur.

Gök Yüzü Kapalıyken Hilâlin Tesbiti

(1) Gök yüzü bulut, toz, duman ve .benzeri şeylerle kapalı ıı âdil (ve sâlih) birinin, yahut (hakkında bilgi edinilememiş)

371[19] Çünkü Allah Teâlâ: "Sizden ramazan ayını görenler onda oruç tutsun" (Bakara, 185) buyurmaktadır. Sözünün reddolunması demek hilâli gören senin şahadetini hâkimin reddetmesi demektir.

kapalı bir kimsenin^{372[20]} (ramazan hilâliyle ilgili) verdiği haber kabul olunur ki, doğrusu da budur.

(2) Aynı şekilde bu gibilerin, kendileri gibi birinin (ramazan hilâli hakkındaki) şahadetlerine şahadetleri, hanımların yahut kölelerin yahut birisine attığı iftira yüzünden şer'î cezaya çarptırılan^{373[21]} ve (sonra) tevbekâr olmuş kimselerin ramazan (hilâli) hakkında verdiği haberler de kabul olunur.^{374[22]} (Bunun için) şâhidlik ve davâ (açümasın)a da gerek yoktur.

(3) (Orucun) yenilmesini gerektirecek (şevval ayının) hilâlinin hava kapalı iken tesbit edilebilmesi için, iki hür erkeğin yahut bir hür erkek ile iki hür kadının şahadetleri şarttır, dava ması) gerekmez.

Gök Yüzü Kapalı Değilken Hilâlin Tesbiti

(1) Eğer gök yüzü kapalı değilse, ramazan hilâli ve orucun ye-nilmesi(ni gerektiren şevval) hilâlinin tesbitinde büyük bir topluluğun şahadeti şarttır.

(2) Bu büyük topluluğun miktarının tesbiti, imama (en üst seviyedeki yetkiliye) düşer, ki en doğrusu da budur. (3) Tek

^{372[20]} Gerçek kişiliği hakkında, yani kendisinin ne iyilik ve hasenatına ve ne d kötülük ve günahına muttalî olunmayan kimse demektir.

^{373[21]} Birine zina yaptı diye iftira atan ve muhakeme sonucu hakkında, hâkimin islâmî hükümlere göre seksen değnek vurulmasına hükmedilen kimse.

^{374[22]} Bu hükümler ramazan hilâlinin tesbitiyle alâkalı olup, şevval hilâlinin tes-bitiyle ilgili değildir.

bir kişinin (hilâli gördüğü hakkındaki) şahâdetiyle ramazan orucu (otuz güne) tamamlandığı halde ve gök yüzü de açıkken orucun yenilmesini gerektiren şevval) hilâli görülmez ise orucu emek doğru olmaz.³⁷⁵[23]

(4) (Ama ramazanın) iki âdil (ve salih) kişinin şahâdetleriyle (tesbiti) durumunda, orucu yemenin tercih (edilip edilmeyeceği ihtilaflı olup ramazan ayı tek bir (âdil) kişinin ahâdetiyle sabit olsa bile, hava bulutlu olduğu zaman (ramazan rucu otuza tamamlandığı halde şevval hilâli görülme dahi orucun) yenileceğinde herhangi bir ihtilâf yoktur. Kurban bayramı zilhicce) hilâlinin tesbiti de tıpkı fitır (şevval ayı hilâlinin tesbiti) gibidir.

Diğer (Ayların) Hilâllerinin Tesbiti

Diğer (ayların) hilâllerinin tesbiti için iki âdil (ve sâlih) idamın ³⁷⁶[24]veya iftira atma suçundan cezaya çarptırılmamış hür bir grkek ile iki hür kadının şahadetleri şarttır.

(Hilâlin) Doğuş Zamanının Farklılığı

(Hilâlin) herhangi bir ülkeden doğduğu tesbit olunursa, açık

³⁷⁵[23] Ramazan hilâli, daha önce de anlatıldığı gibi, bir kişinin şahadetiyle tesbit olunur ve gün geçip ramazan otuz güne tamamlandığı halde ve gök yüzünün açık olmasına rağmen hâlâ şevval hilâli görülmezse orucu yemek doğru olmaz denilmek isteniyor.

³⁷⁶[24] Gök yüzü kapalı olduğunda bu böyledir. Ama gök yüzü açıkken büyük bir; topluluğun şahadeti gerekir.

görüŖe 377[25]ve ulemanın çoğunun görüşüne göre, diğ er (ülkelerdeki) insanların da (oruç tutmaları) gerekir, fetva da buna göre verilmiştir.

ORUCU BOZMAYAN ŖEYLER

Yirmi dört Ŗey vardır ki orucu bozmaz; bunlar:

(1) Unutara yeme,

(2) iç me ve

(3) cinsel iliş ki kurma [unutan kimse, tuttuğ u orucu (zahmetsizce) tamamlayabilecek güç teyse, kendisini yerken gö ren kimse (ona oruç lu olduğ unu) hatırlatmalıdır, hatırlatmamak mekruhtur. Eğ er tutmakta olduğ u orucu tamamlayabilecek dermanı yoksa, (oruç lu olduğ unun) hatırlatılmaması daha iyidir.

(4) (Kadının tenasül uzvuna) bakmak,

(5) yahut onu düşünmek suretiyle meninin gelmesi -isterse sürekli bakılsın ve düşünölsün durum aynıdır-,

377[25] Bir kısmı da ölkelere göre değışiklik olabileceğini söylemişlerdir. et-Tecrîd müellifi ve diğ er bazı âlimler bunu benimsemişlerdir. Meselâ bir yerde güneş, tepe noktasından batıya doğru yönelmiş, başka bir yerde de

batmışsa, öncekilere göre (vakit) öğledir, akşam değildir... İş in esas ı şudur:" Hilâlin, güneş in ışığından ayrılması

ölkeden ölkeye değışiklik gösterir. Hilâl eğ er herhangi bir ölkede (gün ışığından) ayrılmamışsa, bu ölk e

insanlarına (ramazanın) farz olmasına sebep olacak vakit gelmemiş demektir. Sebep mevcut olmayınca, bunu

gerek tiren Ŗey de yok demektir.

(6) yahut yağ

(7) veya sürme sürünmek -sürmenin tadım boğazında hissetse bile durum değişmez^{378[1]}-,

(8) yahut kan aldirmek,

(9) yahut gıybet etmek,

(10) yahut yemeye niyetlenip yememek,

(11) yahut irâdesi dışında boğazına duman

(12) veya toz kaçması,^{379[2]} isterse bu toz değirmende öğütülen un cinsinden bulunsun birşey farketmez,

(13) yahut (boğazına) sinek kaçması

(14) veya oruçlu olduğu hatırında iken (kullandığı) ilacın tadını boğazında hissetmesi,

(15) yahut cünüp olarak sabahlamak, isterse cünüplük hâli bir gün devam etsin durum değişmez,

(16) yahut idrar yoluna su

(17) veya yağ damlatmak,

(18) yahut bir ırmağa dalan kimsenin kulağına su kaçması,

^{378[1]} İnsanın sürmenin tadını boğazında hissetmesi. Aynı şekilde sürmenin rengini tükürüğünde veya balgamında görmesi.

^{379[2]} Meselâ oruçlunun yanında içilen sigara dumanının burnuna ve boğazına kaçması, yahut tencereden veya ocaktan yükselen dumanın aşçının boğazına kaçması gibi.

(19) yahut kulaktan bir çöple kir çıkarıp bunu kulağa yeniden sokmak ve bunu birkaç kez tekrarlamak,

(20) yahut buruna gelen sümüğü bilerek çekip yutmak. [İmam Şafî (Rahimehullah)'m görüşüne göre, orucun bozulmaması için balgamı (yutmayıp) tükürmek gerekir.]

(21) Yahut irâde harici olarak, isterse ağız dolusu olsun, gelen kusmuğun³⁸⁰[3] yeniden (boğaza) kaçması, ki doğrusu da budur;

(22) yahut doğru görüşe nazaran ağız doldurmayacak kadar bilerek çıkarılan kusmuğun³⁸¹[4] yeniden boğaza kaçması,

(23) yahut dişler arasında bulunan no İrâde harici gelen kusmuk hakkında Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam):

ıuttan küçük şeylerin yenilmesi,

(24) yahut ağıza alman susam gibi birşeyin, iyice ezilip kayboluncaya kadar³⁸²[5] çiğnendiği halde boğazda tadının hissedilmemesi.

³⁸⁰[3] "Oruçlu iken irâdesi dışında kusan kimsenin bu orucunu kaza etmesi gerekmez" buyurmuştur.

³⁸¹[4] Bir kimse ağız doldurmayacak kadar kasden kusar ve ardından da orucu,

mezse, Ebû Yûsuf a göre bu kimsenin orucu bozulmaz. İmam Muhammed'e göre ise: "Kasden kusulduğu

takdirde ister az, ister çok olsun oruç bozulur" demiştir. Bu, rivayet olunan (şu hadisin) zahirine göre böyledir.

Nitekim Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyurmuştur: "Kim oruçlu iken bilerek kusarsa, orucunu kaza etsin."

³⁸²[5] Yani tamamen kayboluncaya kadar çiğnenmesi kasdolunuyor. Ama yutulması hâlinde oruç bozulur.

ORUCU BOZUP HEM KAZA HEM DE KEFFÂRETİ GEREKTİREN ŞEYLER

Bunlar yirmi iki tane olup oruçlu bir kimsenin, bunlardan birini kendi rızasıyla, kasden ve mecbur kalmadığı halde^{383[1]} yaparsa tendisine hem kaza, hem de keffâret lâzım gelir, ki bu yirmi iki jey şunlardır:

(1) Herhangi bir kimseyle ön ve arkadan cinsel ilişkide bululduğunda her ikisine de (kaza ve keffâret gerekir); (2) ister gıda /e isterse tedavi maksadıyla olsun, birşey yeyip

(3) içmek,

(4) ağışa giren yağmur (damlasın)ı yutmak;

(5) kokuşmuş dahi olsa, çiğ 2t yemek; [ancak kurtlanmış birşeyin yenilmesi bu hükmün dışındadır],

(6) fakih Ebu'l-Leys'e göre iç yağı yemek,

(7) kurutulmuş et yemek, ki bunun kaza ve keffâret gerektireceğinde ittifak vardır.

[8] Buğday yemek ve

(9) (buğdayı dişlerle) kırmak; ancak çiğnenen buğdayın

^{383[1]} "Kendi rızasıyla" ifâdesi ile "icbar edilmişler" hüküm dışı kalıyor. Bir kimse karısını cinsel ilişkiye zorlarsa, kan cinsel ilişki esnasında ona hissen iştirak etse bile karıya keffâret lazım gelmez. Çünkü karının bu davranışı, kendisi orucu bozmaya zorlandıktan sonra meydana gelmiştir. "Kasden" ifadesi ile, unutma ve yanılma hüküm dışı bırakılmıştır. "Mecbur kalmadığı" ifadesiyle ise mecbur kalma hüküm dışı bırakılmış oluyor. Zorlananlara, yanılanlara, mecbur kalanlara keffâret değil kaza lâzım gelir. Unutanlara ise ne kaza ve ne de keffâret lâzım gelmez.

dağılarak (ağzında herhangi bir tadı ve) eserinin kalmaması hali bu hükmün dışındadır;

(10) ağız dışından buğday tanesi,

(11) susam

(12) veya benzeri şeyler yutmak, ki tercih edilen hüküm de budur.

(13) (Kırmızı renkli bir kil olup eczacılıkta kullanılan) kilermeniyi yemek, yenmesi ister alışkanlık haline getirilsin ister getirilmesin farketmez,

(14) kilermeniyi dışında yenmesi alışkanlık haline getirilen çömlek çamurunu yemek^{384[2]}

(15) tuz yemek, ki tercih edilen görüş de budur.

(16) Karisinin veya arkadaşının tükürüğünü yutmak, başkasının tükürüğünü yutmak bu hükmün dışındadır.

(17) Birini gıybet ettikten (çekiştirdikten)

(18) veya kan aldırdıktan sonra

(19) veya şehvet (ve arzuyla) dokunduktan

(20) veya öptükten

^{384[2]} Kilermeniyi ve çömlek çamuru, aktarlarca bilinen iki kil çeşididir. Bunlardan sadece kilermeniyi yemek hem kaza ve hem de keffâreti gerektirir. Çünkü, bu, ilaç olarak alınıp satılır; dolayısıyla bunu yemek normal birşeyi yemek gibidir.

(21) yahut da meni gelmeksizin birlikte yattıktan sonra kasden yemek;

(22) öte yandan bir kimsenin, bıyığına yağ sürdükten sonra bunun orucunu bozduğu düşüncesiyle kasden yemesi; ancak fıkıh bilgisine sahip olan bir kimse bu hususta kendisine fetva verir, yahut adam (bu hususta) mezhebine göre tevîl ve yorumu)nu bilmediği bir hadis-i şerif işitirse 385[3]dururn değişir, (keffâretten kurtulur). Şayet hadisin tevîl (ve yorumu)nu bilirse, üzerine keffâret lâzım gelir. (Başkası tarafından cinsel ilişkiye) zorlanan (birinin) isteğine boyun eğen (hamm)a da keffâret gerekir.386[4]

Keffâret387 [5] ve Keffâreti Borç Olmaktan Çıkarın Şeyler

385[3] Meselâ Peygamber (Aleyhissalâtü vesselâm)'m, "Kan alan da aldırın da if-i tor etmiş sayılır" hadis-i şerifini duyup da burada geçen "iftar etmiş sayılır" ifâdesi ile bu şahısların (tuttukları orucun) sevabının kaybolacağı, yahut sevabının azalacağı veya benzeri birşeyin kasdolunduğunu bilmemek gibi.

386[4] Meselâ bir yetkili, adamın birine ramazan ayında gündüz karısıyla cinsel ilişki kurması için baskı yapsa karısı da, kendisine herhangi bir baskı yapılmadığı halde, kocasının bu fiiline gönüllü olarak iştirak etse, sadece kadına keffâret lâzım gelir. Çünkü keffâret, cinsel birleşmenin bir sonucu değil, orucu bozmanın bir sonucu olup karı kocasına bu imkânı (kendisine herhangi bir zorlama olmadığı halde) verdiği için karıya keffâret lâzım gelir... Tan yerinin ağardığını kendisi bildiği halde bunun farkında olmayan kocasının kendisiyle cinsel ilişki kurmasına imkân veren kadının durumu da tıpkı bunun gibidir.

387[5] Ramazan ayında gündüz cinsel ilişkide bulunan kimseye keffâret lâzım geleceği Ebû Hüreyre (Ra'ıyallahu anh)'m rivayet ettiği şu hadis-i şerifle sabittir: Seleme b. Sahr el-Beyâzî el-Ensârî, Efendimiz (Sallallahu aleyhi sellem)'e gelerek:

"— Yâ Rasûlâlah, mahvoldum" dedi. Peygamber Efendimiz de:

Seni mahveden şey nedir?" dedi. Adam:

Hanımım ile ramazanda cinsel ilişki kurdum" dedi. Efendimiz:

Hayır" diye cevap verdi. Efendimiz:

Verecek birşeyin var mı?" dedi, adam:

Peşpeşe iki ay oruç tutabilir misin?" dedi, adam:

Hayır" diye karşılık verdi. Efendimiz:

(1) Orucun, keffâreti gerektirecek şekilde bozulduğu gün 388[6]görmek, lohusa olmakla veya orucu yemeyi icab ettiren bir ilin meydana gelmesiyle 389[7]keffâret borç olmaktan çıkar.

(2) Ancak vâyet olunanların zahirine göre üzerine keffâret lâzım geldikten mra zorla yolculuğa çıkarılanların üzerlerindeki keffâret borcu işmez.

Keffâret Hakkında

Keffâret (şu şekilde yerine getirilir):

Altmış fakiri doyurabilir misin?" diye sordu, adam:

Hayır" diye cevap verdi. Sonra adam oturdu ve Peygamberimiz gidip (on beş sâ1 ölçüğünde) içerisinde hurma bulunan bir kapla geldi ve dedi ki:

Bizden daha fakir birine mi? (Şu şehirde) benim ailemden daha muhtaç bir aile yoktur" diye karşılık verince,

Al bunu sadaka olarak ver." Adam:

Peygamber Efendimiz (Öyle bir) güldü ki, dişleri bile göründü. Sonra Efendimiz:

Götür bunu çoluk çocuğuna yedir" buyurdu.

Bizim mezhebimizin âlimleri, "oruç tutmakla mükellef olan birinin ramazanda gündüz cinsel ilişki haricinde

birşeyle kasden orucunu bozması, tıpkı cinsel ilişkiyle bozması gibidir" görüşüne sahiptirler. Çünkü her iki-sinde de oruç için çizilen sınırları aşmak vardır. İmam Şafiî ve arkadaşları ise, bu hadis-i şerifin medlulü ile yetinip: "Ramazanda gündüz kasden cinsel ilişkide bulunanların haricindekilere keffâret gerekmez" diyorlar.

388[6] Yani orucun keffâreti gerektirecek şekilde bozulduğu ve ardından da bu keffâreti geçersiz kılacak hâdisenin meydana geldiği gün kasdolunuyor,

389[7] Yani böyle birşey yok iken hayız, nifas ve hastalığın meydana gelmesi.

(1) Bir köle âzâd edilir,390[8] köle isterse mü'min olmasın.

(2) Böyle bir imkâna sahip olun-nadığı zaman, içerisinde bayram ve teşrik günleri bulunmayan iki ly peşpeşe oruç tutulur.

(3) Oruç tutmak da mümkün olmazsa; sabah akşam, yahut iki sabah, yahut iki akşam, veyahut bir akşam »r sahur altmış fakir doyurulur; yahut (bu) fakirlerin her birine paran sâ391[9] buğday veya buğday unu veya yağla kavrulmuş buğday onu, yahut bir sâ1 kurma veya arpa veya bunların kıymeti 392[10]verilir.

(Muhtelif ve birden fazla) günlerde, isterse bu günler iki ramazana âit bulunsun, birden fazla cinsel ilişki ve oruç yemeye karşılık, (orucun bozulduğu bu) günler arasında keffâret tatbik edilmedikçe,393[11]tek bir keffâret yeterli olur. Ama keffâret tatbik edilmişse bir keffâret yeterli olmaz, rivayet edilen delilin zahiri de bunu ifâde ediyor.394[12]

390[8] Erkek veya kadın bir köle âzâd etmek, şu şartta ki bunların hizmet sunmalarına mâni olacak ellerinde, ayaklarında, konuşmalarında, görmelerinde bir kusur bulunmamalı, aklî (ve zihnî) bir eksikliği de olmamalıdır.

391[9] Yarım sâ' Mısır kilesiyle 11/6 kadeh olup, bir kile ise sekiz kadehtir. (Bir sâ' 4,2 litredir. Çeviren)

392[10] Yani yarım sâ' buğdayın veya bir sâ' hurmanın değeri verilir demektir.

393[11] Meselâ bir ramazan günü keffâreti gerektirecek şekilde oruç yenildiği veya cinsel ilişki kurulduğu halde keffâret tatbik edilmeyip bir başka ramazan, gününde yine keffâreti gerektirecek bir davranışta bulunulmuşsa, farklı za-ı manlardaki bu iki davranış için bir tek keffâret yeterli olur denilmek isteniyor.

394[12] geçmektir. Keffâret tatbik edilmeden, ye-| niden keffâreti gerektirici davranışa yönelmek bu işi yapanın uslanmadığına delil teşkil etmez. Ama keffâreti uyguladıktan sonra tekrar keffâreti gerektirecek davranışta bulunmak,

Orucu kasden bozan kimseye keffâret gerekmesinin hikmeti, bu davranış; tekrar teşebbüs edilmesinin önüne

bir kısmı bunu karışıklığın (iltibasın), ancak keffâretin tatbikinden Önce olabileceğine bağlıyor ve keffâretin

keffâretin gerekli tesiri göstermediğinin bir işaretidir; binâenaleyh bu gibilere tekrar keffâret gerekir. Ulemeden

ORUCU BOZAN FAKAT KEFFÂRETİ GEREKTİRMEYEN ŞEYLER¹

Bunların sayısı elli yedi olup şunlardır:

- (1) Oruçlu bir kimse pişmemiş pirinç,
- (2) yahut hamur,
- (3) yahut un,
- (4) yahut bir defada çokça tuz,
- (5) yahut yemesini alışkanlık haline getirmediği kiltermeni dışındaki kil,
- (6) yahut çekirdek,
- (7) yahut pamuk,
- (8) yahut kâğıt,
- (9) yahut olgunlaşmamış ve pişi-rilmemiş ayva,
- (10) yahut yaş (olgunlaşmamış) ceviz yese;
- (11) yahut çakıl taşı
- (12) veya demir

tatbikinden sonra böyle bir iltibasın mümkün olmayacağını ileri sürüyorlar. Bundan da anlaşılıyor ki asü mesele, iltibas ve karışıklıktır. Yine de herşeyi en iyi bilen Allah îeâlâ'dır.

(13) veya toprak

(14) veya taş yutsa,

(15) yahut makatına

(16) veya burnuna ilâç damlatsa,

(17) yahut

Bu hususta genel bir kaide olarak şunları söylemek mümkündür: Gıda olmayan ve gıda özelliği taşımayan herhangi birşey (yenilse), yahut (yenilen şey) gıda olmak veya gıda özelliği taşımakla beraber (yiyen kimsenin) şer'î bir özrü bulunsa veya bu gıdaların herhangi bir kusuru bulunsa, bu gibi şeyleri oruçlu bir kimsenin yemesi veya bunların, oruçlunun dimağına ulaşması halinde tutulan orucun kaza edilmesi gerekir, keffâret lâzım gelmez.

Öte yandan tam olarak (cinsel ilişki sayılamayacak ve) şehvî tatmin sağlamayan davranışlar keffâret değil, yalnızca kazayı gerektirdiği gibi, kâğıt ve ceviz kabuğu gibi hiçbir gıdaî özelliği bulunmayan maddeler yutulduğunda da aynı şekilde yalnızca kaza lâzım gelir, keffâret değil.

Şer'î özür ise şudur: Bir kadın oruçlu olduğunu bilerek yese veya içse ve aynı günde de hayız görmeye başlasa, bu kadına sadece kaza lâzım gelir, keffâret değil...

Pişmemiş pirinç yahut içerisine yağ veya şeker kanıştılmamış hamur gibi gıda yönünden bir eksiği bulunan şeylerden yenilse

keffâret değil, kaza lâzım gelir, çünkü normal olarak bunları insanların canı çekmez. Dolayısıyla bunları yemek tam bir gıdalanma değildir.

Tam olarak şehvî tatmin sayılamayacak şeyler ise; bir ölüyle veya bir hayvanla cinsel ilişkiye girmek veya bacaklardan istifâde etmek yahut da öpmek suretiyle meniye getirmek gibi davranışlardır.

boğazına birşey dökse (oruç bozulur keffaret lâzım gelmez, ki) en doğrusu da budur.^{395[1]}

(18) Yahut kulağına yağ veya su damlatsa, (aynı şekilde oruç bozulur, keffâret lâzım gelmez) doğrusu da budur. **(19)** Yahut karnında

(20) veya başında bulunan bir yarayı tedavi için sürdüğü ilaç (karın) boşluğuna veya beynine giderse,

(21) yahut boğazına yağmur

(22) veya kar gider, fakat bunu isteğiyle yutmazsa,

(23) yahut ağzına (veya burnuna) aldığı su yanlışlıkla içine kaçarsa,

(24) yahut cinsel ilişkiyle de olsa bir kimse orucu bozmaya zorlanırsa,

(25) yahut kadın cinsel ilişkiye zorlanırsa,

^{395[1]} Yani makatına, burnuna ve ağzına ilaç vb. şeyler dökmekle keffaret lâzım gelmez denilmek isteniyor. Ama Ebû Yûsuf bu üçünün de keffareti gerektireceği görüşündedir.

(26) yahut câriye olsun, nikahlı (hür) kadın olsun sundukları hizmetler yüzünden hastalanacakları endişesiyle oruçlarını bozarlarsa,

(27) yahut oruçlu uyurken birisi ağzına su dökerse,

(28) yahut unutarak yedikten sonra, (unutarak yendiğinde orucun bozulmayacağına dair hadis-i şeriften) haberdar olsa dahi^{396[2]} bilerek ye(meye devam ede)rse (keffaret lâzım gelmez ve) en doğrusu da budur;

(29) yahut unutarak cinsel ilişki kurmasının ardından kasden cinsel ilişki kur(maya devam ed)erse,

(30) yahut geceden değil de oruca gündüz niyet edip sonra da bozarsa,

(31) yahut (geceden oruca niyet etmişken) sabah yolculuğa çıkıp (sonra) ikâmete niyet ettikten sonra orucu yerse,

(32) yahut (geceden niyet edip) sabahleyin mukîm iken yola çıktıktan sonra orucu yerse,

(33) yahut-oruçlu olup olmamak gibi bir niyet beslemeksizin (yeme, içme ve benzeri şeylerden gün boyu) sakınırsa,

(34) yahut tan yeri ağardığı halde, ağarıp ağarmadığı hakkında şüphe içerisinde iken sahur yer

^{396[2]} Nitekim Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam), unutarak yiyen ve içenin orucunun bozulmayacağını şu hadis-i şerifinde haber veriyor:

"Kim oruçluyken unutarak yer veya içerse (orucunu bozmayıp) tamamlasın." .

(35) veya cinsel ilişki kurarsa,

(36) yahut güneş batmadığı halde battığını sanarak orucunu açarsa;

(37) yahut ölüyle veya

(38) hayvanla cinsî ilişki kurmak

(39) yahut bacak veya

(40) karın (bölgesine) temas etmek

(41) yahut öpmek veya

(42) dokunmak suretiyle meni gelirse;

(43) yahut ramazan orucunu edanın dışında tuttuğu bir orucu bozarsa (kaza değil keffâret lâzım gelir.

(44) Öte yandan) uyumakta olan oruçlu bir hanımla cinsî temas kurulursa

(45) veya oruçlu bir hanım, tenasül uzvuna birşey damlatırsa (bu hanımın orucu bozulduğu halde keffâret lâzım gelmez), ki en doğrusu,da budur.

(46) Yahut (oruçlu bir kimse) suyla ıslanmış

(47) veya yağlı parmağını makatına sokarsa

(48) veya bir hanım bu durumdaki parmağını fercine (tenasül uzvuna) sokarsa (bu kimselerin oruçları bozulduğu halde keffâret lâzım gelmez), tercih edilen de budur.

(49) Oruçlu bir kimsenin makatına soktuğu bir parça pamuk makatında kaybolursa

(50) yahut (bir hanım böyle birşeyi) tenasül uzvuna sokarsa,

(51) yahut (oruçlu bir kimse) boğazına kendi isteğiyle duman çekerse,

(53) yahut ağız dolusu olmasa dahi (kasden) kusarsa^{397[3]} (keffâret değil, kaza lâzım gelir) ki nakledilen haberin zahirine göre de bu böyledir; Ebû Yûsuf ise kusmuğun ağız dolusu olmasını şart koşturmuş ki bu da doğrudur.^{398[4]} (53) Yahut (oruçlu bir kimse elinde olmayarak) ağız dolusu kustuğunda oruçlu olduğunu bile bile bu kusmuğu yeniden içine çekerse,

(54) yahut dişlerinin arasında bulunan nohut büyüklüğündeki birşeyi yerse,

(55) yahut gündüzün, henüz niyet etmeden tuttuğu orucu unutarak bozduktan sonra oruca niyet ederse,

(56) yahut bayırsa; -isterse bir ay boyunca baygın kalmış olsun. Ancak bayılmanın meydana geldiği gün veya gecenin orucu kaza edilmez.-

^{397[3]} Rivayet olunan haberin zahirine göre kasden kusup oruç bozulduktan sonra

ağzın kusmukla dolu olup olmaması arasında fark yoktur. Nitekim Efendimiz (Meyhissalâtü vesselam): "Kim kasden kusarsa (orucunu) kaza etsin" buyuruyorlar.

^{398[4]} Ebû Yûsuf, bir kimse kasden kusar da kusmuğu ağız doldurursa oruç bozulur, kaza etmesi gerekir, keffâret değil... Ama eğer ağız dolusundan az kusarsa, ne kaza lâzım gelir, ne de keffâret... Çünkü ağız doldurmayan kusmuk yok kabul edilir; nitekim bu, abdesti de bozmaz. Ancak ister az, isterse çok kusulsun çıkan kusmuğun geri yutulması halinde bu böyledir.

(57) yahut (oruçlu) delirir ise -fakat bu hal bir ay boyunca devam etmezse- keffâret değil, kaza lâzım gelir. (Deliren bir kimse) gece veya gündüz niyet zamanı geçtikten sonra ayıhrsa (o günün orucunu) kaza etmesi icab eder, ki doğrusu da budur.

Gündüzün Oruçları Bozulduktan Sonra Oruç Tutmaya Devam Etmesi Gerekenler

Orucu bozulanlar, tan yeri ağardıktan sonra temizlenen hayızlı ve lohusalar,399[5] erginlik çağına gelmiş çocuklar, tan yeri ağardıktan sonra Müslüman olan kimseler günün geri kalan kısmım oruçlu geçirmelidirler. (Ayrıca) son ikisi hariç 400[6] bu durumda olanların o günkü oruçlarını kaza etmeleri de gerekir.

Oruçluya Mekruh Olan ve Olmayan Şeyler ile Oruçluya Müstehap Olan Şeyler

Oruçluya Mekruh Olan Şeyler

399[5] Hayız ve nıfasın gerçekleşmesi halindeyse yeme(yip oruç tut)maya devam etmek haramdır. Çünkü hayızlı ve nifaslıların oruç tutmaları haram olup, harama benzeyen davranışta bulunmak da haramdır.

Hasta ve yolcunun ise aynı şekilde yememeye devam etmeleri gerekmez. Çünkü bunların yemelerine müsâade edilmesi karşılaştıkları güçlükten dolayıdır. Bunları oruçlulara benzemeye zorlamış olsak, bu durumu (değiştirmiş ve) bozmuş oluruz. Ne var ki hasta olsun, yolcu, hayızlı ve lohusa olsun bunlar oruçlarını açıktan açığa yememelidirler.

400[6] Son ikisi, tan yeri ağardıktan sonra erginlik çağına gelen çocuk ile yine tan yeri ağardıktan sonra müslüman olan kimsedir.

Bunlar, imsak vaktinin başlangıcı olan tan yerinin ağardığı vakitte oruç tutmakla emrolunmuş bulunmadıklarından, tutamadıkları bu oruçları kaza etmeleri gerekmez. Bunlar o vakit oruç tutmaya ehil bulunmadıkları için oruç tutmaları farz değildir. Ama vaktin bir kısmı geçtikten sonra çocuk bulûğa erse ve kâfir Müslüman olsa bunlara namaz farz olur. Çünkü bunlar vaktin namaz kılınabilecek bir kısmına, namaz kılmaya ehil bir halde iken yetişmiş bulunuyorlar.

Oruçluya yedi şey mekruh olup şunlardır:

(1) Bir şeyi tatmak

(2) veya Özürsüz olarak herhangi birşey

çiğnemek,401[7]

(3) sakız çiğnemek,402[8]

(4) meninin gelmesinden veya cinsel ilişkiyle sonuçlandırmaktan emin olunmadığı takdirde Öpmek veya

(5) oynaşmak, ki rivayetin zahirine göre de bu böyledir;

(6) tükürüğü ağızda (kasden) biriktirip yutmak,

(7) (tedavi maksadıyla vücuttan) kan çıkartmak,403[9] ve kan aldirmek gibi bünyeyi halsiz bırakacağı zannolunan şeyler yaptırmak.

401[7] Mekruh olmasının sebebi, orucun bozulmaya maruz bırakılmış olmasındandır. Tutulan oruç, farz olsun nafile olsun bu konuda herhangi bir fark yoktur.

402[8] Sakız ağacı (günlük, kenger vs.)den elde edilen sakızı çiğnemek, tükürükle içeriye herhangi birşey gitmese bile mekruhtur. Çünkü sakız çiğneyeni görenler onun birşey yediğini zannederler.

Bu şekilde insanların yanlış anlamalarına yol açacak davranışlarda bulunmak doğru değildir. Nitekim Peygamberimiz (Aleyhisselâm): "Allah'a ve âhiret gününe inananlar, (kendilerini) töhmet altına sokacak davranışlardan kesinkes kaçınırlar" buyurmuşlardır. Ali b. Ebu Tâlib (Kerremaüa-hu vecheh) de şöyle buyurmuşlardır: "Red ve inkâr etme durumunda kalacağın bir sözü sarfetmekten sakın, isterse öne sürecek bir mazeretin bulunsun."

Eğer tükürükle birlikte içeriye birşey gidecek olursa oruç bozulur. Tükürükle içeriye giden şeyler üç türdür: İster oruçlu değilken çiğnenmiş olsun ister olmasın, sakız siyahken içeri giden; oruçlu değilken çiğnenmemiş bulunan beyaz sakızla (içeriye giden); oruçlu değilken çiğnenmiş ve fakat dağınıklıktan kurtulmamış beyaz sakızdan içeriye giden şey... İçeriye birşeyin gitmesine yol açmayan beyaz sakız, oruçlu değilken çiğnenmiş ve (dağınıklıktan kurtularak) tamamen toplu bir hale gelmiş olan beyaz sakızdır. İşte oruçluyken çiğnenmesi mekruh olan sakız bu sakızdır.

403[9] Yorucu bir iş de tıpkı tedavi maksadıyla vücuttan kan çıkartmak ve kan aldirmek gibidir. Çünkü bu gibi

davranışlar orucun bozulmasına yol açabilirler.

Oruçluya Mekruh Olmayan Şeyler

Oruçluya mekruh olmayan dokuz şey şunlardır:.

- (1) Kendine güvenildiği. takdirde öpmek
- (2) ve oynamak,
- (3) bıyığı yağlamak,
- (4) (göze) sürme çekmek,
- (5) kan aldirmek, (tedavi maksadıyla vücuttan) kan çıkartmak;404[10]
- (6) günün sonunda, yaş veya suyla ıslatılmış dahi olsa, misvak kullanmak; aksine, misvak kullanmak günün evvelinde olduğu gibi, (günün sonunda dahi) sünnettir.405[11]
- (7) Abdestin haricinde ağıza ve
- (8) buruna su vermek, ;
- (9) yıkanmak, serinlemek için ıslak elbiseye sarınmak, ki fetva

404[10] Bu iki şeyden birinin halsiz düşüreceğini zannetmemek şartıyla,

405[11] Nitekim Hz. Peygamber: "Misvak kullanmak, oruçlunun en hayırlı işlerinden biridir" buyurmuştur. (Öte yandan) Rasûlullah (Aleyhis&elam), % "Oruçluyken günün evvelinde de, sonunda da misvak kullanırdı." Bu husus bilinen birşeydi. Yine Peygamber (Aleyhissalâtü vesselam) Efendimiz -."Misvak (kullanmak) sünnettir, binâenaleyh, istediğiniz zaman misvak kullanınız" buyurmuştur. Bu hadis-i şeriflerin hepsi göz önünde bulundurulduğunda, günün başlangıcıyla sonu arasında bir fark bulunmadığı görülür. Ancak bir kısmında, fark bulunmadığına dair biraz açıklamaya ihtiyaç vardır. İmam Şafîi ise, zeval vaktinden (güneşin tepe noktasındaki | pozisyonundan batıya doğru yönelişinden) itibaren, yani öğle vaktinin | girişinden itibaren misvak kullanmanın mekruh olduğu görüşündedir.

da auna göre verilmiştir.

Oruçluya Müstehap Olan Şeyler

Oruçluya üç şey müstehaptır:

(1) Sahur yemek,

(2) sahur geciktirmek,

(3) bulutlu olmayan günlerde utan (tehir etmeyip) acele etmek.

Arızî Şeyler⁴⁰⁶ [12]

Hastalar, Hamile ve Emzikli Kadınlar

Hastalığının artacağından veya iyileşeceğinin gecikmesinden endişe edenlerin; aklında bir eksikliğe sebep olacağından yahut öleceğinden, yahut kendisinin veya öz çocuğunun yahut da emzirmekte olduğu çocuğun hastalanmasından korkan hamile ve emzikli kadınların -ki bu korku, tecrübeyle kesinlik derecesine yakın bir tahmine, yahut Müslüman, sahasında uzman ve salih bir doktorun verdiği bilgiye dayandığı takdirde

⁴⁰⁶[12] Aız kelimesi Arap dilinde, insanın yüz yüze geldiği şeye denir. Ramazanda 1

onuç yemeyi günah olmaktan çıkaran ve şer'an muteber olan sekiz arızî şey vardır ki şunlardır: (1) Hastalık, (2)

yolculuk, (3) baskıya maruz kalmak, (4) hamilelik, (5) emzikli bulunmak, (6) açlık, (7) susuzluk ve (8) yaşlılık.

muteber olur-, öleceğinden endişe edilecek derecede susamış veya acıkmış olanların orucu yemeleri caizdir.

Yolcu

(Tan yeri ağarmadan önce) yola çıkan kimse orucu tutmayabilir. (Ama) eğer oruç kendisine zarar vermezse, yol arkadaşlarım çoğu oruçlu iseler ve (yolda yapılan yeme içme) harcamalarına atılmıyorlarsa, (bu durumdaki bir kimsenin) oruç tutması daha âdir. Şayet arkadaşları harcamalara iştirak ediyorlar veya oruç utmuyorlarsa topluluğa uymak için yemesi daha iyidir.

Oruç Tutmayan Özür Sahibinin Yapması ve Yapmaması Gereken Şeyler

Daha önce de temas edildiği gibi, oruç tutmamayı mazur gös-erecek hastalık, yolculuk ve benzeri bir özre sahip olanların bu ızürleri ortadan kalkmadan evvel Ölenlerin (yedikleri günlerin :effâreti için) vasiyet etmeleri gerekmez. Mukîm ve sağlıklı olduk-arı ölçüde ve güçleri yettiği kadarını kaza ederler. Kaza oruçlarını peşpeşe tutulması şart değildir. (Kaza orucu tutulurken) diğer rir ramazan ayı gelse, buna öncelik verilerek kaza orucu daha son-*aya bırakılır. Bu tehir yüzünden fidye verilmesi gerekmez.

Pir-i Fânî (Yaşlı)407 [13]

Çok yaşlı erkek ve kadınlar oruç tutmayabilirler, (ammadıkları) her gün için yarım sâ' buğday vermeleri gerekir.

Ömür Boyu Oruca Nezretmek

Bir kimse Öbür boyu oruç tutmayı nezreder ve (ailesinin) geçimi için çalıştığından dolayı tuttuğu oruç (kendisini) zayıf düşürür-se, yer ve fidye verir. Fidyeye vermek de zor gelirse, Allah sübhâne-hu ve teâlâya (tevbe ve) istiğfar eder.

Fidyenin Verilemeyeceği Haller

Bir kimse pîrfânî iken kendisine yemin veya katil (öldürs) keffâreti lâzım gelse de408[14] âzâd edecek bir (köleye) sahip bulun asa yahut pîr-i fânî oluncaya kadar oruç tutmasa, böyle bir kim-nin keffâret orucu yerine fidye vermesi caiz olmaz. Çünkü bu uç, başka birşeyin yerine tutulan bir oruçtur.

Nâfile Bir Orucu Bozmak

407[13] Pîr-i fânî demek oruç tutamayacak derecede yaşlanmış kimse demektir. Bu gibilere "fânî" denilmesi iki sebepten dolayıdır: Birincisi güç ve kuvvetinin fânî olmuş bulunmasından, yani gücünün gitmiş olmasından dolayı; ikincisi ise fenaya, yani ölüme yüz tutmuş olduğundandır.

408[14] Bu hususta ölçü şudur: Herhangi bir şeye karşılık tutulanlar değil de ramazan ve nezir orucu gibi esastan oruç olanların yerine yaşlılık sebebiyle fidye verilebilir. Ancak keffârete karşılık tutulan oruçların yerine fidye verilemez. Çünkü tutulan keffâret orucu, ancak keffâretin malla karşılanamaması halinde caiz olup malla keffârete bedel olarak tutulur.

Nafile bir oruç, rivayete göre herhangi bir mazerete dayan-Lasa da bozulabilir. Ziyafet (misafir ağırlama) ise» kuvvetli görüşe azaran hem misafiri ağırlayan, hem de misafir için bir mazeret lup (böyle bir durumda"oruç bozanlara) büyük bir müjde vardır.409[15] [angi durumda olursa olsun nafile oruç bozulduğunda, kaza edil-lesi gerekir;410[16] ancak şu beş günde (yani) İM (dinî) bayram günle-iyle teşrik günlerinde başlanılan (nafile) oruç bozulduğunda ivâyetin zahirine göre kazası lâzım gelmez.411[17](Yine de) her şeyin n doğrusunu Allah Teâlâ bilir.

NEZREDİLEN ORUÇ, NAMAZ VE BENZERİ İBADETLER

Nezredüen Birşey Ne Zaman Yerine Getirilir?

Birşey nezredildiği zaman yerine getirilmesi gerekir.412[1]

409[15] Rivayet olunduğuna göre Peygamber Efendimiz (Suttallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuşlardır: "Bir (müslüman) kardeşinin hatırına (nafile) orucunu bozan kimseye, bin günlük (nafile) oruç sevabı verilir. (Bozduğu) bir günlük (nafile) orucu kaza eden kimseye de iki bin günlük (nafile) oruç sevabı verilir," Müellif merhumun büyük müjde diye işaret ettiği şey, işte. bu hadis-i şerifte gecen büyük sevaptır.

410[16] Yani orucun bozulması ister bir mazerete dayansın ister dayanmasın, oruç ister kasden bozulmuş olsun ister olmasın bütün bunlar, oruca bilerek başlandığı takdirde meydana gelir. Ama oruç tutmakta olduğunu zanneder, sonra da böyle birşey olmadığının farkına varırsa ve farkına varır varmaz j da yerse herhangi birşeyi kaza etmesi lâzım gelmez. Farkına vardıktan i (meselâ) bir saat sonra yerse kaza etmesi gerekir. Bunun sebebi, hatır-g ladıktan sonra biraz vakit geçtiği halde yemeyince sanki oruca niyet etmiş i gibi olacağı içindir.

411[17] Bunun sebebi, bu beş günde tutulan orucun bozulması emrolunduğu ve| tamamlanmasının caiz olmadığı içindir. Çünkü özellikle bu günlerini herhangi birinde oruç tutmaya başlamak, yasaklanmış birşeyi irtikâb etmek ve Allah'ın ziyafetine yüz çevirmek olacağından (bu günlerde başlanılan bir)| orucun bozulması emrolunmuştur. Ebû Yûsuf ile Muhammed ise, bozulan| bu orucun kazası lâzım geldiği görüşündedirler. Çünkü bir ibâdetle başlan dığında tıpkı nezir gibi ve mekruh vakitlerde başlanılan namazlar gibi

namaza başlamak arasındaki farkın Ebû Hanîfe'ye göre sebebi, başlanılan bir ibâdetin tamamlanması vacip

bağlayıcı olur, (yani tamamlanması gerekir). Bu günlerin herhangi birinde oruca başlamak ile mekruh vakitlerde

olduğu ve bozulduğunda kaza edilmesi de bu vücûba bağlı olduğu içindir; ama bu günlerin herhangi birinde

oruca başlayanların oruçlarını tamamlamaları vacip değildir.

412[1] Nitekim Allah Teâlâ: "Adaklarını yerine getirsinler" (Hacc, 29) buyurmaktadır. Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) ise: "Allah'a itaat etmeyi nez-redenler itaat etsinler, ama O'na isyan etmeyi nezredenler âsî olmasınlar"

(Ancak) şu üç şeyin bulunması da şarttır:

(1) Nezredilen şey (farz veya) vacip cinsinden olmak,413[2]

(2) (abdest gibi fer'î değil, namaz gibi) aslî bir ibâdet olmalı,414[3]

(3) (nezredilen şey, nezredene zâten) vacip olmuş bulunmamalı.415[4]

Binâenaleyh abdest almaya nezredenin, (bu nezrini) yerine getirmesi gerekmeyeceği gibi, nezrettiği tilâvet secdesini ve hasta ziyaretini de yerine getirmesi gerekmez. (Zâten) vacip olan birşeyin nezredilmesi de (doğru değildir).

Köle âzâd etmeye, i'tikâfa, farzların dışında namaz kılmaya, oruç tutmaya nezretmek doğrudur.

Bir kimse, (herhangi bir şartla sınırlı olmayan) mutlak bir nezirde bulunur, yahut bir şarta bağlı nezreder de bu şart gerçekteşirse yapılan bu nezrin yerine getirilmesi gerekir.

buyuruyor. Hadisi, Buhârî nakletmiştir. Nezredilen birşeyin yerine getirileceği hususunda, ayrıca ulema söz birliği de etmişlerdir. Hatta bunlardan bir kısmı nezredilen şeyin farz olduğunu söylemişlerdir.

413[2] Vacip cinsinden olmalı demek; oruç, namaz, hac ve camide (namaz vaktini) beklemek gibi aslen (farz veya) vacip cinsinden bir ibâdet olmalı demektir, isterse bayram günü oruç tutmak gibi arzî bir sebeple yapılması haram olmuş bulunsun.

414[3] Aslî bir ibâdet olmalı demek; bu ibâdetin, abdest gibi başka bir ibâdetin yapılmasına yarayan cinsten bir ibâdet olmaması demektir; çünkü abdest, namaz vb. gibi aslî bir ibâdeti yerine getirmek için yapılan fer'î ve dolaylı bir ibâdetdir.

415[4] Yani nezredilen şeyin, beş vakit namaz gibi, ramazan orucu, tilâvet secdesi ve vitir namazı gibi, nezredene daha önce (farz veya) vacip olmaması gerekir. Çünkü bunlar daha önce zâten (farz veya) vacip idi, nezir sebebiyle değil.

İki Bayram günlerinde Oruç Tutmaya Nezretmek

İki bayram günlerinde ve teşrik günlerinde tercih edilen görüşe göre oruç tutmaya nezredilebilir.^{416[5]} (Ne var ki bu günlerde oruç tutulmayıp) yenilir ve (başka bir gün) kaza edilir. (Ama) haram olmasına rağmen bu günlerde oruç tutulursa, nezir yerine getirilmiş olur.

Nezirde Göz Önünde Bulundurulması Gereken ve Gerekmeyen Şeyler

(Pıkhî esasları düzenleyen bizler, nezir hususunda) zaman, yer ve para tayinini, (bir) fakir tesbitini hükümsüz kıldık.

Binaenaleyh, şaban ayında tutulması nezredilen bir orucu recep ayında tutmak, Mekke'de kılmayı nezrettiği iki rek'at namazı Mısır'da (veya herhangi bir yerde) kılmak, tayin ederek vermeyi nezrettiği bir paranın yerine (aynı miktardaki) başka bir parayı vermek, fakir olan Zeyd'e vermeyi nezrettiğini (bir başka fakir olan) Amr'a vermek (le nezir yerini bulmuş olur ve) yeterlidir.

Eğer nezir bir şarta bağlanmışsa, bu şart meydana gelmeden önce nezri yerine getirmek olmaz.

^{416[5]} Bir rivayete göre iki bayram günlerinde ve teşrik günlerinde oruç tutmak caiz değildir. Bu görüş, mezhebimizin imamlarından biri olan Züfer b. el-Hüzeyl'e aittir. Ancak bizim mezhebimize göre doğrusu, müellifin de ifâde ettiği gity (bu günlerde oruç tutmaya) nezredilebileceği ve bunun yanında (oruç tutulmayıp) yenilmesi ve kaza edilmesi gerektiği istikametindeki görüştür.

I TİKAF

İ'tikâfın Tarifi

İ'tikâf, içerisinde bilfiil cemaatla beş vakit namaz kılınan bir amide bu niyetle kalmaktır.^{417[1]} içerisinde beş vakit namazın kılın-nadığı bir camide i'tikâfa girmek caiz değildir. Tercih edilen görüş le budur.

Kadınlar i'tikâfa, evlerinin mescidinde, yani evlerinin namaz için ayırdıkları odasında girerler.

İ'tikâf Çeşitleri

İ'tikâf üç çeşittir:

(1) Vacip olan adanmış i'tikâf,

(2) ramazan iyyinin son on gününde girilen kifâye ve müekked sünnet olan i'tikâf ile

^{417[1]} İ'tikâfın fıkıh uleması nezdindeki tarifi budur. Lügat manasına gelince, birşeye kapanmak ve ona devam etmek demektir. Meselâ "Fılan kimse okumak üzere Kur'an'ın üstüne kapandı" ifadesindeki devam etti manasına gelen "kapandı" kelimesi de bu anlamdadır.

Camilerde i'tikâfa girmek İslâm öncesi eski şeriatlarda da-mevcut idi. Bu geleneği İslâmiyet de kabul etmiştir, i'tikâfın eski şeriatlarda mevcut olduğuna, Allah Teâlâ'nın:

"İbrahim ve İsmail'e; tavaf edenler, ibâdete kapananlar (i'tikâfçüar), rükû ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik" (Bakara, 125) mealindeki âyet-i celilesi delil teşkil etmekte olup âyetle İbrahim ve İsmail (Aleyhisselâm) emir verilmektedir.

İ'tikân İslâm'ın da kabul ettiğine şu husus bir delildir ki, Peygamberimiz Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) ömrünün sonuna kadar ramazan aylarının son on gününde i'tikâfa girmiş olup hatta irtihâlınden sonra mü'minlerin anaları ve onun muhterem ve temiz zevceleri de i'tikâfa girmişlerdir.

(3) bunların haricinde uygulanan müstehap i'tikâftır.

Oruç, sadece nezredümiş i'tikâf için şarttır.

Nafile i'tikâfa (belli bir zamanla sınırlı olmayıp i'tikâf niyetiyle caminin içinde) dolaşarak (bile olsa) çok az müddet için girilebilir. Fetva da buna göre verilmiştir.

İ'tikâfta Olan Kimsenin Camiden Çıkması Ne Zaman Caizdir Ne Zaman Değildir?

Camiden, ancak

(1) cuma namazı gibi şer'î,

(2) idrar yapmak gibi tabiî, yabut

(3) caminin yıkılması gibi zarurî bir ihtiyaçtan dolayı çıkılabilir.

(4) (Öte yandan) bir zâlimin zorla çıkarması,

(5) (cami) cemaatinin dağılması,

(6) zorbaların can veya mala vereceği zarardan korkulması halinde de camiden çıkılabilir,

(7) fakat aynı | saat içerisinde bir başka camiye girü(mek suretiyle i'tikâfa devam edü)ir.

(8) Geçerli bir özre dayanmaksızın (camiden) bir saat için çıkıldığında, vacip olan i'tikâf bozulur, vacibin dışındaki

i'tikâflar ise sona ermiş olur.

İ'tikâfa giren kimse camide yer, içer ve uyur, gerek kendisinin ve gerekse ailesinin ihtiyaçları için (camide) alış veriş yapabilir.^{418[2]}

.

İ'tikâfa Girenlere Yapılması Mekruh Olan Şeyler

(1) Satılacak şeyin camiye getirilmesi,

(2) orada ticarî faali-i yette bulunulması mekruhtur.

(3) (Bir de i'tikâfta bulunan kimsenin) kurbet niyetiyle (konuşmayıp) susması mekruh olduğu gibi,^{419[3]}

(4) hayırlı ve faydalı olmadıkça konuşması da mekruhtur.

İ'tikâfçıya Haram Olan ve İ'tikâfı Bozan Şeyler

(1) (İ'tikâfçının) cinsel ilişkide bulunması ve buna yol açacak davranışlara teşebbüs etmesi haramdır.^{420[4]}

(2) İ'tikâf, cinsel ilişkiyle ve buna yol açıcı sebeplere teşebbüs

^{418[2]} Yani bu gibi şeylerin caminin dışında yapılması i'tikâf sebebiyle caiz değildir. Öyle ki bunları yapmak üzere i'tikâf mahallinin dışına çıkılması halinde i'tikâf bozulur. Kullandığı suyla kirlenmediği takdirde i'tikâfçı, başını camide yıkayabilir, kirlenmesi söz konusu ise başını yıkamasına engel olunur. Çünkü camiye temiz tutmak vaciptir, (i'tikâfçı) bu hususları göz önünde bulundurmak şartıyla camide bir kabın içinde abdest alabilir. Ama itikâfçı olmayanların, bir kabın içinde de olsa camide abdest almaları mekruhtur.

^{419[3]} Çünkü bu, Kitab Ehlî ne has bir oruç nev'idir. (Mütercim)

^{420[4]} Nitekim Allah Teâlâ: "Mescidlerde ibadete çekilmiş (i'tikâflı) olduğunuz martlarda kadınlarla birleşmeyin" (Bakara, 187) buyuruyor.

yüzünden meninin gelmesiyle bozulur.421[5]

(3) Gündüzleri i'tikâfa girmeyi nezreden kimsenin geceleri de i'tikâflı olması gerektiği gibi,

(4) geceleri i'tikâfa girmeyi nezreden-lerin, ara vermeksizin gündüzleri de i'tikâflı bulunmaları icab eder, isterse günler arasında ara vermemek şart koşulmamış olsun. Rivayetin zahirine göre de bu böyledir.

(5) iki gün i'tikâf için nezredenlerin aynı zamanda iki geceyi de i'tikâflı geçirmeleri gerekir.

(6) Geceleri hariç tutarak, gündüzlere mahsus olmak üzere i'tikâfa niyet etmek caizdir.

(7) Sadece ay (içindeki) gündüzleri veya sadece geceleri kasdederek bir ay i'tikâfta kalmaya nezredilme-si halinde, (meselâ geceleri hariç bir ay i'tikâfta kalmayı nezredi-yorum gibi) bir istisna açıklaması yapmadan (yalnızca düşünce planındaki) bu niyete göre hareket etmek olmaz.

İ'tikâfı n Meşruluğu Hikmet ve Fazileti

İ'tikâf, Kitap ve Sünnet ile (sabit ve) meşrudur.422[6]

421[5] İster bunu bilerek yapsın, ister bilmeden; ister gönüllü olarak yapsın, ister baskıyla; ister gece yapsın, ister gündüz, bunların hepsi birdir. İ'tikâfin unutarak yapılan bir hareket sonucunda bile bozuluyor olmasının hikmeti, i'tikâfin, namaz ve hac gibi uyanık bulunulması gereken bir hal (bir ibâdet) olmasından dolayıdır. Ama oruç öyle değil, oruçta uyanık bulunulması şartı yoktur. Bunun içindir ki unutarak yapılan bir hareket sonucu oruç bozulmaz.

422[6] İ'tikâfin Kitap'daki yeri, Allah Teâlâ'nın, "Mescidlerde ibadete çekilmiş (i'tikâflı) olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin" (Bakara, 187) mealindeki âyet-i celîlesidir.

Sünnet ve hadisle meşruluğuna gelince, Âişe (Radiyallahu anha) ve

İ'tikâf, ihlâs (ve samimiyet) ile yapıldığında amellerin en şe-(ve en üstün) olanlarmdandır.

İ'tikâfin güzel yanlarından biri de kalbi dünya meşgalelerin-uzak tutup kendisini Allah'a teslim etmek, O'nun evinde ken-ni ibadete vermek ve O'nun koruması altına girmektir.

Atâ (Rahmetullahi aleyh) şöyle demiştir : "İ'tikâfa giren kim-bir ihtiyacının karşılanması için büyük bir kapıya sürekli gelen ise gibidir. İ'tikâfçı (sanki) şöyle söyler: "(Ya Rabbi), beni affet-dikçe kapından aynhnayacağım."

Allah'a hamdolsun ki, işbu Nûru'l-îzâh kitabının şerhi,

O'nun muvaffak kılmaıyla tamamlanmış bulunuyorJ

Bu amelimizi rızasına uygun kılmasını, tıpkı aslı gibi işbu şerhininde faydalı ve yararlı olmasını Cenab-ı Hak sübhânehn ve teâlâ'dan diliyorum. O bize yeter ve O ne güzel Vekildir.

Hibetül-Fettâh Bi Tekmilet-i Nûri'l-îzâh

Te'lîf:

Muhamed Muhyiddin Abdülhamîd

Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh)'m naklettiklerine göre, Efendimiz (Aleyhissalâtu vesselam) Ramazanın son on gecesinde i'tikâfa girerlerdi. Ztihrî ise: "Rasûlullah birşeyi (bazen) yapar (ve bazen de) terkederdi. Ama o, i'tikâfı vefatına kadar hiç terketmediği halde insanlar onu nasıl terkederli-iyorlar hayret!" demiştir.

ZEKAT

Zekâtın Mânâsı

Zekât, Arap dilinde iki mânâyâ gelir: Bunlardan birisi temizdir. Nitekim Allah Teâlâ'nın:

"Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlar-1 n) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin." (Tevbe, 103) meâlin-d âyet-i celîlesinde zikri geçen "tüzekkîhim kelimesi bu mânâda kullanılmıştır. Bu kelimenin ikinci mânâsı, fazla-l şma ve artıştır. Meselâ, "bitki artıp fazlalaştı" mânâsına gelen| îke'zzer'u ifâdesindeki "zekâ kelimesi de binada kullanılmıştır.

Şer'î yönden ise zekât; "Şer'an maldan ayrılan muayyen bî 3mı Haşimî kabilesine mensup bulunmayan ve bunların âzâdlısı saayan faMr bir Muslûmana vermek"tir.

Zekâtın Mâhiyeti ve Kimlere Farz Olduğu

Zekât, kendisinde şu beş şart bulunan herkese farzdır:

- (1) müslüman olmak,
- (2) hür ve
- (3) erginlik çağında bulunmak,
- (4) akbaşında olmak ve

(5) elinde sâime hayvanlardan,423[1] ziraî .ahsûllerden yahut nakit para veya ticarî eşyaların buna eşdeğer anlarından nisab miktarı bulunmak.

Zekâtın Edâ Edilebilmesi İçin Gerekli Şartlar

Zekâtın edâ edilebilmesi için, nisâb miktarına ulaşmış aslî lülkün üzerinden bir yıl geçmesi şarttır.

Zekâtın Edasının Sahih Olabilmesinin Şartları

Zekâtın sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmesi için, zekât eren kimsenin, ya fakire verirken yahut da kendisine farz olan oiktarı malından ayırırken zekâta niyet etmesi şarttır. (Ancak) »unun zekât olduğunu zekâtı alanın bilmesi şart değildir.

Zekâtı Verilmesi Gereken Şeyler

Beş türlü şeyin zekâtı verilmelidir; Birincisi, nakit, yani altın ve gümüşün; İkincisi, sâime malların ki bunlar deve, sığır ve davar olup bunda ulemânın ittifakı vardır; bir de, Ebû Hanîfe'ye göre atların zekâtı; üçüncüsü, ticaret metânının; dördüncüsü, hububat, meyve vs. gibi toprak mahsûllerinin ve beşinci olarak da yer altında bulunan maden ve define gibi

423[1] Yemle beslenmeyip yaylıma bırakılan deve, sığır ve davar gibi hayvanlara Arapçada sâime denilir.

değerli şeylerin zekâtı.

Altın ve Gümüşün Nisabı

(1) Yirmi miskale^{424[2]} ulaşmadıkça altın ve iki yüz dirheme^{425[3]} ulaşmadıkça da gümüş için zekât verilmez.

(2) Altın yirmi miskale ulaşınca onda birinin dörtte birini,^{426[4]} ki bu yarım miskal eder, vermek gerekir. Sonra yirmi miskalin üzerindeki her dört miskal için onda bir miskal (verilir).

(3) Gümüş, iki yüz dirheme ulaşınca onda birinin dörtte birini, ki bu beş dirhemdir, vermek gerekir.

(4) Sonra iki yüz dirhem üzerindeki her kırk dirhem için bir dirhem verilir ki, bu Ebû Hanîfe'nin görüşüdür. Ebû Yûsuf ve Muhammed, ise şöyle demiştir: «Nisab miktarının üstündeki her fazlalık için onda birin dörtte biri verilmelidir, isterse nisabın üstündeki bu | miktar az olsun.»

Sâime Hayvanlarda Zekâtın Vücûbunun Şartları

Sâime hayvanlarda zekâtın vücûbu için üç şart gereklidir:

^{424[2]} Yirmi miskal 96 gramdır.

^{425[3]} iki yüz dirhem 672 gramdır.

^{426[4]} Kırkta birini.

Birincisi; bu hayvanlar sahibinin elinde iken üzerlerinden bir yıl geçmesi gerekir. İkincisi; (bu hayvanların) nisâb miktarında bulunmaları ve üçüncü olarak da; bu hayvanların bir yıl veya daha fazla bir müddet için mubah (ve meşru) olan bir otlakta otlatılmış olmaları gerekir. Sahibinin özel otlaklarında otlatılan, yahut satın alınan yemlerle beslenen hayvanlar için zekât gerekmez.

Devenin Zekâtı

(1) Sayıları beşten az olan sâime develer için zekât yoktur.

(2) âdetleri beşe ulaşır ve üzerlerinden de bir sene geçerse (zekât olarak) bir koyun verilir ve sayılâVı ona varıncaya kadar böyle devam îder.

(3) Sayıları onu bulunca, iki koyun verilir ve on beş deveye kadar böyle uygulanır.

(4) Sayılan on beşe ulaşınca üç koyun verilir, ta ki yirmi sayısını buluncaya kadar.

(5) Develerin sayısı yirmiye bulunca dört koyun verilir, yirmi beşe kadar böyle devam eder.

(6) Sayıları yirmi beşi bulunca, bir yaşını tamamlayan ve ikinci yaşına girmiş bulunan bir dişi deve verilir.

(7) Develerin sayısı otuz altıya varınca, iki senesini tamamlayıp üçüncü senesine ; girmiş bulunan bir dişi deve

verilir.

(8) Sayıları kırk altıya varınca, üç yaşını bitirip dörde girmiş olan bir dişi deve;

(9) altmış bire vardığında ise dört yaşını bitirip beşe girmiş bir dişi deve;

(10) sayılan yetmiş altıya ulaşınca, iki yaşını tamamlayıp üçe basmış iki dişi deve verilir.

(II) Sayılan doksan bir olunca, üç yaşını tamamlayıp dörde, girmiş iki dişi deve verilir, ki bu, yüz yirmiye kadar böyle devamı eder.

(12) Bu sayının (yüz yirminin) üstüne çıkan her beş deve için bir koyun verilir ve bu, yüz kırk beşe kadar devam eder.

(13) Sayı lan yüz kırk beşe varan develer için, üç yaşını doldurup dörde bas mış iki dişi deve ile bir yaşını bitirip ikiye basmış bir dişi deve ve-f rilir ve bu uygulama develerin sayısı yüz elliye vanncaya kada devam eder.

(14) Yüz elli olunca, üç yaşını doldurup dörde girmiş olan üç dişi deve verilir.

(15) Bu sayının (yüz elli devenin) üzerindeki her beş deve için bir koyun verilir ve bu uygulama, develer yüz yetmiş beş oluncaya kadar devam eder.

(16) Yüz yetmiş beş olunca, üç yaşını bitirip dörde girmiş olan üç dişi deve ile bir yaşını bitirip ikiye girmiş bir dişi deve

verilir, sayılan yüz seksen altıya varıncaya kadar bu uygulamaya devam edilir.

(17) Sayılan bu rakama (yüz seksen altıya) ulaşınca, üç yaşını bitirip dörde girmiş üç dişi deve ile iki yaşını tamamlayıp üçe basmış bir dişi deve verilir ve develerin sayılan yüz doksan altıya varıncaya kadar bu uygulamaya devam edilir.

(18) Sayılan bu rakamı (yüz doksan altıyı) bulunca, üç yaşını doldurup dörde girmiş bulunan dört dişi deve verilir ve bu, develerin sayısı iki yüze vacaya kadar devam eder.

(19) Sonra bu iki yüzün üstündeki he deve için, yüz elli deveden sonraki ellişer deveye uygulanan ic .atın aynısı tatbik olunur.

Sığırın Zekâtı

(1) Otuzun altındaki sâime sığırlar için zekât yoktur.

(2) Sığırların sayısı otuza ulaşır ve üzerlerinden de bir yıl geçerse, zekât arak bir yaşını doldurup iki yaşına basmış bir buzağı verilir ve 11 uygulama, sığır sayısı kırka ulaşınca kadar devam eder;

(3) İyıları kırka ulaşınca, iki yaşını doldurup üçe basmış bir dana verilir ve bu uygulama sığırların sayısı yetmişe ulaşınca kadar devam eder.

(4) Sayılan yetmiş bulunca, bir yaşını doldurup iki yama

basmış bir buzağı ile iki yaşım doldurup üçe basmış bir dana erilir ve bu uygulama sığırların sayısı seksene varıncaya kadar devam eder.

(5) Sayıları seksen olunca, iki yaşım doldurup üçe asmış olan iki dana verilir. Bundan sonraki her on sığır için bir aşım bitirip ikiye basan bir buzağı ve sonraki her kırk için de iki aşım bitirmiş ve üçe basmış bir dana verilir.

Davarın Zekâtı

(1) Kırktan az olan sâime davarlar için zekât verilmez.

(2) Davarların adedi kırka ulaşır ve üzerinden de bir yıl geçerse, sekât olarak bir koyun verilir. Davarların sayısı yüz yirmi bire varıncaya kadar bu hüküm geçerlidir.

(3) Davarlar yüz yirmi bir o-unca, iki koyun verilir ve sayılan iki yüz bir bir oluncaya kadar 3u uygulamaya devam edilir.

(4) İki yüz bir olunca, üç koyun verilir ve bu hüküm davarların sayısı dört yüze varıncaya kadar geçerlidir.

(5) Sayıları dört yüz olunca, dört koyun verilir. Sonra dört yüz koyunun üzerindeki her yüz koyun için bir koyun verilir.

Koyun ve keçi arasında herhangi bir fark yoktur. Bir yaşın altındakilere zekât düşmez.

Atların Zekâtı

Ebû Hanîfe (Radiyallahu anh) atlar için şu beş şartın tahakkuku halinde zekât verilebileceğini öne sürmüştür:

Birincisi, atların kıymetinin altın veya gümüşün nisabı kadar olması; ikincisi, atların sâime olması; üçüncüsü üzerlerinden bir yıl geçmesi; dördüncüsü erkek ve dişi olmaları gerekir. Eğer ıtlar, sadece erkek iseler bunlara zekât düşmez. Şayet atların tabamı kısarak ise bu hususta iki rivayet vardır. Beşinci şart ise, at-ıar sahibi tarafından üretilmek ve çoğaltılmak üzere bulundurulmalıdır. Binmek ve yük taşımak üzere bulundurulan atlara zekât düşmez.^{427[5]} Ebû Yûsuf ve Muhammed ise, atların her türlüüne zekâtın düşmeyeceği görüşündedirler.

Ebû Hanîfe, tercihin, at sahiplerine bırakılması gerektiği, dilerlerse atların kıymetinin onda birinin dörtte birini verecekleri, dilerlerse her at için bir dinar^{428[6]} verecekleri görüşündedir.

Ticarî Malların Zekâtı

Ticarî mallar ifadesiyle, ticâret kasdıyla alınıp satılan her türlü şey kasdolunuyor; isterse bunlar sâime hayvanlar veya toprak mahsûlleri ve meyve gibi şeyler olsun.

^{427[5]} Eğer atlar ticaret için elde bulundunluyorsa, bunlara ticaret mallarını! zekâta tatbik olunur.

^{428[6]} Bu değerlendirme, eşit kıymetteki atlar için geçerlidir. Kıymetleri farklı atlara gelince, bunlar değerlendirilip onda birinin dörtte biri kadar zekât rilmesi gerekir.

Ticarî mallar, her yılın sonunda değerlendirmeye tâbi tutulur. Eğer kıymeti, altın yahut gümüşün nisâbına ulaşırsa, değeri-; nin onda birinin dörtte biri kadarı (zekât olarak) ayrılır.

Değerlendirme yapılırken fakirlerin menfaatinin göz önünde bulundurulması uygun olur. Şöyle ki, ticarî mallar gümüşe göre!değerlendirildiğinde nisâb miktarına ulaşır, altına göre değerlendirildiğinde ulaşmazsa, gümüşün nisabı esas alınır. Eğer her iki 'ı lrumda da nisab miktarına ulaşılıyor ve fakat birisi fakirin işine »tekinden daha çok yarıyorsa, fakirin menfaatine olanı tercih ediliyor-

Toprak Mahsûlleri ve Meyvelerin Zekâtı

İmam Ebu Hanîfe (Radiyallahu anh), topraktan çıkan her şeyin -bunlar ister az, isterse çok olsun; ister hububat, pamuk, safkan gibi dayanıklı olsun, isterse meyve ve sebze gibi dayanıklı bu-unmasm- zekâta tâbi olduğu görüşündedir. Ebû Yûsuf ile Mu-îammed ise, toprak mmahsûlleri için ancak şu iki şartla zekât ve-ilebileceği görüşündedir:

Birincisi, (toprak mahsûllerinin) bir yıl elde kalanlardan (ve layananlardan) olması;

İkincisi de topraktan çıkan şeylerin nisab miktarına ulaşmaları gerekir. Kileyle ölçülebilen toprak mahsûllerinin nisabı beş vesk429[7] ıtır.

429[7] 1 sâ1, 1040 dirhemdir. 1 dirhem de 3.273625 gr. x 1040 = 3404,57 1 sâdır. (Ömer Nasuhi Bilmen, Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, cilt 4, s. 125.)

Kileyle ölçülemeyen toprak mahsûllerinin kıymeti, kileyle ölçülen mahsûllerin beş veskinin kıymetine ulaşması halinde bu mahsûller de nisâb miktarına ulaşmış olurlar. Bunların üzerlerin-ien bir yıl geçmesi şart değildir, ki bunda ittifak vardır.

Aynı şekilde, toprak mahsûllerinin ve meyvelerin bir yıldan fazla bir müddet yağmurla, yahut yeryüzünden çıkan sularla sulanmaları halinde onda bir; bir yıldan fazla bir zaman için dolapla, kanaletler ve büyük kovalarla sulanmaları halinde ise toprak mahsûllerinin hepsinden onda birin yansı kadar zekât alınacağına ittifak edilmiştir.

Yer Altındaki Maden ve Definelerin Zekâtı

Bir Müslümanın veya zimmînin haraç veya öşür arazîde⁴³⁰[8] bul-ı altın, gümüş, kurşun gibi bir madene -ister bulunan bu ma-tabîî bir balde bulunsun, isterse (önceki) câhiliye devri insan-ıca gömülenlerden olsun- (Arapça'da) rikâz denir. Kikâz denilen maden veya definelerin -yalnızca bulunmalı- beşte biri (zekât olarak) verilir.

Rikâzdan elde edilen gelirler, harb ganimetlerine eklenir ve lar

⁴³⁰[8] Öşür Arazî: Fethedilen bir ülkenin insanları kendi rızalarıyla İslâm'a girmişler ve ellerindeki arazileri de kendi mülkiyetlerine geçirilmişse veya fethedilen ülkenin arazileri İslâm mücahidlerinin mülkiyetlerine geçirilmişse bu gibi arazilere öşür arazisi denir. Bu arazilerden onda bir oranında öşür alındığı için bu isiinle anılır

Haraç Arazî: Anlaşmayla veya üstünlük sağlamak suretiyle fethedilen ve arazîsi oranın yerlisi bulunan gayr-i müslim halka temlik edilmişse, bu gibi arazilere haraç arazî denir. Bu arazilerden zekât değil haraç adı altında uygun görülecek bir vergi alınır.

devlet tarafından sadece fakir fukaraya ve zekât verilmesi îken şâir yerlere tahsis olunmayıp bütün halkın yararına sarf tut.

Zekât Verilecek Yerler

Zekât Allah Teâlâ'nın, "Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir z olarak ancak yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memura, gönülleri İslâm'a ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın taya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihad inlere ve yolcuya mahsustur. 431[9]mealindeki âyet-i celilesinde betiği sekiz sınıf insana verilir. Bu sekiz sınıfa, zekât iki şartla verilir: Birincisi, Müslüman uak; ikincisi bu sınıftan olanların, zekât verenin babası, oğlu, veya geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselerden olmama? gerekir. Bu sekiz sınıftan herhangi biri tercih edilerek verilir.

Fakir (yoksul), elinde nisab miktarından az mala sahip m kimselere denir.

Düşkün, herhangi bir mal varlığı bulunmayan kimselerdir ki, onların durumu fakirlerden daha kötüdür.

Zekât toplayan memurlara, imamın (devlet reisinin) emriyle skât verilebilir.

Gönülleri İslâm'a ısındırılacak olanlar ise, Rasûlullah (Aleyyssalâtü vessalam)'İslâm'a girsinler veya İslâm üzere

431[9] Tevbe,60.

kalsınlar iye yahut da kendi milletlerini İslâm'a çağırsınlar diye zekât ver-iği kimselerdir.

Kölelere gelince bunlar, efendilerine bir miktar mal vermek üretiyle âzâd olunacakları hususunda efendileriyle sözleşmiş olan âmselerdir. İslâm dini, kurtulmalarını temin için bunlara da ;ekâtan pay ayırmıştır.

Borçlu o kimsedir ki, borçlanmış ve fakat borcunu ödeyenie-recek durumda kalmıştır.

Allah yolunda (çalışıp cihad edenler) ise devlet reisinin, îlâ-i kelimetullah için kendilerini muharebeye hazırladığı askerlerdir.

Yolcuya gelince bunlar, elinde ne var ne yok tüketmiş, (memleketine), mal ve ailesine kavuşamayacak derecede yolda kalmış olanlardır. Ülkelerinde çokça mal ve mülke sahip bulunsalar bile bunlara zekât verilir.

Zekât Verilmesi Uygun Olmayan Yerler

Zekât olarak toplanan şeylerin cami yapımında, ölünün tekfin ve teşhizinde veya (ölünün) borcunun ödenmesinde kullanılması veya âzâd etmek üzere köle satın almakta kullanılması doğru ı

ieğildir. Çünkü zekât için toplanan mallar, âmme menfaatine

har-ianması gereken mallar gibi değildir; zekâtın harcanma yerlerini Şeriatın vâzu (Hak Teâlâ) belirtmiştir.

FİTRE

(SADAKA-İ FITİR)

Yani Ramazanda Verilmesi Gereken Sadaka.

Fitrenin Vücûbunun Şartları

Kendisinde şu üç şart bulunan herkesin fitre vermesi vaciptir

Birincisi, müslüman olmak; ikincisi, hür olmak; üçüncüsü, aslî ihtiyaçlarının haricinde nisab miktarında mala sahip bulunmak. Nisab miktarındaki bu malın üzerinden bir sene geçmesiyle geçmemesi ve üreyen bir mal olmasıyla olmaması arasında herhangi bir fark yoktur. Fitre verecek kimsenin, akıllı ve erginlik ça-ğında bulunması da şart değildir.

Fitre Kimin İçin Verilir Kimin İçin Verilmez?

Mükellef kendisi adına, fakir olan küçük çocuğu a metinde olan kölesi adına kendi maundan fitre verir.

Mükellefin kendi malından karısı adına, büyük oğlu, zengin

olan küçük çocuğu, ticarî maksatla bulundurduğu kölesi ve firar eden kölesi adına fitre ayırması vacip değildir. Ancak firar eden kölesi döndüğünde onun adına fitre verir.

Mükellef fitreyi zengin olan çocuğunun malından verebilir. Deli de çocuk gibidir. Delinin malı olmadığı takdirde velisi kendi | malından onun adına fitre verir. Delinin malı varsa, velisi fitreyi] bu maldan verir.

Fitrenin Vacib Olma Zamanı

Fitre, ramazan bayramı günü sabah tan yerinin ağarmasıyla âcip olur. Bu vakitten önce ölenlere vacip olmadığı gibi bu vakit-en sonra doğanlara veya müslüman olanlara da vacip değildir.

Fitrenin tan yeri ağardıktan sonra bayram namazı kılınma-lan önce verilmesi menduptur.

Fitre, bayram gününden bir veya iki gün önce verilebilir, râatta on gün önce, ramazanın yansında, ramazanın ilk günleriyle bile verilebileceğini söyleyenler vardır. Hatta bir yıl veya iki yıl /e hatta on yıl veya on yıldan daha önce verilebileceğini söyleyenler dahi vardır.

Fitrenin tehiri onun zimmetten düşmesini sağlamaz, isterse uzun müddet tehir edilmiş bulunsun. Ancak tehir eden günahkâr olur.

Nelerden Fitre Verilir?

Fitre şu dört şeyden verilir:

(1) Buğday,

(2) hurma,

(3) arpa ve

(4) kuru üzüm.

Fitrenin Miktarı:

Her şahıs için fitre olarak yarım sâ' buğday^{432[1]} veya buğday unu veya kavutu, yahut hurma veya arpadan bir sâ' verilir. Kuru üzüm; Ebû Hanîfe'ye göre kuru üzüm buğday hükmünde, Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ise arpa hükmündedir.

Sâ1 Mısır tartısıyla iki kadeh ve üçte bir kadehtir.

(Fitre için ayrılan bu miktarların) değerini vermek de caizdir. Ez-Zahiriyye'de değerinin verilmesinin daha efdal olduğu, fetvanın bu yönde verildiği görüşü vardır. Hangisi fakirin daha çok yararına ise o göz önünde bulundurulur.

^{432[1]} Yarım sa' buğday 1750 gramdır. (Mütercim)

Fitre Kimlere Verilir?

Kendilerine zekât verilen kimselere fitre de verilir ki bunlar: Yoksullar, düşkünler, zekât toplayan memurlar, hürriyetlerini satın almaya çalışan köleler, ülkelerine, ulaşamayıp yolda kalmış olanlar, mücahidler ve borçlulardır.

Diğerleri mevcut olsa bile, (fitreyi) bu sınıflar arasından sadece birine vermelidir.

Fitre ve Zekâtın Bir Başka Memlekete Gönderilmesi

Üzerinden bir sene geçmiş olan malın zekâtının ve vâcib olmuş bir fitrenin bir başka memlekete nakli mekruhtur, isterse bil mesafe (namazı) kısaltma mesafesinden^{433[2]} daha az olsun. Ancak gönderilen (kimse), zekât veya fitre verenin yakını ise veya bu kimse kendi memleketindekilerden daha muhtaç veya daha takva ise yahut da gönderilen bu kimse Müslümanlar için -öğretim işiyle meşgul olması (gibi) bir sebeple- daha faydalı bir kimse ise mekruh olmaz.

Fitrenin Önce en yakanlarına, sonra komşulara, sonra kendi mahallesindekilere, sonra kendi mesleğindekilere, sonra da kend] memleketinin insanlarına verilmesi efdaldır.

^{433[2]} (Namazı) kısaltma mesafesi, yolcular için seferîliğin başladığı sınırdır

HAC VE UMRE

Hac

Hac; (hürmet ve) ta'zîm olunan birine (veya bir yere ziyaret) taksadıyla gitmektir. Meselâ birini ta'zîm ve hürmet eden kimse, itilân kimseyi ziyaret ettim" tarzında bir ifade kullanır.

Şer'î istilanda ise hac: "Belli bir yeri, belli bir zamanda belli ir takım amel ve davranışları yerine getirmek için ziyaret et-Lek"tir.

Belli bir yer, Mekke'de bulunan Beytullah ile Arafat dağıdır.

Bir takım belli davranışlar ise, bunlar: Beytullah ı tavaf, Safa e Merve arasında sa'y etmek ve Arafat'ta durmaktır.

Belli zamana gelince bu, ileride de belirteceğimiz gibi, hac aylarıdır

Haccın Hükmü ve Farz Olmasının Şartları

Hac, kendisinde şu altı şartı bulunduran herkese farzdır:

- (1) Müslüman olmak,
- (2) erginlik çağında bulunmak,
- (3) akıl-. ve

(4) hür olmak,

(5) hac masraflarım karşılamaya gücü yetmek. rani (hacdan) dönünceye kadar hanımı, küçük çocuğu ve hizmetçi-îrinin geçimine yetecek şeylerden başka kendisinin gidiş ve dönü-üne, satın alacağı ve yolcu olarak kiralayacağı şeylere yetecek cnkâna sahip bulunması gerekir.

(6) Öte yandan haccm farz oldu;-unu da bilmesi icab eder, ki bu şart, dâr-ı harbde Müslüman lanlara mahsustur.

naccm farz Oluşuna Delil

Haccın farz olduğu kitap, sünnet ve icmâ' ile sabittir.

Kitab'tan (yani Kur'an'dan) delil olarak Allah Teâlâ'nın, Tona gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerim r hakkıdır. "434[1]mealindeki âyet-i celîlesi gösterilebilir.

Sünnet'ten ise Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) in, "Ey sanlar! Sizlere hac farz kılındı, binâenaleyh haccediniz" eâlindeki hadis-i şerifi ile, "Kim haccetmeden ölürse, ister ıhûdl, isterse Hıristiyan olarak ölsün" mealindeki hadis-i şerifi îlil gösterilebilir.

Ayrıca Müslümanların önde gelen âlimlerinin haccın, oraya itmeye gücü yetenler için farz olduğu hususunda (ittifak ve) rnâ'ı vardır.

434[1] Âl-i imrân, 97.

Haccın Edasının Şartları

Haccm edası için şu üç şey şarttır:

Birincisi; sağlık, yani hac yolculuğunda yapılması zarurî olan şeyleri yerine getirmeye engel teşkil edecek noksanlık ve analardan vücudun uzak ve salim bulunması. Dolayısıyla oturduğu erden kalkamayanlara, kötürümlere, felçlilere, ayakları kesik olanlara, hastalara ve pîr-i fânilere haccetmek farz değildir. Ancak »unların, kendileri adına haccetmesi için başkalarını vekil etmele-i gerekir.

İkincisi; yol emniyeti bulunmalıdır. Bu hususta muteber olan şey, yolun genellikle emniyetli olmasıdır ki fetva da bu yolda serilmiştir.

Üçüncüsü; (hacca giden) kadının yanında, kadın ister genç, isterse yaşlı olsun, kocası yahut oğlu gibi (nikah düşmeyen bir) mahreminin bulunması. Eğer mahremi, masrafı karşılanmadığında mahreminin refakat etmeye razı olmazsa, mahreminin masrafını diğeri din çeker.

Haccın Sıhhatinin Şartları

Haccm sağlıklı olabilmesi şu üç şarta bağlıdır:

(1) Kalben niyet etmek ve dil ile telbiye söylemekten ibaret olan ihram,

(2) hac için şer'an ta'yin olunan vakitte bulunmak,) Arafat'ta

vakfe yapmadan önce cinsel ilişkide bulunmamak.

Haccın Vakti

Hac (mevsimi) için şeriatça belirlenen bir vakit vardır ki; bu, wal ve zilkade aylarıyla zilhicce ayının ilk on günüdür.

Nitekim lan sübhanehu ve teâlâ: "Hac, bilinen aylardadır" 435[2] buyurmak-olupj Peygamber Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) da bunu, ikanda zikrettiğimiz ve sahabe (Rıdvanullâhi teâlâ aleyhim) izretlerinin kendisinden naklettiği hadis-i şerifinde beyan etmiştir.

Belirtilen bu vakitten önce hac için ihrama girmek, ihramlı ter kendisi için yasak olan birşeyi irtikâb etmekten emin bulun-ın ister bulunmasın, tahrîmen mekruhtur.

Haccın Rükünleri

Haccın iki rüknü vardır:

Birincisi; isterse bir an (gibi kısa bir müddet için) olsun, Ara-Lt'ta durmak, ki Arafat'ta vakfe yapma zamanı, zilhiccenin doku-ancu günü zeval vaktinden başlayıp onuncu günü tan yeri ağa-ncaya kadarki zaman dilimidir. Bu konuda efdal olan, gün bat-ladan önce vakfeye başlayıp gün batıncaya kadar vakfede kal-ıaktır.

435[2] Bakara, 197.

ikincisi; Kâ'be'nin etrafında yedi kere ziyaret tavafı.
yap436[3]ktır. Haccm rükünlerinden olan bu yedi şavtm
(dolanmanın) U yapıldığında hepsi yapılmış kabul
edilir.437[4]

Haccın Vacipleri

Haccm bir takım vacipleri vardır ki, en bilinenleri sekizdir:

Birincisi; az bir zaman için de olsa, Müzdelife'de vakfe yap ık.
Bunun vakti, kurban bayram günü sabah namazı vaktindfe şiar,
ortalık iyice ağarmcaya kadar devam eder.

İkincisi; Safa ile Merve arasında yedi kere sa'y etmek
(koşık)tır. Sa'y etmeye her defasında Safa'dan başlanır ve
Merve'dej a verilir.

Üçüncüsü; bayram ve teşrîk günlerinde cemrelere (ufak ufak
şiar) atmak.

Dördüncüsü; Mekkeli olmayanların sader tavafı yapmaları.
438[5]tavafin sünnet olduğunu söyleyenler de vardır.

Beşincisi; (saçları) tıraş etmek veya kısaltmaktır. Bunun innet

436[3] Bu tavafa, aynı zamanda ifâda tavafı da denir.

437[4] Yani Kâ'be'nin etrafında dört kere tavaf edilse, rükün yerine getirilmiş olur. Çünkü şer'î hükümlerin vâzı, birşeyin çoğunu yapınca o şeyin tamamını yapmış gibi kabul etmiştir.

438[5] Sader, dönüş demektir. Hacılar, kendi ülkelerine dönerken yaptıkları için bu tavafa sader ismi verilmiştir.

Haccm birçok sünneti vardır ki, bir kibmı şunlardır:

!

olduğunu söyleyenler de vardır.

Altıncısı; ihrama, bulundukları yerin mîkatmda girmek.

Yedincisi; baş ve yüzü açmak.

Sekizincisi; dikişli birşey giyinmemek.

(1) İhrama girerken yıkanmak,

(2) birisine izar, diğerine de iâ denilen ve yeni olan iki örtüye bürünmek,

(3) çok çok telbiye itirmek ve

(4) kudüm tavan yapmak.⁴³⁹[6]

Hac İçin Mîkat Yerleri

Şer'î hükümlerin vâzıı, bir takım yerler tesbit etmiştir [ekke'ye girmek isteyenlerin hac veya umre için buralardan ihramsız olarak geçmemeleri gerekir.

Şam (bölgesi) halkıyla Mısırlıların ve (Mekke'ye) bu ikisinden herhangi birisinin gitmekte olduğu yolu takib ederek gidenlerin ûkatı Cuhfe,

Medînelilerle bunların yolunu takip edenlerin mîkatı
Zü'luleyfe,

⁴³⁹[6] Hacılar Mekke'ye gelişlerinde bu tavaft yaptıklarından dolayı bu tavafa kudüm denilmiştir. Bütün bunlardan anlaşılmalıdır ki, hacda üç türlü tavaf vardır: Birisi farzdır ki buna ziyaret veya ifâda tavafı denir. İkincisi vaciptir ki buna da sader tavafı denir. Üçüncüsü ise sünnet olan kudüm tavafıdır.

İraklıların ve bunların yolunu takib edenlerin mîkatı Zâtu rk,

Necidlilerin ve bunîann yolunu izleyenlerin mîkatı

Karnü'n-Jâzil,

Yemen halkının ve bunların takib ettiği yolu takib edenlerin oîkatı ise Yelemlem'dir.

Hac için Mekke'ye gelenler, bu mîkat yerine gelmeden evvel hrama girebilirler. Hatta ihram yasaklarına riayet edeceğinden ;min olan kişilerin bunu yapmaları (mîkat mahalline gelmeden îvvel ihrama girmeleri) daha efdaldır.

Ülkesinden Mekke'ye gelirken yolu bu mîkatlardan herhangi şirine uğramayanlar diledikleri yeri mîkat olarak seçebilirler. An-;ak, Harem hududlarını hac veya umre maksadıyla ihramsız olarak geçmeleri doğru değildir.

Hac Nasıl Yapılır?

Birkimse hac yapmak istediğinde, aşağıdaki şekilde harekettmelidir:

[

1) Tırnaklarını keser, bıyıklarını kısaltır, saçlarını tıraş eder reya kısaltır, abdest alır veya yıkanır, yıkanmak daha efdaldır. Sonra vücudunun alt kısmına saracağı izâr ile üst kısmına saracağı ridâyı giyer. İzâr ve ridânın beyaz ve yeni olması efdaldır. Güzel toku sürünür, iki rek'at namaz kılar ve şöyle

söyler:

"Allahümme innî ürîdü'l-hacce feyessirhü il ve tekabbelhü ninni.440[7] Sonra şu şekilde telbiye okur:

"Lebbeyk Allahümme lebbeyk, îebbeyke lâ şerike leke, lebbey-ke inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, la şerike leke." 441[8]

Kalben niyet ederek telbiye okuduğu takdirde de ihrama girmiş olur.

2) Bunları yapan kimseye hanımına yaklaşmak, kötü ve çirkin sözler söylemek, fisk, yani günah ve haram olan birşeyi irtikâb etmek,442[9] çekişme ve didişmeye girmek; 443[10]karadaki av hayvanlarını öldürmek, buna işaret ve delâlet etmek; başını veya yüzünü örtmek, yahut saçını kısaltmak, yahut tırnaklarını kesmek, yahut koku sürünmek, yahut gömlek, pantolon veya benzeri dikişli şeyleri giymek, yahut ayakkabı veya mest giymek haram olur.

Fakat bu kimsenin yıkanması, hamama girmesi, evde, mah-ilde veya benzeri yerlerde gölgelenmesi caizdir.

440[7] "Allah'ım, ben hacetmek istiyorum. Bunu bana kolay kû ve benden kabul eyle."

441[8] "Emrine âmâdeyim" Allah'ım, emrine boyun eğmişim. Emrindeyim, senin ortağın yok. Sana yönelmişim, hamd de senin nimet de senin, mülk de... Senin ortağın (ve benzerin) yok."

442[9] Bu gibi şeyler ihramsız iken de haram olup, ihramlı iken daha çok haramdır.

443[10] Yol arkadaşları, hizmetçiler vs. ile didişme ve çekişmeye girmek. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Hac bilinen aylardadır. Kim o aylarda hacca niyet ederse (ihrama girerse), hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur." (Sakara, 197)

3) Mekke'ye girdiğinde, önce Mescid-i Harâm'dan başlayarak l'be'yi yedi kere tavaf eder. Tavafa Hacerü'l-Esved'den başlar; m karşısına alır, ellerini kaldırıp tekbir,1 tehlil getirir ve müm-inse öper. İşte buna kudüm tavafı denir ki sünnettir. İki rek'at amaz kılar, Safa ve Merve'ye çıkar ve her defasında Safa'dan baş-yıp Merve'de bitirmek üzere bu ikisi arasında yedi kere sa'y ler.

4) Bunları yaptıktan sonra zilhiccenin sekizinci günü olan îrviye gününe kadar bekler. Bugün gelince, güneş doğduktan son-ı Mina'ya gider ve geceyi orada geçirir.

5) Zilhiccenin dokuzuncu gününde Arafat'a gider, imamın utbesini duyabilmek için Cebel-i Rahme (Rahmet Dağı)'nin yakı-ana durur ve ondan yapılması gereken hac menâsikini öğrenir. jün batınca da Müzdelife'ye gider ve geceyi orada geçirir.

6) Zilhice'nin onuncu günü olan kurban bayramı günü tan yei ağannca, henüz gecenin son karanlıkları dağılmadan sabah na-nazını kılar, sonra Müzdelife'de, bir an için dahi olsa vakfe yapar. 3onra güneş henüz doğmadan Mina'ya gider ve Akabe Cemresi'ne fedi taş atar, attığı her taşla birlikte tekbir getirir. Sonra eğer islerse bir koyun keser, sonra saçını tıraş eder veya kısaltır, ama tıraş olmak daha efdaldır. Bütün bunları yapıp bitirince, kadınlar , ihramhya yasak olan bütün şeyler helâl olur.

7) Sonra eğer mümkünse aynı gün, yani kurban bayram günü Mekke'ye döner, mümkün değilse bundan bir gün sonra döner,

bu la mümkün olmazsa on ikinci günü döneV ve artık bundan daha îonraya kalmaz. Mekke'de iken Kâ'be'yi yedi kere tavaf eder [ki; işte bu, aynı zamanda ziyaret tavafı da denilen ifâza tavafıdır ve baccın rüknüdür.] Bu tavaf yapılıncı, kadınlar da dahil artık her-şey helâl olur.

8) Bayram günü Mekke'ye gidip ziyaret tavafını da yapınca, (yine) bugün Mina'ya giderek geceyi orada geçirir.

9) (Zilhiccenin) on birinci günü gelince, zeval vaktinden sonra her cemreye yedi taş olmak üzere üç cemreye de taş atar. Taşlamaya Mescid-i Haram tarafına düşen cemreden başlar, sonra onun yanındakini ve nihayet Akabe cemresini taşlar.

10) (Ayn) on ikinci gününde, on birinde yaptıklarının aynısını yapar ve böylece hac (farızası) sona ermiş olur.

11) Sonra Mekke'ye döner ve Kâ'be'yi yedi kez tavaf eder. [Bu sader tavafına aynı zamanda veda tavan veya son tavaf denir ki, haccın vâciplerindendir.]

UMRE

Umre'nin Mânâsı

Umre, lügat itibariyle tâat demektir. Şer'an ise, "Beytüllah'il-•âm'ı belli bir takım fiilleri yapmak için ziyaret etmek"tir.

Umre'nin Hükümü

Umre, (Hanefî) mezhebinde müekked sünnettir, ki en doğrudur. Bazı ulemâ umrenin vâcib olduğunu (kayd ve) teyid nişlerdir.

Umre'nin Belli Bir Zamanı Var mıdır?

Umre'nin hac gibi belli bir zamanı yoktur. Senenin her günü nre yapılabilir.

Ancak özellikle şu beş günde: Arafe, bayram ve üç teşrik gün-rini tercih etmelidir. Ayrıca, ramazanda yapılması da mendupır.

Umre'nin Rükünü

Umre'nin rükünü, Beytuilah'm etrafını yedi kere veya daha azla tavaf etmektir.

Umre'nin Vacipleri

Umrenin iki tane vacibi vardır: Birisi Safa ile Merve arasında îa'y etmek, ikincisi ise (saçları) tıraş etmek veya kısaltmaktır.

Umre'nin Şartları

İhrama girmek umrenin şartıdır. Mekke'de bulunanlar, Hıll bölgesinde ihrama girerler. Mekke dışından umre yapmak üzere

Lrama girmek isteyenler ihrama, hac için ihrama girdikleri mîkatta girerler.

Umre'nin Yapılışı

Umre yapmak isteyen bir kimse soyunur, hac bahsinde lirttiğimiz gibi temizlenir ve şöyle söyler:

"Allah'ım, ben umre yapmak istiyorum, bunu bana kolaylaş-tır ve benden kabul eyle." Sonra telbiye okur.^{444[1]} İşte umrenin ihramı budur. Mekke'ye girdiğinde Beytullah'ı tavaf eder, sonra Safa ile Merve arasında yedi defa sa'y eder. Sonra saçım tıraş eder veya kısaltır. Bunları yapanların umreleri tamamlanmış olur.

KIRAN HACCI

Kırân'ın Mânâsı:

Kıran; ihrama girerken hac ile umreye, ikisine birden niyet etmektir. İhram için kıldığı iki rek'at namazda:

^{444[1]} Telbiye, hac bahsinde geçmişti.

"Allahümme innâ ürldü'l-umrete ve'l-hacce fe yessirhümâ lî ve tekabbelhümâ minnâ = Allah'ım, ben umre ve hac yapmak istiyorum, bunları bana kolaylaştır ve benden kabul eyle" diye söylenir ve sonra da telbiye okunur.

Kırân'm Hükmü

Kıran; sadece haccı eda etmekten ve yalnızca umre yapmaktan, (yani) bunları ayrı ayrı eda etmekten daha efdaldır.

Kırân'm Yapılışı

Kıran haccı yapmak isteyen kimse Mekke'ye girdiğinde, Önce yedi kere umre tavafını yapmakla işe başlar, sonra iki rek'at tavaf

Lamazı kılar, sonra Safa ve Merve'ye çıkarak bu ikisi arasında yeli kere sa'y eder ve böylece umre için yapılması gereken işler bitmiş olur.^{445[1]} Sonra ikinci kez Beytullah'a giderek hac için kudüm ta-rafi yapar, sonra da daha evvel belirtilen hac ile ilgili vazifeleri rapmaya devam eder.

Şükür Kurbanı

Kıran haccı yapan kimse, bayram günü Akabe cemresine taş)

^{445[1]} Saçını tıraş etmez ve kısaltmaz, çünkü ihramlılık hâli devam etmekte ve hac vazifesini hâlâ sürdürmektedir.

atınca, kendisine bir koyun kesmesi veya kesilen bir sığırın yahut devenin yedide birine iştirak etmesi vacip olur. (Bunu), hac ve umreyi yapmaya muvaffak kılan ve kendisini tâat yoluna koyan Allah Teâlâ'ya bir şükür ifadesi olarak yapar.

Eğer kesecek veya satın alacak birşey bulamazsa, kurban bayramından önceki hac aylarında üç gün ve hac işlerinden elini çektikten sonra da -isterse Mekke'de olsun- yedi gün olmak üzere On gün oruç tutması vacip olur. Bu orucun ayrı ayrı tutulması da caizdir.

TEMETTÜ1 HACCI 446 [1]

Temettu'un Mânâsı

Temettü'; istifade etmek» yararlanmak ve faydalanmak demektir. Şer'an ise hac zamanında mîkat yerinde sadece umre için ihrama girmektir. Umre için yapılması gerekenleri tamamladığında veya bu vazifelerin çoğunu yaptığında hac için ihramlanmış olur.

446[1] Bilindiği gibi üç çeşit hac vardır. Bunlardan birincisi hacc-ı ifrad, ikincisi hacc-ı temettü1, üçüncüsü ise hacc-ı kırandır.

Bu hac çeşitlerinden birincisi olan hacc-ı ifrad hariç diğerleri hakkında yukarıda bilgi verilmişti. Hacc-ı ifrâd ise şöyle tarif edilmektedir:

Hacc-ı ifrâd: Hac mevsiminde "umre"ye niyet etmeksizin, yalnız başına

yapılan haccdır. İster farz, ister vâcib, ister nafil olarak yapılsın ihrama girilirken, sadece "hacc'a niyet" edilir.

Mekke-i Mükerreme'de oturanlar sadece bu haccı yaparlar.

Temettu'un Hükümü

Yalnızca hac farızasını yapmaktan ve sadece umre yapmak-ın temettü' haccı yapmak daha efdaldır.

Temettu'un Yapılışı

Temettü1 şöyle yapılır: Mîkatta ihrama girilir. İki rek'at ikam namazından sonra:

"Allahümme innı ürîdü'l-umrete fe yessirhâ il ve tekabbelhâ ninni - Allah'ım, ben umre yapmak istiyorum, onu bana kolay ey-e ve benden kabul eyle," diye söylenir. Sonra Mekke'ye girinceye tadar telbiye okunur ve umre için tavaf yapılır. İlk tavafta telbiye-re son verilir, sonra iki rek'at tavaf namazı kılınır, sonra Safa ile Merve arasında yedi kere sa'y edilir. Sonra saç tıraş edilir veya kısaltılır. Bu işler yapıldıktan sonra ihramdan çıkılmış ve kadın da dahil herşey helâl olmuş olur.

Zilhiccenin sekizinci gününde -ki buna daha önce de belirtildiği gibi terviye günü denir- Haram (bölgesin)de hac farızasını yapmak üzere ihrama girilir ve daha önce de belirtildiği üzere hac vazifesini yerine getirir.

Şükür Kurbanı

(Bu hacca niyet eden kimsenin) bayram günü Akabe cemresini taşıdıktan sonra bir koyun kesmesi veya (büyük baş hayvanlardan) bir sığırın yahut bir devenin yedide birine iştirak etmesi gerekir. Bunları temin edemediği takdirde, bayram günü gelmeden Önce üç gün ve (hacdan) döndükten sonra da yedi gün. oruç tutar. Nitekim Kıran haca bahsinde de bunu bildirmiştik. Kurban bayram günü gelmiş ve hâlâ bu üç günlük orucu tutmamışsa; oruç ve sadaka kâfi gelmez, bir koyun kesmesi gerekir.

İHRAMLIYA YASAK OLAN ŞEYLER (CİNAYETLER)

Yasakların (Cinayetlerin) Kısımları

Yasaklar (cinayetler) ikiye ayrılır:

- (1) Bizzat ihramla alâkalı,yasaklar ve
- (2) Haram (Harem-rif) ile ilgili yasaklar.

İhramla ilgili yasaklar dört kısma ayrılır:

- (1) Bunlardan bir kısmı kurban kesmeyi gerektirir,
- (2) bir kısmı sadaka vermeyi gerektirir,
- (.3) bir kısmı sadakanın altında birşey vermeyi ve
- (4) diğer bir kısmı da değerini vermeyi gerektirir.

Ne Zaman Kurban Kesmek Gerekir?

Yetişkin bir ihramlı, uzuvlarından birine koku sürdüğü yahut başına kına yaktığı veya yağ ve benzeri şeyler süründüğü, yahut bir gün boyunca dikişli birşey giyindiği veya (bu kadar müddet) başını örttüğü, yahut başının dörtte birini tıraş ettiği veya tek . bir mahalde ellerinin veya ayaklarının tırnaklarını kestiği yahut (sadece) ellerinin tırnağını kestiği yahut daha Önce belirttiğimiz vaciplerden birini terkettiği zaman kurban kesmesi gerekir.

Ne Zaman Sadaka Vermek İcâb Eder

ına koku süründüğü, yahut bir günden az bir süre için dikişli birşey giyindiği veya (bu kadar müddet için) başını örttüğü, yahut başının dörtte birinden az bir kısmını tıraş ettiği yahut tek bir tırnağını kestiği, yahut kudüm veya sader tavafını abdestsiz yaptığı ve cemrelerden birine taş atmadığı zaman sadaka vermesi gerekir. Sader tavafının her dolanım(şavt)ı ve cemrelerden birinde atılmayan her taş için sadaka vermek icab eder.

Bu zikrolunanlardan her biri için sadaka olarak, yarım sa1 uğday veya bunun kıymeti verilir.

Ne Zaman Sadakadan Daha Azını Vermek Gerekir?

Yetişkin bir ihramlının bit veya çekirge (gibi şeyleri) öldürmesi hâlinde dilediği birşeyi sadaka olarak verir.

Ne Zaman (Sadakanın) Kıymetini Vermelidir?

Yetişkin bir ihramlı, bir kara av hayvanını öldürdüğünde iki dil (ve salih) kimse bunun değerlendirmesini yapar. Eğer kıyme-L, bir he4y kurbanınıninki kadar olursa, (bu fiili irtikâb eden ihram-ı) dilerse kurbanı satın alır, onu Harem hududları dahilinde keser e tasadduk eder; dilerse yemek satın alarak fakir fukaraya dağı-ır ve her fakire yarım sa' buğday verir; dilerse her fakire vereceği emek yerine bir gün oruç tutar. Öldürülen avın kıymeti, bir kur-tanın değerine ulaşmaz ise avx öldüren kimse yukarıda bahsedil-liği şekilde yemek satın almak ile oruç tutmak arasında bir tercih rapar.

İhramhmn karga, akrep, fare, ısırıcı köpek, sivrisinek, kan pire, kene yahut kaplumbağa veya av (niteliğinde) olmayan arşeyi öldürmesi halinde herhangi birşey lâzım gelmez.

HEDY KURBANI

Hedy'in Mânâsı

Hedy, Harem'e hediye edilen şey demektir.

Hedy'in eşitleri

Hedy'in en azı, bir yaşında bir koyundur. Hedy, sığırdan verilmek istendiğinde sığırın iki yaşında olanı, deveden ise beş yaşında olanı verilir.

Koyunun Yeterli Olduğu ve Olmadığı Yerler

Davar (sınıfına giren hayvan)lar arasında koyun; rükün tavafını cünüp olarak yapmak, yahut Arafat'ta durduktan sonra ve saçını henüz tıraş etmeden veya kısaltmadan önce cinsî münasebette bulunmak suçu müstesna, herşeye yeterli olur. Bu iki halde ise, bir sığır veya bir deve (kesmek) gerekir.

Hedy'in şartlan

Hedy (için verilen hayvan)'in körlükten, topallıktan ye benzeri ayıplardan uzak bulunması şarttır.

Hedy Kurbanının Kesilme Zamanı

Hedy kurbanının, eğer kıran yahut temettü' için kesilecekse, zamanı kurban bayramının üç günüdür. Bu ikisi için değil de başka bir sebepten dolayı kesilmesi halinde, şer'î yönden herhangi bir zaman tahdidi yoktur.

Hedy Kurbanının Kesilme Yeri

Hangi hedy kurbanı olursa olsun bunların kesilme yeri Ha-rem'dir, Mina'ya mahsus değildir.^{447[1]} Ancak hedy'in nafil olarak kesilmesi (halinde Mina'da kesilebilir, yahut hayvanın) bir noksanlıkla yüz yüze gelmesi durumunda bulunduğu mahalde kesilebilir.

PEYGAMBER ALEYHİS SALÂTÜ VESSELAMİ ZİYARET

Kabirlerin Ziyareti

1) Kabirde bulunanların hallerinden ibret almak ve öülara dua etmek maksadıyla kabirleri ziyaret etmek sünnettir. Nitekim Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselam): "Sizin kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım, (artık) onları ziyaret ediniz"buyurmuştur. Bir başka hadis-i şerifinde Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): "Kabirleri ziyaret ediniz, çünkü onları ziyaret ölümü hatırlatır" demiştir. Yine Peygamberimiz (Aleyhisselâm), Medîne-i Münevve-re'nin kabristanından geçerken yüzünü kabristana çevirdi ve şöyle buyurdu: "es-Selâmü aleyküm yâ ehle'l-kubûr yağfirullahu lenâ ve leküm, entüm selefünâ ve nahnü bi'l-eseri = Selâm olsun size ey kabirlerdekilere, Allah bizleri ve sizleri affetsin, sizler bizim selefimiz, bizlerse sizin halefiniziz."

^{447[1]} Bayramın üç gününde kesilmesi halinde Mina'da, diğer günlerde ise Mekke'de kesmek sünnettir. Ancak bunlar nafil kurbanlar için söz konusudur.

2) Rasûlullah (Aleyhissalâtü vesselâm)'ı ziyaret en te'kidli ve ondan ibret ve ders almak, en sağlam bir sünnet olup ona dua ve salevât okumak ise en lüzumlu bir vazifedir. Kendi Mescidinde bulunan kabri hakkında Efendimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

"(Şu) üç mescitten başkası için yola çıkılmaz, (bunlar:) Şu benim Mescidim, Mescid-i Haram (ve bir de) Mescid-i Aksadır." Yine Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam) şöyle buyuruyor: "Kim hacceder de beni ziyaret etmezse, bana eziyet etmiş olur."

3) Mademki şeriat bunu emretmiştir, o halde kabir ziyaretinde bulunanların ziyaret sırasında şeriatın sınırları çerçevesinde kalmaları, vakar, sükûnet ve huşu içerisinde bulunmaları gerekir. Efendimizin kabir-i şerifini ziyaret sırasında vakar, sükûnet ve huşu içerisinde olmak daha çok beklenir (ve çok daha lüzumludur).

4) Allah'ın kendilerine hac ve umre yapma gibi bir nimet ihsan ettiği kimselerin, Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselâm)'ı ziyaret maksadıyla onun muattar şehri Medine-i Münevvere'ye gelmeleri

nnettir. (Ziyaretçi) onun temiz ve pak kabrinin önüne geldiğin-, huşu içerisinde son derece (hürmet göstererek), edeb sınırları rçevesinde ve dîn-i celîl-i İslâm'ın sağlam ipine sarılarak ona lâm verir. Nitekim Efendimiz (Aleyhissalâtü vesselam): "Bir mse bana selâm verdiğinde, benim de onun selâmına karşılık rmem için Allah Teâlâ ruhumu bana mutlaka iade eder"

buyur-uşlardır. Sonra (ziyaretçi) Efendimize bol bol salevât getirmeli-r. Nitekim ümmetinden bir kimse ona bir kere salevât getirdiğinde Allah Teâlâ'mn da (onun getirdiği salât ü) selâmın on at)ıyla karşılık vereceği bildirilmektedir.

Büyük ve yüce Allah'tan kendi evini ve Sevgili Peygamber-'nin (Aleyhissalâtü vesselam) kabrini ziyaret etmeyi bize de na-b etmesini diliyoruz. Çünkü bu (ve herşey) O'nun kudretin dedir, ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.

Sübhane Rabbike Rabbi'l-izzeti amma yesîfûn ve selâmun
Wl-mürselln ve'l-hamdü lillahi rabbi'l-âlemîn.

"Senin izzet sahibi Rabbin, onların isnâd etmekte oldukları ısıflardan yücedir, münezzehtir." (Sâffât, 180).

'Sebîlu'l-Felâh

bi Şerhi Nuri 'l-Izâk "

kitabına ek olarak yazdığımız

işbu r71ibetü'l-Fettâk" adlı kitabı, Allah'ın tevîk ve

yardımla sona ermiş bulunuyor. Allah'tan dileğim o ki,

bu kitabı (da) faydalı ve makbul kılsın ve onu

fazl u keremiyle sevab kazanmamıza

vesile etsin. Âmin. Allah'ım, sensin

en cömert ve sensin

kerem sahibi.

SON